This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Sweriges Rikes

LAG

Gillad och Antagen

på

Riksdagen Åhr 1734.

Cum Gratia & Privil. Sæ Ræ Majtis.

Stockholm,
Tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1808.

73483357
MAIN

K60
S8S94
1808
MAIN

Preiset dr 36 fl. Banco.

Kongl. Maj:ts och Rikens Cancellie Collegii

Företal til Lagen.

Then Alswåldiga Gudens och hans heliga wiljas naturliga kiännedom är allom Menniskiom i hiertat så diupt inskrifwen, at intet Folk ännu är funnit, som sig utan Gud och Lag bekiänna gitat; Fast mera hafwa alle sin sammanlefnad och trefnad på Gudstienst och Lag enhälligt grundat. Ehuru Folkslagen ifrån Urstiftarens rätta mening sedermera afwikit; intyga doch the hos them funne inrättningar, at the om bägges oumgängelighet warit öfwertygade. Öfwer then förra hafwa Menniskiorne ingen frihet, utan måste nödwändigt blifwa wid then, som then Allwise uphofsmannen föreskrifwit; Men inrättningen til thet borgerliga sälskapets wärn och bästa har han lemnat thet sunda förnuftet på förberörde grund at fastställa, påbiuda och förändra. Ju försichtigare thenna stadgad är, och ju nogare then handhafwes, ju lycksaligare giör then sina Följare. Lagens billighet och ålder lämna Landet oemotsägeligit bewis om thes Inbyggares förmåner för andra uti heder, rätter och ur-åldrig besitning.

Swerige är ifrån hedenhös ett fritt Rike: Thes Inbyggare Swear och Giöthar. Ej sins Giötha namn i flera Länder fastständande, utan i Swea Rike allena; förty at af them utspriddes Giötha namn i annor Land. At thetta Folk re-

dan then tiden med Lag och stadgar, hwareftet thet sig rättat, warit förfedt, finnes ei allenaft af the Lagar, som thes Landsmän, hwilka i the tider, härifrån utgått, infört i the Länder och Riken, hwaröfwer the rådande blifwit, som bewisligit är af the Giöthers och Longobärders Lagar, hwilcka ännu äro förhanden, och sin grund samt åtskillige qwarbehålne ordaslag utur wår gamla Giöthiska Lag och språk allena härleda: Utan och af inländska säkra skrifter och efteträttelser. I ty under then första af then hedna Kongliga Inglinga Slächten, som för wår Frälsares födelse utur Asien hit in i Riket inkom, förändrades Landsens gamla Lagar uti them, som under then Slächtens Regering öfwer 600 Åhr efterlefwade blifwit, hwilcka then sidsta hår på Thronen af samma Inglinga Ätt, benämnd Ingiald, (sedan han åtskilliga Fylckes Konungars wälden med Upsala eller Swea wäldet sammanfogat, och tå en förenad och allmän Landslag nödig fant) å nyo genom en sin, til then ändan utsänd Troman, benämnd Wige Spa eller then wisa, lät sammandraga uti et enskylt wärk, Wigers flöckar kalladt, som sedan tiänte til grundwal för Uplands Lagen, hwilcken af Herr Birger Pårßon til Finsta, med tolf Lagfarna Mäns medarbetande, emot 700 Åhr therefter sammanskrefs med Konung Birger Månsons goda minne, och tå efter moget öfwerwägande och rådgiörande allmänneliga wedertogs samt af Konungen stadfästades och påböds. Imedlertid följde och rättade man sig i the öfriga Swea och Giötha landsändar efter theras enskylta och uti äldsta hedna tider yrkade Lagar, sedan the, wid then Christna lärans almänna antagande här i Riket

af

af tå warande Konungar och Lagmän blifwit rättade och the ther uti befintelige fördömmelige widskepelser och Afguda Offer-sätt utmönstrade. Hwilcka särskilta Landskaps Lagar Konung Magnus Erichson uti thet 14:de hundrade Åhret begynte uti en för hela Riket beqwäm och almän Lag at sammanfatta låta: Men, genom thet Påfwiska Prästerskapets tå giorda hwarjehanda inkast, kom at hindras och stadna, in til thes åter almänt klagat blef, huru the gamlá Lagars afskrifter, som dels med runor, dels med tå brukelige bokstäfwer warit på trå och balkar upritade och med Kådior i Kyrkior och andra almänna eller enskylta hus häftade och förwarade, genom theras skiljachtigheter hwarjehanda irringar förorsakade: hwarföre Konung Christopher Åhr 1442 nödgades förberörde Lagar, jemte flera imedlertid utkomna särskilta stadgar, uti en almän Lag och Lagbok, efter tidernas ändringar och Rikzens tarf, hopsamla, jämka och förnya låta. Samma nyttige wärk blef wäl af Konung CARL then Nijonde å nyo åhr 1608 stadfäst, fast än med någon på Arfföreningar och Rikzens afskied grundad ändring, som uti samma Företal omröres, samt til almän rättelse kungiörd, doch med thet uttryckeliga förbehål af widare öfwerseende och förbättring.

I anledning här af, sedan här om wid åtskilliga Riksdagar är wordit påmint och anhållit, Högst salig Konung CARL then XI åhr 1686 förordnade wisse lagfarne Herrar och Män sig samma arbete at företaga, som thet uti hans lifstid, och under the swåra krigsoroligheter uti Högst salige Konung CARL then XII:tes och wår Allernådigsta Drottnings ULRICÆ ELEONORÆ Regerings åhr, samt

sidst under wår nu warande mildaste Konungs huldа styrelse berömligen fortsatt, och ändteligen hint til then fullkomlighet, at sedan wederbörande Domstolar i Riket therösver hörde blifwit, och them anbefalt warit med theras betänckande och påminnelser at inkomma, thet wid the bägge sidstledne Riksdagar af Rikens Råd och Ständer å nyo blifwit igenom-gångit, godtfunnit, antagit, och Hans Kongelig Maj:t til kungiörande och påbiudande i underdånighet updragit.

Utaf hwilcket alt klarligen skiönjes, at på samma sätt, som Swea och Giötha Män niutit then nåden af Gud, at in til thenna dagen bibehålla, bebo och bygga thet Land, som theras Stamfäder i förstone intagit, sig tillägnat och upodlat; the likaledes ifrån the tiderna in til thenna, bibehållit urminnes häfden af then alla fria länder tilhörande rättigheten, at ei låta påtruga sig någon ny Lag, innan then först af Inbyggarna är worden skärskådad och antagen, hwilcken Öfwerhetens höga ämbete sedan tilkommer allmänneliga at påbiuda samt til rättelse och efterlefnad hwar och en at förplichta; them frommom til skydd, och them wrångwisom til spått.

Wi FRIEDRICH med Guds Nåde, Sweriges, Göthes, och Wendes Konung, ꝛc. ꝛc. Landt-Grefwe til Heßen ꝛc. ꝛc. Giöre witterligit, at ehuruwäl Wåre Höglofliga Företrådare, Sweriges Konungar CARL then IX och GUSTAF ADOLPH, wid then härtils brukeliga Lands och Stadslagens utgifwande åhren 1608 och 1618, strax hafwa förklaradt sig wara sinnade, at låta then samma behörigen öfwerse och efter nödtorften förbättra: hwarom jemwäl Rikſens Samtelige Ständer esomoftaſt påmint, och således theras högeliga önſkan och åſtundan therwid å daga lagdt: hwarföre ock Konung CARL then XI, Wår Högtårade Herr Swärfader, nödigt funnit, at utſe och förordna wiſſa lärda och förſtändiga män, ſom ſkulle ſätta Lagen på tydelig och brukelig Swänſka, therwid uteſluta hwad icke mera war i bruk, eller genom antagen god ſedwana blifwit förändradt, och i ſtället införa, hwad genom laga Stadgar och Riksdags Beſluter kunnat blifwa påbudit: Doch har ett ſå hälſoſamt och angelägit arbete för mångahanda emellankomna hinder, ſwårigheter, krig, och förändringar, icke kunnat til ändſkap bringas, förr än the til Lagens öfwerſeende ſiſt förordnade wittre och lagfarne Män, med berömmelig flit och ſorgfällighet, ſitt utkaſt och the upſatta Balkar låtit utgå, hwilka dels wid 1731 åhrs, dels wid 1734 åhrs Riksdag, blifwit igenom gångne, öfwerſedde, och i wiſſa mål och ärender ändrade och förbättrade. Förthenſkul ock Rikſens ſamtelige Ständer, ſå wäl uti ſiſta Riksdags Beſlutet erkändt, gillat och wedertagit then ſå-

ledes utarbetade, och sedermera af Riksens Råd och Ständer med moget betänckande skärskådade nya Lagen, som ock genom bref af then 13 Dec. 1734, gifwit Oß theras underdåniga åstundan tilkänna, at Wi then samma med wår Kongeliga hand och namn wille stadfästa, och til trycket befordra låta. Wi hafwe således med synnerlig fägnad förmärkt, thetta så länge efterlängtade Lagens öfwerseende och lämpande til närwarande tider, wara under Wår Regering fullbordadt, och til alla Wåra älskeliga undersåtares nöje och wälstånd inrättadt: och erkänne med wördnad och tacksägelse then alsmächtiga Gudens milda skickelse, som Wårt Rike med en så beständig frid wälsignadt, at thetta arbete kunnat af Riksens Ständer uti önskelig ro och förtrolighet företagas och afhandlas. Wi hade ock gierna önskadt, at thenna Lag wid thetta åhrets ingång strax kunnat wid alla Domstolar komma i bruk; doch har thermed något längre på tiden kommit at utgå, på thet alt måtte noga i acht tagas, hwad Riksens Ständer nödigt funnit at wid handen gifwa, ändra, tilsätta, eller utelåta, samt at thetta werket genom trycket almänt kunde förkunnas, och til alla landsändar behörigen utkomma.

Therjemte hafwe Wi ock godtfunnit, at härmed i nåder kungiöra och förstå låta, Först at i thenna nu utgående Lagbok icke är någon Konunga Balk beskrifwen, utan hwad i then förra om Konunga-rätten och thylikt warit infördt, sådant, tillika med Riksens Ständers rätt och frihet, finnes utförliga stadgadt och belefwadt uti Riksens Ständers Wahlact, Wår För-

säkring, Regerings Formen, och Riksdags Beslut, hwilka såsom en af Oß och Rikens Ständer, angående Regerings sättet antagen fundamental Lag, böra skattas och anses. 2. At alt hwad genom särskildta Privilegier är fastställdt, har i thenna almänna Lagen ej kunnat inflyta. 3. At the förra Lands och Stads Lagar häruti äro sammandragna, doch så, at alle mål tydeliga blifwit utsatte, hwaruti någon skilnad bör wara emellan Lands och Stadsrätt. 4. At thenna Lag ej innehåller thet, som til särskildt förordnade Domsäten hörer, eller hwad Oeconomie och Politie Förordningar angår, hwilka efter förefallande omständigheter finnas mera förändring wara underkastade. 5. At några besynnerlige mål, som sällan förefalla, äro efter noga öfwerwägande utelemnade. Och ändteligen sist, at the saker, som redan äro afgiorda, icke få, i anseende til thenna Lagen, åter rifwas up igen. Imedlertid är med all giörlig omsorg och åbuga ther uppå arbetadt, at i thenna Lag alle the nödiggaste stycken måge finnas, som til thet enskildta lefwernet i ett wäl beställdt Rike höra, och uti Rättegångs och Utsäknings mål kunna til rättesnöre tiena, hwarigenom rätt och rättwisa kan handhafwas och bibehållas, så hwar och en redeliga, och utan wrångwisa, ställer sig Lagens innehåll til obrotslig lydna, samt Dom- och Befalningshafwande utan afseende på höghet, macht, wåld, skyldskap, hat eller afwund, owåldugt hjelpa hwar man til sin rätt, in och utländsk, then ringa och fattiga, så wäl som then höga och rika, och frälsa them, som med wåld och öfwermod twingas, särdeles

fattiga enkor och faderlösa barn, på thet sanning, frid och rättfärdighet må bo i landet, och then stora Gudens såsom högsta Domarens nåd och barmhertighet i Wårt Rike må styrckas och förmeras. Och emedan genom theras oförtrutna flit, och möddosamma bearbetande, som åfwen til theßa Balkars utkaſt och upsättande warit befullmächtigade, thetta angelägne werk nu är så wida färdigt, at thet uppå Wår Nådiga kungiörelse kan utkomma, och ifrån then förſta Sept. näſtkommande almänt brukas och efterlefwas: Altså hafwe Wi härmed thenna Lag welat gilla och ſtadfäſta, ſom Wi ock i krafft af thenna Wår Stadfäſtelſe i nåder biude och befalle, icke allenaſt alla Wåra trogna Underſåtare, ſamt alla them, ſom i Wårt Rike och Länder bygga och bo, at the hädanefter erkänna then ſamma för Wår och Sweriges Rikes gällande allmänna Lag, then the i alla mått böra och ſkola lyda och efterlefwa; utan ock ſamteliga Wåra Dom- och Befalningshafwande Embetesmän, at the framgent ſig therefter rätta, och til obrotſligt hållande och efterrättelſe handhafwa. Til yttermera wißo hafwe Wi thetta med Wår egen hand underſkrifwit, och med Wårt Kongeliga Sigill bekräfta låtit. Stockholm i Rådkamaren then 23. Januarii 1736.

FRIEDRICH.

L. S.

Then-

Thenna Lagbok innehåller theßa Balkar och Capitel.

Giftermåls Balk.

Cap.		Pag.
1.	Om laga giftermål, och hwar som giftoman wara skal.	1.
2.	Om them, som åchtenskap med hwar annan ej bygga måge.	2.
3.	Om fästning eller trolofning.	4.
4.	Om skilnad i trolofningar.	6.
5.	Om barn, som aflas i fästom, eller i twegifte, och om giftorått i thy mål.	8.
6.	Om giftermål emot föråldrars, eller rätta giftomans wilja; och om giftoman hindrar giftermål.	9.
7.	Huru lysning skal ske til laga giftermål; och om wigsel wägras, eller uppehålles.	9.
8.	Huru förord ske måge mellan them, som wilja hionalag bygga.	10.
9.	Om mannens målsmanskätt för hustrun; och om morgongåfwo.	11.
10.	Om giftorått i bo.	13.
11.	Huru mannen må hustruns fasta gods bortskifta, förpanta, eller sälja; och huru theras gäld betalas skal; så ock hustru må köp sluta.	14.
12.	Om afwitring och olaga [illegible]manspyttning, förr än man går i annat gift.	17.
13.	Om skilnad i åchtenskap; och huru barn upfostras skola, ther åchtenskaps skilnad sker.	17.
14.	Om kif och osämja mellan man och hustru; och om skilnad til säng och säte.	20.
15.	Huru med bo och barnens uppehälle förhållas skal, tå man och hustru lagliga skiljas til säng och säte.	21.
16.	Om medgift och hemfölgd.	22.
17.	Om mannens och hustruns fördel af bo oskifto.	23.

Ärfda Balk.

1.	Om arf i gemen, och huru ätt räknas skal.	23.
2.	Om bröstarf.	24.
3.	Om bakarf och sidoarf.	25.
4.	Huru ärfwas skal, när man ej wet hwilken af arfwingar annan öfwerlefwat.	28.
5.	Om barn födes dödt; och om hustru säger sig hafwande wara, tå mannen dör.	28.
6.	At then ej ärfwa må, som annan dräper.	29.

Cap. Pag.
7. Om them, som genom grofwa miſsgierningar ſin arfsrätt förwerka, och om biltoger mans, och thes barns arf. 31.
8. Huruwida barn, som aflas i fäſtning, lönſkaläge, hordom, eller förbudna leder, måge arf taga. 32.
9. Om egendomens laga uptekning efter then döda. 33.
10. Huru gäld wid dödsfall gäldas bör. 35.
11. Om arfwingar, som lefwa ſammans i hop oſkifto. 36.
12. Huru arf ſkiftas ſkal. 37.
13. Om jämnkning, ſedan arf ſkiftadt är. 39.
14. Om jäf i arf. 40.
15. Om dana arf; och om inländſk mans arfsrätt, the han frånwarande är. 40.
16. Om mans, eller qwinnos, ytterſta wilja och teſtamente. 42.
17. Hwad, och huru mycket, man må i teſtamente gifwa. 43.
18. Hwad then bör i acht taga, ſom teſtamente til godo niuta, eller ther å tala wil; och om arfwinge, ſom thet undandöljer. 45.
19. Om then, ſom under förmyndare ſtå bör. 46.
20. Om förmyndare, och huru the förordnas ſkola. 46.
21. Om läga urſächt ifrån förmynderſkap. 47.
22. Hwad förmyndares plicht och ſkyldighet är. 48.
23. Huru förmyndare ſkal göra redo och räkning, och förmynderſkap afträda. 48.

Jorda Balk.

1. Om laga fång å jord, hus och grund, å landet, och i ſtaden. 50.
2. Om arfwejord. 51.
3. Om ſkifte, och huru jord å landet, eller hus, tomt, och jord i ſtaden, ſkiftas må. 51.
4. Om köp, och huru jord å landet, hus, gård, och tomt i ſtaden, ſäljas må. 52.
5. Huru jord å landet, och hus, gård och tomt i ſtaden, bördas och löſas må. 54.
6. Om then, ſom rätt til börd äger. 56.
7. Om widerboende och nabo rätt. 58.
8. Huru man må lagliga bortgifwa jord, hus eller tomt. 59.
9. Om pantſatt jord, hus eller tomt, ſå ock thes intekning. 59.

Cap. Pag.
10. Om then, som annars jord, hus och tomt, sälja, skifta, eller förpanta kan. 61.
11. Om klander i jordafång, och om hemul. 62.
12. Om rå och rör, så ock andra bolstada skiål hvar emellan. 63.
13. Huru then plichta skal, som rå och rör rubbar, uprifwer, eller å annan inflytter. 65.
14. Om ågotwist, och laga syn. 66.
15. Om urminnes häfd. 67.
16. Om städsel, lega, och fardag. 68.
17. Om afrad och afrads dag å landet, och hushyra i staden. 72.
18. Om then, som jord, hus, skog, watn eller watnwerk af annan med wåld tager. 73.

Byginga Balk.

1. Huru tomt til by skal läggas, och ågor skiftas. 73.
2. Huru å tomt skal byggas. 74.
3. Om ödesby. 76.
4. Huru wägar och diken i by läggas skola, och hwad tilökning then niuta skal, som sin åker therwid får. 76.
5. Om laga wärn, täppning och hägnad. 77.
6. Huru åker och äng skola häfdas och ökas, gärdesgårdar stängas, och diken gräfwas. 79.
7. Huru humblegård skal läggas och uppehållas. 80.
8. Om åwerkan i åker och äng. 81.
9. Huru skada skal gäldas, som få giör i annars ågor, så ock huru få intagas må. 82.
10. Huru bys oskifte ågor i skog och mark måge nyttjas eller intagas; så ock om åwerkan å oskift, eller annars mans skog och mark. 84.
11. Om muhlbete, hiordawård, och wallgång. 87.
12. Huru swin måge i ållonskog släppas. 88.
13. Huru höias skal, när bärande trä olofliga hugges, och huru andre igen planteras skola. 89.
14. Om swedjande. 91.
15. Om skogseld. 92.
16. Huru almänningar nyttjas måge. 94.
17. Huru bys fiskewatn nyttjas må. 95.
18. Om Konungens enskilta och fridkallada, så ock andra almänna fiskerier. 96.

Cap.		Pag.
19.	Om afgårda bys rätt.	97.
20.	Om qwarnar.	98.
21.	Om bi.	100.
22.	Om then, som sårar eller dödar annars få eller hund, och om någor kiöper eller säljer sjukt få; så ock om få eller hund skadar annars få.	101.
23.	Huru skadediur måge fällas, så ock skall och wargagårdar hållas böra.	103.
24.	Om wådeld i by.	105.
25.	Om wägar och broar, huru the giöras, och byggas skola.	108.
26.	Huru almänne hus skola byggas.	111.
27.	Huru huseſyn skal hållas.	113.
28.	Om gästgifware.	116.
29.	Om husbygnad i städerna.	120.
	Handels Balk.	
1.	Om kiöp och skifte.	121.
2.	Om Stapelstäders och Upstäders handel.	122.
3.	Huru burskap winnas må.	123.
4.	Om groß och krämare handel.	124.
5.	Huru utländsk man kiöpenskap drifwa må.	125.
6.	Om landskiöp.	126.
7.	Om marknader.	127.
8.	Om mått och wigt.	128.
9.	Om förstreckningar i penningar, eller wahror, och ränta theraf.	129.
10.	Om pant och borgen.	131.
11.	Om lån.	133.
12.	Om inlagsfä, eller nedsatt och förtrodt gods.	134.
13.	Om lego och hyro.	136.
14.	Om legohion.	137.
15.	Huru bolag skal läggas, hållas, och brytas.	139.
16.	Huru gäldenär må gods sitt til thes borgenärer på en gång afstå; så ock om them, som för gäld rymma.	141.
17.	Om borgenärers rätt och förträde för hwarannan, til gäldbunden egendom.	145.
18.	Om syslomän eller ombudsmän.	148.
	Mißgiernings Balk.	
1.	Om försmädelse mot Gud, och affall ifrån then rena ewangeliska läran.	151.

2. Om

Cap.		Pag.
2.	Om truldom och widskepelse.	152.
3.	Om swordom och sabbatsbrott.	152.
4.	Om förrådert.	154.
5.	Om then, som lasteliga talar å Konungen, eller thes och Rikets Råd.	156.
6.	Om nyteri och upror.	156.
7.	Om falska myntare.	158.
8.	Om then, som förfalskar och misbrukar annars namn och skrifter.	159.
9.	Om twegifte.	160.
10.	Om tidelag.	160.
11.	Om mordbrand.	161.
12.	Om mord och nidingswerk.	162.
13.	Om then, som förgiör sig sielf.	162.
14.	Om dråp å föräldrar, barn, och syskon; så och ther några slår, eller oqwädar, sina föräldrar.	163.
15.	Om dråp, hugg och slag, å husbonda eller förman; så och oqwädinsord emot them.	164.
16.	Om barnamord.	165.
17.	Om förgiörning genom förgift, eller annorledes	166.
18.	Om Kyrkiofrid, och Rättegångsfrid.	167.
19.	Om fängelsebrott, och them, som fångar wärja, eller släppa.	169.
20.	Om hemfrid och rån.	170.
21.	Om almän landsfrid, och wägafrid.	173.
22.	Om qwinnofrid.	175.
23.	Hwad the förwerkadt hafwa, som edsöre bryta.	177.
24.	Om annat dråp.	177.
25.	Om dråpare eller ogierningsman dråpes, tå man honom fånga wil.	179.
26.	Huru dråpare straffas skal, når han på flychten och fri fot kommen är, eller ther skiäl til åro, at han lif sitt behålla må.	179.
27.	Om dulgadråp.	180.
28.	Om dråp, som sker af wållande, utan upsåt at dråpa.	180.
29.	Om dråp och bana, som timar mer af olycko, än annars wållande.	182.
30.	Om barn, eller tienstehion, dråpas med wåda.	183.
31.	Om dråp och annan misgierning af öfwermaga.	184.
32.	Om dråp af then, som afwita är.	185.

33. Om

Cap. Pag.
33. Om okynnes få, eller hund, dödar man, eller gwinno. 185.
34. Om man sårar annan i ansichte, eller hals; eller hugger af lem, eller slår ut tänder. 186.
35. Om kiöttsår, slag, kindpust och hårdrag. 187.
36. Huru bötas skal, om man slår hustru sina, eller hustru man sin; eller husbonde, eller mattiodet, legohion sitt. 188.
37. Huru öfwermage böta skal för sår och lyte. 188.
38. Om såramål, som ske af rätt wåda. 188.
39. Huru sår skolä synas, och wärdas; och om läkarelön. 189.
40. Om stöld. 190.
41. Om flere stiäla med sammad händ, eller någor warder ther til lockad eller buden, eller eljest är i tiufnad delachtig. 192.
42. Om hustiufnad, och nidings stöld. 193.
43. Om then, som stiäl ute på marken; och om någor tager annars mans båt eller häst; eller miölkar hans kо, för eller get. 194.
44. Om then, som lägger skatt och kungä å Konungens skattskyldiga undersåtare. 194.
45. Om then, som swikeliga drager til sig Kronones ingäld; så ock om uppbördsman något theraf förskingrar. 195.
46. Om kyrkiotiufnad. 196.
47. Om snätteri. 197.
48. Om fynd och hittegods, och huru thet bör lysas up. 197.
49. Om stulit gods köpes, eller tages i pant; och huru man må sig urtiufwa giöra; så ock om then, som swikeliga sig tillägnar annars mans gods. 198.
50. Om öfwermage stiäl. 199.
51. Om bodrägt. 199.
52. Huru man skal sitt återkagä, eller annan lagligä til tiuffsak binda, och therom ransaka läta; och om man utan skiäl annan något gods fränkänna wil. 200.
53. Om lönskaläge. 201.
54. Om lägersmål i fästom, och under äktenskaps löfte. 203.
55. Om enfalt hor. 203.

56. Om

Cap. Pag.
56. Om twefalt hor. 205.
57. Om kopleri och skiörlefnad. 205.
58. Om lägersmål med syskonebarn. 206.
59. Om blodskam, och lägersmål i andra förbudna leder. 206.
60. Om then, som ljuger å annan, och om oqwädins ord. 208.
61. Om delachtighet i mißgierningar. 209.

Straff Balk.

1. Om mißgierningars ängifwande, och fångars underhåll. 210.
2. Om them, som i fängelse dö. 211.
3. Om doms fullbordan i lifssaker. 212.
4. Om skarprättare. 213.
5. Om kropsplicht med arbete, spö och ris, så ock hächte wid watn och bröd. 214.

Utsöknings Balk.

1. Om Konungens Befalningshafwande, och the betiente, som under honom lyda. 216.
2. Huru förfaras skal, tå utmätning sökes. 218.
3. Om utmätning å domar. 220.
4. Om utmätning å skuldebref, klara förskrifningar, och goda mäns utslag. 222.
5. Huru utmätning skal ske. 225.
6. Huru fast gods wärderas skal. 227.
7. Om thet, som wid utmätning undantagas bör. 228.
8. Om qwarstad och bysättning. 228.
9. Huru ändring i Konungens Befalningshafwandes utslag sökas må. 231.
10. Huru then plichta skal, som i twistemål ej mächtar betala thet wite, eller the böter, som honom ålagda äro. 233.

Rättegångs Balk.

1. Om almänna Rätter och domstolar i gemen. 234.
2. Om Häradsting. 237.
3. Om Lagmansting. 239.
4. Huru särskilt Härads och Lagmans ting skal hållas, som kallas Urtima Ting. 241.
5. Om Kämners-Rätt. 242.
6. Om Rådstufwu-Rätt. 242.
7. Om intekningar, och huru ther med förhållas skal. 244.
8. Om Hofrätt. 245.

Cap.		Pag.
9.	Om Domare rättegångs tima försummar.	247.
10.	Om laga domstol i hwarjehanda rättegångsmål.	247.
11.	Huru stemning skal tagas, och honom tilställas, som stemmes.	254.
12.	Huru förfaras skal, när stemning förlittes; och om laga förfall.	257.
13.	Om jäf emot Domaren.	260.
14.	Huru för Rätta kåras och swaras skal; så ock om munteliga förhör, och wrångoed.	261.
15.	Om laga ombudsman eller fullmächtig.	265.
16.	Om hwarjehanda inwändningar i rättegång; så ock upskof.	269.
17.	Om laga bewis i hwarjehanda mål.	271.
18.	Om then, som kommer under parternas rättegång in, och wil i saken tala.	280.
19.	Om then, som far ifrån Rätten utan lof.	281.
20.	Om förlikningar.	281.
21.	Om rättegångs kostnad och skadestånd.	283.
22.	Huru skrifteliga berättelser skola i rättegångssaker af Domaren författas, och til parterna utgifwas.	284.
23.	När Rätten är domför: så ock om omröstande til dom.	285.
24.	Om Rättens utslag och dom:	287.
25.	Om laga wad, och thes fullföljande; så ock om beswär öfwer felachtighet wid rättegången.	291.
26.	Huru borgen skal sättas, och thet som dömdt är utgifwas, innan laga wad i Hofrätten fullföljes.	300.
27.	Huru rättegångssaker böra fullföljas i Hofrätten.	303.
28.	Om dombrott.	306.
29.	Om rättegångs misbruk.	306.
30.	Huru sökas skal, at Konungen må Hofrätts dom öfwerse och skärskåda.	307.
31.	Huru dom må återbrytas, som wunnit laga krafft.	314.
32.	Huru penningar och böter efter thenna Lag räknas, gäldas, och skiftas skola.	315.
Kongl. Maj:ts Nåd. Förordn. d. 14 Nov. 1777.		317.
Dito d. 20 Jan. 1779.		319.
Dito d. 13 Jun. 1800.		331—340.
Dito Förklaring d. 23 Mars 1807.		343.

Giftermåls Balk.

I. Cap.

Om laga giftermål, och hwar som giftoman wara skal.

1. §.

Wil man hionalag bygga; tå skal han må af hennes giftoman begiära, och ej med wåld taga, eller hemliga til sig locka.

2. §. Fader är sine dotters giftoman, och moder må ther til råd gifwa. Är fader död; tå är moder med skyldaste fränders råd. Lefwer ej fader, eller moder; ware tå then, som fader munteliga, eller skrifteliga, eller moder med nästa fränders råd, til giftoman nämndt hafwer.

3. §. Äro ej the til; tå är sambroder; thernäst halfbroder af fäderne; sedan halfbroder af möderne; och tagen the faderfaders, eller moderfaders råd ther til. Lefwer ej sambroder, eller halfbroder; tå är faderfader giftoman, och näst honom moderfader; thernäst faderbroder, sedan moderbroder. Är ej han til; tå är then, som henne skyldast är å fäderne, eller möderne. Äro the både jämnskylde; ware tå then närmast, som å fäderne är, man och ej qwinna, och tage han nästa skyldemans af mödernet och laga förmyndares råd. Lefwa ej skyldemän, utan förmyndare allena; tå skal han hennes giftoman wara.

4. §. Nu warder twist om giftomanna rätt, eller synes rätte giftoman ej wara thertil fallen, eller wålwiljande; tå förbrukte therom Domaren, som han, efter bästa förstånd och samwete, skäligt pröfwar.

5. §. Ej må någor til giftermål twingas; utan bör så qwinnans, som mannens friwillige ja och samtycke giftermålet fästa.

6. §. Man eller qwinna må ej förr i åchtenskap träda, än han hafwer fyldt tiugu ett åhr, och hon femton; utan Konungen pröfwar skäligt, at lof ther til gifwa.

2. Cap.

Om them, som åchtenskap med hwarannan ej bygga måge.

1. §.

Ej må man til hustru taga, then med honom är i rätt nedstigande skyldskap: som är dotter, sona eller dotterdotter, och theras afkomma, ehuru långt then strecker sig neder. Ej eller i rätt upstigande skyldskap: som är moder, fadermoder, modermoder, och så widare til rygga i åtten.

2. §. I skyldskap å sidone må man ej taga til hustru sin syster, broders eller systers dotter, eller theras affödo, faders eller moders syster, faderfaders syster, eller moderfaders syster, fadermoders, eller modermoders syster, och så widare.

3. §. Syskonebarn måge ej taga hwarannan til åchta; utan Konungen gifwer ther lof til.

4. §. I rätt ned och upstigande swägerlag, ware ock åchtenskap förbudit: och ty må man ej til hustru taga sin sons, sonasons eller dottersons enka; sin stiufmoder, sin afledna faderfaders eller moderfaders andra hustru; ej eller sin stiufdotter, stiufsons dotter, eller stiufdotters dotter; sin hustrus moder, hustrus fadermoder, eller modermoder, och så widare.

5. §. I swägerlag å sidone må man ej gifta

sig

sig med sin broders enka; brodersons, eller systersons, broders eller systers sonasons, eller dottersons enka; sin faderbroders, eller moderbroders, faderfaders eller fadermoders broders enka; sin moderfaders, eller modermoders broders enka: Ej eller med sin afledna hustrus syster, hustrus broders eller hustrus systers dotter, eller dotterdotter, och theras afkommo; hustrus fadersyster, eller modersyster; hustrus faderfaders eller fadermoders syster; hustrus moderfaders, eller modermoders syster.

6. §. Ej må man eller i andra swågerlaget åchtenskap bygga med sin hustrus stiufmoder, eller sin stiuffaders enka; ej eller med sin döda dotters mans enka, eller med sin stiuffons, eller stiuffons sons enka.

7. §. Hwad om mannen i åchtenskaps mål här stadgadt är, bör ock förstås om qwinnan.

8. §. Swågerskap räknas emellan mannen och hustruns slächt, och emellan hustrun och mannens slächt; men ej mellan begges theras slächt inbördes. Och ty måge twå bröder taga twå systrar, och fader taga moder, tå son tager dottren. Men ej må son taga modren, tå fader hans lefwer och hafwer dottren, at wördnaden emellan föräldrar och barn ej spillas må.

9. §. I alla theßa fall bör ej skilnad giöras emellan hel och halfskylda. Ware ock åchtenskap lika förbudit, om blodsbandet kommer af åchtenskap, eller lägersmål.

10. §. Ej må then, som må lägradt hafwer, få henne til åchta; utan fader och moder gifwa ther ja och samtycke til, eller Domaren pröfwar, at goda skäl thertil styrcka.

11. §. The som hor med hwarannán giordt

hafwa, måge ej åchtenskap bygga, åntå at then oskyldige maken död är.

12. §. Wiger Prest them, som åchtenskap ej bygga måge; ware wigsel ogild, och miste han sitt Prestaembete. I the fall, ther lägersmål wid dödsstraff förbudit är, plichte ock Prest thertil med fiorton dagars håchte wid watn och bröd. Wiger then, som ej är Prest, ehwad åchtenskapet är tillåtit, eller ej; straffes med arbete wid Konungens slott eller fäste, i tre, eller flera åhr, som brottet är til; och i thy fall, ther åchtenskap är tillåtit, bör laga wigning ske.

3. Cap.

Om fästning eller trolofning.

1. §.

Då fästning ske skal, bör giftoman med fyra witnen när wara, twänne å mannens wägnar, och twänne å hennes. Sker thet annorledes, ware then fästning ogild, om giftoman ther å kärer, och böte hwarthera, som sig slagliga fäst, tijo daler til the fattiga; gillas then fästning af giftoman, waren tå både saklöse.

2. §. Nu förbinder man sig skrifteliga til åchtenskap; är thertil giftomans samtycke, hafwe enthera sedan ej macht thet löfte rygga, eller sig annan fästa.

3. §. Fäster annar än rätte giftoman, som förr är sagdt; böte femton daler, och fästning ware ogild.

4. §. Fäster giftoman mö åt twänne; böte tretijo daler, hälften til Konungen, och hälften til häradet, eller staden, och skadan åter.

5. §. Fäster man sig then qwinno, som förr sag-

lagliga fäst är; böte tå han femton daler, och hon tretijo: äro både förr fäste; böte hwarthera tretijo daler. Sker lägersmål them emellan; plichten som i Missgiernings Balken urskils; hafwen ock förwerkadt til the fattiga alt hwad the hwarannan gifwit. Fäster man sig twänne; böte tretijo daler, och ware then första fästning gild, äntå at han then senare häfdadt. Wil then förra ej bygga åchtenskap med honom; blifwe tå han med then senare wigd.

6. §. Fäster man sig owetandes then qwinno, eller qwinna then man, som förr fäst är; ware saklös, och then brotslige böte tretijo daler, och fadan åter; hafwe ock förbrutit til then saklösa the gåfwor, som then samme både fått och gifwit. Är någor annorlunda til skilnad i fästning wållande, eller fäster han sig then han för skyldskap, eller annat hinder ej åchta må; ware lag samma.

7. §. Äro begge lika wållande til fästningz skilnad; hafwen tå förwerkadt til the fattiga alt, hwad the hwarannan gifwit; och böte hwarthera tiugu daler. Wåller annarthera mer, och annarthera mindre; böte then halft, som mindre wåller; men gåfworna ware förbrutna til the fattiga.

8. §. Nu gifwa fästehion hwar annan gåfwor i reda penningar, eller lösören, för åchtenskaps skul; dör sedan fästeqwinna förr än wigsel åkommer; gifwe tå fästeman til then dödas föräldrar, eller arfwingar alt igen, hwad han fått, och tage åter hwad han gifwit hafwer. Dör fästeman ifrån fästeqwinno; tage hon sina gåfwor åter, och behålle hwad henne gifwit war i lösören.

9. §. Häfwar man sin fästeqwinno; tå är thet ett åchtenskap, som skal fullkomnas med

wigsel, ehwad trolofningen är med, eller utan wilkor, åntå at samma wilkor ej fullgiorde äro. Undandrager han sig wigsel, och framhärdar i thenna sin motwilja; warde hon tå förklarad för hans åchta hustru, och niute full giftorätt i bo hans, som i 10. Cap. i thenna Balk sägs. Giör hon thet; ware lag samma.

10. §. Häfdar man qwinno under åchtenskaps löfte; tå skal han taga henne til åchta, om hon thet påstår, och hennes fader och moder thertil samtycka. Är han motwillig; ware lag, som förr sagdt är. Nekar han til löftet; döme tå Rätten therom. Warder löftet för fast förklaradt, eller hafwer han låtit intaga henne i Kyrkian, såsom sin fästeqwinno; hafwe sedan ej macht thet löfte ändra, åntå at hon sin rätt til åchtenskapet eftergifwa wil.

11. §. Rymmer fästeman ifrån fästeqwinno, som af honom häfdad är; gånge therom som i 13. Cap. om man och hustru stadgas.

4. Cap.

Om skilnad i trolofningar.

1. §.

Warder någor twungen til fästning, och låter ej märka sitt samtycke thertil, sedan han, eller hon, utom twång är; ware tå then fästning ogild; utan fästehjon hwarannan häfdadt hafwa.

2. §. Hafwer enthera förr fästningen hemlig siukdom, then smittosam och obotelig är; eller efteråt theri råkat: såsom spetelska, fallande sot, wettlösa, raseri, pockor af lösachtighet, eller wederstyggeliga och stora fel och lyten; gånge ock then fästning åter.

3. §.

3. §. Samma lag ware, ther enthera förr, eller efter fästning begått lägersmål, eller giordt sådan gierning, som rörer thes goda namn. War thet förut kunnigt; gånge tå ej fästning åter.

4. §. Wilja fästehjon skiljas åt, och hafwa the hwarannan ej häfdadt; gifwe thet Capitlet tilkänna, och gånge fästning åter.

5. §. Kommer hat och bitterhet fästehjon emellan af andra besynnerliga orsaker, som ej kunnige woro, förr än fästning skedde, och wil then ene skiljas, och then andre ej; döme tå Rätten til skilnad. Finnas ej sådane orsaker; tå må then brotslige ej bygga äktenskap med någon annan, så länge then öfwergifne ej förlikt är; fylle ock allan skada.

6. §. Nu kommer okänd man, och gifwer sig ut til namn eller ständ, för annan, än then han är: warder qwinna theraf bedragen til fästning med honom; böte tå han åttatijo daler, hälften til henne, och hälften til the fattiga; hafwe ock til henne förbrutit gåfworna, och fästningen ware ogild. Kommer wigsel thertil af samma list, och kunna the ej förlikte warda; böte han tå dubbelt, och miste äran; gånge ock thet giftermål åter.

7. §. Hwilken som drucken sig fäster, eller på swikeligit sätt thertil förledd är; ware ej fyldig thet löfte hålla.

8. §. Reser man egenwilligt bort ifrån sin fästeqwinno, och blifwer, emot hennes samtycke, borto öfwer åhr och dag: wil hon ifrån then fästning lös warda; tå må Domaren thet tillåta.

5. Cap.

Om barn, som aflas i fästom, eller i twegifte, och om giftorätt i thy mål.

1. §.

Aflar man barn med sin fästeqwinno, eller under äktenskaps löfte, eller i lönskaläge, therå sedan fästning, eller äktenskap följer; the barn äro äkta barn, och qwinnan niuter laggift hustrus rätt.

2. §. Nu går någor i annat gifte, som sägs i 13. Cap. 6. §. och aflar barn; fins sedan, at förre maken lefwer; tå äro ock the barn äkta; och tagen arf, som i Ärfda Balken sägs.

3. §. Kommer förre man, eller hustru åter; tå brytes senare giftet, utan them annorledes åsämjer: och then som wika måste, tage alt thet åter utur boet, som han, eller hon, ther hafwer infördt, så ock sin del i thet, som the under äktenskapet med egna slögder afladt. Är thet hustru, som wika måste; tage ock thertil morgongåfwo sina. Hafwa the barn samman i thet gifte, som brytes, och wil moder them til upfostran taga; pröfwe tå Domaren, om hon them förestå gitter; och lägge så them emellan, hwad fadren thertil åhrliga gifwa bör. Ej måge så skilde makar niuta annan rätt til hwartheras bo och egendom, än nu sagdt är.

4. §. Träder någor i annat gifte, och wet, at förre maken lefwer; straffes som i Miß-giernings Balken skils.

6. Cap.

Om giftermål emot föräldrars, eller rätta giftomans wilja; och om giftoman hindrar giftermål.

1. §.

Gifter sig mö mot faders wilja, eller moders; hafwe fader, eller moder, wåld at giöra henne arflös.

2. §. Gifter sig son, eller dotter som är enka, mot föräldrars wilja, medan han, eller hon, i theras hus wistas, och bröd theras äter: Sker thet af förakt och sidwördnad, eller med then, som ej hafwer godt namn och rychte; ware lag samma.

3. §. Gifter sig mö, efter faders och moders död, utan rätta giftomans ja och samtycke, och hafwer hon rätt till arf efter honom; tå äger han macht at giöra henne arflös i aflinge jord och lösören. Är hon ej hans arfwinge; böte tå af egna lösören och aflinge tiugunde delen til the fattiga, om giftoman therå kärer.

4. §. Nu kan så hända, at fader, eller moder, eller, efter theras död, rätte giftoman hindrar thet giftermål, som lagliga sökes; pröfwe tå Domaren, om skäl ther til är. Giör giftoman thet för egen nytto, eller annan sådan orsak; böte femtijo daler, och rätte upp allan skada och kostnad: men af föräldrar måge barn hwarken böter, eller skadestånd i thy mål söka.

7. Cap.

Huru lysning skal ske til laga giftermål; och om wigsel wägras, eller uppehålles.

1. §.

Nu hafwer man qwinno lagliga fåst, och wil

åchtenskap med wigsel fullkomna; tå skal han säga giftomannen til, sex wekor förut. Wägras hon honom utan laga orsak; lite tå Konungens Befallningshafwande til, at wigsel utan uppehåll ske må; och giftoman böte sedan, för olaga hinder, femtijo daler, och skadan åter.

2. §. Förr än wigsel sker, skal tre söndagar lysas af Predikostolen i then församling, ther bruden tages; utan så är, at upbrott sker emot fienden, eller mannen för annat Rikets ärende utskickad warder; tå må lysning ske allenast på en Söndag, eller Helgedag, doch wigsel ej förr, än twå dagar therefter, som i Kyrkio Ordningen widare sägs. Wiger Prest förr än så lyst är; miste embete sitt.

3. §. Wil man jäf göra mot åchtenskap, å sina eller annars wägnar; gifwe thet Kyrkioherden tilkänna i twänne måns närwaro; ställe ock strax borgen hos Konungens Befalningshafwande för all skada och kostnad, och tage sedan stemning, til nästa rättegångs tima, å then, som jäf göres emot. Finner Domaren ej laga skiäl thertil; böte tå käranden tiugu daler, och rätte up allan skada.

8. Cap.

Huru förord ske måge mellan them, som wilja hionalag bygga.

1. §.

Giöra man och qwinna, ther hon enka är, eller giftoman å mös wägnar, förord sig emellan förr åchtenskapet, om then giftorätt hwarthera niuta skal; thet äger krafft och witsord, når thet ej sker them til förfång, som bättre rätt til egendomen å then tid hafwa. Ej må-

ge

ge sådane förord gälla, utan gode män witna, at the förr wigslen giorde åro; och the sedan inteknas å nästa Ting, och i staden strax efter wigslen.

2. §. Nu giöra man och qwinna sådana förord utländes, om then egendom the här hafwa, och wilja, at the ock inrikes gälla skola, ändoch the sielfwe ej hitkomma; tå skola the förord förr åchtenskapet utrikes med witnen uprättas, och inrikes inom natt och åhr hos Domaren angifwas och inteknas.

3. §. Giöra the sådana förord utländes, och komma sedan sielfwe hit i landet; tå skola the, som här födde åro, inom sex wekor, och utländske inom sex månader, sedan the sig här nedersatt, låta them här intekna, som förr är sagdt. Sker thet ej; hafwen the förord ingen krafft.

9. Cap.

Om mannens målsmans rätt för hustrun; och om morgongåfwo.

1. §.

Sedan man och qwinna sammanwigde åro, tå är han hennes rätte målsman, och äger söka och swara för henne: hustrun följer ock mannens stånd och wilkor.

2. §. Förr wigslen skal han til henne wiß morgongåfwo utfästa, antingen i löst, eller fast, men ej i båda tillika, ehwad han med mö, eller enka, sig gifter.

3. §. Morgongåfwa skal tagas af mannens enskildta lott i boet. Dör hustrun förr än mannen; ware tå morgongåfwan ock död. Lefwer hustrun efter honom; niute efter landsrätt morgon-

gongåfwo sin, ehwad the hafwa barn samman, eller ej. Ager hustrun giftorätt efter stadsrätt; tage ej morgongåfwo, ther hon barn efter honom hafwer.

4. §. Är morgongåfwa utfäst i jord och fast egendom å landet, eller hus och jord i staden, arf eller aflinge, och räcker tridiung ther til af mannens behålna lott i löst och fast, när han dör, eller morgongåfwa uttages; niute hustrun sin morgongåfwo fullt ut. Är morgongåfwan större än tridiung; hafwe åntå ej rätt, at få något theröfwer. Finnes ej så mycken jord och fast egendom; tå skola mannens barn, eller andre arfwingar, förse hustrun af lösören med så stor ränta, eller inkomst, som för henne brister. Ej må hustrun annan rätt til then morgongåfwo hafwa, som i jord gifwen är, ån at then bruka och nyttja, så länge hon enka sitter och årliga lefwer: ware ock skyldig hålla hus och jord wid macht, och ej låta them genom sitt wållande förwärras. Tå hustrun dör, eller går i annat gifte; falle morgongåfwan hem til mannens barn, eller andra hans arfwingar.

5. §. Nu är morgongåfwa utfäst i lösören, och räcker ther til tijonde delen af mannens wid dödsfallet behålna lott i löst och fast; niute hustrun sin morgongåfwo fullt ut. Är then större, ån tijonde delen; tå jämnkes morgongåfwan therefter. Finnes ej så mycket i lösören, som morgongåfwa sedan wara bör; tå niute hustrun, til bruk och nyttjandet, i hus och jord i staden, eller på landet, så mycket, som emot bristen swarar, til thes mannens barn, eller arfwingar, lösa henne ut; och blifwe morgongåfwa, som i lösören gifwen är, hustruns ewärdelige egendom.

6. §.

6. §. Ej må man gifwa hustrun större morgongåfwo, än nu sagdt är; men wäl mindre.

7. §. Dör mannen, och hafwer ej morgongåfwo utfäst; niute tå hustrun hälften af thet, han högst i morgongåfwo efter thenna lag gifwa kunde; och stånde barnen, eller arfwingarna, fritt, ehwad the i löst, eller fast, then lemna wilja.

10. Cap.

Om Giftorätt i bo.

1. §.

När man och hustru äro sammanwigde, tå äger hwarthera giftorätt i boet.

2. §. Efter landsrätt giftes Frälseman och Bonde til twå delar, och hustrun til tridiung i alla lösören, som the å landet och i staden äga, eller äga få, och i alt fast gods å landet, som the i hionalag afla tilsammans. I jord, eller hus och watnwerk, ehwad the å egen, eller annars grund, bygde äro, som man, eller hustru förr, eller under åchtenskapet, ärfdt, eller förut förwärfdt, äger ej han, eller hon, giftorätt; doch warde all åhrlig ränta och afrad theraf under lösören räknad.

3. §. Äga the jord, hus, gård, tomt eller watnwerk i staden, eller å stadens mark, förr åchtenskapet, eller hafwa the under hionalaget thet ärfdt, eller förwärfdt; gånge med giftorätten efter stadsrätt.

4. §. The som til Prestaståndet höra, ehwad the bo å landet, eller i staden, äge giftorätt til hälften i lösören, så ock hus och tomt i staden, och then jord å landet, som under åchtenskapet förwärfwes. Men ej giftas the til hwars annars arf-

arfwejord å landet; ej eller til then jord, som förr åchtenskapet ther aflad är.

5. §. Efter stadsrätt äger Borgare, och Ofrälseman som i staden bor, giftorätt til hälften i arf och aflingejord och hus i staden, så ock i alla lösören å landet och i staden. Men hwad the å landet äga, eller äga få, i jord, eller fast, med boskap och åkerredskap, therom gänge med giftorätten efter landsrätt.

6. §. Flytter Borgare, eller Ofrälseman, under hjonalaget, utur staden, och sätter sitt bo och hemwist å landet, eller kommer Ofrälseman i frälsestånd: gänge med giftorätten efter thy, som i 1. och 2. §. stadgadt är. Flytter Bonde in i staden; ware lag, som i 5. §. sägs.

7. §. Qwinna, som af Domaren är för åchta hustru förklarad, niute giftorätt i mannens bo, åntå att wigsel ej åkommer. Drager han sig undan wigslen af motwilja; hafwe förloradt sin giftorätt i hennes egendom, ther han sig ej rättar, och med henne sammanwigd warder.

II. Cap.

Huru mannen må hustruns fasta gods bortskifta, förpanta, eller sälja; och huru theras gäld betalas skal; så ock när hustru må kiöp sluta.

1. §.

Mannen hafwe ej macht hustruns fasta gods å landet, eller jord och hus i staden at bortskifta, förpanta, eller sälja, ehwad the hafwa barn samman, eller ej, utan han ther til hafwer hennes friwilliga ja och underskrift, i twänne goda måns närwaro, eller hon för Rätten thet munteliga tilstår. 2. §.

2. §. Hafwer man eller hustru giordt gäld förr äktenskapet; gälde hwar sin af thet, han eller hon förut ägde. Ej skal i thy mål mannens egendom häfta för hustruns gäld; och ej hennes egendom för mannens gäld, ehwad the under lands eller stads rätt höra. Räcker ej hwartheras gods til; gånge tå thes giftorätt i boet til gäldens betalning. Ej må, för then enas gäld, räntan och inkomsten af then andras odaljord i betalning sökas, widare, än at samma ränta och inkomst i boet influtit, eller influta bordt, then tid gäldenärens egendom afträdes, och thet en gång för alla, och ej flera, til så stor del, som gäldenären, efter thes giftorätt, theri äger.

3. §. Nu kunna the både, eller enthera, hafwa giordt gäld i äktenskapet, eller till fästning och bröllops kostnad; then skal af bo oskifto i lösören och aflinge gäldas, så ock af begges theras hus och egendom i staden. Räcker thet ej til fulla gälden; tå fylles thet, som brister, af begges enskildta arfwejord, och odalfasta å landet, efter then andel, hwarthera i gälden och bolaget äger. Hafwer ej utan enthera egen jord; är thet mannen, betale tå thet, som återstår och gäldas skal, med sin arfwejord, så långt then räcker. Är thet hustrun, betale ej mer, än thes andel i gälden; utan så är, at man och hustru, begge för en, och en för begge, sig til gäldens betalning förskriftwit hafwa.

4. §. Är gäld af mannens, eller hustruns särskilta wållande och förgiörelse tilkommen, theraf then andre ingen nytto, eller del haft; gånge tå ej then saklösas fasta gods, eller rättighet i

boet,

boet, [illegible] hwar åger sin
[illegible] lott förwerka.

[illegible], under åchtenskapet,
[illegible] med begges theras del
[illegible] arfskifte, eller delning,
[illegible]

[illegible] kiöp sluta om fast gods,
[illegible] lösören i boet, utan thet sker
[illegible] och fullmacht; eller af the
[illegible] lemnade åro; eller at man-
[illegible] frånwarande, eller förlö-
[illegible] med barnen hemma,
[illegible] för sig och them, eller är hon
[illegible] sig ej annorledes föda; eller
[illegible] annor nöd: tå må hon til nödtorft säl-
[illegible] med nästa fränders råd och bifall, om
[illegible] fast gods, som säljes. Sker thet annor-
[illegible] mannen wäld thet kiöp, som med
[illegible] giordt är, at rygga och återkalla, som
[illegible] Balken sägs.

[illegible] sin hustrus, eller
[illegible] enskilda nytto;
[illegible] Är then jord
[illegible] tå hwar af sin
[illegible] tridiung.
[illegible]

[illegible] lösören, och
[illegible] såld, som
[illegible] an-
[illegible] e;
[illegible] och
[illegible] elf,
[illegible] an-
[illegible] nom
[illegible] Cap.

12. Cap.

Om afwitring och olaga sammanflyttning, förr än man går i annat gifte.

1. §.

Enkling eller enka hafwe ej wåld at gå i annat gifte, förr än barn, eller andre arfwingar afwitrade åro, ehwad the åro myndige, eller omyndige. Giör thet någor; hafwe förwerkadt til barnen, eller arfwingarna tridiung af sin del i boet, efter förra giftet, och afwitre åntå efter lag. Wiger Prest enkling, eller enka, förr än afwitring lagliga skedd är; miste embete sitt.

2. §. Nu kommer twist wid afwitring emellan arfwingar, och then, som i annat gifte gå wil; kunna the sig therom ej förena, ställe tå then borgen för thet, som twistas om, ther Rättens utslag ej så snart falla kan, och Domaren ej skiäl finner, at åchtenskapet therföre uppehållas må.

3. §. Ej må enkling, eller enka i annat gifte träda, förr än han ett halft åhr enkling, och hon ett åhr enka warit: fästehion ware ock förbudit, at förr wigslen flytta i hus och bo samman. Giöra the thet; böte hwarthera tijo daler til the fattiga, och flytte imedlertid ifrån hwar annan.

13. Cap.

Om åchtenskap; och huru barn uppföras ther åchtenskaps skilnad sker.

1. §.

Gif hor, och wil hustrun ej förlåta hositt, och hafwer hon ej haft sängsedan thet henne kunnigt blef; åchtenskapet ske, och hafwe han til

henne förwerkadt hälften af sin giftorätt i boet. Giör hustrun thet; ware lag samma, thertil miste hon ock sin morgongåfwo. Hafwa the begge hor giordt, och enthera med then andra förut ej blifwit förlikt; tå må theras åchtenskap ej skiljas.

2. §. Then som åchtenskap med hor brutit, må ej förr gå i annat gifte, än then oskyldige dödd, eller gift är; eller thertil samtycker och Konungen gifwer ther lof til. Giör han thet åntå; böte tiugu daler, och ware åchtenskapet ogildt. Ej må ock then oskyldige gå i annat gifte, förr än skilnad lagliga skedd är, wid tijo dalers böter.

3. §. Nu är skilnad skedd, och åsämjer them ej, hwilkenthera barnen når sig hafwa skal; ware tå thertil närmast, then sig ej förbrutit hafwer. Är then ej fallen til at förese barnen; tå äger Domaren skåda, hwad heller then brotslige, eller någor annar them til sig taga må; och antingen the blifwa når then brotsliga, eller når andra, gånge til födo och upfostring theras, så mycket af fadrens och modrens gods, inkomster, lön, eller slögder, som Domaren skäligt pröfwar.

4. §. Öfwergifwer och förlöper mannen af ondsko och motwilja sin hustru, och far utrikes i thet upsåt, at ej mera blifwa och bo med henne; hafwe ingen rätt sin lott i boet, eller fasta gods sitt, at råda. Wil hustrun ifrån honom skiljas; tage tå stemning hos Domaren. Wet man ej hwar mannen sig uppehåller; låte Domaren å predikostolarna lysa efter honom öfwer hela Häradet, eller i Staden, om han ther boende warit, så ock i the närmasta soknar ther intil, och förelägge honom natt och åhr. Kommer han ej inom föresattan tid; döme tå Domaren

maren til skilnad, och hafwe mannen förwerkadt hela sin lott i boet. Samma lag ware, ther hustru förlöper mannen.

5. §. Hwad mannen förwerkadt hafwer, som sin hustru öfwergifwit och förlupit, thet niute hon, medan hon ogift är, så ock nyttan och räntan af hans fasta gods. Går hon i annat gifte; niute ej mer, än thet hon war gift och gifwen til, utan falle tå mannens lott barnen til. Ägen ock the rätt, at nyttja hans enskildta fasta gods, medan han borto är. Äro ej barn; gifwe hustrun ej något ut af lösören och aflinge godset. Bryter hustrun; gånge ock med hennes lott och gods, som sagdt är.

6. §. Reser mannen utom Riket för sin kallelses skul i krig, kiöpenskap, eller i annat nödigt ärende, blifwer sedan länge borto, och låter ej hustrun weta hwar han wistas; kan hon få therom kunskap; gifwe thet Domaren tilkänna, och Domaren lägge honom dag före, at begifwa sig hem igen. Hafwer han laga förfall; förbide tå hustrun hans hemkomst. Wisar han ej laga förfall, och wil åntå ej komma; ransake Domaren om theras sammanlefnad. Hafwer hon wäl och ärliga sig förhållit; tå må henne efterlåtas gå i annat gifte, sedan ett åhr är förflutit, efter then tid, honom i stämningen föresatt warit, och gifwe Capitlet henne skiljobref ifrån then förra. Gifwer han henne skuld för lösachtighet, eller annat otilbörligit, och wil therföre ej komma åter, och hafwer ej full skiäl thertil; döme åntå Domaren til skilnad. Finnes laga bewis; gånge therom, som förr om hor är sagdt. Nu är ej wähn at få weta, om then bortreste lefwer, eller hwar han sig uppehåller, och kommer

han ej inom sex åhr igen; tå må Domaren, sedan efter honom lyst år, annat åchtenskap tilstådia. Äge ock macht then tid förkorta, om goda skiål ther til åro. Kommer then förre sedan hem igen, och wiser laga förfall med fulla skiål, och at han ej kunnat gifwa kunskap om sig; träde tå han til sin hustru, och then senare wike, ther them ej annorledes åsämjer; och then ledige hafwe wåld, at gifta sig med en annan.

7. §. Hafwer man, eller hustru, sedan the fäste blifwit, haft lägersmål med någon annan, och thet efter wigslen warder witterligit; gånge tå med skilnaden och giftorätten som i 1. §. sagdt år. Warder qwinna efter wigslen tilwunnen, at annar henne förr fästningen lågradt hafwer, och wil ej mannen henne thet förlåta, utan sker laga skilnad; tage tå mannen alt thet åter, han med sig i boet infördt, så ock kostnad, som han til fästning och bröllop giordt hafwer, med alt thet, han henne gifwit; behålle ock hwad hon honom gifwit hafwer.

8. §. Är man, eller qwinna af naturen wanför, och til åchtenskap aldeles obeqwäm, eller drages han, eller hon med obotelig smittosam siukdom, förtiger thet, och swikeliga förleder annan til giftermål med sig; warder thet fulltygadt, gånge tå åchtenskapet åter; och then brotslige niute ej giftorätt i boet; upprätte ock allan skada, och plichte, som för annat bedrägeri framdeles skils.

14. Cap.

Om kif och osämja mellan man och hustru; och om skilnad til säng och säte.

1. §.

Ther hat och bitterhet emellan man och hustru så råda får, at the, efter warning, ej sämjas kun-

kunna; tå skal Rätten pröfwa, hwad heller enthera, eller begge thet wålla, och böte then brotslige af sin lott i boet, första gången tiugu fem daler, och andra gången dubbelt. Wåller annarthera mer, och annarthera mindre; warde straffet therefter lämpadt. Låta the sig ej eller theraf rätta; döme tå Rätten til skilnad på någon tid, til säng och säte.

2. §. Skiljer mannen sig sielf ifrån hustrun, eller hustrun ifrån mannen, til säng och säte, af hat eller illwilja, och håller sig i landet uppe, från hem och hustru, eller driswer man hustrun, eller hustru mannen ur hus och bo, och nyttjar ther begges gods och egendom; böte som i förra §. sagdt är, och fylle skadan.

3. §. Nu kan så illa åtbäras, at man, eller hustru, af wrede och ondsko, slå hwar annan blå eller blodiga, lama eller lytta; plichte tå som i Miſsgiernings Balken skils.

15. Cap.

Huru med bo och barnens uppehälle förhållas skal, tå man och hustru lagliga skiljas til säng och säte.

1. §.

Warda man och hustru lagliga skilde til säng och säte, och är mannen thertil wållande; sitte tå hustrun med egendomen i boet qwar. Hafwa the barn samman; tå må hustrun them när sig hafwa. Nu är hon ej fallen, at allena them och boet föreslå; nämne tå Domaren them henne råda och hjelpa måge, och pröfwe hwad mannen skal niuta til föda och tarf sitt, som boet tol, utan han med tienst och slögder sig sielf uppehålla kan. Fins ej an-

nat i boet, än ränta af mannens odalgods, eller thet som af lön och arfwode hans faller; niute tå hustrun med barnen theraf twå delar, och mannen til födo och nödtorft tridiung. Är hustrun wållande til thenna skilnad; tå må hon ej boet föreståå, utan pröfwe Domaren, hwad mannen henne til uppehälle gifwa skal, ther hon sig sielf ej årliga nära kan.

2. §. Nu äro the begge til skilnaden wållande; tå äger then boet och barnen förese, som bäst thertil fallen är, och then andre niute theraf til nödigt uppehälle, efter thy boet tol, och Domaren pröfwar. Äro the lika thertil fallne; ware tå mannen närmare. Är thet ingenthera; nämne tå Domaren twänne goda mån, som barnen och egendomen wärda, och låte mannen och hustrun med barnen theraf underhåll få.

16. Cap.

Om medgift och hemfölgd.

1. §.

Gifwer fader, eller moder, åt son, eller dotter, hemfölgd i jord, hus, eller lösören, wid theras giftermål; tekne thet up, och sätte å lösören skäligt wärde; tage ock qwittobref ther å. Sedan behälle then hemfölgd, som then fått, så länge fader och moder både lefwa, och hålle hus och jord wid macht, som lag säger. Dör enthera, och skal arf delas, gånge tå altsamman åter til skiftes; doch räknes ej then ränta, eller nytta, han eller hon theraf haft. Samma lag ware, ther man gifwer hemfölgd med, tå barn utur hus och bo skiljas, eller wid annat tilfälle. Wil man til full ägo gifwa them penningar, eller andra lösören; eller ock jord å lan-

landet, eller hus i staden, efter thy, som i 8. Cap. Jorda Balken sägs; hafwe ther fri macht til: ej må thet til skiftes återbäras, som så gifwit är.

2. §. Nu fins hwarken uptekning, eller qwittobref, ej eller annat bewis, och är likwäl hemfölgd gifwen; bäre tå åter til skiftes, med swornom ede. Är husgeråd borto, eller kan thet ej återbäras så godt, som thet gafs; gälde thet efter thy, som thet wärdt war, tå thet gafs.

3. §. Dör son eller dotter barnlös; gånge tå hemfölgd åter. Lefwa barn efter; behållen the med samma wilkor, som theras fader, eller moder then haft. Dö the barn förr än någorthera af them, som hemfölgd gifwit; gånge then åter.

17. Cap.

Om mannens och hustruns fördel af bo oskifto.

1. §.

Dör man, eller hustru; tage tå then, som lefwer efter, fördel sin af bo oskifto, i thet han eller hon helst wil, af lösören; doch må thet ej wara mer, än tiugunde delen theraf. Är bo fattigt och ringa; tage tå sin fästningaring, dageliga säng, och nödiga gångkläder, äntå at thet något öfwer tiugunde delen stiga kunde.

Ärfda Balk.

1. Cap.

Om arf i gemen, och huru ätt räknas skal.

1. §.

Nu skal arf skiftas efter man eller qwinno; gånge tå bröstarfwingar til, och the från, som

arfwejord å landet; ej eller til then jord, som förr åchtenskapet ther aflad år.

5. §. Efter stadsrått åger Borgare, och Ofrälseman som i staden bor, giftorått til hälften i arf och aflingejord och hus i staden, så ock i alla lösören å landet och i staden. Men hwad the å landet åga, eller åga få, i jord, eller fast, med boskap och åkerredskap, therom gånge med giftorätten efter landsrått.

6. §. Flytter Borgare, eller Ofrälseman, under hionalaget, utur staden, och sätter sitt bo och hemwist å landet, eller kommer Ofrälseman i frälsestånd: gånge med giftorätten efter thy, som i 1. och 2. §. stadgadt år. Flytter Bonde in i staden; ware lag, som i 5. §. sägs.

7. §. Qwinna, som af Domaren år för åchta hustru förklarad, niute giftorått i mannens bo, åntå att wigsel ej åkommer. Drager han sig undan wigslen af motwilja; hafwe förloradt sin giftorått i hennes egendom, ther han sig ej rättar, och med henne sammanwigd warder.

II. Cap.

Huru mannen må hustruns fasta gods bortskifta, förpanta, eller sälja; och huru theras gåld betalas skal; så ock når hustru må kiöp sluta.

1. §.

Mannen hafwe ej macht hustruns fasta gods å landet, eller jord och hus i staden at bortskifta, förpanta, eller sälja, ehwad the hafwa barn samman, eller ej, utan han ther til hafwer hennes friwilliga ja och underskrift, i twänne goda måns närwaro, eller hon för Rätten thet munteliga tilstår.

2. §.

2. §. Hafwer man eller hustru giordt gäld förr äktenskapet; gälde hwar sin af thet, han eller hon förut ägde. Ej skal i thy mål mannens egendom häfta för hustruns gäld; och ej hennes egendom för mannens gäld, ehwad the under lands eller stads rätt höra. Räcker ej hwartheras gods til; gånge tå thes giftorätt i boet til gäldens betalning. Ej må, för then enas gäld, räntan och inkomsten af then andras odaljord i betalning sökas, widare, än at samma ränta och inkomst i boet influtit, eller inflyta bordt, then tid gäldenärens egendom afträdes, och thet en gång för alla, och ej flera, til så stor del, som gäldenären, efter thes giftorätt, theri äger.

3. §. Nu kunna the både, eller enthera, hafwa giordt gäld i äktenskapet, eller till fästning och bröllops kostnad; then skal af bo oskifto i lösören och aflinge gäldas, så ock af begges theras hus och egendom i staden. Räcker thet ej til fulla gälden; tå fylles thet, som brister, af begges enskildta arfwejord, och odalfasta å landet, efter then andel, hwarthera i gälden och bolaget äger. Hafwer ej utan enthera egen jord; är thet mannen, betale tå thet, som återstår och gäldas skal, med sin arfwejord, så långt then räcker. Är thet hustrun, betale ej mer, än thes andel i gälden; utan så är, at man och hustru, begge för en, och en för begge, sig til gäldens betalning förskrifwit hafwa.

4. §. Är gäld af mannens, eller hustruns särskilta wållande och förgiörelse tilkommen, theraf then andre ingen nytto, eller del haft; gånge tå ej then saklösas fasta gods, eller rättighet i

boet,

boet, til sådan gälds betalning: ty hwar äger sin sak ensam böta, och ej annars lott förwerka.

5. §. Hafwer enthera, under åchtenskapet, guldit sin enskildta gäld med begges theras del i boet; tå skal thet wid arfskifte, eller delning, å thes egen lott räknas.

6. §. Ej må hustrun köp sluta om fast gods, eller sälja något af lösören i boet, utan thet sker med mannens samtycke och fullmacht; eller af the lösören, som til salu lemnade äro; eller at mannen är afwita, eller frånwarande, eller förlöper hustrun. Sitter hon tå med barnen hemma, och tarfwar föda för sig och them, eller är hon barnlös, och kan sig ej annorledes föda; eller tränger annor nöd: tå må hon til nödtorft sälja; dock med nästa frånders råd och bifall, om thet är fast gods, som säljes. Sker thet annorledes; hafwe mannen wäld thet köp, som med hustrun gjordt är, at rygga och återkalla, som i Handels Balken sägs.

7. §. Hafwer man såldt sin hustrus, eller hustru sin mans odaljord, til sin enskildta nytto; gifwe så mycket igen af odaljord sin. Är then jord til begges theras nytto såld; fylle tå hwar af sin jord, mannen twå delar, och hustrun tridiung. Är ej jord til; fylle tå af lösören.

8. §. Nu finnes ej jord, eller lösören, och är hustruns jord med hennes samtycke såld, som förr är sagdt; hafwe skadan sielf. Hafwer mannen såldt then jord, utan hennes lof och minne; söke tå then igen med laga dom, inom natt och åhr, sedan hon thet weta fick; och skylle sig sielf, then olagliga köpte. Dör hustrun förr än mannen; tå äga hennes arfwingar therå tala inom natt och åhr, efter hennes död. 12. Cap.

12. Cap.

Om afwitring och olaga sammanflyttning, förr än man går i annat gifte.

1. §.

Enkling eller enka hafwe ej wäld at gå i annat gifte, förr än barn, eller andre arfwingar afwitrade äro, ehwad the äro myndige, eller omyndige. Giör thet någor; hafwe förwerkadt til barnen, eller arfwingarna tridiung af sin del i boet, efter förra giftet, och afwitre åntå efter lag. Wiger Prest enkling, eller enka, förr än afwitring lagliga skedd är; miste embete sitt.

2. §. Nu kommer twist wid afwitring emellan arfwingar, och then, som i annat gifte gå wil; kunna the sig therom ej förena, ställe tå then borgen för thet, som twistas om, ther Rättens utslag ej så snart falla kan, och Domaren ej skiäl finner, at åchtenskapet therföre uppehållas må.

3. §. Ej må enkling, eller enka i annat gifte träda, förr än han ett halft åhr enkling, och hon ett åhr enka warit: Fästehion ware ock förbudit, at förr wigslen flytta i hus och bo samman. Giöra the thet; böte hwarthera tijo daler til the fattiga, och flytte imedlertid ifrån hwar annan.

13. Cap.

Om skilnad i åchtenskap; och huru barn uppfostras skola, ther åchtenskaps skilnad sker.

1. §.

Giör mannen hor, och wil hustrun ej förlåta honom brott sitt, och hafwer hon ej haft sångelag med honom, sedan thet henne kunnigt blef; tå må skilnad i åchtenskapet ske, och hafwe han til

henne förwerkadt hälften af sin giftorätt i boet. Giör hustrun thet; ware lag samma, thertil miste hon ock sin morgongåfwo. Hafwa the begge hor giordt, och enthera med then andra förut ej bliswit förlikt; tå må theras åchtenskap ej skiljas.

2. §. Then som åchtenskap med hor brutit, må ej förr gå i annat gifte, ån then oskyldige död, eller gift är; eller thertil samtycker och Konungen gifwer ther lof til. Giör han thet åntå; böte tiugu daler, och ware åchtenskapet ogildt. Ej må ock then oskyldige gå i annat gifte, förr ån skilnad lagliga skedd är, wid tijo dalers böter.

3. §. Nu är skilnad skedd, och åsämjer them ej, hwilkenthera barnen når sig hafwa skal; ware tå thertil närmast, then sig ej förbrutit hafwer. Är then ej fallen til at förese barnen; tå äger Domaren råda, hwad heller then brotslige, eller någor annar them til sig taga må; och antingen the bliswa når then brotsliga, eller når andra, gånge til födo och upfostring theras, så mycket af fadrens och modrens gods, inkomster, lön, eller slögder, som Domaren skäligt pröfwar.

4. §. Öfwergifwer och förlöper mannen af ondsko och motwilja sin hustru, och far utrikes i thet upsåt, at ej mera bliswa och bo med henne; hafwe ingen rätt sin lott i boet, eller fasta gods sitt, at råda. Wil hustrun ifrån honom skiljas; tage tå stemning hos Domaren. Wet man ej hwar mannen sig uppehåller; låte Domaren å predikostolarna lysa efter honom öfwer hela Häradet, eller i Staden, om han ther boende warit, så ock i the närmasta soknar ther intil, och förelägge honom natt och åhr. Kommer han ej inom föresattan tid; döme tå Domaren

maren til skilnad, och hafwe mannen förwerkadt hela sin lott i boet. Samma lag ware, ther hustru förlöper mannen.

5. §. Hwad mannen förwerkadt hafwer, som sin hustru öfwergifwit och förlupit, thet niute hon, medan hon ogift är, så ock nyttan och räntan af hans fasta gods. Går hon i annat gifte; niute ej mer, än thet hon war gift och gifwen til, utan falle tå mannens lott barnen til. Ägen ock the rätt, at nyttja hans enskildta fasta gods, medan han borto är. Äro ej barn; gifwe hustrun ej något ut af lösören och aflinge godset. Bryter hustrun; gånge ock med hennes lott och gods, som sagdt är.

6. §. Reser mannen utom Riket för sin kallelses skul i krig, kiöpenskap, eller i annat nödigt ärende, blifwer sedan länge borto, och låter ej hustrun weta hwar han wistas; kan hon få therom kunskap; gifwe thet Domaren tilkänna, och Domaren lägge honom dag före, at begifwa sig hem igen. Hafwer han laga förfall; förbide tå hustrun hans hemkomst. Wisar han ej laga förfall, och wil åntå ej komma; ransake Domaren om theras sammanlefnad. Hafwer hon wäl och ärliga sig förhållit; tå må henne efterlåtas gå i annat gifte, sedan ett åhr är förflutit, efter then tid, honom i stemningen föresatt warit, och gifwe Capitlet henne skiljobref ifrån then förra. Gifwer han henne skuld för lösachtighet, eller annat otilbörligit, och wil therföre ej komma åter, och hafwer ej full skiäl thertil; döme åntå Domaren til skilnad. Finnes laga bewis; gånge therom, som förr om hor är sagdt. Nu är ej wähn at få weta, om then bortreste lefwer, eller hwar han sig uppehåller, och kommer

han ej inom sex åhr igen; tå må Domaren, sedan efter honom lyst är, annat åchtenskap tilstädia. Äge ock macht then tid förkorta, om goda skiäl ther til äro. Kommer then förre sedan hem igen, och wiser laga förfall med fulla skiäl, och at han ej kunnat gifwa kunskap om sig; träde tå han til sin hustru, och then senare wike, ther them ej annorledes åsämjer; och then ledige hafwe wåld, at gifta sig med en annan.

7. §. Hafwer man, eller hustru, sedan the fäste blifwit, haft lägersmål med någon annan, och thet efter wigslen warder witterligit; gånge tå med skilnaden och giftorätten som i 1. §. sagdt är. Warder qwinna efter wigslen tilwunnen, at annar henne förr fästningen lågradt hafwer, och wil ej mannen henne thet förlåta, utan sker laga skilnad; tage tå mannen alt thet åter, han med sig i boet införde, så ock kostnad, som han til fästning och bröllop giordt hafwer, med alt thet, han henne gifwit; behålle ock hwad hon honom gifwit hafwer.

8. §. Är man, eller qwinna af naturen wanför, och til åchtenskap aldeles obeqwäm, eller drages han, eller hon med obotelig smittosam siukdom, förtiger thet, och swikeliga förleder annan til giftermål med sig; warder thet fulltygadt, gånge tå åchtenskapet åter; och then brotslige niute ej giftorätt i boet; upprätte ock allan skada, och plichte, som för annat bedrägeri framdeles skils.

14. Cap.

Om kif och osämja mellan man och hustru; och om skilnad til säng och säte.

1. §.

Ther hat och bitterhet emellan man och hustru så råda får, at the, efter warning, ej sämjas kun-

kunna; tå skal Rätten pröfwa, hwad heller enthera, eller begge thet wälla, och böte then brotslige af sin lott i boet, första gången tiugu fem daler, och andra gången dubbelt. Wäller annarthera mer, och annarthera mindre; warde straffet therefter lämpadt. Låta the sig ej eller theraf rätta; döme tå Rätten til skilnad på någon tid, til säng och säte.

2. §. Skiljer mannen sig sielf ifrån hustrun, eller hustrun ifrån mannen, til säng och säte, af hat eller illwilja, och håller sig i landet uppe, från hem och hustru, eller drifwer man hustrun, eller hustru mannen ur hus och bo, och nyttjar ther begges gods och egendom; böte som i förra §. sagdt är, och fylle skadan.

3. §. Nu kan så illa åtbäras, at man, eller hustru, af wrede och ondsko, slå hwar annan blå eller blodiga, lama eller lytta; plichte tå som i Mißgiernings Balken skils.

15. Cap.

Huru med bo och barnens uppehälle förhållas skal, tå man och hustru lagliga skiljas til säng och säte.

1. §.

Warda man och hustru lagliga skilde til säng och säte, och är mannen thertil wållande; sitte tå hustrun med egendomen i boet qwar. Hafwa the barn samman; tå må hustrun them nära sig hafwa. Nu är hon ej fallen, at allena them och boet förestå; nämne tå Domaren them henne råda och hielpa mäge, och pröfwe hwad mannen skal niuta til födo och tarf sitt, som boet tol, utan han med tienst och slögder sig sielf uppehålla kan. Fins ej an-

nat i boet, än ränta af mannens odalgods, eller thet som af lön och arfwode hans faller; niute tå hustrun med barnen theraf twå delar, och mannen til födo och nödtorft tridiung. Är hustrun wållande til thenna skilnad; tå må hon ej boet föreståå, utan pröfwe Domaren, hwad mannen henne til uppehälle gifwa skal, ther hon sig sielf ej årliga nära kan.

2. §. Nu äro the begge til skilnaden wållande; tå äger then boet och barnen förese, som bäst thertil fallen är, och then andre niute theraf til nödigt uppehälle, efter thy boet tol, och Domaren pröfwar. Äro the lika thertil fallne; ware tå mannen närmare. Är thet ingenthera; nämne tå Domaren twänne goda män, som barnen och egendomen wärda, och låte mannen och hustrun med barnen theraf underhåll få.

16. Cap.

Om medgift och hemfölgd.

1. §.

Gifwer fader, eller moder, åt son, eller dotter, hemfölgd i jord, hus, eller lösören, wid theras giftermål; tekne thet up, och sätte å lösören skäligt wärde; tage ock qwittobref ther å. Sedan behälle then hemfölgd, som then fått, så länge fader och moder både lefwa, och hålle hus och jord wid macht, som lag säger. Dör enthera, och skal arf delas, gånge tå altsamman åter til skiftes; doch räknes ej then ränta, eller nytta, han eller hon theraf haft. Samma lag ware, ther man gifwer hemfölgd med, tå barn utur hus och bo skiljas, eller wid annat tilfälle. Wil man til full ägo gifwa them penningar, eller andra lösören; eller ock jord å lan-

landet, eller hus i staden, efter thy, som i 8. Cap. Jorda Balken sägs; hafwe ther fri macht til: ej må thet til skiftes återbäras, som så gifwit är.

2. §. Nu fins hwarken uptekning, eller qwittobref, ej eller annat bewis, och är likwäl hemfölgd gifwen; bäre tå åter til skiftes, med swornom ede. Är husgeråd borto, eller kan thet ej återbäras så godt, som thet gafs; gälde thet efter thy, som thet wärdt war, tå thet gafs.

3. §. Dör son eller dotter barnlös; gånge tå hemfölgd åter. Lefwa barn efter; behållen the med samma wilkor, som theras fader, eller moder then haft. Dö the barn förr än någorthera af them, som hemfölgd gifwit; gånge then åter.

17. Cap.

Om mannens och hustruns fördel af bo oskifto.

1. §.

Dör man, eller hustru; tage tå then, som lefwer efter, fördel sin af bo oskifto, i thet han eller hon helst wil, af lösören; doch må thet ej wara mer, än tiugunde delen theraf. Är bo fattigt och ringa; tage tå sin fästningaring, dageliga säng, och nödiga gångkläder, äntå at thet något öfwer tiugunde delen stiga kunde.

Ärfda Balk.

1. Cap.

Om arf i gemen, och huru ätt räknas skal.

1. §.

Nu skal arf skiftas efter man eller qwinno; gånge tå bröstarfwingar til, och the från, som

åro til rygga eller å sidone i åtten. Bröstarfwingar åro the, som födas framåt i slächten, såsom son och dotter och theras barn. Til rygga i åtten åro föräldrar och förfäder. Sido arfwingar åro the, som å en sida, eller å båda, med then döda utaf en stamm komne åro, såsom broder och syster, eller theras afkomma.

2. §. Att räknas ledewis, ifrån och ej med then döda, til och med then som ärfwer.

2. Cap.

Om bröstarf.

1. §.

Dör fader, eller moder; ärfwe tå Frälsemans och Bondes son efter landsrätt twå lotter, och dotter tridiung. Men efter stadsrätt, tage Preste och Borgares son halft, och halft dotter. Doch skiftes efter landsrätt then jord, med boskap och åkerredskap, som Borgare å landet äger, och efter stadsrätt Frälsemans och Bondes hus och tomt i staden.

2. §. Åro alle barnen döde, eller någor af them, och lefwa barn, eller barnabarn efter; tage sons barn, eller hans afkomma, så mycket af arfwet, som son, och dotters barn, eller hennes afkomma, så mycket, som dotter. Och ehwad the åro flere, eller färre, niute åntå ej mer, eller mindre, än theras fader eller moder taga borde, ther han, eller hon lefde. Ej må någor annar arf taga, så länge bröstarfwingar åro til, antingen the åro närmare, eller fiermare i rätt nederstigande ått.

3. Cap.

Om bakarf och sidoarf.

1. §.

Äro ej bröstarfwingar til efter then döda; tå äro fader och moder. Lefwa the både; ärfwe, efter landsrätt, fader twå delar, och moder tridiung; men efter stadsrätt halft hwarthera.

2. §. Lefwer ej utan enthera af them, och äro syskon til, ett eller flere, efter then döda, som ärfwas skal; ärfwen the med fader, eller moder, och tage fader eller moder sin del, som i 1. §. sagdt är, och syskonen thet, som theras fader eller moder ärfwa bordt, om then lefwat. Äro ock then dödas halfsyskon til, och komma the alle af samma fader eller moder som död är; ärfwen ock the med samsyskonen lika, broder broders del, och syster systers del. Är någotthera af sam eller halfsyskonen, eller the alle döde, och lefwa barn efter them; träden tå the i fader eller moder sins ställe och rätt. Är ej utan ett sam eller halfsyskon, som arf med moder tager; niute tå halft hwarthera. Lefwa ej sam eller halfsyskon, eller barn efter them, utan barnabarn; tage fader, eller moder, som lefwer, altsamman. Likaledes tagen hel och halfsyskonen, eller theras barn, alt arfwet, om både fader och moder döde äro; och delen thet sig emellan som i 3. §. sägs. Äro halfsyskonen födde af then fader, eller moder, som lefwer och sielf arf tager; tå åga the ej någon del i thet arf.

3. §. Nu äro både fader och moder döde, och lefwa syskon efter; delen the sig emellan arfwet, och tage efter landsrätt broder twå delar,

och syster tridiung, och efter stadsrätt halft hwarthera. Äro ock then dödas halfsyskon til, waren the med samsyskonen samarfwa; och tagen the alle, som af samma fader äro, then del, som theras fader taga bordt, och the, som af samma moder äro, then del hon taga bordt, och delen sig emellan som förr sagdt är. Är några af sam eller halfsyskon, eller the alle döde; ärfwen tå theras barn, som i then 2. §. stadgadt är.

4. §. Äro ej fader eller moder, sam eller halfsyskon, eller theras barn til; ärfwen tå faderfader och fadermoder, eller, ther enthera död är, then som lefwer, twå delar, och moderfader och modermoder likaledes en tridiung, ther then döde lydt under landsrätt, men hälften, ther then lydt under stadsrätt. Äro the å enthera sidan både döde, och lefwer några å andra sidan; tage then altsamman, ehwad then är å fädernet, eller mödernet.

5. §. Äro ej the til; tå är faders hel och halfbroder, och faders hel och halfsyster, moders hel eller halfbroder, och moders hel eller halfsyster, the äro samarfwa; och tagen then dödas fädernes fränder fädernes del, och mödernes fränder mödernes del, som i 3. §. sagdt är. Ej måge the af halfslächten til annan del af arfwet träda med helslächten, än then, som theras fader eller moder, genom hwilken the med hwarannan skylde äro, hade efter åtteräkningen taga bordt, om then lefwat.

6. §. Äro ej the til; tå äro faderfaders fader och moder, fadermoders fader och moder, moderfaders fader och moder, modermoders fader och moder samarfwa.

7. §.

7. §. Äro ej the til; tå äro then döddas fam eller halfsyskons barnabarn.

8. §. Äro ej the til; tå äro bryllingar, som äro faders hel eller halfbroders, och faders hel eller halfsysters barn, så ock syßlingar, eller moders hel eller halfbroders, och moders hel eller halfsysters barn, samarfwa; the kallas syskonebarn. Är någor af them både å fäderne och å möderne skyld med then döda; niute tå han både fädernes och mödernes del.

9. §. Äro ej the til; tå äro faderfaders och fadermoders, moderfaders och modermoders hel eller halfbröder och systrar.

10. §. Äro ej the til; tå är faderfaders faderfader, och faderfaders fadermoder, faderfaders moderfader, och faderfaders modermoder, fadermoders faderfader, och fadermoders fadermoder, fadermoders moderfader, och fadermoders modermoder, moderfaders faderfader, och moderfaders fadermoder, moderfaders moderfader, och moderfaders modermoder, modermoders faderfader, och modermoders fadermoder, modermoders moderfader, och modermoders modermoder.

11. §. Twista fiermare sidoarfwingar sig emellan, och äro the i lika led, men olika gren; tage tå then arfwet, som är af närmare stamfader med then döda. Äro the både til gren och led jämnskylde; ware tå samarfwa.

12. §. Äro bröstarf, sidoarf, eller bakarf fallne tilsammans i thens hand, som ärfwes; gånge thermed, som sagdt är, utan åtskilnad ifrån hwad stamin egendomen kommen är.

4. Cap.

4. Cap.

Huru ärfwas skal, når man ej wet hwilken af arfwingar annan öfwerlefwat.

1. §.

Timar then olycka, at the, som hwars annars arfwingar äro, dö i krig, siönöd, pest, eller andra sådana fall, och wet man ej hwilkenthera annan öfwerlefwat; tå ärfwes hwarthera af sin närmasta skyldeman.

2. §. Är moder död, och dör fader sedan med barnen, ehwad han hafwer ett eller flera, och wet man ej, hwilken först död blef; ärfwe tå fädernes fränder fadren, men af barnens möderne och annat theras gods, tage fädernes arfwingar fädernes del, och mödernes arfwingar mödernes del. Sammaledes ther fader är död, och modren dör sedan med barnen, och man ej wist wet, om moder, eller barn först dödt; tå ärfwe mödernes fränder henne, och skifte sedan barna arfwet emellan sig och nästa fädernes fränder, som lag skiljer.

3. §. Kan thet i theßa fall wisas, at enthera längre lefwat; ware han thes arfwinge, och hans arfwingar ärfwe honom.

5. Cap.

Om barn födes dödt; och om hustru säger sig hafwande wara, tå mannen dör.

1. §.

Thet barn som dödt födes, må ej ärfwa. Nu säga barnets fädernes fränder, at thet war dödt födt, och moder, eller hennes arfwingar, at thet war qwickt födt; är thertil ej mer än ett witne, qwin-

qwinna eller man, som når war, och modren eller hennes fränder, som wid födslen warit, kunna thet witnets ed med ed sin fylla, at barnet war qwickt födt; ärfwe tå barn fader sin, moder barn sitt, och hennes arfwingar henne. Faller annat arf medan barnet ännu i moderlifwet är, och födes thet med lif fram; ware lag samma. Hafwer ingen, utan modrens fränder, når warit; tå äger hwarken hon, eller the witsord. Dör modren i födslen, och barnet lefwer efter henne; ärfwe tå thet sin moder, och barnets arfwingar barnet.

2. §. Nu dör mannen, och finnes hustrun efter honom hafwande wara; niute hon tå underhåll af bo oskifto, medan hon hafwande är, ehwad barnet sedan födes qwickt eller dödt. Säger hon sig hafwande wara, och synes thet ej å henne; ställe tå borgen, om hon uppehålle af boet niuta wil. Kan sedan pröfwas, at hon thet swikeliga föregifwit, eller föder hon barnet senare, än at thet för mannens arfwinge hållas må; gälde tå åter, hwad hon af mannens lott i boet til födo fått, eller försatt hafwer.

6. Cap.

At then ej ärfwa må, som annan dräper.

1. §.

Ej må några arf taga efter then, som han med wilja dräpit, utan ware han och alle therifrån skilde, som genom honom kunde komma at ärfwa.

2. §. Dör mannen, och lemnar hustru efter sig hafwande, warder hon, eller fostret, eller både, af mannens arfwingar dräpne, eller warder hon så illa hamlad och handterad, at fostret theraf för-

förgås; ärfwe tå barnet fader sin, och moder barn sitt, och hennes arfwingar henne. Hafwer modren gifwit arf ut til mannens arfwingar, förr än hon wiste sig hafwande wara; båren the thet åter.

3. §. Dräper man sin hustru med wilja, eller af groft wållande; tå hafwer han förwerkadt sin giftorätt, i alt thet gods, som hon fördt med sig i boet; och thet tage hennes arfwingar, så ock thertil af thet öfriga i boet, thet hustrun war gift och gifwen til, och morgongåfwan, om then i lösören utfäst är. Hafwa the barn samman; tå skola the henne ärfwa, och tage näste mödernes fränder barnen och theras arf i sin wårjo, medan the omyndige äro. Dö the barn, och hafwa ej barn efter sig; ther ärfwe aldrig fader, som dräpit hafwer, eller hans skyldemän något af thet arf, som barnen efter theras dräpna moder fått hafwa, utan gånge thet til barnens skyldemän å mödernet. Dräper hustru man sin; ware lag samma, och hafwe hon thertil förwerkadt sin morgongåfwo.

4. §. Nu sker dråp med wåda; tå hafwe ingenthera förbrutit sin rätt.

5. §. Agar fader eller moder barn sitt så hårdeliga, at thet får död ther af, eller dräpa the thet af annat swårt förseende; hafwe tå för sig och sina fränder förwerkadt alt, thet han eller hon ärfwa borde. Ligger moder ihiäl barn sitt emot sin wilja, miste tå ej arf.

6. §. Äro twänne hwars annars arfwingar, och dräpa the hwar annan i wredes mode; ärfwe tå ingenthera then andra, åntå at then ene lefwer längre, än then andre, utan tage närmaste fränder arf, hwar efter sin skyldeman. Nu kan thet

pröfwas, at enthera hafwer dräpit then andra i rätta lifsnöd; tå ärfwe then saklöse, och sedan hans arfwingar, thet then brotslige ägde.

7. Cap.

Om them, som genom grofwa miſsgierningar sin arferätt förwerka, och om biltoges mans, och thes barns arf.

1. §.

Hafwer några förwerkadt sitt gods, fast eller löst, under Kronan, som i Miſsgierningz Balken skils, och faller honom arf til, sedan han sakfäld är; tage han tå ej thet arf, utan närmaste arfwinge hans.

2. §. Warder man biltog lagd, eller rymmer af landet för grof miſsgierning; tå äger han ej något arf här i Riket taga, ej eller hans barn, som aflade åro, medan han biltog war, utan tagen thet hans närmaste fränder emot borgen. Får han frid; gifwen the thet åter. Får han ej frid; tå måge the thet arf behålla. War barn aflad, förr än han biltog blef, eller afwek; thet må full arfslott niuta, äntå at thet utländes födes.

3. §. Är några til wiſs tid biltog lagd; stände hans gods och arf honom tilhanda, til thes han kommer åter, och niute han af räntan och afgåldet thet qwar är, sedan hustrun och barnen theraf nödigt underhåll fått hafwa.

4. §. Warder några, för affall ifrån wår rätta ewangeliſka tro och läro, förwiſt Riket; eller träder swenſk man utrikes til wilfarande läro; then må ej sedan arf i Swerige taga, utan falle thet andra then dödas näſta arfwingar til, ther han

ej

ej låter sig rätta, och kommer på Konungens nåder åter, inom fem åhr, ifrån thet han Riket förwistes, eller utländes affall giorde; doch hafwe ej rätt til then ränta, som förut upburen är.

8. Cap.

Huruwida barn, som aflas i fästning, lönskaläge, hordom, eller förbudna leder, måge arf taga.

1. §.

Aflar man barn i lönskaläge, och tager sedan qwinnan til åchta, eller henne åchtenskap tilsäger, men enthera dör, förr än wigsel åkommer; tå tage barnet arf, som barn af laggifto säng.

2. §. Samma lag ware, ther fästeman häfdar sin fästeqwinno; eller ther man lägrar mö eller enka, under åchtenskaps löfte, och aflar barn med henne.

3. §. Fäster man sig twänne, som ej weta af hwars annars fästning, ehwad han tå aflar barn med then första, eller andra af them, eller med bägge; ware lag samma.

4. §. Fäster, eller gifter man sig med twänne, och kan then senare fästeqwinna eller hustru öfwertygas, at hon wetat af then förra fästeqwinnan eller hustrun: afla the barn sammán; niute ther ej annan rätt, án i then 7. §. sägs.

5. §. Hafwer någor gått i annat gifte, tå ingenthera wiste, at förre man eller hustru lefde, och fått ther lof til, som lag säger; tagen the barn, som i thet åchtenskap aflade äro, fullt arf efter fader och moder, ändoch sedan finnes, thet förre maken lefwat.

6. §.

6. §. Är qwinna wåldtagen och warder theraf hafwande, och föder barn; niute thet barn samma rått, som annat åchta barn.

7. §. Aflär man barn i lönskaläge utan åchtenskaps lofwen, eller i hordom, eller i förbudna leder; the barn måge ej annat arf taga, ån efter egna barn och bröstarfwingar, doch niuten the af fader och moder nödtorftig födo och upfostran, til thes the sig sielfwa nära kunna. Dör enthera af föräldrarna, och lemnar ej gods efter sig; föde tå then barnet, som efter lefwer.

8. §. Dör thet barn, som i hordom, eller lönskaläge födt är, och lemnar egendom efter sig; gånge thermed, som om annat arf.

9. Cap.

Om egendomens laga uptekning efter then döda.

1. §.

När dödsfall timar, tå skal man eller hustru, som lefwer efter, ehwad förord giorde äro, richtigt upgifwa och låta noga uptekna altsammans i boet, så löst som fast, sådant, som thet wid dödstiman war, med alla skrifter och handlingar, fordringar och gåld, i arfwingarnes, eller theras förmyndares, eller ombudsmåns närwaro: skrifwe och samma uptekning under, ther then gälla skal, med edelig förplichtelse, at ej något med wilja och wetskap är dölgdt och utelemnadt, utan alt richtigt upgifwit; och ware åntå plichtig, ther så fordras, at then med liflig ed besanna. Lefwer ej man eller hustru; gifwe tå arfwingarne up egendomen til uptekning, eller the, som then wid dödsfallet om

händer haft, och skrifwe uptekningen under, som nu är sagdt. Är egendomen å landet, eller sådan, som ärfwes efter landsrätt; kalle tå goda män, som efter bästa förstånd then wärdera, och skrifwa uptekningen jemwäl under. Lyder arfwet under stadsrätt; tå skola Borgmästare och Råd nämna twänne, eller flera redeliga män, som thet förrätta. I prestahus måge arfwingar kalla och bruka thertil, then the helst sielfwe wilja.

2. §. Med uptekning må ej längre upskiutas, än högst tre månader efter dödsfallet, och ligge ther Domarens wårdnader å. Kan ej något upskof tolas; warde tå alt, efter thy, som nu sagdt är, genast upteknadt, eller förseglad, och i säkert förwar satt.

3. §. Är bo widlyftigt, eller så beskaffadt, at thet ej genast, eller inom förefkrifna tid kan upteknas, och sådant i Rätten angifwes; lägge tå Domaren wiß dag före.

4. §. Nu är boet upteknadt; tå bör en afskrift af uptekningen, antingen öppen, eller förseglad, hos Domaren ingifwas inom en månad therefter; men i Härads Rätten wid nästa Ting. Är någor af arfwingarna omyndig, eller utrikes stadd; warde ock then rätt hos Domaren inteknad, som omyndig eller utrikes wistande i arfwet äger.

5. §. Försummar then make, som efterlefwer, utan laga förfall, at i rättan tid låta uptekna egendomen, som nu är sagdt; miste fierdung af alt hwad then i samfäldt bo äger, och then tage arfwingarne. Äro the tillika wållande til then försummelse, tå bötes af hela egendomen tre daler för hwarje hundrade, the fattigas ensak. Warder

ther

thet förſummadt af någon annan, ſom egendomen upgifwa borde, böte efter thy, ſom boet är förmöget til, ifrån tijo, til hundrade daler: Domaren ſätte ock godſet i qwarſtad, och låte laga uptekning ther å ſke.

6. §. Är boet gäldbundit, och then make ſom lefwer efter, eller arfwingarne, ſätta ſig i egendomen, then the förut ej uptekna låtit; niute ingen upteknings förmon, utan ſware til fulla gälden, ehwad egendomen räcker til, eller ej. Bryter förmyndare; ware arfwinge ſaklös, då han med ſwornom ede upgifwer alt thet han af arfwet nutit, och förmyndaren betale the föreſatta böter af ſitt egit gods.

7. §. Hwar ſom döljer något upſåteliga undan, eller falſkeliga upgifwer; hafwe förbrutit ſin andel ther i, och betale åntå til arfwingarna ſå mycket, ſom undandöljdt är; böte ock för mened, ſom i Rättegångs Balken ſägs. Är thet betiente i huſet, ſom borde egendomen upgifwa; ſtånde tiufs rätt.

10. Cap.

Huru gäld wid dödsfall gäldas bör.

1. §.

Dör man och är gäld i boet; då ſkal then af oſkifto gäldas, och arfwingarne ſkiften thet åter är. Ingen hafwe wäld ſkifta något arf, eller teſtamente taga, förr än gäld gulden är. Räcker egendomen ej til gäldens betalning; ware arfwinge fri för thet, ſom briſter, då han ei något af thet arf nutit.

2. §. Skifter man arf utan laga uptekning, och förr än all witterlig gäld gulden är; ſware då

til fulla gälden, som förr år sagdt, och hafwe then fordrande macht at söka alla arfwingarna, eller hwilkenthera han helst wil.

3. §. Är gäld okunnig, och yppar sig sedan arf skiftadt är; tå skola arfwingarne med swornom ede bära thet arf åter, eller thes wärde, om thet förskingradt är; gifwe ock the räntor ut, som the theraf upburit, doch ej ränta på ränta, eller hwad the med försichtighet och flit hafwa förtient, och ware sedan saklöse; niute ock skiälig wedergälning för all nödig och nyttig kostnad, then the å arfwet giordt. Hafwer någor af arfwingarna sin lott förskingradt; betalen åntå the öfrige gälden, så långt arf theras räcker; men försummar borgenär, at efter dödsfallet, inom tu åhr, ther han utrikes wistas, eller ett åhr, om han i Riket är, gifwa sin fordran tilkiänna, ther then honom witterlig war; gälde ej arfwinge mer af sin lott, än på thes del i gälden löper.

4. §. Nu fruchtar man, eller wet gäld wara efter then döda, och är owiß, om han för then gäld må kunna befrias, eller huru stor then blifwa kan; låte tå Rätten thet weta, och tage sedan arf, eller testamente mot full borgen.

5. §. Räcker ej gods til fulla gälden; gånge therom, som i Giftermåls och Handels Balkarna urskils.

II. Cap.

Om arfwingar, som lefwa samman i bo oskifto.

1. §.

Nu är then dödas egendom upteknad och gälden åsämjer arfwingarne sedan, at lefwa i bo

i bo oskifto samman, och thet utan annars förfång ske kan; tå skal skrifteliga upsättas, med hwad wilkor the sig therom förent, och twänne witnen thet underskrifwa. Försumma arfwingar thet, och gitta eljest the wilkor ej lagliga wisa; komme tå på theras egit efwentyr, ehwad boet genom then enas flit och arbete förbättradt, eller genom then andras wållande förwärradt warder. Är någor af arfwingarna omyndig; tå må ej någon förening om slikt bolag ske, förr än then förmyndare sätt, och förmyndaren sitt samtycke thertil gifwer.

2. §. Nu wil en, eller flere, och icke alle, arf skifta; hafwe then witsord, som skifta wil.

12. Cap.

Huru arf skiftas skal.

1. §.

När arf skal skiftas; tå böra arfwingarne wiß dag thertil utsätta, och til then ort sammankomma, ther skiftet ske skal. Kunna the sig therom ej förena; lägge tå Domaren arfwingarna tid och ort före til thet skifte. Är någor af them så fierran stadd, at ej säkert bud kan til eller ifrån honom komma; förordne Domaren någon, som then frånwarandes rätt i acht tager.

2. §. Alle arfskiften skola ske i redeliga och trowärdiga måns närwaro, på lika sätt, som tilförene om egendomens uptekning sagdt är.

3. §. Lefwer man eller hustru efter; tage tå först sin fördel ut, och thernäst sin giftorätt i boet efter lottning. Är thet hustru som efterlefwer; niute hon ock morgongåfwo sin af mannens del, efter thy, som i Giftermåls Balken stadgadt är. Arfwingarne skifte sedan arfwet sig emellan.

4. §. Wid skiftet skal egendomen i fast och löst, redbart, och fordringar, i jämngoda delar läggas, så at ej någor therigenom lider. Sedan behålle hwarthera thet honom med lott tilfaller. Åsämjas arfwingar, ther the alle myndige äro, at dela arfwet utan lottning; ware thet så gildt, som hade hwar sitt med lott fångit. Äro arfwingar omyndige; tå skal ej arf utan lottning skiftas. Sker annorlunda; ware ogildt, om omyndig klandrar thet i laga tid, sedan han myndig warder.

5. §. När faste gods å landet äro lagde i jämngoda delar, som nu sagdt är; tå äge bröder, eller ther flere bröder äro, the alle, taga theras delar först ut, ehwem arfwet faller efter, och lotte sedan sig emellan, hwilken del hwarthera få skal. Om the öfriga delarna lotte systrarna sig emellan. Bröders barn äge ock lika tagelott som bröder. Delen ock altid andre arfwingar fasta gods å landet så sig emellan, at then, som större del ärfwer, niuter tagelott för then, som mindre får, och lotten skilje them emellan, som lika del hafwa.

6. §. Faller ej mer än en sätesgård til arfs; äge tå bröder taga sin lott theri, och systrar niute sin lott i strögods, med sådan förbättring, som emot sätesgården swarar.

7. §. Nu få flere del i sätesgård, eller annan jord; kan then ej wäl delas, eller klyfwas; hafwe tå then rätt, som större delen äger, at efter laga wärdering lösa the andra ut, antingen med penningar, eller jämngod ränta, hwilketthera then helst wil, som lösn taga skal.

8. §. Alt thet gods, som man i staden ärfwer, ehwad thet är fast eller löst, gånge til skiftes, efter

efter thy som lotten faller. Ej hafwe ther några tagelott, hwarken broder eller syster.

9. §. Hafwer fader eller moder gifwit åt sina barn något förut; är thet af wärde, och hafwer ej fader eller moder therom annorlunda stadgadt; warde thet tå beräknadt, doch ej räntan eller nyttan theraf, som i Giftermåls Balken om hemfölgd sagdt är.

10. §. Hwad föräldrar kostat på sina barn, til theras nödtorftiga födo, kläder, uptuchtelse och bröllopskost, thet må ej räknas; stånde doch föräldrarna fritt, om the wilja, ther emot lägga the andra sina barn något til, som mindre nutit hafwa.

11. §. Alle arfskiften skola underskrifwas af arfwingarna, eller theras ombudsmän, så ock af the goda män, som delningen biwistat hafwa.

13. Cap.

Om jämnkning, sedan arf skiftadt är.

1. §.

Finner någor sin lott sämre wara, och wil jämnkning hafwa; söke then hos Domaren, å landet inom natt och åhr, och i staden inom tre månader, sedan skiftet skedde; och nämne Domaren twänne goda män, som lotterna öfwerse och jämnka, om något theri brister, doch så, a thwar sin hufwudlott behåller, och ej å nyo skiftes. Låta arfwingarne sig med then jämnkning nöja; behålle tå hwar thet han fått, och hafwe ej macht annan jämnkning ther å söka. Åtnöjer them ej; tage tå Domarens utslag.

2. §. Kommer klander å thet gods, som i arf gångit är; gifwe then, som fått godset på sin lott,

thet sina medarfwingar tilkänna, och wårjen the med honom thet lagliga. Gitta the thet ej; tå skal thet fyllas, som afgår, och ej nytt skifte ske. Mister någor hela sin lott, eller bästa delen theraf, så at then med annat gods ej jämnkas kan; tå skal å nyo lottas: doch ther någorthera med stor kostnad sin lott förbättradt, eller then år i annars mans hand lagliga kommen; tå må han för sin del wederlag i stället gifwa.

14. Cap.
Om jäf i arf.

1. §.

Twista män om arf, hwilkenthera ther til närmare år; tage then arf, som wiser sig skyldast wara.

2. §. Tråder oskyld man til arfwet, och säger, at han skylder år; eller år han then dödas skyldeman, och wet annan närmare arfwinge wara; blifwer thet sedan kunnigt, och hafwer rätter arfwinge, utan laga förfall sin talan försummadt; tå falle thet arf til Konungen, ther andre arfwingar ej til åro efter then döda; och then som falskeliga arfwet tog, gälde åter alt, thet han upburit hafwer, och plichte som för annat bedrägeri.

15. Cap.
Om dana arf; och inländsk mans arferätt, ther han frånwarande år.

1. §.

Nu dör then man, som hafwer arfwingar utrikes, å then ort boende, ther swensk man ej arf niuter; tagen tå the ej något arf i Swerige, utan the åro then dödas barn eller bröstarfwingar, och wilja sätta sig neder här i landet at bygga och bo,

bo, så ock borgen therföre ställa inom natt och åhr. Elsest tage then dödas inländska arfwingar samma arf. Hafwer han ej arfwingar inrikes; tage tå Konungen alt gods hans, ehwad thet är jord eller lösören. Thet kallades fordom dana arf.

2. §. Bor utländsk arfwinge å then ort, ther swensk man arf niuter; tå niute ock han samma rätt i Swerige: wil han thet arf utur Riket föra; gifwe tå siette penningen theraf til Konungen, eller then han sin rätt förlänt hafwer, ther ej annorlunda mellan begge Riken slutit är. Kommer han ej inom natt och åhr, och med fulla skiäl wisar, at han är rätter arfwinge; tage tå närmaste inländsk arfwinge samma arf, om then inom tre månader, efter natt och åhr, sin rätt lagliga bewakar. Giör han thet ej, eller är ej inländsk arfwinge til; tage tå Konungen, eller then han sin rätt förlänt hafwer, altsammans.

3. §. Nu hafwer then döde skyldemän inrikes; skifta the arfwet, och kommer ej skyldare utländsk arfwinge, inom natt och åhr efter dödsfallet, eller wiser laga förfall; behålle tå then arfwet, som i handom hafwer, och gifwe ej något ut.

4. §. Är rätter inländsk arfwinge inrikes, doch så fierran boende, at han om arfwet ej kunskap hafwa kan; eller är han utrikes, och kunnigt hwar han är; tå skal Domaren hönom thet weta låta. Kommer han ej inom natt och åhr, sedan han thet weta fick; hafwe ther å ingen talan, utan han wiser laga förfall.

5. §. Nu wet man hans inländska arfwinge, men ej hwar han är; tå skal arfwet under säkert förwar sättas til thes han kommer, eller emot full

borgen af fiermare lyftas. Kommer han ej inom tiugu åhr; ware från arfwet skild, ther han ej laga förfall wiser.

6. §. Wet man ej hans arfwinge, och kommer ej bud af honom, eller wiß kunskap hwar han är, eller kommer han ej sielf, inom natt och åhr; tå falle arfwet Konungen til, ther ej arfwingen sedan laga förfall wiser.

7. §. Öfwergifwer någor sitt fädernesland, och sätter sig aldeles neder at bygga och bo under fremmande Herrskap; niute ej större rätt til thet arf, som sedan här i Riket falla kan, än andre utländske å samma ort. Flytter han hit i landet igen; tage thet arf, som sedan faller. Hafwer han barn, och lemnar them i landet qwar; ware theras rätt them förbehållen. Taber han them med sig utländes, medan the omyndige äro, och flytta the, inom natt och åhr, sedan the myndige warda, in i landet igen; tå åga the samma rätt, som the hemmawarande barn. Aflar man barn utländes; tå följa the sin faders wilkor.

16. Cap.

Om mans, eller qwinnos, ytterſta wilja och teſtamente.

1. §.

Wil någor, man eller qwinna, giöra teſtamente; hafwe wåld giöra thet munteliga eller skrifteliga, med eller utan wilkor, och witne twänne gode män, at thet teſtamente tå war giordt med sundt och fullt förstånd, och af fri wilja; stånde ock honom fritt, at låta witnen weta thes innehåll, eller ej. Äro ej witnen at tilgå, och finnes teſta-

teſtamentet med egen hand wara ſkrifwit och underſkrifwit; åge ock thet laga krafft.

2. §. Mö, ſom til godt och moget förſtånd kommen är, hafwe wåld giöra teſtamente, ändoch hon under förmyndares wärjo är.

3. §. Nu hafwer man ſitt teſtamente ändradt, eller återkalladt; gälle tå thet hans ytterſta wilja war, åntå at han i thet förra ſig förbundit, thet ej at ändra, eller återkalla.

17. Cap.

Hwad, och huru mycket, man må i teſtamente gifwa.

1. §.

Ingen hafwe macht arfwejord å landet genom teſtamente bortgifwa, eller annorledes therom förordna än lag förmår. Ej eller må någor bortgifwa från arfwejord then förbättring, ſom ther å giord är.

2. §. Hafwer man wid arfſkifte tagit lösören, eller faſt egendom i ſtaden, för arfwejord å landet; eller hafwer man bortbytt, ſåldt, eller förpantadt ſin arfwejord, eller är then genom hwarjehanda hans förwållande lagliga kommen i annars mans hand; tå ſkal efter hans död jämngod aflingejord, eller, ther ej faſt gods finnes, penningar, eller andre lösören, eller ock faſt egendom i ſtaden, ſättas i ſtället; och thet behålle arfwejords egenſkap i hans hand, ſom thet tå ärfwer: men ſedan gånge the penningar, lösören, och faſt egendom i ſtaden, i arf, ſom om lösören och faſt egendom i ſtaden, ſagdt är.

3. §. Gifwer någor bort ſin bördköpta jord genom teſtamente; hafwe arfwingarne macht, at löſa then åter, innan laga ſtånd åkommer, efter thet

thet wärde, som then år kiöpt före. Gälden ock åter all ther å giord nödig förbättring.

4. §. All aflinge jord, och ärfda eller förwärfda lösören, må man efter landsrätt bortgifwa, eller testamentera, til hwem man wil, skyld eller oskyld, barn eller andra arfwingar. Doch ther omyndige barn äro, som icke äga något til födo och upfostran; tå skal them först, efter stånd och wärde, så mycket lemnas, som Domaren skäligt pröfwar, til thes the sielfwe sig nära kunna.

5. §. Efter stadsrätt må ej några, af ärfdt eller förwärfdt, rörligit eller orörligit gods, gifwa i testamente mer, än hwar siette penning, ther barn eller bröstarfwingar lefwa efter. Hafwer han ej barn, utan andra inländska arfwingar; äge tå macht, at gifwa hälften, af alt thet han äger. Äro ej barn, eller inländske arfwingar, utan utländske allena; tå må han gifwa altsammans til inländsk man. Wilja barn och inländske arfwingar til sig lösa hus, tomt, gård, eller jord; stånde thet them fritt, inom natt och åhr. Samma rätt äga utländske arfwingar, om the i landet inflytta, och ther bygga och bo. Wilja the giöra testamente, som til prestaståndet höra, om then egendom, ther i the giftorätt hafwa efter stadsrätt, som i 10. Cap. 4. §. Giftermåls Balken sägs; ware tå lag samma, som här stadgadt är, ehwad the bo å landet, eller i staden: med arfwejord theras å landet, och then, som förr åchtenskapet ther aflad år, gånge i thy fall efter landsrätt.

6. §. Testamente må ej tagas af bo oskifto, utan af thens del, som gifwit hafwer.

7. §. Gifwer några mer, än lag säger; warde tå

tå testamentet rättadt efter lagen, och gälle i alt öfrigit. Ej må ock någor föra i testamente in, at hwar som thet klandrar, skal wid thes arfsrätt skild warda.

18. Cap.

Hwad then bör i acht taga, som testamente til godo niuta, eller therå tala wil; och om arfwinge, som thet undandöljer.

1. §.

Hwar som något testamente fått hafwer, ware skyldig inom sex månader, sedan han gifwarens död och testamentet weta fick, thet in för Domaren at upwisa; och gifwe in tillika en richtig afskrift, som arfwingarna tilställas skal. Hafwer han thet ej i handom; låte tå Rätten wèta, at testamente til honom giordt är. Försummar han thetta, utan laga förfall; ware testamentet ogildt. Är han utrikes; niute samma tid och rätt, som förr sagdt är om inländsk arfwinge, then utrikes wistas.

2. §. Nu kan så hända, at närmaste arfwinge hafwer testamentet i sin giömo, och döljer thet undan; gifwe tå ut alt thet gods, som han således sökt under sig draga, och skadan åter; böte ock tridiung af testamentets wärde.

3. § Wil man klandra testamente; giöre thet inom natt och åhr, sedan han therom kunskap fick, som i 1. §. sagdt är, och then, som testamentet fått hafwer, behålle ej thes mindre thet honom therigenom gifwit är, ther han borgen therföre ställer. Eljest stånde thet i qwarstad, eller i goda mäns händer och wård, til laga utslag.

4. §. Ej må någor annar, än närmaste arfwinge, klandra testamente; och hwad af honom warder samtyckt eller försummadt, therå måge sedan fiermare arfwingar ej tala.

19. Cap.

Om then, som under förmyndare stå bör.

1. §.

Then som ej hafwer fyldt tiugu ett åhr, åge icke macht, at sielf föreſtå sit arf. Kan han sig något förwärfwa, theröfwer må han sielf råda, sedan han femton åhr gammal är.

2. §. Mö, af hwad ålder hon wara må, ſtånde under förmynderſkap.

3. §. Enka råde sig och gods sitt sielf.

4. §. Then för wanwett, slöseri, eller andra orſaker, ej kan wårda gods sitt; warde under förmyndare ſtäld.

20. Cap.

Om förmyndare, och huru the förordnas ſkola.

1. §.

Fader ware sina barns rätte förmyndare; går han i annat gifte, tage näſta mödernes fränders råd i the mål, som barnens wälfärd angå.

2. §. Dör fader; hafwe tå moder rätt at föreſtå sina barn och theras gods, med näſta fädernes fränders, eller förmyndares råd. Går hon i annat gifte; träde från förmynderſkapet; låte doch sig om barnen wårda, och hafwe macht, at behålla them i sitt hus och bröd, om hon så wil, och ej laga hinder theremot är.

3. §. Äro både fader och moder döde; ware tå then barnens förmyndare, som the med twägga manna witne, eller ſkrifteliga thertil nämndt hafwa, och tage han Domarens bewis therå.

4. §. Nu hafwa the ej någon nämndt; ware tå then förmyndare, som ſkyldaſt och thertil fallen är;

år; och gifwe han Domaren tilkänna wid näſta rättegångs dag, at han thet förmynderſkap tiltrådt.

5. §. Wil ej then, ſom bör, förmyndare wara; wiſe tå hos Domaren laga förfall. Gitter han thet ej; tå åger Rätten honom thet wid wite pålägga, och ſwara, then ſig wägrar, til allan ſkada.

6. §. Hafwer omyndig ej ſkyldemän, eller kunna the ej wara förmyndare; nämne tå Rätten en annan god man, eller flera, ther ſå nödigt pröfwas.

7. §. Nu kan ſå hända, at rätter förmyndare ej kan ſtrax nämnas, eller lagliga träda til thet förmynderſkap; förordne tå Domaren någon god man, ſom imedlertid barnagodſet wårda må.

8. §. Ej må then wara förmyndare, ſom litet wetande, gäldbunden, ſlöſare, eller barnens wederdeloman är, eller then, ſom ej fyldt tiugu fem åhr, eller är ſå gammal och wanför, eller ſå fattig, at han förmynderſkapet ej föreſtå kan: icke eller utländſk man, eller then af annan lära ro är, eller then, ſom hafwer Kronones, eller andra ſådana medel under händer.

21. Cap.

Om laga urſächt ifrån förmynderſkap.

1. §.

Theſſe äro laga ſkiäl, med hwilka man ſig ifrån förmynderſkap urſächta må: om någor utrikes ſtadd är, eller ſå fierran i landet boende, eller ſå trägit embete hafwer, eller ſå ſiuk är, at han ej barnen, eller theras gods rätteliga wårda kan: om man är ſextijo åhr gammal: om man ſielf

mån-

många barn äger, eller om flere kullar åro, them han föreſe bör: om man redan twänne förmynderſkap hafwer, eller ett ſådant, ſom annat ej tola kan.

22. Cap.

Hwad förmyndares plicht och ſkyldighet är.

1. §.

Nu är förmyndare lagliga nämnd; underrätte ſig tå noga, om then omyndigas arf i löſt och faſt. Är thet ej upteknadt; låte thet genaſt ſke, ſom förr ſagdt är, och wärde han barnagodſet ſom ſitt egit, eller gälde ſkadan.

2. §. Förmyndare ſkal låta then omyndiga uptuchtas i rätta ewangeliſka läran, gudsfruchtan, dygd och åra, och til ſådana öfningar och handteringar hålla, ſom thes ſtånd, wilkor och ämne kräfwa.

3. §. Ej må förmyndare bortſälja omyndiga barns jord och faſta gods, utan i nöd och trångmål; ej eller them ſkifta, utan til barnens nytto, och tage närmaſte fränders råd, och Domarens ſamtycke, til thet kiöp eller ſkifte, ſom i Jordabalken ſägs.

4. §. The lösören, ſom omyndig ej ſielf behöfwer, böra til hans nytto föryttras, och hans redbara penningar ſkal förmyndaren ſå förränta och förkofra, ſom båſt och ſäkraſt pröfwas. Men ej må förmyndare ſielf handla til ſig något af then omyndigas gods, löſt eller faſt.

23. Cap.

Huru förmyndare ſkal giöra redo och räkning, och förmynderſkap afträda.

1. §.

Förmyndaren ſkal författa richtig räkning öfwer thet, han under händer hafwer, ſå at han, wid hwart

hwart åhrs slut, för nästa fränder må kunna redo giöra, om så fordras. Begiära the thet ej; ware åntå skyldig, at tilställa them hwart tridie åhr en sluten räkning, med the bewis, som thertil höra, at the then öfwerse måge. Äro ej fränder til, eller wilja the sig thet ej åtaga; förordne Domaren någon i theras ställe. Finnes emot then räkning något at påminna; tå hör Domaren tilse, at then omyndiga rätt sker. Är omyndig til the åhr kommen, at han sielf kan finna, thet förmyndaren ej wäl thes egendom föreståt; stånde ock honom fritt, thet hos Domaren at angifwa, och sin rätt utföra, åntå at han öfwer sitt arf ej råda får, förr än han til laga ålder kommit, som förr år sagdt.

2. §. Treskas förmyndare, eller wil ej räkenskap giöra; tå skal Rätten honom wiß dag wid wite förelägga.

3. §. Wil man afträda förmynderskapet; giöre tå redo och räkning, som sagdt är, och gifwe ut alt, hwad han om händer hafwer, til then, som Domaren i hans ställe förordnadt, och tage therå bewis, at han sitt förmynderskap wäl föreståt, och ware sedan för answar fri.

4. §. Nu hafwer man fyldt tiugu ett åhr; eller må blifwit gift; eller wanwettig fått sitt förstånd igen; eller then hemkommit, som utrikes warit; gifwe tå förmyndaren godset genast til them ut, och giöre för thes förwaltning redo. Tala the ej lagliga å then räkning, inom natt och åhr, sedan the then fått; ware förmyndaren för alt answar och ytterligare räkenskap fri.

5. §. Äro flere förmyndare än en, och wilja the dela förwaltningen sig emellan; tage thertil Do-

marens bifall, och giöre sedan hwar för sig reds och räkenskap. Hafwa the barnagodset under sammad hand; swara the tå lika för förwaltningen, och upfylle allan skada, ther then omyndige något therigenom lidit: doch ware then ene ej skyldig, at umgälla then andras brott och förseelse, som han ej förekomma kunnat, eller at betala then del i skadan, som hos then andra kan brista. Then förmynderskap wäl och troliga föreståtT; niute then lön och wedergällning, som Rätten pröfwar skälig, utan han sig annorledes åtnöja låter.

6. §. Beswärar någor sin förmyndare med onödig rättegång, sedan han myndig är, eller wiser honom sidwördnad, eller giör honom orätt, med ord eller gierning; ligge thet i tweböte, och gälde skadan åter.

Jorda Balk.

1. Cap.

Om laga fång å jord, hus och grund, å landet, och i staden.

1. §.

Theße äro laga fång, therigenom man jord, hus och grund, å landet och i staden, förwärfwa må: ett år arf, om lagliga ärfdt är; annat år skifte, om lagliga skift är; tridie år kiöp, om lagliga kiöpt är; fierde år gåfwa, om lagliga gifwit är; femte år pant, om then lagliga pantsatt och förstånden är: alt efter som i thenna lagbok skrifwit står. Lagligit stånde, olagligit återgånge.

2. §.

2. §. Kiöp, skifte, och gåfwa skola skriftelig ske med twägga manna witne, och the wilkor theri sättas, hwar å samma kiöp, skifte, eller gåfwa sig grundar, och sedan lagföljas å then ort, ther hwarthera är belägit, som framdeles skils.

2. Cap.

Om arfwejord.

1. §.

Thet är arfwejord, som efter föräldrar, barn, syskon, eller andra fränder ärfwes; så ock then aflingejord, som sättes i stället för arfwejord, then man sig på hwarjehanda sätt afhändt hafwer.

3. Cap.

Om skifte, och huru jord å landet, eller hus, tomt, och jord i staden, skiftas må.

1. §.

Nu wil man arfwejord sin emot annan jord å landet skifta; hafwe ther wäld til, och then man med skifte sätt, ware ärfwejord i stället. Thet skifte må ej af bördeman klandras. Skiftar man hus, tomt eller gård i staden, emot hus, tomt eller gård i samma stad, eller annor; hafwe ej eller bördeman rätt at ther å klandra, utan behålle ther emot bördemännen å begge sidor hwarthera sin rätt til thet tilskifta. Ej må man arfwejord å landet emot hus och jord i staden skifta.

2. §. Nu skiftar man bort arfwejord sin å landet, och får ther före igen både jord och penningar. Är jord mer än penningar; tå gånge thermed, som om skifte sagdt är: Är then mindre, och penningar mer, eller både jämnt; tå dömes jord i

börd, som wore then til salu gången. Om skifte i staden ware lag samma.

4. Cap.

Om kiöp, och huru jord å landet, hus, gård, och tomt i staden, säljas må.

1. §.

"Säljer man jord sin å landet; tå skal kiöparen "in för Rätten, i thet härad jorden ligger, "wisa kiöpebref sitt, och jorden offenteliga upbiu"da låta, på tre almänna Häradsting. Giöres ej "å then jord klander, inom natt och åhr, efter tri"die upbudet; eller wid thet Ting, tå tridie up"budet sker i then landsort, ther allenast ett Ting "hwart åhr hålles; gifwe tå Häradshöfding fa"stebref ther å, med thes namn, häradets och sitt "insegel. Ligger thet som såldt är, i flera Hä"rader; tå skal hwarthera upbiudas å rätta Hä"radsting, och fasta ther å tagas; Warde ock fa"stebref i härads dombok inskrifwit."

2. §. Jord, hus och tomt i staden, som säljes, skal ock offenteliga wid öppna dörar å Rådstufwu tre måndagar upbiudas, fyra wekor emellan hwart upbud. Faller Helgedag in å upbudsdag; tå fullföljes upbud nästa måndag therefter. Kommer ej klander å thet kiöp, inom tolf wekor ifrån tridie upbudet; ware thet tå lagståndit, och sedan friskilling gifwen är, skal thet med Rättens fastebref bekräfftas. Ej må fastebref utgifwas i staden, förr än säljaren sielf, eller genom fullmächtig, in för Rätten handstreckning giordt hafwer, och tilstått kiöpeskillingen betald wara. I fastebrefwet skal nämnas, huru många alnar then gård

eller

eller tomt år bred och lång, så ock i hwilket qwärter och fierding, och emellan hwilka gator och gränder, then belägen år. Om skifte och gåfwo ware lag samma.

3. §. I alla upbud skal summan nämnas, för hwilken then jord, hus eller tomt upbiudes.

4. §. Säljer man jord, hus eller tomt, then han förr til annan såldt hafwer; ware thet kiöp gildt som först giordes, och böte then, som twem ett sålde, siettedelen af kiöpeskillingen, och skadan åter.

5. §. Nu kan skattejord utom börd säljas: är thet kronoskatte, hembiude thet kronan, och thet som frälseskatte år, honom, som frälserätt ther å äger, innan tridie upbud ther å tages, och hafwe the macht then jord at lösa, och sedan lagfarten fullfölja låta, som sagdt år.

6. §. Kiöper man thet, som å annars jord och grund i staden bygdt år; tå skal han thet honom lagliga hembiuda.

7. §. Ej må någor sluta kiöp, eller skifte med öfwermaga, jungfru eller wanwettig om theras jord. Sker thet; ware ogildt, och lagfart therå förbuden.

8. §. Tränger förmyndare, at sälja något af the omyndigas fasta arf, til theras födo och nödiga upfostring; wise in för Domaren rätta nöd: och tå Domaren ther öfwer hördt nästa gränder, som i Riket åro, och han til thet kiöp sumtycke gifwit, samt laga ständ sedan therå kommit, ware thet kiöp fritt för theras klander, tå the myndige blifwa.

9. §. Ej må then, som å skattskyldig jord sitter, genom kiöp, skifte, eller å annat sätt, nå-

got söndra och minska af thet, som thertil med rätta hörer: giör thet någor; ware ogildt.

10. §. Nu kunna jordabref förderfwas eller förloras; äge tå härads eller stadsens dombok witsord, och gifwe Häradshöfding eller Borgmästare och Råd nytt bref ther å.

5. Cap.

Huru jord å landet, och hus, gård och tomt i staden, bördas och lösas må.

1. §.

Wil bördeman til sig lösa arfwejord, som å landet såld är; sätte tå i Rätten genast, eller inom natt och åhr ifrån tridie upbudet, fulla köpeskillingen, i thet mynt, som i köpebrefwet står, eller framlägge på insatta penningar sådana bewis, som almänt i Riket gälla. I staden äge ock bördeman rätt, at lösa jord, hus och tomt, ehwad thet är arf, eller aflinge, inom tolf weckor ifrån tridie upbudet. Sedan niute bördeman, så å landet, som i staden, the upbud til godo, som för köparen skedde åro. Men så ofta nytt köp om jord, hus eller tomt slutes, skal then åter upbiudas och lagfaras.

2. §. Ingen bördeman hafwe wåld, at börda en del af then arfwejord, som i ett köp såld är, ther ej både öswerens komma, thet at skilja.

3. §. Aflingejord å landet hafwe skyldeman ej rätt at börda, ther säljaren then ej i börd köpt hafwer. I thy fall gånge thermed, som om arfwejord sagdt är.

4. §. Nu är både arfwe och aflingejord i ett

ett kiöp å landet: Wil bördeman then arfwejord börda; ware ock plichtig at lösa aflingejorden, ther kiöparen sielf then ej behålla wil. Äro husgeråd och afwel under thet kiöp; ware lag samma.

5. §. Ej må kiöpare och säljare, bördemannen til förfång, uphåfwa, eller i annan handel förbyta thet kiöp the giordt hafwa, ej eller under något falskt sken skifte giöra. Sker thet; ware ogildt, och böte hwarthera femtijo daler.

6. §. Kiöparen och säljaren ware skyldige med ed styrcka, at them emellan på god tro så är tingadt och betaldt, som kiöpebrefwet innehåller, om bördemannen thet åfkar. Bördeman ware ock plichtig med ed sanna, at han, utan list, för sig och ingen annan bördar; doch må bördeman med the penningar börda, som han lånt hafwer. Warder någor öfwertygad, at han i theßa mål swikeliga handladt; böte femtijo daler.

7. §. Nu är man twungen, at til gälds betalning afstå sin arfwejord å landet, eller hus och tomt i staden; hafwe tå bördeman rätt at then lösa efter thy, som borgenären, eller annan kiöpare therföre gifwa wil. Hafwe ock bördeman wäld ed fordra, at ej swek therunder är.

8. §. I börd gälle aldrig klander, utan med penningar. Wil man för annan orsak tala å thet kiöp; gifwe sig an in för Rätten, ther upbuden ske, och tage til samma Rätt stemning å then, som wederbör. Ehwad klander emot upbud giöras, gånge the åntå fort; doch gifwes ej fasta å then, som upbiuda låtit, innan öfwer klandret dömdt är, och domen wunnit laga krafft. Winner then, som

klandrade; åge tå upbuden och lagfarten emot honom ingen werkan.

9. §. Skrifwer bördeman under kiöpebref som witne, utan förbehåll af sin börd; hafwe ej rått at börda thet, som tå såldt år.

10. §. Bördepenningar måge af ingen i qwarstad sättas, ej eller lyftas af någon annan, ån af kiöparen allena, med Rättens wetskap, eller af bördemannen sielf, ther han sitt klander afstår.

11. §. Giör kiöparen jåf emot bördelösen, och kommer twist theraf; tå skal then slitas ther hufwudgården, eller ther måste godsen belägne åro, om hufwudgård ej under kiöpet finnes; och må kiöparen bördeskillingen lyfta utan förfång af sin rått. Lyfter han; betale tå fem för hundrade, från then tid penningarne insattes, ehwad han tappar eller winner: wil han ej lyfta; ware åntå skyldig lika stor ränta för them betala, ther han saken tappar. Winner bördeman; betale til kiöparen all then nödiga kostnad, han å godset och för thes skul giordt, innan han thet afträder.

12. §. Dömes jord i börd förr Thome dag; träde tå kiöparen therifrån nästa fardag therefter. Faller dom efter Thome dag; niute fardag, och sitte qwar ett åhr efter nästa midfasto, om them ej annorledes åsämjer.

6. Cap.

Om then, som rätt til börd äger.

1. §.

Bördemän åro säljarens barn och bröstarfwingar, så länge the til åro: sedan föräldrar och förfäder, och the som honom å sidone skylde åro til

och

och med syskonebarn, eller the, som i lika led med them äro. Doch måge ej säljarens fädernes fränder börda säljarens mödernes jord, ej eller mödernes fränder säljarens fädernes jord.

2. §. Nu kan fader ärfwa sina barns mödernes jord, eller moder theras fädernes jord: wil man then jord sedan sälja; löse then i börd, som närmast är at ärfwa honom, som säljer.

3. §. Dela män om börd; ware then närmare at lösa i börd, som närmare är at taga arf, alt efter som i 2. och 3. Cap. Ärfda Balken sagdt är. Äro bördemän flere, och jämnskylde; löse broder broders lott, och syster systers lott. Kan then jord, hus eller tomt ej delas, eller tola mer än en åbo, och åsämjer them ej, hwilkenthera börda skal; löse then, som största delen hafwer: ägga the lika del; tå skal therom lottas.

4. §. Är näster bördeman öfwermage, eller mö, eller wanwettig, eller utrikes faren, eller fången; löse målsman eller ombudsman å theras wägnar, inom laga ständ, ther han gitter och thet nyttigt pröfwar. Sedan hafwe omyndig tå han myndig warder, eller wanwettig tå han til bättre förstånd kommer, eller utrikes faren eller fången tå han återkommer, ingen macht ther å at tala. Nu hafwa the ej målsman eller ombudsman; stände them åntå ej fritt jord i börd återwinna, ther å i rättan tid ej talt är, utan behålle jord, hus och tomt, then köpt hafwer.

7. Cap.

Om widerboende och nabo rätt.

1. §.

Hafwer man kiöpt hus eller tomt i ſtaden; tå ſkal han then åt widerboenden och nabon hembiuda, förr än ther å upbud tages. Löſer ej bördeman thet hus eller tomt, inom tolf weckor ifrån tridie upbudet; hafwe tå widerboende eller nabo rätt, fiorton dagar therefter, thet hus eller tomt at löſa.

2. §. Widerboende rätt hafwa the, ſom uti ett hus och tomt i ſtaden del äga, och nabo rätt the, ſom ther in til bo, och äge widerboende rätt til löſn, fram för nabo.

3. §. Är hus och tomt ifrå nabo ſtyckad och ſöndrad, honom til mehn och trångſel; hafwe han rätt then at löſa, fram för annan nabo.

4. §. Samma rätt äge ock then, ſom hafwer halfwa muren jemte annars, eller nyttjar annars mur eller wägg, eller på ſin grundmur hafwer annars mur, eller nyttjar annars grundmur.

5. §. Lider någor märkeligit beſwär af annars mans hus; ſåſom af takdrop, mörker, fenſter, gluggar, watndrägt, och annat mehn; eller äger ett trångt hus eller tomt; hafwe ock han rätt til löſn.

6. §. Nu twiſta nabor om bättre rätt til thet hus eller tomt, ſom ſåldt är; pröfwe tå Domaren, hwilken thet bäſt tarfwar, och ware i alla theſſa mål ingen ſkilnad emellan fri eller ofri grund, ther ſtaden then ofria tomt ej behålla wil.

7. §. Kommer twiſt emellan nabon eller widerboenden, och kiöparen, om rätta kiöpeſkillingen; gånge thermed, ſom om bördi 5. Cap. 6. §. ſagdt är.

8. Cap.

8. Cap.

Huru man må lagliga bortgifwa jord, hus eller tomt.

1. §.

Ingen må arfwejord bortgifwa. Sker thet, hafwe arfwinge macht thet at återkalla, tå han dödd är, som thet gaf: ware doch ej förment, at af arfwegods på lifstid förlåna något hemman åt then, som trogen tienst giordt hafwer, ther ingen aflingejord är. Aflingejord må man gifwa hwem man wil. Är jord bördkiöpt; tå kan thes wärde bortgifwas.

2. §. Nu finnes, at man hafwer giordt gifwaren, hans barn, eller första arftagaren, märkelig orätt, otienst och skada; stånde them tå fritt, gåfwan at återkalla, om han, som gåfwan fått, then i handom hafwer, och Rätten pröfwar henne rätteliga förwerkad wara. Är gåfwan för mödo och arbete, eller giord tienst gifwen; gånge tå ej åter.

3. §. Äger man jord, hus eller tomt i staden; hafwe wäld bortgifwa siette delen theraf, ehwad thet är ärfdt eller afladt. Om medgift, morgongåfwo, och testamente, skils i Giftermåls och Ärfda Balkarna.

9. Cap.

Om pansatt jord, hus eller tomt, så ock thes inlösning.

1. §.

Pantsätter man jord sin, hus eller tomt för reda penningar eller wahror, som i thy fall til wist pris i penningar räknas skola, och warder ther dag til

til betalning förelagd; Löse tå åter efter förskrifning. Är ej wiß dag förelagd; tå bör panthafwaren sin gäldenär kungiöra, at han wil med panten lagfara låta, ther han ej betalning får.

2. §. Låter man sin pant å Häradsting, eller å Rådstufwu lagliga intekna; niute sin säkerhet fram för them, som genom kiöp, eller skifte, sig then sedan tilägna wilja.

3. §. Nu löser man ej inom föreſattan dag, eller sedan thet honom förkunnas; tå må han panten upbiuda, som om kiöp sagdt är; och låte then wärdera, innan laga ständ til ända går, ther ej annars om wist pris them åsämjer. Löser ej jordägaren inom natt och åhr efter tridie upbudet med fulla penningar; hafwe bördeman wäld, at lösa arfwejord å landet, inom, eller wid nästa Ting therefter. I ſtaden må ägaren panten återlösa, inom tolf weckor ifrån tridie upbudet. Löser ej han; tå må bördeman fyra weckor, och widerboende eller nabo sedan, fiorton dagar therefter, thet pantsatta hus eller tomt lösa, och sätte hän i Rätten in både pantskilling, och hwad panten högre wärderas före, ther utbrytning ej ſke kan, ſom i Utſökningsbalken urſkils.

4. §. Wärderas panten högre, än then war utsatt före; tage thet ägaren. Warder then för mindre wärderad; fylle af annat sitt gods, hwad ſom briſter.

5. §. Nu förpantar man jord, hus eller tomt, til flera än en, utom thens wetſkap och samtycke, ſom then förſt i pant fått, och kunna the ej alle niuta theraf full betalning; böte tå ſiette delen af thet, ſom panten war högre utſatt före, än för them

them allom tilräcker, och gånge then bot utaf annat hans gods.

6. §. Wil någor afstå sin panträttighet til en annan; kungiöre thet först pantägaren.

7. §. Sätter man jord, hus eller tomt i pant, och gifwer genast werkelig införsel theri, med the wilkor, at långifwaren på winst och förlust skal niuta all afgäld, som theraf gå bör, til thes hufwudstolen betales; giöre thet med witnen, och ware thet gildt, som them bådom åsämjer. Är then egendom sådan, som bördas kan, och wil then, som rätt til börd äger, lösa långifwaren ut; hafwe ther wäld til, och hålle han låntagaren the wilkor, som i pantebrefwet tingade äro. Hafwer långifwaren ej annorledes fått införsel, än at han för lånet skal niuta ränta sex af hundrade; äge ock bördeman macht, at lösa honom ut. Hafwer låntagaren ej gifwit införsel i panten; äge tå bördeman ej rätt til lösn, så länge han lefwer, som lånet tog.

8. §. Then annars mans gods i pant hafwer, må thet ej förwärra, eller emot ägarens wilja giöra ther å annan kostnad, än panten tarfwar.

9. §. Hafwer man pantsatt jord sin på wiß tid, och dör förr än samma tid ute är; ägen tå arfwingarne macht, at efter hans död lösa then jord åter, doch niute panthafwaren laga fardag.

10. Cap.

Om then, som annars jord, hus och tomt, sälja, skifta, eller förpanta kan.

1. §.

Ingen hafwe wäld at sälja, förbyta, eller förpanta annars mans jord, hus eller tomt, utan han

han hafwer hans öppna bref och fullmacht ther til. Sker annorledes; ware ogildt, åntå at upbud och ståndther å kommit: böte ock then ther giordt hafwer, fyratijo daler, och skadan åter.

2. §. Ej må man ock döma öfwer någors mans jordagods, eller sätta hans jord i qwarstad, utan ägaren år lagliga stemd, eller sielf til swars, eller hans wisse ombud.

II. Cap.

Om klender i jordafång, och om hemul.

1. §.

Köper man jord, hus eller tomt, och klandras ther kiöp; tage tå kiöparen stemning å then, som sålde. Kan ther kiöp wärjas; stånde ther fast: Kan ther ej; betale tå säljaren ther han upburit hafwer, och rätte up allan skada, som kiöparen theraf tagit: gälde ock then, som jorden winner, all nödig och nyttig förbättring åter.

2. §. Nu hafwer then, som sålde, icke upburit fulla penningar, åndoch han i kiöpebrefwet tilstådt, at han kiöpeskillingen til fullo bekommit; niute sin säkerhet i ther, som såldt år, fram för andra kiöparens borgenärer, in til thes laga ständ åkommer. Hafwer han thesförrinnan sin rätt icke inteknådt; åge sedan ej bättre rätt, ån the andre.

3. §. Kunna fångamän flere ware, som hwar af annan fångit hafwa; lede hwar til sin man lagliga, och then böte sex daler, som åt hemul bristet. Hafwer hemulsman medarfwingar, them han med sig til hemul binda wil; tå skal han them sielf tilsäga. Brister för kiöparen hos nästa hemulsman; hafwe macht, at gå til then andra, tridie, eller längre, dock i ordning efter hwar annan.

4. §.

4. §. Nu går jord bort, som man emot annan jord med skifte fångit; gånge han til sin jord åter, så länge then är i hans händer, som skiftet med honom giorde, eller i thes arfwingars. Är samma jord genom nytt skifte, köp, pant eller gåfwo, eller genom laga mätning för gäld, i annars mans hand kommen, och upbud eller intekning ther å skedd; hafwe sedan ej wäld ther å tala, utan söke sin fångaman, som han bäst gitter.

5. §. Är rätter fångaman död; tå skola arfwingar i hemul stända, ther the sig arfwet ej lagliga affagdt, eller affåga wilja, och bötes ej.

6. §. Skiftar man, eller säljer jord, hus eller tomt, och wil ej i hemul stända; förbehålle sig thet uttryckeliga i bref sitt, thermed han samma jord, hus eller tomt sig afhänder.

7. §. Yppar sig ägotwist grannar emellan om rå och rör, eller annan bolstada skilnad; tå försware köparen sina gränsor, som han bäst kan och gitter: ware ock hemulsman plichtig, at låta köparen få the skäl och bewis, som i hans wärjo finnas. Förhåller han them, och warder thertil öfwertygad; fylle skadan efter mätismanna ordom.

12. Cap.

Om rå och rör, så ock andra bolstada skiäl byar emellan.

1. §.

Rå och rör byar emellan skola läggas med fem stenar, fyra utan, och en hirtesten mitt uti: then bör wara halfannar aln ofwan jord, och en aln i jord, the andre try qwarter, alle med sten under och kring skolade. The böra ock wara mer, än

ån mans börda, och med sina kantar wisa streket, tådan rågången kommer, och tit han gå skal. Ej må rågång skiuta in på hiertestenen genom öppen gafwel, utan på thes kant, öfwer en af the stenar, som utom ligga, tådan stafleden kommer. Under hiertestenen lägges en stadig häll, ther i hugges samme wäderstrek, som hiertestenen wiser, antingen leden går rätt fram, eller i knä. Finnes ej häll; tå må stenbro i stället läggas, som rätta leden wiser. Är marken sidländ; tå lägges stenhäll på lafwa af trä. Sättes rör på berg; warde wäderstreket ther i huggit.

2. §. Stöta flera byars ägor samman, och stadna på ett rör; warde hiertestenen, med sina kantar, therefter rättad, så at hwar kant swarar emot sin bolstad. Wid hwart femstenarör, bör en utliggare sättas strax therhos, ther leden går ut, och högst tijo alnar therifrån, och therefter wisare eller ledare til nästa femstena rör, hwar wisare ej längre från annan, än rop them emellan hörer.

3. §. Dela byar om skilnad them emellan; gälle the rå och rör, som af ålder warit, eller med dom gillade åro. Finnas ej rå och rör; hafwe tå gamle gärdesgårdar, berg, och forne stenrösen, diken, häckar, eller annat märke witsord, ther the af ålder för laga skilnad hållne blifwit. Ligger å, siö, eller sund byar emellan; the måge ock bolstada skiäl wara, om ej rå och rör ther emot åro.

4. §. Är å, siö, eller sund, sidolångs byar emellan; ägen tå halft hwarthera. Ligger holme mitt uti insiö eller ström; ware lag samma. Ligger then etthera landet närmare; hafwe then holma, som watn äger, efter rågång och bya skilnad.

Flot-

Flotholma hafwe han, som then wid land sitt fäster. Kan insjö, eller en del theraf, til ång wäxa; äge hwar äng eller land, efter thy, som han i siön rådande warit. Ligger by wid ändan, eller å sido wid stora siöar; äge tå i siö eller holma efter rågång och bolstad sin. Hafwer någor urminnes häfd på utholmar, fisken eller fiske skiär; tå äger han then rätt oqwald behålla. Om Kongs ådra i siöar och strömar urskils i Bygninga Balken.

5. §. Strecka sig byadgor öfwer lands, härads, och sokne skilnader; ware thet gildt, om rå och rör, eller andra skiäl thertil äro.

6. §. Nu finnas i skog eller löt, och öppen betesmark, byar emellan, inge rå och rör, eller annar skilnad; tå äger hwar sin del theri, efter öre och örtug. Ligga flere byar inom en rågång, och äro the ej sig emellan åtskilde; ware lag samma. Ödesby äge lika rätt, som bygder by.

7. §. Grannar skola rågång sin å alla sidor upgå, åtminstone hwart tridie åhr, at then til sina skiljemärken altid richtig hålles.

13. Cap.

Huru then plichta skal, som rå och rör rubbar, upriswer, eller å annan inflytter.

1. §.

Ingen må bolstada rå uptaga, eller nedersätta, utan Häradshöfding med några af Nämnden, tå alle jordägare tilkallade och therom ense äro: Häradshöfding gifwe bewis therå, och före thet in i härads dombok. Tomta rå och farwägs tå måge byamän sielfwe nedsätta, om alle, som i by råda, thertil samtycka. Sämjer them ej; tå

skola the til Tings fara, och dom taga. Til tomta och farwägs rå må en sten gild wara.

2. §. Uptager, ändrar eller bortkastar någor, som til laga åhr kommen är, rör och råstenar, eller andra skiljemärken, af okynne eller sielfswåld; böte tiugu daler. Giör thet öfwermage, warde therföre näpst af föräldrar eller husbonda, i någon kronobetientes närwaro.

3. §. Nu rifwer, flytter eller wrider then, som til laga åhr kommen är, rå och rör, eller skiljemärken, eller sätter andra neder, af arghet och illwilja, at thermed förwilla annars rågång; böte fyratijo daler, och ware ärelös.

4. §. Samma lag ware om then, som annan, yngre eller äldre, budit, trugadt, intaldt eller lockadt sådan gierning at giöra, eller thertil hulpit, eller med i råd warit.

14. Cap.

Om ägotwist, och laga syn.

1. §.

Twista jordägare om ägor och bolstada skiäl; tå måge the sig förena om wiß dag, och ägande syn hålla. Sämjer them ej; söke tå domaren, och wise sina skål å Tinget. Kan twisten ej slutas utan syn; döme tå Rätten til härads syn: then bör Häradshöfding med Nämnden hålla, och ther synedom them emellan afsäga.

2. §. Syn skal hållas emellan Walborgs och Allhelgonadag. Är orten så oläglig, at man på then åhrstiden tit ej komma kan, eller åsämjer them therom å alla sidor; tå må syn ske å annan tid, når bar mark är.

3. §.

3. §. Nu wil någor med then synedom sig ej åtnöja; wädje tå under nästa Lagmans Ting, som i Rättegångs Balken sägs, och döme Lagmans Rätten til syn, om så nödigt pröfwas. Lagmans syn skal hållas med nästa uthårads Nämnd, och emot then synedom må ingen wädja: utan söke Konungen om Riddare syn, inom tre månaders tid, som i Rättegångs Balken sägs, och sätte borgen för all kostnad och skada.

4. §. Syn skal ske å kärandens kostnad: men stadnar på then, som Domaren wid sakens slut thertil skyldig pröfwar.

5. §. Är twist härader emellan; söke the Hofrätten om uthårads Domare och Nämnd. Är then emellan Län eller Landskap; gifwe Befalningshafwande thet Konungen tilkänna, som förordnar then, theröfwer döma må.

15. Cap.

Om urminnes häfd.

1. §.

Thet är urminnes häfd: ther man någon fast egendom eller rättighet i så lång tid oqwald och ohindrad besuttit, nyttjadt och brukadt hafwer, at ingen minnes, eller af sanna sago wet, huru hans förfäder, eller fångamän först thertil komne äro.

2. §. Sådan häfd gäller ej i en by och tegeskifte, eller i thes åker, äng, sjö, skog och mark, skift eller oskift: utan niute hwar sin del efter öre och örtug, aln och stångtal, eller som thet i hwarje landsort brukeligit är.

3. §. Ej må urminnes häfd gälla uti öppen skog och mark, byar emellan, utan rå och rör eller

annan bolstada skilnad. Hafwer man utjord eller urfield, i åker, ång, skog eller mark, med rå och rör, eller gård och wård instängd, eller qwarn och qwarnställe, eller annat watnwerk, eller ör och holmar; ther må urminnes håfd gälla.

4. §. Förebår någor urminnes håfd, som klandrad warder; wise tå med gamla och laggilda bref och skrifter, eller trowärdiga mån, the ther om orten wäl kunnige äro, och på ed sin witna kunna, at the hwarken sielfwe weta, eller af andra hördt, någon tid annorlunda warit hafwa. Gitter han thet ej; ware tå then håfd utan kraft och werkan.

16. Cap.

Om städsel, lego, och fardag.

1. §.

Nu wil jordägare sitt hemman til landbo uplåta; förene sig tå om städjan, antingen på längre eller kortare tid.

2. §. Städjer någor hemman på lifstid; niute then städja til godo, så länge han lefwer och utgiör afrad, eller annan åhrlig skatt och tunga, och wärdar hus, åker och ång, efter lag och Bygninga Balken. Hustrun niute then ock efter honom, medan hon enka sitter. Går hon i annat gifte; ware tå städjan förfallen, och hafwe jordägaren wäld städja sin gård til hwem han wil; doch warde landbo i rättan tid upsagd, och niute lgga fardag.

3. §. Är städja på wisa åhr gifwen; hafwe ingen macht landbon, thes hustru eller barn, afsäga, så länge giftostemna warar. Dör then man,

man, som städjan gaf, eller henne sick; stånde åntå giftostemna för enkan eller barnen, til thes then ute är: sedan råde jordägaren sielf jord sin, som sagdt är.

4. §. Sitter landbo qwar i try åhr, och bygger ej efter lag; böte, och rätte allan skada up, som i Bygninga Balken urskils. Hafwe ock jordägare wäld, honom wid nästa fardag ther ifrån wräka.

5. §. Nu wil landbo sig ifrån hemman och thes bruk säga, eller jordägare landbo sin; giöre thet med twänne goda män förr Thome dag, ett åhr, förr än giftostemna är ute, och sitte sedan landbo qwar thet följande åhret, och på thet andra, til fiortonde dagen i Mars månad: doch inrymme om Kyndelmeßo honom, som efter kommer, halfwa husen. I the landsorter, ther annorlunda förhålles med upsägning och afflyttning, rätte hwar sig efter wanligit bruk.

6. §. Ej må landbo jord upsäga medan giftostemna räcker, utan han skaffar annan åbo, then jordägaren skäliga kan wara nögd med. Sitter landbo qwar öfwer fardag, och hafwer ej lagliga upsagdt; stånde för alla thet åhrets utskylder. Leger man ut, eller til lego tager, gods och gårdar med wilkor; rätte sig å båda sidor efter thet, som aftalt är.

7. §. Rymmer landbo bort inom stemno tid, och finner jordägaren honom på wägen, tå han afwiker; hafwe wäld hemta honom åter, och alt thet han med sig förer. Hafwer landbo satt sig neder å annan ort; lite jordägare Befallningshafwanden therom til, och böte landbon, för olaga

afflyttning, tijo daler, jordägarens ensak, eller thens, som jordägarens rätt hafwer; och alle the, som med woro at hielpa landbon afflytta, böte hwarthera fem daler.

8. §. Ställer sig landbon til wärn, och får han skada, eller the honom wärja wille; ware alt ogildt. Warder han, eller någor af them, dräpen; böte, som i Mißgiernings Balken skils. Får jordägaren, som efterkommer, eller the med honom åro, någon skada, sår, blånad eller blodwite; ligge alt i tweböte. Kommer dråp ther i; ware straffet, som om edsöre stadgadt är.

9. §. Tager man up hemman som öde ligger; ther äger husbonde gifwa landbo bref å then frihet, som han therföre niuta skal: och ware landbo skyldig bygga, dika, stänga, och hemmanet så uprätta, at räntan theraf utgå kan, tå frihets åhren ute åro.

10. §. I staden är rätter fardag, om wären then sidsta dag i Mars månad, och om hösten sidsta September; men legotiden blifwer then, som både sämjas om.

11. §. Leger man gård eller hus i staden, och wil sedan them ej behålla; sware åntå til hyran för huset, så länge legostemnan räcker: doch stånde honom fritt, at sätta en annan så god hyresman i sitt ställe. Gitter han för Domaren wisa laga förfall; betale tå hyran til nästa fardag, och ware sedan fri.

12. §. Lofwar ägaren hus täcka, och wål omboa och förbättra, hwad hus thet helst är, och giör thet ej; bygge tå gästen sielf, sedan han med twänne witnen honom therom tilsagdt hafwer, och korte så mycket af hyran, som han wiser thet kostat hafwa,

hafwa, eller gode män pröfwa thet wärdt wara. Förderfwar gästen hus eller gård, eller något af thet, som honom med uptekning antwardadt är; gälde åter skadan.

13. §. Wil ägaren sitt hus eller gård sielf hafwa, eller til andra hyra, når stemnodag är ute: eller wil gästen tå ej blifwa längre i gården qwar; säge hwarannan til med twänne goda män, twå månader förr stemnodag. Försummar thet någorthera; stände legostemna til nästa fardag.

14. §. Betalar ej gäst hyran å then tid, som aftalt är, eller förer han ett lastbart och lösachtigt lefwerne, at hus theraf berychtadt warder; stände ägaren fritt, honom strax utsäga, och ware han äntå plichtig, at betala hyran til nästa fardag.

15. §. "Säljer man bort hemman å lan-"det, eller hus och tomt i staden; tå bryter kiöp "legostemna, och hafwe kiöparen macht, landbo "och hyresman i rättan tid upsäga: doch sitte "qwar til laga fardag. Warder ägaren hus-"will, och tränger jord sin å landet, eller hus i "staden sielf nyttia; ware om upsägning och far-"dag lag samma. I theßa fall gifwes landbo "så mycket af städjan åter, som swarar emot "then tid honom i legostemnan brister, och fyl-"les honom bewislig skada. Lifstids städja å "landet må ej brytas, utan gånge therom, som "förr sagdt är."

16. §. Städjer någor hemman å landet, eller leger hus och gård i staden, til twänne; behålle then, som först stadde eller legde, och ägaren böte siette delen af första åhrets afrad eller lego, och skaffe then andra så god lägenhet igen, eller gälde honom skadan.

17. Cap.

Om afrad och afradsdag å landet, och hushyro i staden.

1. §.

Mätter afradsdag är Thome dag förr Jul: tå skal bonde, ehwad jord han åbor, afrad utgifwa.

2. §. Nu twistas om afrad gulden är; wise thet landbo med qwittobref eller witne. Gitter han ej; gifwe afrad ut.

3. §. Dör bonde, och hafwer afrad eller utlagor inne med sig; tå utmätes the förr än arf skiftes. Är han gäldbunden, och skal gods hans til utmätning gå; äge tå altid samma åhrs afrad bättre rätt, än annor gäld. Står afrad inne för try åhr, och wiser han, som then hafwa bör, at han then ej förr få kunnat; niute tå samma rätt och förmon. Är afrad för flera åhr obetald; hafwe ej annan förmon, än efter dom eller intekning. Ware ock altid skattejorden underpant för try åhrs ränta, framför alla them, som sin fordran hafwa intekna låtit, eller med dom wunnit.

4. §. Går skattehemman til salu, och winner kiöparen ther å laga fasta; hafwe then, som räntan äger, ingen talan å sielfwa jorden, utan söke annan bondans egendom.

5. §. Hushyra i staden betale gästen åtta dagar förr än legostemna ute är, eller warde then lagliga utsökt å hwarje hyretid efter hwar annan: hafwe ock ägaren macht, at hålla gästens gods qwar, til thes han rätt för sig giordt hafwer.

18. Cap.

Om then, som jord, hus, skog, watn eller watnwerk af annan med wåld tager.

1. §.

Hwar som tager med wåld, af then i handom hafwer, jord, hus, skog, watn eller watnwerk, eller med någorhanda åtgierd för honom onyttigt giör, och wil sig thet ägna; gälde åter skadan, och böte han, och alle the, som med honom i samma gierning warit, fyratijo daler hwarthera.

Bygninga Balk.

1. Cap.

Huru tomt til by skal läggas, och ägor skiftas.

1. §.

Wilja bönder bygga by af nyo; tå skal så stor tomt ther til läggas, som ske kan och nödig pröfwas, at hwar gård, för eldswåda skul, kan ifrån annan bygd warda. Tomt skal delas til hwarje gård i byn, efter öre och örtug, pund och tunne ränta, eller hemmantal, alt som hwarje landsorts gamle sed är at måta och räkna, eller framdeles stadgas kan. Then skal ock läggas i rätta solskifte, som är öster och wäster, norr och söder, och om hwarje tomt särskilte rämärken sättas. Gata lägges af oskifto mellan hwarje tomt i by, efter thy, som lägenhet thertil är. Farwäg,

til och ifrån, hafwe så then by, som för mindre ligger, som then för mera ligger.

2. §. Hwar gård bör sin rätta och jämngoda lott i tomt hafwa. Är berg eller bäck i tomt, som skiftas skal, och kan berget brytas, eller brännas, och bäcken fyllas, eller the öfwerbyggas och nyttjas; gälle tå för halft emot annan jord i tomt, och niute then, som sådant mehn i tomt får, twå alnar af berg eller bäck för en. Kan intetthera nyttigt giöras; ware thet alt utom mätning, och låte byamän i Häradsrättens dombok intekna, huru them emellan skift är.

3. §. Nu hafwer hwarthera sin tomt i by fått; tå deles til hwar och en thes lott i åker och äng, och alla tilägor, så af thet bättre, som thet sämre: och ware tomt grunden til all delning och skifte i by, therefter alla andra ägor delas skola. Hwarthera skal få sitt skifte, then ene efter then andra, som hans tomt ligger til i solskifte och wäderstrek, och råde han, eller the, som största del i by äga, i huru många skiften åker och äng läggas må; doch at hwar niuter jämngodt emot annan.

4. §. Ingen hafwe wäld then by rifwa, som i rätta solskifte lagd är, utan alle jordägare therom åsämjas. Klagar någor, ehwad han hafwer mer, eller mindre i by, at han fått mindre eller sämre lott, än han hafwa bör; söke laga syn ther å, och jämnke Domaren them emellan.

2. Cap.

Huru å tomt skal byggas.

1. §.

Tomt skal byggas til mangård och ladugård. I mangården skola wara stufwa med förstufwu och

och kamar, så ock gästestufwa, ther gården så stor år, kellare, wisthus och sädesbod, redskapshus, och hemligit hus, port och lider. Tarfwar bonde flera hus; bygge sig til lägenhet thet bästa han gitter. Ladugården bygges särskilt ifrån mangården, och ther skola wara stall, fähus, fårhus, och swinhus, med nödiga foderrum, så ock loga och lador, efter som gården år stor til. Badstufwa eller måltehus skal ock byggas, så ock rija, ther skog år, och the afsides sättas. Ej må någor närmare til grannans tomt bygga, än at han til stöde eller stolparum en och en half aln å sin tomt lemnar.

2. §. Bygger någor annan til mehn; rifwe thet up, tå han warder therom tilsagd. Giör han thet ej; böte tre daler, och gälde skadan åter, tå theröfwer klagas å Tinge.

3. §. Nu hafwer bonde bygdt hus, efter thy, som sagdt är; tå äger han them wid macht hålla. Brister något i häfd eller bygnad; bättre och böte, som i 27. Cap. skils.

4. §. Rifwes eller brinner en gård i by, ther bönder hwarannan för når bygdt hafwa; tå skola byamän för then gård utse annan tomt, jämngod och lika stor af oskifto, om lägenhet ther til är, och ligge then förra til byamark igen.

5. §. Nu wil någor flytta och bygga å bys oskifto mark, eller swinawall, och lägga sin tomt i stället ut igen; stände thet til byamäns samtycke. Wägra the honom thet; begiäre han tå skifte å Tinget, och bygge sedan å sin lott: och lyde åker, äng, och andra ägor i byn til then nya tomt, såsom the förr til then gamla legat hafwa.

3. Cap.

3. Cap.
Om ödesby.

1. §.

Är by öde, ther flere hemman äro; och wil en sitt upptaga, och the andre wilja ei bygga eller täppa med honom; nämne tå Häradshöfding några af nämnden, som tit fara, och lägga honom til så mycket af ägorna, som emot thes hemman swarar, och bäst hägnas och häfdas kan.

2. §. Nu hafwer han sin del upbrukadt och afrögdt i åker och äng, och wilja the andre sedan nyttja hwar sin ägodel; bruke tå up och rödje, som han giordt. Och när the alle upbrukadt och bättradt sina delar som han; niute tå genom skifte hwar sin lott i åker, äng och alla ägor, som förr är sagdt. Tager några annorledes del i by; böte, som i 10. Cap. urskils.

4. Cap.
Huru wägar och diken i by läggas skola, och hwad tilökning then niuta skal, som sin åker therwid får.

1. §.

Tarwäg til och ifrån by, så ock til åker och äng, Kyrkio och qwarn, bör läggas af oskifto, sex alnar bred, och thes utan twå alnar å hwarthera sidan til dike, om så tarfwas. Almän landswäg skal wara tijo alnar bred emellan diken; ther landswäg redan tolf alnar bred är, warde then så wid macht hållen.

2. §. Aflops dike bör läggas af oskift mark, twå och en half, eller twå alnar bredt, en aln diupt, och

och en aln på botn, alt som nödigt är, och lägenhet thertil finnes. Och then sin åker therwid får, niute en aln til ren, utom byamål. Samma lag ware, ther wäg eller gärdesgård åkren möter. Går wäg eller dike wid ängewall; ther gifwes ingen tilökning. Tarfwar dike läggas emellan grannars åkrar; tå gånge halft dike å hwartheras åker. Wid ändan för åker, dike hwar af sitt.

5. Cap.

Om laga wärn, täppning och hägnad.

1. §.

Led och grind, ther byawäg fram går, skola af alla grannar byggas och uppehållas. Led til egen åker eller äng må hwar för sig bygga och wärda.

2. §. Grannar, som ligga i byalag med hwar andra, böra stänga och hägna om the ägor, som the tilsammans hafwa, hwar efter sin ägodel. Wil enthera i by stänga något särskilt in, af sin lott, och thet utan annars mehn ske kan, hålle then hägnad allena. Möter by annan by i åker och äng, och wil then ene sitt ifrån annars skilja: kan thet ske utan hans förfång; tå gifwes honom witsord, som stänga wil, och gärde then by mer, som för mera ligger, och then mindre, som för mindre ligger. Möter skog, beteshage, eller utmark, åker eller äng; hålle then gärden allena, som åker eller äng äger.

3. §. Gärdesgård bör stängas tät och fast, twå alnar hög, och twå alnar emellan hwart par stör: och hålle byamän hand theröfwer, at hwar så stänger, som nu sagdt är. Ther gård af

sten,

sten, eller annat, efter ortens lägenhet, giöres, bör ock then wara så fast, at then ej lätteliga rifwas eller falla kan, och så hög och tät, at boskap och swin måge hållas ute.

4. §. När mark bar år, och kiäle ur jord; tå bör om sädesåker täppt wara, och hwar hafwa sin gård gild, når tiden inne är at så, ehwad thet är höst eller wår. Försummar några thet; böte twå öre för hwart par stör. Sker skade therigenom; gälde ock then åter. Ligger led eller grind neder; böte en daler. Äng bör första dag i Maji månad stängd wara. Ligger gård eller grind sedan neder för äng; böte hälften mindre. Stänger eller bättrar han ej, tå han af thes grannar therom tilsagd warder; böte dubbelt. Nödgas byamän stänga för then, som bristen; niute therföre wedergällning til fullo.

5. §. Äng och åker böra i hägn stå, til thes hwarthera bärgad är. Ej måge the förr til boskaps bet upgifwas, wid bot som i 9. Cap. sägs.

6. §. Hafwer några hö eller säd ute, sedan hans grannar sitt infördt hafwa; tå åga the säga honom til, at han ock förer sitt in. Gitter han wisa hinder och trång; tå måge the få sitt ej inslåppa, utan biuden sig til, at hielpa honom, för skälig lön, bärga och införa, eller hö i stack, och säd i dös sätta, och ther om stänga. Wil han thet icke, eller fins ej nöd och trångmål; hafwe sielf then skada, som han å sitt hö eller säd får af annars boskap, sedan honom så tilsagdt är. Säga the ej til, och skada af få theras sker; fylle then up, och böte, som i 9. Cap. stadgas.

7. §.

7. §. Står annars mans åker oskuren i wägen för then, som sin säd införa wil; säge tå honom til at undanskära. Sker thet ej; tå må han, som införa wil, then andras säd undanskära, ther skadan minst är, i band binda, och ar undanhemta, och sedan saklöst ther framåka. Är ock ång oslagen, tå skal i sådant fall både slås och undanräfssas. Far någor annorledes öfwer åker eller ångsteg; böte en daler för hwär teg, och skadan åter.

8. §. Then, som af ondsko och öfwerdåd, hugger sönder, rifwer neder, eller förderfwar grind eller gårdesgård; gälde skadan, och böte tijo daler. Bryter eller rifwer han annorledes; böte tre daler. Kastar man stång ned af annars gårdesgård; böte för hwar stång en marck. Hugger man stör af, så at gård theraf mehn får; böte för hwart par en daler, och skadan åter. Stiäl någor bort gårdesgård; gänge therom, som i Mißgiernings Balken stadgas. Ware ock alt i tweböte, then tid om åker och ång täppt wara bör.

6. Cap.

Huru åker och ång skola häfdas och ökas, gårdesgårdar stängas, och diken gräfwas.

1. §.

Bonde bör sin åker wäl häfda och giöda, ängar rödja och wårda. Ware ock skyldig, ther så lägenhet är, och skog eller betesmark ej skadas, at efter handen uptaga och rödja til åker eller ång så mycket, som wäl häfdas och brukas kan, eller böte, som i 27. Cap. sägs.

2. §.

2. §. Alle i by skola hålla aflops och sloddiken efter theras ägor. Nytt dike skal then, som tarfwar, för sin åker åhrliga gräfwa minst fyratijo famnar, eller uprensa åttatijo famnar gammalt dike: aflops dike så diupt och bredt, som förr sagdt är, och skärdiken sex qwarter breda ofwan, try qwarter på botn, och en aln diupa. Gräfwe ock utlop genom ren ned til dike, för hwarje skiljofohr i åker, ther så behöfwes. Giör han thet ej; böte, som i 27. Cap. urskils.

3. §. Nu ligga grannars åkrar wid hwarandra; hafwe tå halft dike hwarthera. Möta bys diken annars bys diken; gräfwe hwar up för sig genom sina ägor, eller böte twå daler, och fylle skadan. Läggér man dike genom sitt gärde eller ång, och möter annars bys ång, hiordawall, eller annan byamark; ther må then by ej hindra watnets aflop. Kan thet ej föras af utan dike, och åsämjer them ej, hwilken dika skal; lägge Domaren them emellan, som nyttigt och nödigt pröfwas.

4. §. Hwarje åhr skal ock, ther så tarfwas, femtijo famnar ny gärdesgård upråttas, och the gamle alle wid macht hållas, så gilde som i 5. Cap. stadgadt är.

7. Cap.

Huru humblegård skal läggas och uppehållas.

1. §.

Alle hemman böra humblegård hafwa, och lägge bonde goda rötter til fyratijo stånger hwart åhr, til thes the blifwa tuhundrade wid helt hemman. Sker thet ej; böte för hwart åhr en daler, och

och lägge åntå som sagdt är, utan thet pröfwas, at humblegård thet ej läggas, eller uppehållas kan.

2. §. Länsman kåre å höste Ting til then, som humblegård således ej lagdt hafwer, och uttage böterna innan Thome dag. Försummar thet Länsman; gifwe sielf the böter ut.

3. §. Finner bonde för sig humblegård til tuhundrade stånger; hålle then wid macht, och öke, ther han gitter. Låter han humblegården förfalla; böte en daler för hwarje fyratijo stånger. Lägger han then aldeles öde: böte tijo daler, och rätte humblegård up igen.

8. Cap.

Om åwerkan i åker och ång.

1. §.

Skär eller slår någor in på sin grannas åker eller ångsteg; gälde åter säd mot säd, och hö mot hö: böte ock för åwerkan å hwarje teg en daler.

2. §. Sår någor å annars åkerskifte; tage han grödan, som skiftet åger. Bärgar han som sådde; böte en daler, och gifwe ut thet han införde hafwer.

3. §. Intager någor sin grannas ägodel och skifte; böte tre daler, och bryte sielf up. Bryter han ej up, tå han therom warnad blifwer; ligge thet i tweböte. Intager han annars del med sielfwa rämärket; böte sex daler, och bryte sammaledes sielf up, eller böte dubbelt. Hafwer han rämärket wridit, ändradt, bortkagit, eller hölgdt; plichte som sagdt är i Jorda Balkens 13. Cap.

4. §. Kastar någor i annars åker, landhafra, snarbindel, skerffrö, eller annat hwad thet

helst år, at ogräs theraf wåra må; ware årelös, rätte up allan skada, och böte femtijo daler för hwar åker, som han så förderfwa welat: orkar han ej skadan fylla; tjene then af med arbete.

5. §. Landbo må ej låta annan nyttja och bruka något af gårdens ägor, wid bot tijo daler; utan jordägaren gifwer ther lof til.

9. Cap.

Huru skada skal gäldas, som få giör i annars ägor, så ock huru få intagas må.

1. §.

Finner några annars mans få i sin åker, äng, haga eller ö; tå må han thet intaga. Wet han hwilken thet få äger; låte honom ther om strax tilsäga, och kalle twå eller flera goda män af sina grannar, at syna och måta skadan, och löse then, som få äger, thet ther efter ut. Nöjes man ej åt thet wärde, som å skadan satt är; kalle tå twänne Nämndemän, som then måta, och döme sedan Rätten wid Tinget therom, ther the ej åsämjas. Wet ej then, som få intog, hwilken thet äger; lyse thet strax up för sina grannar, och låte skadan syna, som sagdt är. Weta ej grannar ägaren; lyse tå up för soknemännen å nästa Kyrkiodag. Giör han thet ej; böte en daler för hwart dygn, han thet få innehåller. Wärde ock then få, som intagit hafwer, til thes så lyst och tilsagdt är: sedan hafwe han wåld thet nyttja och bruka, men ej illa medfara.

2. §. Nu kommer then få äger, och biuder rätt för skadan, efter thy, som mätismän säga: wil then som intog, thet ej utgifwa; sätte tå med witnen

witnen så många penningar, som skadan är måten til, eller full pant eller borgen ther före, hos någon af hans grannar, Nämndeman eller sierdingsman, och kräfwe så sitt ut med samma witnen. Nekas thet honom åntå; lite Kronones Fogda eller Länsman til, och böte han, som qwarhåller, en daler för hwart dygn, och skadan åter. Twistas om thet så lagliga intagit är, och gitter ej then, som inwräkt, med witnen, andra skiäl, eller sielf sins ed wisa, at han thet så ther funnit och intagit, som sagdt är; böte sammaledes, och gälde skadan åter.

3. §. Nu finnes, at thet så gått in genom annars ogilda gärdesgård, eller grind; gifwe han så löst, som intog, och then gärdesgård eller grind uppehålla borde, gälde skadan genast, och böte, som i 5. Cap. sagdt är.

4. §. Hwar som hemliga borttager sitt så, som af annan är intagit, hwad så thet helst är, böte tre daler: Giör han thet med wåld eller rån; plichte som skils i Mißgiernings Balken.

5. §. Bryter någor gärdesgård eller led neder, och sker skada ther igenom af så; böte som i 5. Cap. sagdt är, och gälde skadan åter. Far någor genom led eller grind, och then icke stänger efter sig; böte en daler, åntå at ingen skada sker.

6. §. Hwilken som med wilja släpper sin boskap i annars obärgada åker, eller oslagna äng; böte för häst och gammalt nöt, eller swin tre marck, för ungnöt, get eller får tolf öre, för kid, kalf eller lam fyra öre, och skadan åter. Tiudrar man ther häst eller annat så; ware lag samma. Är gröden afbärgad, eller sker thetta i beteshaga; ware bot hälften mindre. Låter någor drifwa och walla sitt

få å annars enskilta skog eller mark; böte fierde parten. Drifwer wallhion in få; böte efter thy, som här sagdt år.

7. §. Släpper någor i byalag sitt få, ett eller flera, i gärde, ång, hagar eller öar, förr än rätter tid år, och grannar ther om ense äro; böte fierdung emot thet, som i 6. §. sagdt år, och hafwe grannar macht, at drifwa thet ut.

8. §. Hwar som äger okynnes eller otamt få, thet gild gärdesgård bryter, eller flöger öfwer, och skada giör i åker eller ång; gälde skadan åter. Wiste han, at thet få sådan owana hade, eller warder han therom tilsagd, och thet åntå ej wårdar, eller fångsel ther å lägger; böte en daler: sker thet annan gång, eller flera; böte dubbelt, och hwarje gång skadan åter.

10. Cap.

Huru bys oskifte ägor i skog och mark måge nyttjas eller intagas; så ock om åwerkan å oskift, eller annars mans skog och mark.

1. §.

I oskift skog och mark måge alle jordägare i by taga torf, näfwer, wed, timmer, gärdsel, löf och annat, som til hus och gård tarfwas; men ej föra thet af bole, eller åt annan sälja eller upläda. Hwar som här emot giör; böte för timmer eller sågestock sexton öre, för hwart laß af thet andra sexton öre, och för mans bördo fyra öre: betale ock thesutan til the andra jordägare så mycket, som på theras del af wärdet löper. Äger man jord i twänne byar; nyttje ej then ena byns oskifta skog eller mark til

til annan by, wid samma bot. Säljer någor af bys oskifta ägor och mark, sedan skifte lagliga begiärt är; böte, som sägs i 5. §.

2. §. Torf må ej skäras å oskift mark, som til äng tienar; wid bot, som i 1. §. sagdt är. Ej må ock trä fällas, eller topphuggas til löf och näfwer, utan flås och qwistas.

3. §. Masteträ må ingen hugga på Kronoägor, utan Konungens Befalningshafwandes lof: Giör thet någor; betale thes wärde, och böte femtijo daler. Finnes masteträ på skattejord; thet må ej huggas eller säljas, förr än thet Kronan hembudit är, wid samma bot.

4. §. Wil jordägare i by intaga något thet oskift är; säge tå alla byamän til. Wilja the ej stånga och häfda med honom; söke tå Rätten om laga skifte, och niute hwar sin del i alt, som skiftas kan. Hwar som annorlunda intager och nyttjar; hafwe förwerkadt sitt arbete och thet åhrets gröda til the andra jordägare, och böte fem daler för thet han så intagit och häfdadt hafwer. Samma lag ware, ther skog och mark ligger odeld flera byar emellan.

5. §. Tager någor torf, näfwer, löf, bast, eller hugger wed, gärdsel, stör, timmer, eller hwad thet helst är, å then bys ägor, ther i han sielf ingen del hafwer, eller å annars afdelta och enskilta skog i then by han del äger; betale wärdet för thet han tagit, och böte dubbelt emot thet som i 1. §. sagdt är. Hafwe ock Domaren macht, ther sådan åwerkan oftare sker, utom theßa böter, wite förelägga. Giör någor sådan åwerkan i Konungens parkar och diurgårdar; böte för hwart masteträ hundrade daler, för annat stort trä tijo daler,

ler, och betale thesutan wärdet: och ware bot för thet andra, som här ofwan nämndt är, fyradubbel, Konungens ensak.

6. §. Kårer någor til annan för intagor, eller annan åwerkan, och then, som kåres til, säger at the ägor komma honom til; pröfwe Rätten först om kåranden then skog och mark tå brukadt och innehaft, och ther sådant liusliga finnes, lägge han, som åwerkan giorde, thet ut, som han ingårdadt, och återställe hwad han tagit hafwer: böte ock som förr sagdt är. Finnes thet ej; tå skal thet, som twistas om, i qwarstad sättas, och wid wite förbiudas. Sedan skilje Domaren them emellan om ägande-rätten. Tappar han saken, som åwerkan giorde; böte för wåld, eller åwerkan, alt som målet är til.

7. §. Landbo, eller then annars jord brukar, hafwe ej wåld at sälja timmer, wed, gårdsel eller annat sådant af gårdens ägor, utan han hafwer ther jordägarens lof til. Giör han thet, eller tillåter han annan thet giöra; böten både, som i 5. §. sagdt är.

8. §. Skattebonde må nyttja sin enskilta skog til hustarf och salu; doch thet så sparsamt, at skogen ej utödes, och hemmanet förderfwas. Ware ock skyldig, at först tagga windfälle, torra trän, qwistar och stubbar til wedbrand, innan friske träd ther til fällas. Finnes skattebonde sin frihet misbruka; böte tijo daler. Then räntan af hemmanet äger, hafwe ther inseende å.

9. §. I the skogar, som til bergsbruk höra, må ingen til kohlning eller andra ämnen, fälla något träd, som til storbygnad wid berg-

wer-

werken nyttigt är, wid femtijo dalers bot för hwart trå.

10. §. Ej må ock inwånare i städerna, utan lof och minne, hugga på andras skogar, som ligga ther omkring inom en och en half mihl, wid tijo dalers bot för hwart laß, och wärdet åter.

II. Cap.

Om muhlbete, hiordawärd, och wallgång.

1. §.

Ostängd mark och hiordawall måge alle, som ther i del hafwa, til muhlbete nyttja, och låta ther få sitt hwart om annat gå. Men ej må någor drifwa eller walla sitt få å annars enskilta skog eller mark, wid bot, som i 9. Cap. och 7. §. sägs.

2. §. Hafwa the, som bo samman i en by eller flera, förent sig om boskapens wård och hiordahåll, och försummar någor thet at uppehålla; gälde then skada, som få af hans wållande eller försummelse giör, eller får. Til wallgång skola qwinfolk brukas, ther thet ske kan, och ej gossar, wid tijo dalers bot.

3. §. Tappar wallhion bort få, eller giör willdiur skada, ther wallhionet pröfwas thet hindra kunnat; umgälle thet med sin lön, eller arbete.

4. §. Tå kidle ur jorden är, skola swin ringade wara, at the ej måge rota up gräsmarken, och ware Brofogde skyldig, at hafwa noga acht ther å. Tage ock up, eller märke alla the swin, som han oringada finner, och löse ägaren themigen af honom, med twå marck för hwarthera.

Wil ej ägaren them lösa; stemme Brofogde honom för Rätta, och betale tå ägaren til Brofogden dubbelt för hwart swin. Försummar Brofogde thetta; böte en daler, och tage then, som wil och gitter, the oringada swinen, helst han, som them å sina ägor finner, och skada lider, och niute samma rätt, som Brofogde.

12. Cap.

Huru swin måge i allonskog släppas.

1. §.

Äga flere allonskog samman; tå skola the i rättan tid sig förena, huru många swin ther kunna födas, och släppe sedan hwar in efter thy, som han del i skog äger. Släpper några flera in; hafwen the andre wäld at taga them up, och han böte en marck för hwart swin, och skadan åter. Äger han ej sielf så många swin, som han på sin del föda kan; stånde honom fritt andras swin för lego intaga. Giör han thet ej; tå måge the andre hans del saklöst nyttja.

2. §. Hwar som tager annars swin för lego; skaffe them åter, eller gälde thet the wärde woro, tå the togos emot. Gitter han wisa, at the af sot dödt, eller förkommit af annor händelse, och finnes han ej hafwa warit ther wållande til; ware saklös. Samma lag ware, ther boskap för lego til bete eller foder tages.

3. §. Löpa swin ur en skog i annan, som ej ligga samman; säge tå skogsägaren första och andra gången honom til, som swinen äger, at taga them bort, och hålla them ther ifrån. Finnas the ther sedan; tå må skogsägaren them uptaga, och

låta

låta goda män pröfwa, hwad för them betalas skal, ther them begge ej therom åsämjer.

4. §. Släpper några med wilja swin å annars ållonskog, som inhägnad är; hafwe them til skogsägaren förwerkadt. Komma swin, eller annat få, som ållon äter, annorledes ther in; gånge ther om som i 9. Cap. urskildt är. Warda swin dräpne, eller slagne; tå bötes, och gäldes the åter, som om annat få i 22 Cap. stadgas.

13. Cap.

Huru bötas skal, når bärande trå olofliga hugges, och huru andre igen planteras skola.

1. §.

Ingen hafwe macht å Kronones ägor och almänningar, eller å skattejord, at hugga och fälla bärande trå, som äro ek, bok, apel och oxel, eller å hwarjehanda annat sätt them förderfwa: Hwar som thet giör; böte för ek och bok nijo daler, och för apel och oxel tre daler, alt til treskiftes, och gälde träs wärde til Konungen. Sker thet å frälsejord, eller å skattefrälse; niute Frälseman samma rätt, som Konungen. Hugger eller skadar Frälseman bärande trå i oskifta bya ägor, eller å almänning; ware lag samma, och trå ware förfallit til Kronan, eller Frälseman, ther några i samma by med honom del äger, hwarthera efter lott sin.

2. §. Nu sker thet i Konungens park, eller diurgård; ligge thet i tweböte, Konungens ensak.

3. §. Hugger några neder, eller förderfwar med wilja annars trå, som man til prydnad

wid hus, wägar eller annorstädes hafwer planteradt; plichte som i Mißgiernings Balken sägs.

4. §. Finnes å almänning, eller å skatte eller Kronojord, gammal och förtorkad ek eller bök, eller stå the åker eller äng til mehn och skada; söke then, som thet trå fälla wil, eller skada theraf lider, Konungens Befalningshafwandes lof, och låte han, genom jägeri betienta och twänne af Nämnden, thet trå syna, och förordne sedan hwad skiäligt och nyttigt pröfwas: Doch må ej något sådant trå fällas, förr än thet med Kronones hammar utmärkt är. Witna synemän här om annorlunda än sant är; böte hwarthera tijo daler. Apel och oxel må i thy fall saklöst fällas.

5. §. Alle the ther bärande trän å skatte eller Krono jord hugga, skola plantera för hwart trå tu af samma slag, men fyra, ther hygget å Konungens park skedt: wärde och them sedan, til thes the undan boskaps bet wuxne äro, eller böte för hwart trå, som ej planteras och wärdas, fierdung af bot för olofligit hygge. Fäller, eller tager man up lönn, lind, alm, ask, eller annat sådant trå, som större nytto med sig hafwer, än andre afruchtbare trän; plantere andra i stället, och wärde som sagdt är. Giör han thet ej; böte en daler för hwart trå.

6. §. När trå fälles, antingen til timmer, wed, gärdsel, eller hwad thet helst är; skola topp och qwistar borttagas, at muhlbetet ther af ej skadas må, wid sex marckers bot, och skola, wid lika bot, torre trän, windfällen, ris och stubbar, efter handen utrödjas.

14. Cap.

14. Cap.
Om swedjande.

1. §.

I åkergärde, ång och beteshaga, må hwar och en fälla och swedja små oduglig skog; doch at bärande trå, mastetrå, skieps eller timmer werke ej thermed skadas, eller thet misbruk sker, at skog och mark til ång och åkergärdet stänges; och skogen, under sken af rödning, bortswedjes. Bryter någor här emot; böte för bärande trå, mastetrå och timmerstock, som i 10. och 13. Cap. sagdt är.

2. §. Utom hägnad må ingen swedja, ther han åker och ång ej rödja wil, och lägenhet ej ther til finnes inom wärn och hägnad, eller thet för muhlbetet nödigt är. Wil någor å skatte eller Kronojord för then orsak swedja; gifwe thet Häradshöfdingen tilkänna, och förordne han twänne af Nämnden, som med någon jägeri eller Kronobetient then lägenhet skåda: sedan the hörde äro, pröfwe Tings Rätten, om thet tilstädjas kan, eller ej: låte ock Konungens Befalningshafwande thet weta, som ther til lof gifwer, om han thet nyttigt finner. Swedjar någor utan lof, eller mera, än han hafwer lof til; plichte tijo daler, och miste arbetet sitt och grödan. Är han åbo och sielf ej jordägare; rätte ock up allan skada. I oskift skog må ingen, wid samma bot, swedja, utan alle jordägare therom ense äro, och lof thertil gifwes, som här stadgadt är. Lägge ock ut til muhlbete, thet han thertil swedjadt, sedan han thet try åhr nyttjadt, eller böte, som i 10. Cap. sagdt är.

3. §.

3. §. Ej måge synemän annan mark til swedjeland utsyna, wid tijo dalers bot, eller Rätten thet bewilja, ån nu sagdt år. Ej måge the ock för arfwode sitt eller lossedel betalning taga: hwar som thet giör; miste ett åhrs lön.

4. §. Å frälsejord må ägaren sielf swedja, eller thet annan tillåta, å sin enskilta skog, inom, eller utom hägnad. Swedjer landbo å frälsejord, utan ägarens lof och minne; böte som i 2. §. sagdt är.

5. §. Ther bruk och bergwerk nu äro, eller uprättade warda, må ingen swedja inom then ort Konungen biuder, ej eller å almänning, wid hundrade dalers bot. Sker thet å Konungens enskilta parkar; ligge i tweböte, Konungens ensak, och skadan åter.

15. Cap.

Om skogseld.

1. §.

Wil man swedjeland bränna; afrödje tå skogen näst omkring, gräfwe up jorden, och hafwe watn ther hos och annan redskap, som tienar at släcka elden med. Tilsäge ock nästa grannar at wara wid handen, och komma til hjelp, ther så omtränger. Hwar som förr, ån han thet alt giordt hafwer, eller tå starkt wäder, stor torka och hete är, tänder eld å swedjeland, eller går therifrån, innan elden aldeles utsläckt är; böte tijo daler, ändoch ingen skada sker. Sker skada; gälde af gods sitt, och böte hundrade daler.

2. §. Nu hafwer han tagit thet i acht, som här sagdt är, och händer sig, at elden åntå widare

går,

går, eller hafwer elden sig så fördölgdt, at then ej kunnat märkas, och giör sedan skada; tilsägo tå, wid tijo dalers bot, flera grannar, och låte klämta wid nästa Kyrkio, at ther med folk til hielp kalla. Brinner tå byaskog, böte fem daler wådabot för hwarthera, ägarens ensak, och ther til för hwar ek och bok sexton öre: plantere ock sådana trän i stället, som förr år sagdt. För by och Kyrkio bötes, som i 24. Cap. urskils.

3. §. Tänder någor up eld ute på marken, af annan orsak eller tilfälle, eller giör thet wägfarande man, och släcker ej sedan wäl ut; böte tiugu daler. Tänder man up, tå starckt wäder är, eller långsam torka, eller ther skog och annat kan itändas, och släcker ej elden; ligge i tweböte, åntå at ingen skada sker. Kommer ther skada af; gälde åter, och böte hundrade daler, och then som jorden äger, eller åkärer, niute målsägande rätt, och hafwe wäld taga okändt och löst folk i förwar, som i 5. §. skils. Kommer eld ut af tienstefolk, eller wallhion; böte, och gälde skadan, som sagdt är. Orka the thet ej; arbete för skadan, och plichte med kroppen för böterna. Är skadan så stor, at then ej kan genom arbete fyllas; plichte med kroppen både för böter och skada.

4. §. Tå skogseld upkommer; skola grannar och soknemän skynda sig tit at släcka, eller böte twå daler. Tager fahran til; kungiöre thet nästa Kronobetienta, och låte strax budkasta gå byar emellan. Hwar som then nedlägger; böte tijo daler. Af hwart matlag skal en man komma til elden, så och hwar ryttare, soldat och båtsman, med yxa, eller bila, spada och watukäril. Bliswer någor aldeles

bor-

borto, utan laga förfall; böte fem daler. Kömmer någor för sent, eller träder ifrån sitt arbete och ställe, förr än hemlof gifwes; böte tre daler. Nu är elden så dämpad, at ej alle ther nödige äro; förordne tå Kronobetiente wiße män, som hålla ther wacht, hwar efter annan, til thes ingen fahra är.

5. §. Förr än manskapet skiljes åt, skal noga efterfrågas, helst af Kronobetienterna, huru elden är kommen lös. Finnes wågfarande wara ther til wållande, eller löfket dräng, eller then ej kännes god at gälda skadan, och får han ej borgen för sig; tå skal han i förwar tagas, och Härads Rätten strax theröfwer ransaka och döma. Är thet bofast man; warde stemd til nästa Ting.

6. §. Komma ej Härads och Bergsfogdar, Jägmästare, och Landtjägare til skogseld, när the then warse blifwa, eller bud ther om få, och giöra the icke embete sitt; böte tretijo daler hwarthera, men Länsman och ringare betiente tijo daler.

16. Cap.

Huru almänningar nyttjas måge.

1. §.

Lands almänning måge the nyttja, som inom Länet bygga och bo, och Härads eller sokne almänning the, som i Häradet eller soknen äro. Ther måge the, som ej hafwa sådant på egna ägor, niuta muhlbete, timmer, wed, gärdsel, löf, näfwer, torf, bast och annat, som ther finnes, til egen nödtorft, men ej något theraf til annan uplåta eller sälja. Wil man ther hugga timmer, wed, gärdsel och stör; gifwe thet först wid Tinget tilkän-

känna, och pröfwe Rätten huru mycket han tarfwar, sedan söke han lof ther til af Konungens Befalningshafwande, som i 14. Cap. sagdt är: Nyttjar någor almänning annorledes; böte som i 10. Cap. 1. §. stadgadt är.

2. §. Äger man gård i annat Lån, Härad eller sokn; före ej något ifrån almänning til then gård, som ther utom ligger, eller böte för åwerkan, som sagdt är.

3. §. Warder någor del af almänning i frid lyst, at skogen tilwäxa må, eller för annan orsak; böte then, som ther hugger, för åwerkan, och betale ther til witet, som förelagdt är, och skadan åter.

4. §. Ej må någor tillåtas at göra intagor å almänning: Tager någor ther af in; rifwe thet genast up, och böte, som i 10. Cap. och 4. §. sagdt är.

17. Cap.

Huru bys fiskewatn nyttjas må.

1. §.

Skifst fiskewatn måge the, som äga del theri, bruka med nät och nät, hwar til nödtorft sin. Wil någor fiskewerk bygga; göre thet efter sin ägolott i by, alt efter som lägenhet ther til är. Wil en skifta, och annar ej; hafwe then witsord, som skifta wil, ther Domaren pröfwar, at thet utan andras förfång ske kan.

2. §. Wil någor bygga fiskewerk i forsar, strömar eller sund, som ej kunna delas; biude tå grannar at byggn med sig. Wilja the ej, och pröfwar Rätten thet ske kunna, utan theras skada; förelägge tå honom, på hwad sätt, wilkor och tid, han thet werk bygga och nyttja må.

3. §.

3. §. Lägger man miärda eller nät i annars fiskewatn, eller far-med liuster, eller annat fisketyg; böte tre daler. Sker thet i fiskelek; böte dubbelt, hafwe ock förwerkadt hwad han fångadt. Drager man not i annars fiskewatn; böte fem daler. Sker thet i fiskelek; böte tijo daler: Och må then, som fiskewatn äger, taga af honom båt, not och nät, eller annat, til widermåle och pant, och behålla thet ospildt, til thes han rätt för sig biuder.

4. §. Ingen bygge så fiskewerk, at han ther med stånger Kongsådra, eller farled, och annars fiskewerk ofwan eller nedan anyttiga giör. Sker thet; tage up, och böte tijo daler, fylle ock up allan skada.

18. Cap.

Om Konungens enskilta och frikallada, så ock andra almänna fiskerier.

1. §.

I Konungens enskilta fisken i saltsjön, stora elfwar, åar, strömar och insiöar, må ingen fiska, utan Konungens Befalningshafwandes lof och minne. Hwar som häremot bryter; böte femtijo daler Konungens ensak, och hafwe förwerkadt thet han ther fångadt.

2. §. Wid Konungens almänna fiskelägen och grund i skiären måge the, som inom Häradet eller soknen bygga och bo, i rättan tid fiske bruka, och bodar upsätta mot wiß afgåld, alt efter thy, som lof thertil gifwes. Fiskar ther några utan lof; miste fiskeredskapen, och böte, för hwar gång, tre daler.

3. §.

3. §. Finnes å almänning fiskewatn; ägen tå alle, som i almänning rättighet hafwa, wåld thet at nyttja. Går almänning til siös; ther måge the, som bo siön närmast, ej stånga them ifrån fisket, som fiermare åro.

4. §. Wil några, som utom Häradet eller soknen bor, bruka theßa fisken; söke Konungens Befalningshafwande. Kan thet ske utan theras förfång och mehn, som i Häradet, eller i soknen bo; gifwe hån lof ther til. Fiskar några utan lof; böte fem daler, och miste fiskeredskap sin, så ock then fisk han ther fångadt.

19. Cap.

Om afgårda bys rätt.

1. §.

Bolby är gammal by, och afgårda by then, som å bolbys mark bygd är, och hafwer sina ågor, inom hank och stör, af bolbyn.

2. §. Afgårda by niuter med bolby, til sin nödtorft, å thes utmark, timmer, gärdsel och wedbrand, näfwerslåt, torfskyrd, sand och lertägt, muhlbete och hiordawall för sina kreatur, så många, som wid thes loga och lada födas, så ock kiärreslättar, som ej instängde åro, så länge bolby ej sielf wil eller kan them häfda. Han äger ock fiske och notwarp wid then strand, som ligger i hans rätta intagor och hägnäder: doch må bolby ej hindras, at fiska ther utanföre i siön. Ej må afgårda by af theßa rättigheter något til annan uplåta, eller af bolbys skog och mark mer intaga, än thet han inom gård och wård, eller wißa råmärken, af ålder haft: ej eller af bolbys skog och mark, eller eg-

na hägnader affalu giöra. Sker annorledes; böte för åwerkan, som i 10. Cap. sagdt är.

3. §. Wil bolby intaga något af sin skog och mark; tå skal then ej afgårda by stånga från utmark, muhlbete, och watngång, wid bot, som i 25. Cap. 9. §. sägs: och giöre ej större intagor, än at afgårda by hafwer sin nödtorft, som förr är sagdt.

4. §. Nu wilja byamän i odalby skog och utmark skifta; tå niute afgårda by, efter sitt öre eller hemmantal, hälften mindre, än bolby, och äge sedan bolbys rätt ther å: men ej må afgårda by sådant skifte söka.

20. Cap.

Om qwarnar.

1. §.

Löper ström eller bäck genom bys ägor, och kan ther qwarn, eller annat watnwerk byggas; niute byamän lott theri, hwar efter thy, som han del i by äger. Går ström eller bäck emellan twänne byar, och äga the begge del i qwarnställe; niute hälften hwar. Wil en bygga, och annar ej; gänge ther med, som om fiskewerk sagdt är.

2. §. Ej må någor så bygga, at annar ofwan eller nedan ther af mehn hafwer. Giör thet någor; böte tijo daler, och rifwe up thet så bygdt är. Samma lag ware, om Kongsådra, eller farled stånges.

3. §. Ther Kongsådra af ålder warit hafwer, skal tridiung af watnet öppen lemnas, och ther segelled är, tolf alnar: til båtaled åtta alnar, alt i diupesta watnet, och hälle Konungens Befal-

falningshafwande hand ther öfwer, at then ej igenstänges. Bergwerk, så ock skattlagde qwarnar, och fiskewerk, niute then rätt och frihet, som them förund är.

4. §. Hwar som ny watn eller wäderqwarn bygga wil, kungiöre thet å Tinget, och Härads-höfding skåde med Nämnden then lägenhet, höre ock grannar ther omkring, och them, som gamla qwarnar ther närmast hafwa, och pröfwe ther efter, om ny qwarn, utan theras, eller andras skada, ther byggas må: gifwe thet ock sedan Konungens Befalningshafwande tilkänna, som äger at ther om förordna. Om sågeqwarnar ware lag samma.

5. §. Tager någor mål in af annan på oskattlagd qwarn; böte första gången tre daler, andra gången, och sedan hwar gång sex daler, och hafwe förwerkadt qwarntullen.

6. §. Nu äro qwarnar lagliga bygde ofwan och nedan i ström; hålle then öfre ej watn ifrån then nedra, och then nedre stäme ej på then öfra, utan drage sielf up stigbord sitt, eller böte första gången tre daler, och sedan hwar gång sex daler: gälde ock skadan. Första dag i Maji månad skal damlucka öpnas, ther watn kan åker eller äng skada. Giör man thet ej; böte som sagdt är. Ther sågeqwarn är, wärde ägaren, at spån ej fyller ström, eller flyter på åker eller äng. Hwar som häremot bryter; böte tio daler, och skadan åter.

7. §. Ingen gräfwe nya skyrdar och renlar ur siöar, åar eller bäckar, eller drage till sig på annat sätt watnet och fisket, ur thes förra diup

och låge, annan til skada och mehn. Sker thet; böte tijo daler, och fylle skadan: lägge ock alt åter, som thet förr warit.

21. Cap.

Om bi.

1. §.

Flyga bi bort i annars skog, och följer ägaren them til stock och hol, märker samma trå, och gifwer thet byamån tilkänna; hafwe ingen wåld honom them förtaga. Hafwer biswerm satt sig i bärande och fridlyst trå; tå skal then stockas, och ej trå huggas, eller spillas, wid bot, som i 13. Cap. är sagdt. Är then i annat trå; hugge neder, och tage bi sin saklöst.

2. §. Hittar man bi å egen bolstad, eller then han äger lott i; ware hans, som hitte. Är thet landbo; niute han tridiung, och jordägaren twå lotter. Hittar man them inom annars hägnad; niute ingen lott theraf: hittar man them utom hägnad, i annars skog och mark; äge tridiung, och jordägaren twå lotter. Säga twänne sig samma bi hittat; niute han thenna hittelön, som först lyste. Om then, som å annars ägor hittar, och ej lyser, utan borttager, och om then, som med mat och bete til sig lockar annars mans bi, urskils i Mißgiernings Balken.

22. Cap.

Om then, som sårar eller dödar annars få eller hund, och om någor kiöper eller säljer siukt få; så ock om få eller hund skadar annars få.

1. §.

Slår man annars få wärre, än man wille, tå man thet ur sina ägor och hägnader drifwer eller intager, och dör thet theraf; gifwe honom jämngodt igen, eller thes fulla wärde. Dör thet ej, utan warder sargadt; tage thet hem til sig och läke. Warder thet lahmt och lytt; behålle thet sielf, och gifwe ägaren olytt igen, eller thes wärde.

2. §. Sargar man med wilja annars få, annan tid, eller tå man thet intaga wil; läke thet såra, och böte fierdung af thes wärde. Är thet häst, oxe eller ko; sätte ock genast så godt få i stället til hans bruk och nytto. Blifwer thet få friskt, som förr; tage hwar sitt åter. Dör thet, eller warder lahmt eller lytt; gälde åter jämngodt, och böte, som sagdt är.

3. §. Dräper man med wåda annars få, som åtas kan; betale wärdet, och behålle thet få sielf. För annat få, som ej matnytt är, gälde fierdung af thy thet wärdt är.

4. §. Tager någor lön före, at läka eller åderlåta få, och får thet död eller skada genom hans wållande; gälde få åter, och behålle thet. Gitter han fulltyga, at han ej warit ther til wållande; ware saklös.

5. §. Äger någor få, som smittosam siuka hafwer; hålle thet särskilt, at annars få theraf

ej smittas må. Giör han thet ej; böte tre daler, och skadan åter. Ur by, ther boskaps sot är, må ingen sälja eller kiöpa få. Sker thet; gälde skadan som theraf händer, och böte hwarthera tijo daler, eller wärje sig med laga skäl eller ed, at han ej wiste ther sot wara: dräpe ock then få, som kiöpt, och hem til sig fördt, tå grannar ther om påminna; eller böte dubbelt, och hafwen the macht thet få döda. Oxe, häst, hund, eller hwad få thet helst är, som af farsot dör, eller måste dräpas, som sagdt är, skal genast med hud och allo gräfwas twå alnar diupt ned i jord, affsides ifrån by, wägar och siöar, och ware legohion skyldigt thet at giöra: grannar hielpe ock thertil, om så tarfwas. Drager sig legohion undan; miste halft åhrs lön. Dör få af annan siuko, eller eljest dödas; tå må hud afdragas, och giöre thet legohion wid bot, som sagdt är. Hwar som förwiter någon sådant, eller at han få hulpit, åderlåtit, botadt, eller snöpt; böte tiugu daler, eller plichte med kroppen.

6. §. Dräper mgn annars hund med wilja; böte tre daler. Är thet wallhund, jagthund, eller bunden gårdshund; böte dubbelt, och wärdet åter. Okynnes hund, som biter folk eller få, bör ej lös wara.

7. §. Dräper få annars få, som ej åtas kan; betale ägaren hälften af thes wärde, som dräpit blef. Kan thet åtas; gälde fierdung, och thet döda tage han, som thet förr ägde. Nu warder få sargadt af få; betale halfwa läkeslön och halfwa skadan. Är få want at skada giöra, och wet thet ägaren, eller är han ther om

war-

warnad; gälde dubbelt mer än sagdt år. Samma lag ware om hund, som få biter, eller sargar. Giör hund skada tridie gången; betale thes ägare som sagde år, och döde hunden.

8. §. Hund, eller annat diur, som wildt warder, skal ägaren strax instånga, eller döda, tå han thet weta får. Giör han thet ej; böte tijo daler. Sker skada; gälde ock then åter. Hißar man hund å annars få, ock får thet skada; gälde fullt åter, och böte fierdung af thes wärde. Får hunden skada, ware thet ogildt. Hafwer man wilda diur, biörn, warg, lokatt, räf, eller annat odiur, och ej håchtar eller stänger them så inne, at the annars få ej kunna skada; böte tijo daler, och skadan åter. Sker thet annan gång; böte dubbelt, och fylle skadan. Sargar eller dråper ökynnes få, hund eller annat odiur, någon menniskia; therom skils i Mißgiernings Balken.

23. Cap.

Huru skadediur måge fällas, så ock skall och wargagårdar hållas böra.

1. §.

Biörn, warg, lo, räf, jerf, mård, utter, biur, siöhl, och andra skadediur, så ock örn, hök, uf, glada, och flera roffoglar, må hwar man saklöst skiuta eller fånga, och them behålla.

2. §. Warganät skal hwart helt hemman hålla, fyra famnar långt, och fem alnar högt, och the mindre så mycket, som theremot swarar: thet skal färdigt wara, tå skallbud kommer, och så starkt, at thet ej brister, tå en man klifwer ther å up. Skallbud skola ock alle lyda, som kreatur

haſwa: ingen ware ther fri före, utan Preſt å preſtegård, ther å han ſielf bor, ſå ock klockare å klockare bol, och inhyſes qwinna.

3. §. Nu warder thet til Häradsſkall bodadt; tå bör en man ifrån hwart matlag, och af ſätesgårds torpare hwar annar komma, med böſſa, jagtſpiut, eller yra, ſå tidigt, ſom han kallad warder: men tå ſkall ſker inom ſoknen; får ingen ſig therifrån undandraga, ſom något boſkaps kreatur haſwer. Hwilken ſig ej i tid inſinner, eller kommer utan dugligit wät och jagttyg, eller blifwer ej ſtående ther han ſtälles, och giör hwad honom befalt blifwer, eller wiſer ſig otidig, eller giör oliud, eller går ifrån ſkallet förr än manſkapet är upropadt, och loſ gifwes; böte en daler. Blifwer han aldeles ute; böte twå daler, och annan gång dubbelt: utan Domaren yrſwar, at han laga förfall haft. Förtiger then, ſom ſkallet föreſtår, någon, ſom borto warit, eller ſig förbrutit, ſom ſagdt är: eller gifwer han, eller annar, någon loſ, at blifwa förfallelös ifrån ſkallet; böte twå daler.

4. §. I hwarje ſokn, ther thet tarfwas, och ſke kan, ſkola alle, ſom ther bo och jord åga, hwar efter ägodel ſin, bygga en wargagård eller wargagrop, och then ſkal fierdung af ſoknen uppehålla hwar ſitt åhr: Torpare hielpe bolby theras at bygga och uppehålla. Är ther ödesjord; tå hålle then wargagård uppe, ſom ängen ſlår, ifrån then dag han then ſlagit, och åhret om: Eljeſt bygge hela ſoknen för ödesjorden. Kommer ej then, ſom kallad warder til thenna byggnad; böte ſex marck, och bygge ej thes mindre. Förfaller wargagård;

böte

böte then fierdung tijo daler, som uppehålla borde, och rätte then åter up.

5. §. Försummar någor sin wacht och arbete sitt wid wargagrop, tå han warder tilsagd, at hålla ther bete; böte för hwar dag en daler. Och then thet upsatta bete dräper, eller rifwer neder, böte tre daler. Förderfwar någor wargagrop; böte tijo daler, och rätte alt up igen.

6. §. Jägeri betiente och almogen skola, å then tid skadedjuren yngla, winlägga sig, at ungarna fånga och utöda: och niute then, som utom skall, fångar eller fäller skadedjur, af Härads sakören, eller af stadens medel, ther thet sker å Stadens mark, fyra daler för hwar stor biörn, för biörnunge en daler, för warg twå daler, för wargunge en daler, för räf sexton öre, och för räfunge åtta öre.

24. Cap.
Om wådeld i by.

1. §.

Alle eldstäder och skorstenar böra så wara ställde och förwarade, at eldskada förekommas må. Warder eld lös i by, then landbo brukar, och sker thet af försummelse, eller wangiömo hans, som är, at han sielf förut märkt fahran, eller är therom warnad, och then ej förekommit, bär sielf ut, eller tilstädjer annan at hafwa och bära lius utan lychto, och eld i uthus, eller ther man hafwer lin, hampa, hö, spån, eller annat slikt, ther i eld snart taga kan, sätter lius wid wägg, giör eld i ugn eller spisel, och then ej wårdar, hafwer lius wid säng, och somnar ther ifrån, röker tobak i lada, föder-

hus, eller annorstädes, ther eld lätteliga kan tändas, eller skiuter owarsamt åt hus eller tak, eller warder eld lös af annor sådan försummelse, ther man kunde och borde bättre wachta för skada: brinner tå hus och gård up; bygge åter jämngodan, och niute ej brandstod eller eftergift å afradet. Äger bonde hus och jord sielf; hafwe han ock sielf skadan. Brinna tillika up andras hus och gårdar, eller andre bygnader; gälde af sin egendom så långt then räcker, och böte twå daler för hwart hus, jordägarens ensak: orkar han ej skadan och böter gälda; tiene thet af med arbete, eller plichte med kroppen, hwilketthera han helst wil, som skadan lidit. Brinner folk inne; böte full mans bot för hwarthera. Brinner Kyrkia up; böte hundrade daler til Kyrkio bygnad. Är han mindre wållande; gälde fierdung af thy, som sagdt är. Then owarsamt med eld omgår, å sätt som nu är sagdt; böte fem daler, åntå at ingen skada sker.

2. §. Timar skada af rått wåda, som man ej kan föresee eller wachta, förr än skada händer; ware saklös. Wet man ej huru eld är kommen lös; wite tå med sielfsins wådaed, at thet ej af hans wangiömo eller wållande skedt är. Brister han åt eden; böte, som i 1. §. sagdt är.

3. §. Hafwer legohion, emot husbondans warning och wilja, burit eld i uthus, och andra rum, eller annorledes owarsamt thermed omgått, som förr är sagdt; ware tå husbonde saklös, och legohion gälde then skadan theraf timar, eller plichte med kroppen. Kommer eld lös af gäst eller wägfarande, och brinner up gästgifwarens, eller annars mans hus; ware lag samma.

4. §.

4. §. När skada af wåda skedt, eller genom thens wållande, som skadan ej gälda kan; tå bör Häradet brandstod gifwa för hus, som the woro, när the afbrändes, och för bonde nödige åro, så ock för säd, foder, och boskap, som til gårdens bruk tarfwas, och han mist hafwer: men för andra lösören, och husgeråd, gifwes ej brandstod, ej eller för badstufwu och kölna.

5. §. Af alla hemman i häradet skal brandstod gifwas efter hemmantalet. Frälsemans sätes och ladugård, så ock prestegård, måge ej brandstod niuta, ther the ej then gifwa: ej mätes hus therå högre, ån å bondehemman.

6. §. I hwarje landsort skal å Tinget, i Konungens Befalningshafwandes närwaro, Härådsboerne emellan förening uprättad wara, huru mycket för hwart och ett nytt hus, å helt hemman eller mindre, i brandstod gifwas skal: och när eldskada sedan timar; söke then, som lidit, Härådshöfdingen, och han nämne synemän, som skadan skåda. The skola noga undersöka, hurudane the hus, som brunnit, tå woro, nye eller gamle: och Härads Rätten pröfwe thet sedan, och döme, huru stor brandstoden af hwarje hemman, efter föreningen och husens beskaffenhet, wara skal. Hwad Rätten dömdt, wise then, som skadan händt, hos Konungens Befalningshafwande up, och förordne han, at then brandstod utan drögsmål upbäras må.

7. §. Ej må några gå omkring och brandstod tigga: Hwar som bref thertil gifwer; böte sex daler.

25. Cap.

Om wägar och broar, huru the giöras, och byggas skola.

1. §.

Landswäg skal läggas i Lånet, ther then tarf was: och låte Konungens Befalningshafwande wid Tinget ransaka, hwar then jämnast och genast giöras kan. Warde ock the ägor thertil tagne, som möta och föreligga, utan at någor thet wägra må: och niute by, som mister i åker eller äng, ther före sin fyllnad af Kronan.

2. §. Landswäg skal wara tijo alnar bred, som förr är sagdt: Wäg til Ting, Kyrkio, och qwarn, så ock annar farwäg sex alnar: bro öfwer ström eller bäck, efter thy, som wägens bredd är.

3. §. Wid hwarje hel mihl å landswäg rätte Häradet up stolpar, eller stora stenar, och mindre, wid hwarje half och fierdedels mihl, ther å mihletalet utmärkt är.

4. §. Ther wäg löper til stad, sokn, bruk, siöhamn, eller annan kunbar ort; skola märken sättas, the ther wisa til hwäd ort then wäg ligger.

5. §. Rifwer någor neder, eller slår sönder, theßa mihlstenar och märken; plichte, som i Mißgiernings Balken urskils.

6. §. Wägar skola fyllas, och högas up med sand och grus, och åhrliga bättras, så at watn therå ej stadnar. Å båda sidor skola diken giöras, ther thet ske kan, så ock aflop ther utur, hwar så nödigt är.

7. §. Almän winterwäg, öfwer siöar och moßar, skal hwar by för sina ägor utstaka, ther

isen

isen starkast år, och minsta fahra: Ther store siöar åro, giöre thet soknarne, som ther omkring ligga: ändre ock wäg så ofta thet tarfwas, och märke the ställen ut, ther store wakar och wråkar åro, och lede wäg ther förbi, eller bygge bro öfwer; wid tre dalers bot. Häradsfogde hafwe ther inseende å, at sådant i rättan tid sker. Wäcker några notewak wid winterwäg; märke sielf then ut. Hwar som hugger up winterwäg öfwer siö, eller förderfwar bro; plichte som i Mißgiernings Balken stadgas, och swara til skadan.

8. §. Alle, som å landet hemman äga eller bruka, skola wägar rödja, och broar bygga: och ware ej eller Konungens gårdar och ladugårdar therföre frie. Hwar skal sitt skifte få, efter then del han i by äger, och som thet för allom lägligast faller: och ligge ther Konungens Befalningshafwandes wård å, at then ene ej mera betungas, än then andre. Städerne rödje och hålle wäg och broar, så långt stadens ägor räcka.

9. §. Hwar som lägger farwäg af förra stället, utan Tings Rättens lof och minne; böte tre daler. Lägger man landswäg af thes förra stad; böte dubbelt, och lägge wägen åter, som then förr legat hafwer. Giör någor sig farwäg eller gångstig öfwer annars åker eller äng; böte twå daler, och skadan åter.

10. §. Finnes brist å bro; böte then uppehålla borde, en marck för första stock, och så för andra och tridie, och bättre strax. Ligga flere stockar nedre, eller bro all; böte tre daler. Är thet å almän landswäg; böte dubbelt. Blifwer han warnad, och bättrar ej; ware twegildt emot thet, som nu är sagdt.

11. §.

11. §. Hwar som ogild wåg hafwer, och til wågrödning och brobygnad kallad warder, men kommer ej å sattan dag; böte tre daler, och hafwe Häradsfogde, eller then Kronobetient, som när är, wåld at låta hans wågstycke bättra för lego, och taga then ut för honom, som treskas. Samma macht åge ock Borgmästare och Råd, ther stadens wåg ej bättras. Kommer ej then i rättan tid, som wåg eller bro syna skal; plichte dubbelt.

12. §. Til landswåg må sand och ris tagas, ther thet närmast finnes, och af almänning werke som tarfwas och utmärkt warder.

13. §. Nu är bro ogild, och sker ther skada af; fylle tå then, som bron skulle wårda, all skada och hinder. Får ther några menniskia skada; gälde läkare lön, och half sårabot. Liuter någor död theraf; böte som i Mißgiernings Balken sägs. Får få skada eller död; gänge therom, som i 22. Cap. i thenna Balk stadgadt är. Kommer skada ther af, at winterwåg eller notewak ej utmärkt är; ware i theßa fall lag samma.

14. §. Brinner bro up, eller går bort med flod; tå skola the, som then bygga böra, färjo eller flota hålla, til thes bro gild warder. Bygges ej bro up innan dag förelagdan; tå böte then, som treskas, tijo daler. Ther färja eller flota eljest är, böte then, som hålla bör, tijo daler för hwar weko, han then nederlägger. Sker ther igenom skada; gälde ock then åter.

15. §. Hwar som finner ogildan wåg eller bro; kåre ther å, och niute målsäganderätt, helst then, som skada liutit hafwer. Giör thet ej annar; ware tå Länsman kårande, eller Brofogde, och

åge

åge målsäganderätten. Länsman och nämndeman, eller näste grannar skola strax syn hålla, och ther om å nästa Ting witna.

26. Cap.

Huru almänne hus skola byggas.

1. §.

Alle, som i soknen bo, skola Kyrkio bygga och uppehålla, och hwad ther til hörer: såsom klockostapel, kyrkiomur, soknestufwu, och fattigstufwu. Bygningswerke, körßlor, och annar kostnad, utgiöres härtil efter hemmantalet, och dagswerken efter matlagen. Innan något i thy mål företages, skola soknemännen kallas tilhopa, at therom samrådas, och sig förena.

2. §. Prestegård skola ock alle bygga efter gårdatalet: men sätes och ladugårdar, så ock afhyste rå och rörs hemman waren ther frie före. I prestegård skal wara stufwa med twå kamrar, kök, brygghus med bakugn, bod med dubbel botn och loft, wisthus, lada med tu golf och loga, fähus och stall: alle til then storlek, som särskilt ther om stadgadt är. Theßa hus, och ej flera, äga soknemän med tak och innanredet Kyrkioherden färdiga antwarda, och ware han sedan skyldig, at hålla them wid macht med egen kostnad. När the af ålder och bruk, och ej af Prestens wanrycht förfalla; tå skola soknemän them bygga och bättra på theras kostnad, och må werke å prestebolets ägor tagas, om ther tilräckelig skog är. Tarfwar prestegård, efter thes ägor och lägenheter, flera hus; bygge och uppehålle Prest them sielf, eller gälde thet, som brister. Flyttes han ifrån thet gäll, och finnes han wid

huse-

huſesyn hafwa bygdt mer, ån han i åhrlig bygnad bordt; niute therföre betalning af then, som efterkommer: doch må hus, som i 27. Cap. 3. §. står för try åhrs bygnad, räknas å prestebol för fem åhrs bygnad, och the mindre ther efter. Bygger Prest flera hus, ån prestegård tarfwar, til sin beqwämlighet, och wil ej then, som sedan i hans ställe kommer, them behålla efter laga måtning; tå må han, som bygdt hafwer, them bortföra. Är timmer ther til tagit af prestegårds skog, betale thet efter thy, som synemän thet pröfwa, och komme the penningar soknemännen til godo, wid theras bygning å prestegård.

3. §. I staden byggen och förbättren the hus och gård för Prest, som ther hus eller grund åga, eller ther borgerlig näring idka, och ej särskilt therföre befriade åro. Sedan the hus lagliga bygde åro; wårde them Prest, at the ej förderfwas, och af wårdslöshet förfalla.

4. §. Tingsbygning skal hwart Härad bygga, efter gårdatalet, å wanlig tingstad, eller ther Konungens Befalningshafwande pröfwar thet för almogen lågligast, sedan Rätten theröfwer hörd är. Ther skal wara en stufwa så stor, som tarfwas, och twå kamrar: och ware Häradet skyldigt then bygning uppehålla. Wid hwart tingställe skal ock ett fängelse wara, ther mißgiärningsmån måge i förwar hållas. För thenna bygnad ware ingen fri, utan sätes och ladugårdar, afhyste rå och rörs hemman, så ock preste och klockare bol.

5. §. Ther tijondebod nödig är; bygge then alle the i soknen, eller staden, som Kronotijonde utgiöra.

6. §.

6. §. Warda Härads eller soknemån bodade til thenna almänna bygnad, och blifwer någor borto; böte för drängedagswerke en daler, och för åkedagswerke dubbelt. Kommer bygnad genom nåoors tresko at stadna; böte tre daler, och fylle åntå dagswerket. Theße böter skola til samma bygnad gå.

27. Cap.

Huru huseſyn skal hållas.

1. §.

Hwart tridie år, eller oftare ther så tarfwas, skal Kronofogde eller Länsman, med twänne af Nämnden, å tid, som i 14. Cap. 2. §. Jorda-Balken sagdt är, skåda, huru bonde, å Kronojord, bygdt och häftadt hafwer, och å skattejord, når wanhäfd och mißbygnad ther å märkes: och tilsäge tå bonde at bygga och bättra thet, som felar. Märkes ther stor wanhäfd wara; syne the tå hus til syllar, wäggar, tak, golf, förstenar, eldstäder och ugnar, fenster, lås, spiell och dörar, så ock åker, äng, diken, gärdesgårdar och skog: och tekne noga up, hwad hus han bygdt hafwer, så ock all then brist, som wid gården finnes: och sätte i penningar ut, hwad thet kostar at bättra eller bygga, som han för sin tid försummadt.

2. §. Then huseſyn skal sedan å Tinget wisas, och af Rätten pröfwas. Kan thet, som twistigt är, ther ej slitas, eller begiärer någor ny syn; tå skal Häradshöfding med half Nämnd syn hålla, och strax wid synen döma. Finnes skada å hus, som färdigt war, tå bonde trädde ther til; böte för röto å stock twå öre, för annan och tridie fyra

öre: för flera, och för röto å kroppks och syll, som ej bättras kan, böte sex marck, och för ogildt och förfallit hus, twå daler. Är röste bart å hus; böte sex öre. Går watn genom tak, wägg, eller golf, eller år röta å röste; böte tre marck: För dör, som oduglig år, en marck, och för skorsten twå daler.

3. §. För try års bygnad räknas å hel gård theße hus: stufwa, tolf eller fiorton alnar lång, och tijo alnar bred, inom knutar, med spisel och ugn, spiell i skorstenen, godt tak, fenster, lås, och alt innanrede, som wäggfast år: twänne bodar af samma storlek tilhopa, eller en hälften mindre med loft, alle med innanrede: Loga med tu golf, tolf eller fiorton alnar långt hwarthera: Fähus sexton alnar långt med fullt innanrede: så ock stall, eller andre hus så store, eller mindre med flera knutar bygde. Andre gilde hus af fyra knutar, i mangård eller ladugård, räknas för ett åhrs bygnad. Å mindre hemman må smårre hus wara efter nödtorften, och gälle the för lika åhrs bygnad, som sagdt år. Ware ock åbo skyldig, at täcka tiugu alnar nytt tak hwarje åhr, ther så behöfwes, och hålla the hus, som bygde äro, wid macht. Ingen ware plichtig at bygga mera, än gården tarfwar, efter landets bruk och lägenhet.

4. §. Är åker ej uptagen af nyo, ther lägenhet ther til finnes, eller hafwer bonde lagdt i linda thet, som brukas kan, eller år äng skoglupen, eller af swin upgräfwen; böte åtta öre för hwart spanland. Är dike eller gärdesgård ogild; böte för hwarje tre famnar ett öre.

5. §.

5. §. Hwad som brister i bygnad och häfd, skal bonde, utom böterna, bättra innan han af bole far, eller gälda efter thy, som synemän, eller Rätten, thet mätit hafwa. Begiärer han dag thertil; sätte pant eller borgen ther före.

6. §. Nu är skog öfwer nödtorften och olagliga brukad och utödd, eller har bonde fäldt bärande trä, masteträ, och skiepswerke; gälde skadan åter, och böte, som i 10. och 13. Cap. stadgadt är.

7. §. När hemman upsagdt är; skal husesyn hållas förr än bonde afflytter, och lemnas honom, som tillträder, en afskrift theraf, til bewis, huru han thet hemman emottager.

8. §. Frälseman må med sin frälsebonde husesyn hålla, genom twänne owälduga män af Nämnden, så ofta han thet nödigt finner, och bristen utmäta. Menar landbo at honom thet wid förnär skedt; stände honom fritt, at thet wid Härads Rätten återwinna.

9. §. Nu nöjes man ej åt Härads Rättens slut i theßa mål: Är thet Kronogård, ther å syn hållen är; söke tå, inom en månads tid, Konungens Befalningshafwande, och äge han wäld then syn pröfwa och rätta: Är thet frälse eller skatte; fullfölje hos Domaren sin klagan, som i Rättegångs Balken om laga wad sägs.

10. §. Tå bonde från hemman flytta skal, må han ej af bole föra näfwer, gärdsel, torf, wed, timmer, eller hwad thet helst är, som han af gårdens ägor tagit, ej eller giödsel. Giör han thet; böte som i 10. Cap. sägs, och före thet åter. Ej eller må han förr fardag få eller foder af bole föra,

wid tijo daters bot. Hafwer han, tå fardag inne är, foder öfwer, och wil thet sälja; biude thet jordägaren, eller honom, som efterkommer. Ware ock bonde skyldig, at qwar wid gården lemna the lås, som wid dör eller wägg fäste äro, så ock spiell, fenster, långbord och säte, wäggfasta bänkar och sängar, och annat fast innanrede, som til bod, kölna, lada, stall och fähus hörer. Förer han något ther af bort; böte för hwarthera twå marck, och skaffe thet åter.

28. Cap.
Om Gästgifware.

1. §.

Wid almänna lands och siö wägar skola nödige skiuts och gästgifware gårdar wara, ej längre från hwar annan, än högst twå mihl. Konungens Befalningshafwande äger å Härads Ting them lägga och inrätta i hwarje Härad, helst å Kronones jord. Finnes ej Kronohemman så när; hafwe tå Frälseman, eller skattebonde, them å sin jord, eller skifte med Konungen, och tage wederlag. I hwarje köpstad böra ock wara gästgifware och formän, så många, som ther behöfwas.

2. §. Häradet bygge å gästgifware gård på Kronojord nödiga hus för wägfarande, gästestufwu med sina kamrar, stall och wagnslider med alt innanrede, och hålle gästgifware them sedan wid macht, eller böte, som om almänna hus i 26. Cap. sagdt är. The hus, som gästgifware til egen nödtorft brukar, bygge han, och wärde sielf. Wil någor å Kronojord på egen kostnad hus bygga, at ther gästgifweri få uppehålla; ware tå

Häradet för bygnaden fritt. Å frälse och skattegrund bygge jordägaren, ther han wil gästgifweriet nyttja. Wil han thet ej, och kräfwer ortens belägenhet, at gästgifweri ther nödwändigt läggas måste, och åtnöjes han ej, at af Kronan wederlag taga; tå bygge Häradet, som sagdt är.

3. §. Gästgifware skal för skälig betalning åt wägfarande hus låna och stallrum. Wärde ock alt thet, som gästen i hans giömo antwardar; eller gälde strax åter hwad af hans husfolk, eller af hans egit wållande förkommer, eller förderfwas. Komma flere gäster, än gästgifwarens hus tilräcka; tå lägge han them til nästa grannar, så många til hwarthera, som han pröfwar ther rum få, och bärgning för theras penningar. Wägrar några at taga them til sig; böte, som sägs om gästgifware i 7. §.

4. §. Gästgifware må sälja win och öl kanne och stopetals, och matwahror, som han gitter och förmår hålla. Bor han å landet; hafwe wäld, at thet, som ther finnes, til sin nödtorft upkiöpa, och i sitt hus utspisa. Husmanskost och dricka, säng, lius, wed och hästefoder skal han altid för wägfarande i förråd hafwa. Konungens Befalningshafwande bör stadga, för hwad pris hwart och ett säljas skal: ware ock skyldig, at hafwa ther noga inseende å, at thet ej högre stegras. Hästar, sadlar, wagnar, kärror, slädar och båtar, hälle gästgifware så många, som honom ålagdt är. Giör han thet ej, eller är ej alt så godt och färdigt, som thet wara bör; böte som i 7. §. skils.

5. §. Nu tarfwas flere häſtar, än gäſtgifware ſielf äger hafwa och hålla; tå ſkola näſte grannar honom til hielp komma. Är ther större farwäg, än at ſkiutſen ſå kan uppehållas; lägge Härads Rätten thertil hållſkiuts, efter ſom thet nödigt och ſkäligt pröfwes, och af Konungens Befalningshafwande gillad warder. I Staden, ther ombyte är, ſkola borgare ſkiutſen uppehålla.

6. §. Ej må gäſtgifware åtaga ſig at hålla ſkiutſen för någon annan, eller fria någon ther ifrån, ſom under ſkiutſen hörer: Giör han thet; böte tijo daler. Låter gäſtgifware någon annan ſkiutſa, än then ſom bör och gitter, och gifwer then ſielf ej loſ ther til; böte fem daler. Leger någor ut ſina häſtar och tyg längre, än til näſta omſkifte i ſtaden, eller å landet; ware bot ſamma.

7. §. Wid hwarje gäſtgifwaregård ſkal en tafla ſättas ut, ſom wiſer mihletalet til näſta ombyte, och huru mycket i båta och häſtalego betalas bör. Hwilken gäſtgifware, eller forman ej hafwer ſin tafla ute, eller tager mer för häſt eller annat, än ſtadgadt är; böte tijo daler, annan gång dubbelt, och gifwe åter thet han theröfwer tagit. Samma bot ware; ther han ej hafwer goda båtar, häſtar och tyg, eller mat, dricka och foder, ſång och liuſ. Förſummar bonde eller borgare ſkiutſen; böte ſex marck. Warder wägfarande man hindrad och uppehållen, genom gäſtgifwarens och formans wållande; tå bötes en daler för hwar tima.

8. §. Ej må någor, gäſtgifwaren til mehn, å almänna wägar häſtar utlega, eller herbärge, mat

mat eller dricka, för wägfarande fahlt hålla. Hwar som thet giör; böte fem daler.

9. §. Tager gäst med wåld af gästgifware mat och dricka, eller annat hwad thet är; böte twegilda wålds böter, och skadan åter. Hafwer gästgifwaren utan skiäl sådant wägradt; pröfwe thet Domaren, som förr är sagdt. Reser gäst bort, och betalar ej, eller brukar gästgifwarens eller formans tyg eller hästar längre, än til nästa omskifte; böte tiugu daler.

10. §. "Giör gäst wåld, med sår, blånad, "eller blodwite, å gästgifwaren, eller hans hion; "hafwe brutit edsöre; och ware ogildt alt thet "han i samma gierning får. Slår wåldgäst them "annorledes, eller kallar them oqwädins ord; "ligge thet alt i tweböte. Samma lag ware; ther "gästgifware, eller hans hion, sådan gierning "göra å gäst, eller hans hion."

11. §. Hwar som af sielfswåld skiutshäst eller tyg illa medfar, eller något annat förderfwar; gälde åter efter thy, som thet mätit warder. Giör han skada af upsåt; böte thertil tijo daler. Går wagn eller tyg sönder, och är wägfarande, eller hans hion, ej thertil wållande; ware saklös.

12. §. Gästgifware sware sielf för then orätt, som han, eller hans hion giör then wägfarande, och för bedrägeri eller stöld böte dubbelt.

13. §. Ej må man större tyngd lägga å kärra, eller släda, med en häst, än ett skieppund, och efter twå, dubbelt. Ej skola ock flere, än en man, rida å en häst. Twå måge åka å släda, eller kärra, med en häst, och tre i wagn med twå hästar, och före hwar ej mera med sig, än en wätsäck, eller liten kista.

14. §. Hwar som genom falskt paß, eller annat swek, tager fri skiuts eller förtäring af gästgifwaren eller almogen; böte hundrade daler, och för swek sitt särskilt, som thet är til. Han må ock genast gripas och i häkte sättas, ther han intet hafwer at widerwåga, eller borgen för sig ej ställa kan. Sedan döme Rätten theröfwer wid nästa Ting.

15. §. Wid hwarje Ting skal Rätten noga fråga ther efter, huru gästgifware fullgiör thet honom bör. Warder öfwer honom klagadt; kalle tå Rätten honom strax in, eller ther thet ej ske kan, til nästa Ting, och umgälle han hwad lag förmår. Rättar han sig icke åntå; kungiöre Rätten Konungens Befalningshafwande therom, och förordne han om gästgifweriet, som thes embete fordrar.

29. Cap.

Om husbygnad i städerna.

1. §.

Huru hus i staden byggas och uppehållas skola, så ock hwad eljest til stadens nytto och prydnad i acht tagas bör, therom är särskilt stadgadt. Konungens Befalningshafwande med Borgmästare och Råd åga ther å wård hafwa.

Handels Balk.

I. Cap.

Om kiöp och skifte.

1. §.

Kiöp bör ske utan twång eller list, med sål-
jarens och kiöparens goda ja och samtycke.
Sker thet annorledes; ware ogildt.

2. §. Nu hafwer man slutit laga kiöp; thet skal stända, och ej återgånga. Hwar som thet bryta wil; böte tre daler, och gälde skadan.

3. §. Klandras thet, som såldt är, eller thet man i wärde fick; wärje hwar thet han utgaf, eller böte tijo daler, och skadan åter.

4. §. Nu säljer man then wahra, som sedan finnes hafwa fel, warder säljaren lagliga tilwunnen, at hafwa thet fel wetat och ej uppenbarat; tage sitt åter, och gifwe ut wärdet: gälde ock allan skada, och böte tijo daler. Finnes i sielfwa wahran förborgadt fel, så at hwarken kiöparen eller säljaren thet förut warse blifwit; gånge thet kiöp åter, och tage hwar sitt igen. Är kiöpet skedt med thet förord, at kiöparen skal godset behålla, ehwad thet är bättre eller sämre; ständе kiöpet fast. Tå häst kiöpes; hafwe kiöparen frestetid try dygn.

5. §. Säljer man twem ett; gälde skadan åter, och böte tijo daler: och then behålle godset, som först kiöpte.

6. §. Ingen inlåte sig i annars mans kiöp, eller biude tå öfwer, medan kiöparen och säljaren

om priſet tinga; hwar ſom thet giör, böte tre daler.

7. §. Nu kiöper man wahror ſom ſkola wägas, mätas eller räknas; wärde them ſäljaren, til thes thet ſkedt är: ſedan wärde them kiöparen.

8. §. Ingen må något kiöpa af annars mans huſtru, barn, eller tienſtehion, utan the hafwa lof at ſälja, eller til kiöpſlagan ſatte äro. Giör thet någor, och åkäres; ware thet ogildt, och böte tijo daler.

9. §. Förfalſkar man något gods; gånge therom ſom om annan tiufnad. Giör thet handtwerkare; miſte ock frihet at ſitt handtwerk idka. Säljer någor thet han wet förfalſkadt wara, eller ther flärd i är, ſåſom ondt för godt, mångdt för omångdt; ware lag ſamma. Om falſkt mätt och wigt ſtadgas i 8. Cap. och om falſkt mynt i Mißgiernings Balken.

10. §. The wahror, ſom af ſtadens wräkare böra ſkådas och pröfwas, må kiöparen ej taga til ſig, förr än thet ſkedt är; eller böte kiöparen och ſäljaren, hwarthera tijo daler.

11. §. Hwar ſom ſätter annar handtwerkares märke å ſitt arbete; böte femtijo daler. Finnes ther i flärd eller fals; plichte ther til, ſom ſagdt är.

2. Cap.

Om Stapelſtäders och Upſtäders handel.

1. §.

Stapelſtads borgare äga, hwar i ſin ſtad, kiöpſlaga med inländſka och utländſka män: Ej måge the, utom frimarknad i Upſtäderna, med andra kiöpenſkap drifwa, än med Borgare ther ſamma-

sammastädes: hafwe doch ej macht at tå sälja til them annorledes, än i groß.

2. §. Upstads borgare måge reda i skiep, så ock uti Stapelstäderna sälja i groß the wahror, som the få in; eller låta them föras til then stad, ther the sielfwe bygga och bo.

3. Cap.

Huru burskap winnas må.

1. §.

Wil någor burskap winna, ehwad han är inländsk eller utländsk man; söke thet hos Borgmästare och Råd, och höre the stadens Borgerskap ther öfwer: warder thet honom tå af Borgmästare och Råd bewiljadt; sätte ther borgen, at han skal til thet minsta sex åhr i staden bo, och all stadens rätt och rättighet efter macht sin uppehålla: nämne ock then handel och näring, eller thet handtwerk, ther han i stadens bok må inskrifwas före, och giöre så wanlig Borgare ed: sedan gifwes honom burbref ther å.

2. §. Then, som hafwer sitt hemwist utrikes, må ej winna burskap här i Riket, så länge han står i lydno under annan Öfwerhet.

3. §. Ej må någor wara Borgare i twänne städer tillika, eller idka både kiöpenskap och handtwerk i en stad. Warder någor ther med funnen; böte femtijo daler. Wil någor bruka flera handtwerk än ett; söke ther lof til.

4. §. Nu wil handtwerkare kiöpman warda; säge tå up för Borgmästare och Råd handtwerk sitt, och tage bref å kiöpenskap.

5. §

5. §. Wil man säga up burskap; giöre thet in för Borgmästare och Råd, sex månader förr, än han sin borgerliga näring afträder, eller ifrån orten flytter, och wise, at han sin Borgareplicht fullgiordt hafwer, som sagdt är. Flytter han utrikes; gifwe ut siette penningen af all sin egendom, Konungen och Staden til twekiftes. Förer han egendomen ut, eller binder han til at skaffa then bort, förr än afgiften betald är; hafwe tå förwerkadt hälften ther af. Wiker han ock sielf af, innan han i thetta fall rätt för sig giordt; warde för menedare förklarad. Flytter han til annan ort inrikes; ware för afgift fri, ther ej annorlunda särskilt stadgadt är. Flytter han, förr än han burskap upsagdt, och bewis undfådt, at han sin Borgareplicht fullgiordt; böte femtijo daler, och niute thesförrinnan ej burskap i annor stad.

4. Cap.

Om groß och kramare handel.

1. §.

Then som handlar i groß, må ej sälja utan hela och halfwa stycken, hela och halfwa läster, hela och halfwa skieppund, hela och halfwa tunnor, eller mindre kåril, ther tunnegods kommit i sådana kåril til salu in, hela kistor eller packor, wål, dußin och skocketals, som wahran är til: skinnwahror hela däcker eller timmer. Säljer han något i mindre; hafwe thet förbrutit, eller böte så mycket, som thet wärdt är. Ej må ock then, som handlar i groß med win och andra fremmande drycker, sälja i mindre kåril, än halft anckar; wid samma bot.

2. §.

2. §. Ej må någor annar ån Borgare idka handtwerk, hålla öppen bod, eller sälja sina wahror i minut: giör någor ther emot; hafwe förbrutit wahran, och böte fyratijo daler.

3. §. The, som i ståderna hafwa handtwerks hus, måge ther hålla öppna bodar, och sälja i minut, hwad af them tilwerkadt är, och betale therföre til staden sådan afgift, som emot bodhandelen swarar. Samma lag ware för them, eller theras förlagsmån, som å landet hålla handtwerkshus, ther järn, stål, meßing, eller andra inländska rå wahror utarbetas; om the i staden wilja bod hålla.

4. §. I hwarje stad skal stadskällare wara, en eller flere, ther win och öl säljes.

5. §. Alla wahror, som komma från landet in til salu, skola til stadens torg och hamnar föras, och ej annorstädes säljas. Fördristar sig någor wid tullen, eller å gator och gränder them kiöpa eller sälja; hafwe then, som sålde, förbrutit wahran, och kiöparen sina penningar.

5. Cap.

Huru utländsk man kiöpenskap drifwa må.

1. §.

Utländsk man, som kiöpenskap drifwa wil, skal gifwa sig an hos Borgmästare och Råd, så snart han i staden kommer. Then ware förfallen til tiugu dalers böter, som honom herbärgerar, och ej genast angifwer.

2. §. Då han med sina wahror til Stapelstad kommer; skal han ther sälja them i groß, och ej til annan ort här i Riket föra, wid plicht,

som

som i 4. Cap. 1. §. stadgadt är. Hafwer han af någor wahra mindre; sälje then icke utan altsamman.

3. §. Utländsk man må matwahror til salu hafwa i skiep och farkost, och andra wahror i the rum, som Borgmästare och Råd ther til nämna; och ej i gästherbärge sitt, eller i öppna gatubodar: Ej eller må han igenom andra them utmångla låta, eller sielf resa ur stad och i stad, eller i bergslagerna, och kiöpenskap ther drifwa, borga ther något ut, eller kräfwa gäld in; wid hundrade dalers bot: hafwe ock i alla theßa fall förwerkadt thet han handlade med. Giör han thet annan gång; ligge i tweböte.

4. §. Borgare, som emot lag går fremmande kiöpmän tilhanda med understucken handel, böte femhundrade daler. Giör han thet åter; ware twegildt, och tridie gången miste han sin borgarerätt.

6. Cap.

Om landskiöp.

1. §.

Ingen må å landet hålla kiöpmanna wahror fahla i sitt hus, eller thermed fara från by och til by at kiöpslaga: Ej må man ock å landet upkiöpa landtwahror, at them ther, eller i kiöpstad sälja: hwar som thet giör; hafwe första gången förbrutit wahran, och tage Konungen theraf en tridiung, annan angifwaren, och then tridie näste fattighus. Warder han oftare thermed funnen; böte ther til tiugu daler.

2. §.

2. §. Samma lag ware om them, som å landet hafwa något nederlag: Doch ware ej förbudit, at lägga sin egen afwel och afrad up, och then sälja hwar han wil.

3. §. Byter landtmannen, til bärgning och nödtorft sin, wahra i wahra, eller kiöper för reda penningar, hwad annar af sin afwel låta kan; thet må ej landskiöp heta.

4. §. The, som kiöpslaga med hästar, måge fara omkring i landet, och them kiöpa och sälja. Stadens kiöttmånglare och fiskare måge ock å landet kiöpa slachteboskap och färsk fisk, til stadens behof.

7. Cap.

Om marknader.

1. §.

Marknader skola åhrliga hållas, å then ort och tid, som ther til föreskrifwen är.

2. §. Ej må marknadsgods säljas förr, än marknad lyst, eller sedan then aflyst är; utan ware kiöpet ogildt, och böte kiöparen och säljaren hwarthera tijo daler.

3. §. Alle inrikes boende måge, å frimarknad, antingen ur skiep, och fartyg, eller å torg, eller å andra platsar, som ther til förordnade äro, sälja eller skifta sina wahror: men ej må Upstads borgare föryttra sitt gods til någon utländsk man, eller med honom byta wahra i wahra; wid wahrans förlust, och tiugu dalers bot: utan ware thet Stapelstads borgare allena tillåtit.

4. §. Fremmande, som utrikes ifrån med gods inkomma, måge thet, under frimarknad, i Sta-

Stapelstäderna sälja til alla, både inrikes och utrikes boende, ur skiep eller bodar, i stort eller smått, för reda penningar, eller ock thet utborga. Ej åga the gods emot gods byta, eller af Upstadsbo och landtman något kiöpa eller borga. Af them, som äro borgare i samma Stapelstad, ther marknad hålles, måge the saklöst kiöpa och byta.

5. §. Utländske mån måge ej å Upstads marknad handla eller wandla. Hwar som thet giör; hafwe förbrutit wahran, och böte ther til hundrade daler.

6. §. Sker buller, owäsende och slagsmål, sedan offentelig marknad lyst är; plichte then thet giör, efter lag, och böte tijo daler för fridsbrottet.

8. Cap.

Om mått och wigt.

1. §.

Enahanda mått och wigt skal wæra i hela Riket, gilladt med Kronones märke. Ej må någor, som kiöpenskap drifwer, hafwa annat mått och wigt; utan warde thet honom afhändt och sönderslagit, böte ock thertil tijo daler.

2. §. Brukar någor i handel, upbörd eller utgift, falskt mått eller wigt; straffes som för tiufnad.

3. §. Falskar then mått eller wigt, som är förordnad at them rätta och märka; miste lifwet. Warder annar man tilwunnen at hafwa satt Kronones märke å mått eller wigt; miste æran, och böte hundrade daler. Ändrar någor krönt mått eller wigt, och thet sådes falskar; warde ock ärelös, och böte femtijo daler.

4. §.

4. §. Giör någor i mätande eller wägande orätt, äntå at han rätt krönt mått eller wigt ther wid brukar; böte tijo daler, och åter skadan. Bryter Kronones Upbördsman häremot; miste embetet, och böte dubbelt.

9. Cap.

Om förstreckningar i penningar, eller wahror, och ränta theraf.

1. §.

Förstrecker man annan reda penningar, eller hwad thet wara må; giöre thet i twänne witnens närwaro, eller tage bref ther å.

2. §. Thet som förstreckt är, skal å dag förelagdan, til borgenären, eller hans ombudsman, eller til then hans rätt innehafwer, i samma slag, jämngodt, och til fullo återgäldas.

3. §. Kan ej then, som gälda bör, skaffa samma slags mynt, eller wahror, som utlänтes; stånde til honom, som förstreckte, hwad han helre wänta wil, eller taga fyllnad i annat slag, efter thy, som thet utlänte wid förfalldagen högst gäller.

4. §. Nu är ej wiß dag til betalning förelagd; söke tå then, som utgaf, sitt åter, när han wil.

5. §. Hafwer någor af samma man fått flera lån, än ett, och förbundit sig, at för thet ena gifwa större ränta, och för thet andra mindre, eller ingen; ther må skuldenär afräkna thet, som betales, å hwilketthera lån han helst wil; doch ej förr, än förfalldagen inne är. Ej må något på hufwudstolen afräknas, förr än räntan gulden är.

6. §. Ingen tage, eller låte förskrifwa sig större ränta, än sex för hundrade om åhret; hwar som thet giör, eller tager ränta på ränta, hafwe förbrutit hela räntan, och böte tijonde delen af hufwudstolen til the fattiga.

7. §. Nu warder skuldebref med begges samtycke förnyadt, och räntan lagd til hufwudstolen; thet skal ej för ocker räknas.

8. §. Borgar man gods, och utfåster at betala til wiß dag, och giör thet ej; gifwe tå ränta til sex för hundrade om åhret, ifrån förfalldagen. Är ej wiß tid betingad; tå räknas fem för hundrade, ifrån then dag, han hos Konungens Befalningshafwande eller Domaren sökt warder.

9. §. Ej må then winst för ocker räknas, som kommer af loflig handel, eller thet kiöp, som lagliga slutit är. Samma lag ware, ther jord för penningelån förskrifwen är, och afrad, på winst och förlust, i stället för räntan af thet lån, ehwad afraden warder mer eller mindre.

10. §. Hafwer man lånt penningar på wiß tid, och ej ränta för them utfåst; ware tå ej skyldig then at gifwa. Betalar han ej å föreskrifwen tid; gälde sedan ränta sex för hundrade om åhret. Är ingen tid nämnd; gånge therom, som i 8. §. stadgadt är.

11. §. Fordrar någor then gäld, han wet gulden wara; böte hälften af thet han fordradt, målsägandens ensak.

12. §. "Hafwer man fordran hos annan, i "gods, penningar, eller hwad thet är, och kräf"wer then ej skrifteliga, eller munteliga, eller gif"wer then ej an för Rätta, eller hos Konungens Be-

"Befalningshafwande, inom tiugu åhr; åge se"dan ej någon talan ther å."

10. Cap.

Om pant och borgen.

1. §.

Sätter man i pant gull, silfwer, eller hwad thet helst är i lösören; giöre thet med twänne witnen, eller tage ther å handskrift af honom, som panten i händer får.

2. §. Nu är dag ute, och löses ej panten åter; hafwe tå panthafwaren wåld, at then å Häradstinget en gång, och i Staden å tre måndagar, upbiuda, och sedan lagliga wärdera och måta låta. Wil tå ägaren lösa panten åter; giöre thet, i staden inom fiorton dagar, och å landet inom en månad, sedan thet honom kungiordt war, och gälde thertil then ränta, som han utfäst hafwer. Wil eller gitter han ej; stånde honom fritt, hwad han helre wil låta panten under offenteligit utrop til salu gå, eller låta borgenären then behålla efter wärderingen. Warder panten högre wärderad, eller försåld, än gälden är; niute tå gäldenären thet öfwer är: är panten mindre; fylle han briften.

3. §. Pant bör wål giömas och wårdas, och ej utan ägarens lof och minne brukas, eller utlånas, wid sex dalers bot, och skadan åter.

4. §. Kommer skada å pant, förthy, at then, som panten hade, then ej rätteliga wårdadt; gälde han fullt åter. Sker thet af wåda, och ej af wangiömo; ware skadan ägarens, och gälde ej thes mindre, hwad panten stod före.

5. §. Sätter man ut falsk pant med wilja; gälde åter skadan, och plichte för bedrägeriet tridiung af thet han lånt, eller begiärt at låna.

6. §. Wil någor sätta ut til annan then pant, som han i händer hafwer; säge tå först ägaren therom til, eller, ther han ej når är, gifwe thet Rätten eller Konungens Befalningshafwande tilkänna, och sätte panten ej högre ut, eller med andra wilkor, än then hos honom häftar före, eller böte en fiettedel af pantens wärde, och skadan åter. Nekar någor emot bättre wetande, til then pant han emottagit hafwer; böte hälften af thet panten wärd är.

7. §. Försätter eller förskingrar man pant, förr än then wärderad och lagständen är; böte fierdung af pantens wärde, och gälde skadan åter.

8. §. Går någor i löfte för annars mans gäld; betale han thet gäldenär sielf ej gälda gitter. Håller gäldenär sig undan, når tiden til betalningen inne är, eller är han utrikes faren, och finnes ej gods hans; lägge tå Konungens Befalningshafwande löftesmannen dag före, at skulden betala.

9. §. Nu hafwer löftesman sig åtagit annars mans gäld, som sin egen, och utfäst betalning å wiß tid, eller ort, eller ock sig lika med gäldenären ther til förbundit; söke tå borgenär hwilkenthera han helst wil.

10. §. Dör gäldenär; sware tå thes arfwingar, så långt gods hans räcker, och gälde löftesman thet som brister. Dör löftesman, medan han under borgen står; ware tå borgenär skyldig, at strax fordra ny borgen af gäldenären: gitter han then skaffa; ware then för-

ra

ra löftesmannens arfwingar frie: gitter han ej; söke borgenär betalningen genast ut af gäldenären, och briften af löftesmannens gods.

11. §. Hafwa twå, eller flere, i borgen gått, och sig en för alla, och alle för en, til answar bundit; ther må man för fulla gälden söka hwilkenthera man helst wil. Är ej borgen sålunda utfäst; sware hwar för sin del.

12. §. Nu hafwer man borgadt för sielfwa personen, och ej för hans gäld; skaffe honom fram, och ware saklös. Kommer ej personen fram; betale tå löftesman gälden.

13. §. Ej må omyndig i borgen gå; och ej hustru, utan mannens ja och samtycke. Enka hafwe macht, at gå med sitt gods i borgen.

II. Cap.

Om lån.

1. §.

Lånar man något af annan, dödt eller qwickt; gifwe åter så godt, som han thet tog. Ej må lån mißfaras.

2. §. Nu nekar man til lånet, och finnes sedan, at han thet witterliga innehafwer; gifwe thet ut, och gälds skadan åter, böte ock thertil hälften af wärdet.

3. §. Ingen må, för egen, eller annars skuldfordran, hålla thet inne, som han til låns fått, utan han theri panträtt hafwer, eller med ägarens wilja nödig kostnad ther å giordt. Sker thet; böte tijo daler, och gifwe thet lånta åter.

4. §. Säljer, pantsätter, eller bortgifwer någor, utan ägarens ja och samtycke, thet han lånt hafwer; betale han thet fullt til then, som lånet gaf, och böte hälften af thes wärde. Äge ock långifwaren macht, at lösa thet åter. Finnes swek hos then, som kiöpte, i pant tog, eller gåfwan fick; gifwe thet åter til ägaren utan lösn, och böte ther til, som nu sagdt är. Samma lag ware, ther någor tager lån i annars namn, och gitter ej sedan wisa, at thet med hans lof och minne skedt är.

12. Cap.

Om inlagsfä, eller nedsatt och förtrodt gods.

1. §.

Lägger man in hos annan i förwar gull, silfwer, penningar, eller annat löst gods; lägge in med witnen, eller tage bref ther å.

2. §. Inlagsfä, och förtrodt gods, bör man wärda som sitt egit. Miſsfares, eller förkommer thet, af hans wangiömo, eller wållande; gälde fullt åter. Sker thet af wåda; ware saklös.

3. §. Sätter man under annars förwar tilslutna eller förseglada kistor, skåp eller packor, och wet ej then, som anammade, hwad ther i är; eller är thet honom ej, stycke från stycke, til wigt, mått eller antal, i händer gifwit; påstår sedan then, som inlade, mera under förwar gifwit wara, än han åter fick; ware then, som emottog, fri, ther han alt obrutit och oskadt utgifwer, som han thet anammade. Finnes thet wara brutit, och saknar ägaren något; fulltyge tå med witnen, eller ed sin, huru mycket han inlagdt hafwer. Gitter han thet; sware then godset under sin wård hade, för allan

skada,

skada, eller wise med goda skiäl, eller swärje, at thet af hans wangiömo och wållande ej skedt är, eller at han ej theraf kunskap och nytto haft. Warder han öfwertygad, at han med wilja thet försnillat; stånde tiufs rätt.

4. §. Nöter man förtrodt gods, eller sig til nytto thet brukar, utan ägarens samtycke; böte tijo daler, och skadan åter. Säljer man thet, förpantar eller förskingrar; gånge thermed, som i 11. Cap. 4. §. om lån sagdt är.

5. §. Hafwa flere satt gods under annars wård, ther i the alle del äga; thet må ej å entheras begiäran gifwas åter, utan han allas fullmacht ther å wiser. Gifwer then godset i wård hade thet annorlunda ut; sware han hwarthera för thes del, och söke sin man.

6. §. Nu wil ej then, som godset emottog, hafwa thet längre i förwar; säge tå honom til, som insatte, at han må hemta thet åter, och tage bewis ther å. Tager ägaren thet ej åter; stånde sielf allan fahra.

7. §. Dör then, som inlagsså om händer hade; tå böra hans arfwingar ther swara före, och gifwa fullt åter.

8. §. Hafwer man å nedsatt gods nödig kostnad giordt, eller betaldt hyra för thet rum, ther i godset förwaras; tå bör ägaren thet gälda, förr än godset återgifwes.

9. §. Nekar man, emot bättre wetande, til inlagsså, eller förtrodt gods; plichte, som i thet 11. Cap. och 2. §. om lån sagdt är.

10. §. Förtror man åt annan sitt gods at wårda, tå thet ur eld, siö, eller ifrån fienda frälsadt är; nekar han thertil, som emottog,

och warder öfwertygad, at han thet swikeliga dölgdt; straffes med tredubbla böter, som för tiufnad.

11. §. Dömes gods under tridie mans förwar, thet bör wårdas, som annat inlagsfä, och ej gifwas ut, förr än Domaren eller Befalningshafwanden thet tillåter.

12. §. Säljer, eller förpantar handtwerkare, thet honom til gierning för wiß lön i händer sättes; gälde skadan åter, och böte så han, som then witterliga annars gods kiöpte, hwarthera tiugu daler.

13. Cap.

Om lego och hyro.

1. §.

Leger man til annan hus, gård, tomt, eller hwad thet är, för hyro i penningar eller wahror, med wißa wilkor, eller utan; thet bör fast ståndа, ehwad fästepenning ther å gifwen är, eller ej.

2. §. Leger man twem ett; behålle then, som först hyrde, ehwad then senare mera utlofwadt hafwer, eller ej; och böte then, som utlegde, tijo daler, och skadan åter. Samma lag ware om then, som hyrer thet han wiste til annan uthyrdt wara.

3. §. Leger man bort annars mans gods, utan ägarens wetskap och wilja; gälde legan och allan skada, och böte sex daler.

4. §. Huru gods å landet, så ock hus, gårdar, och tomter i staden, legas och hyras måge, urskils i Jorda Balken. Om hästars, wagnars, och båtars lego af gästgifware, och hwad lag är, tå

tå the spillas och miſsfaras, år stadgadt i Bygninga Balken.

14. Cap.
Om legohion.

1. §.

Legohion må man ej städja, utan emellan Larsmeſso och Michelsmeſso dag; ej eller förr, än man wiſs år, at thet sin förra tienst upsagdt. Giör thet någor; böte tijo daler. Samma bot ware för tienstehion, som sig förr bortlofwar, eller städja låter.

2. §. Rätta legostemna skal wara från Michelsmåſsodag til samma tid åhret therefter, så i staden, som å landet.

3. §. Städjer någor sig til twänne husbönder; blifwe når then, som först stadde, och gälde ett åhrs lön til then, som lider. Kommer twist för Rätta, hwilkenthera först stadde; gånge legohion genast i tienst hos then, som saken ther winner, åntå at emot domen wädjas. Warder then dom sedan wid högre Rätt ändrad; niute then ther winner alt skadestånd åter.

4. §. Siu dagar efter Michelsmeſso dag skal lagstadt legohion å landet i tienst gånga, och i staden tre eller högst fyra dagar. Sker thet ej, och wil husbonden legohionet behålla; lite tå Befalningshafwanden i orten til, som genast låter thet i tienſten ställa. Wil husbonden thet ej behålla; böte legohionet ett åhrs lön. Orkar thet ej böta; arbete så länge, at thet sig thermed lösa må.

5. §. Nu hafwer legohion i tienſten gått; giöre tå med flit och trohet the syſsor, som hus-

bonde thy skiäliga föresätter. Är någor försummelig och genstråfwig; then skal först rättas med godo, och sedan med måttelig husaga. Wil han äntå ej bättra sig; warde ur tienſten wräkter utan paß och afſked, och miſte lön ſin. Ej må dräng eller piga hafwa ſin kiſta annorſtädes, än ther the tiena.

6. §. Löper tienſtehion utan afſked bort, förr än ſtemnodag ute är; hafwe tå husbonde wäld hemta thet åter, ſom i Jorda Balken Cap. 16. §. 7. om landbo ſagdt är, och bliſwe legohion i tienſten til rättan ſtemnodag utan lön. Wil husbonde thet ej behålla, gifwe tienſtehionet honom ſtädjepenning åter, och thertil ſå mycket, ſom thy i lön tilſagdt war, husbondans enſak.

7. §. Hwar ſom lockar legohion ifrån annan; böte ſå han, ſom then ſig thertil bruka låter, tijo daler hwarthera.

8. §. Hafwe ingen wäld at wräka legohion utan ſak. Giör thet någor; gälde ſkadan, och gifwe ut fulla lönen, och gånge ſedan legohion i annan tienſt.

9. §. Kan legohion ſiukt warda; tå åger husbonden thet wårda och ſkiöta. Hwad å läkare och läkedom koſtas, må han å lönen afräkna, om han wil.

10. §. Wil legohion ſkiljas wid husbonda ſin; ſäge up tienſten emellan Olofsmeßo och Larsmeßo dag. Sker thet ej; tiene ytermera til näſta ſtemnotid för ſamma lön, ſom tilförene. Å ſamma tid åger ock husbonde legohion upſäga, om han thes tienſt ej längre åſtundar, eller tarfwar. Giör han thet ej; behålle thet til

annan

annan stemnotid, och gifwe thy så stor lön, som tilförene.

11. §. Hindrar husbonde legohion, at träda ur tiensten, sedan thet så upsagdt hafwer, eller wägrar hwad han thy utsäst hade, åntå, at thet förswarliga tient hafwer; gifwe ut lönen, och böte ther til hälften, legohionets ensak. Hafwer husbonde å egen kostnad låtit någon lära handtwerk, räknekonst, eller annat slikt, then må ej skiljas wid husbondan, förr än han honom skäliga förnögdt hafwer.

12. §. Husbonde hafwe ej wäld, at utan sak wägra laga afsked, wid tijo dalers bot. Ej eller må han gifwa annat afskedspaß, än legohion förtient hafwer: giör han thet; böte tiugu daler.

13. §. Hwad eljest emellan husbonda och tienstehion i acht tagas bör, thermed förhälles, som särskilt stadgadt är.

15. Cap.

Huru bolag skal läggas, hållas, och brytas.

1. §.

Wil man med annan bolag lägga, och drifwa handel samman; tå skal afhandling ther om skrifteliga ske, och alle the wilkor tydeliga nämnas, som betingade warda.

2. §. Bolagsmän äga swara alle för en, och en för alla, til then handel, som för bolaget slutes. Niuta bolagsmän förstreckning af andra i penningar eller gods, och reser enthera bort; söke tå borgenären sitt åter af them, som qwar sitta.

3. §.

3. §. Hafwer man förtrodt til bolaget penningar eller annat, som ej guldit är, tå bolag brytes, och warder någor bolagsman fattig och oförmögen, eller wiker undan; waren åntå the andre skyldige at gälda alt, hwad bolaget häftar före.

4. §. Bolagsman som med bedrägeri, och för sin egen nytto, giör then andra mehn och skada, warde skild wid sin bolagsrätt; åntå at bolagsstemna ej ute är: och tage then andre af hans lott och egendom så mycket, som gode mån, eller Rätten, pröfwa skadan wara; Plichte ock för bedrägeri, som saken är til.

5. §. Får bolagsgods och handel skada af någortheras särskilta försummelse eller wårdslöshet; rätte han tå up skadan. Sker thet af rätt wåda, som man ej kan förese eller wachta, förr än skada händer; tå hafwa the alle lika del ther i.

6. §. Nu wil bolagsman annan i sitt ställe sätta, och sielf träda af: samtycka the andre; hafwe han ther lof til. Ej må någor emot theras wilja tränga sig i bolaget in. Samma lag ware, ther bolagsman wil taga någon annan med sig i then del, han sielf i bolaget äger.

7. §. Wil någor å sattan stemnodag wid bolag skiljas, eller nytt aftal giöra; kungiöre thet med witnen, tre månader förut.

8. §. Nu är bolagsstemna ute, och wilja bolagsmän skiljas åt; tå skola the noga uptekna bolagets penningar och gods, gäld theras, och hwad andre them skyldige äro: och sedan gäld gulden är; skifte och tage hwar sin del, så i ledt som liuft.

9. §.

9. §. Tränger bolagsman at för gåld låta alt sitt gods i betalning gå, eller hafwer han thet förwerkadt; stånde åntå bolag til thes stemnodag ute år, och träde målsägande i hans stad och rätt, ther the andre bolagsmän hans del ej lösa wilja.

10. §. Dör bolagsman förr än stemnodag ute är; tå måge ej hans enka och arfwingar bolag rifwa.

11. §. Nu dör then, som mera för thes snille och slögder, än för inlagda penningar, i bolaget intagen är; ther måge ej enka eller arfwingar i hans ställe och rätt träda, utan så år, at hela bolaget thertil samtycker. Sker thet ej; ware bolag them emellan skildt, och tagen arfwingar lott hans i liuft och ledt, efter thy, som förr är sagdt.

12. §. Om bo och samlagshandel i skiepsrederi, skils i siölagen.

16. Cap.

Huru gäldenär må gods sitt til thes borgenärer på en gång afstå; så ock om them, som för gåld rymma.

1. §.

Är någor så af sig kommen, at han ej måchtar betala all sin gåld; gifwe borgenärerna sitt tilstånd tilkänna, ther han åstundar upskof och tid til betalning. Wilja the ej alle ther til samtycka, eller wil han på en gång til them afstå alt sitt gods; söke tå Domaren, och gifwe strax förtekning in på alt thet han äger, och hafwer at fordra, i löst och fast, så ock gåld sin, böcker och skrifter som boet angå; skrifwe ock then

then under, med then förplichtelse, som i Årfda Balken om uptekning sagdt är, och sätte Rätten alt thet i säkerhet och qwarstad. Sedan kalle Rätten alla borgenärer genom offenteligit anslag, och the witterliga åntå genom särskilt kungiörelse, til wiß tid in, at sig förklara öfwer then befrielse, som gäldenären söker, och the skäl han tå inlägger, så ock at tillika wisa sina fordringar, och then rätt, som then ene fram för then andra äga kan; och döme Domaren på en gång theröfwer.

2. §. Gitter gäldenär wisa, at fattigdom hans är tilkommen af siöskada, fiendens infall, eldswåda, eller annan olycko, thertil han ej wållande warit, och finnes ej swek therunder, eller at han förledt sina borgenärer, at förstrecka sig gods eller penningar; pröfwe thet Domaren, och ware gäldenär tå fri för theras tiltal, ändoch hans wilkor genom arf, gåfwo, tienst eller slögder sedan bättras; och niute borgenärer af then egendom, som gäldenären afstådt, betalning, efter hwartheras rätt, som i 17. Cap. skils.

3. §. Finnes gäldenärens fattigdom wara kommen af slöseri, dobbel, lätja, eller wårdslöshet; sware tå til hela gälden, och aftiene then med arbete, eller sitte i häckte, ther borgenärerne ej annorledes sig nöja låta: och warde tå afräknadt på gälden tiugu fyra öre för hwar dag; doch niute han af borgenärerna födo sin, som annar fånge, ther han med arbete sig ej nära gitter. Faller honom under then tid gods eller penningar til; gånge ock the til gäldens betalning.

4. §.

4. §. Hafwer gäldenär bedrägeliga förmådt sina borgenärer, at förtro honom theras egendom i händer, och han then förslöst och undansluckit, eller finnes han på hwarjehanda sätt hafwa brukadt swek och list emot sina borgenärer; tå skal en sådan bedragare ställas för en påla, på torg, eller almän Tingsstad, at skämmas twå timar, och ther til straffas med fängelse wid watn och bröd, eller arbete wid någon Konungens Fästning; och gänge åntå med honom sedan, som i then 3. §. sagdt är.

5. §. Rymmer gäldenär för gäld; tå skal strax efter honom lysas. Kommer han undan utur Riket, och wil söka leid hos Konungen; giöre thet inom en månad ifrån then tid han utländes kom. Får han leidebref, och wil thet niuta til godo; tå skal han inom åtta dagar, ifrån thet han hemkom, gifwa sig an hos Konungens Befalningshafwande, eller hos Borgmästare och Råd i närmasta Stad, ther Konungens Befalningshafwande ej å then ort är. Söker han ej leid, eller inom ett åhr gifwer laga förfall tilkänna; niute aldrig frid inom Rikets gränsor, och warde tå dömd frånwarande såsom en bedragare, och thes namn slagit på en påla, som för bedragare upsatt är i hwarje handels Stad.

6. §. När gäldenär wikit undan; må gods hans, löst och fast, genast i qwarstad sättas, och sedan uptekning ther å författas, som i then 1. §. sagdt är. Låte ock borgenärer thes böcker och räkningar utredas. Åska borgenärer at then uptekning må med ed styrckas af then afwiknas hustru, myndiga barn, eller tienstefolk, som kunskap om

boet

boet hafwa; waren the ther skyldige til, och stånde borgenärerna åntå fritt, at fordra ed af gäldenären sielf, tå han hemkommer. Borgenärer hafwe ock wäld, at å alla orter, ther the mena honom någon egendom eller fordringar hafwa, genom Konungens Befalningshafwande, låta ther efter offenteliga lysa. Döljer någor undan thet han wet sig wara honom skyldig, eller hafwa af thes gods hos sig inne, och gifwer thet ej up, inom then tid honom förelagd warder; gälde thet dubbelt.

7. §. Ställer gäldenär sig ej in inom twå månader, ifrån thet han rymde, eller höll sig undan; tå mäge borgenärer thes egendom sälja låta, antingen genom offenteligit utrop, eller på hwad sätt the, til egen och hans nytto, thet bäst finna. Är ther gods, som ej tol så länge ligga; warde thet i penningar wändt, sedan thet upteknadt och wärderadt är.

8. §. Alle the penningar, som för gäldenärens gods inflyta, skola fruchtbare giöras, til thes om hwars och ens rätt dömdt är. Kunna the ej med säkerhet på ränta sättas; tå stånde under almänt förwar, å thet ställe, som the fläste, eller the, som största fordringar äga, thet tryggast finna.

9. §. Nu är gäldenär på leid hemkommen, och hafwer han sig angifwit, som förr sagdt är; ware han skyldig, at inom sex wekor, ifrån thet han återkom, in för Domaren sig förklara, om han söka wil, at få all sin egendom til borgenärerna på en gång afstå, och sedan ifrån them fri wara. Försitter han then tid; niute hwarken then förmon eller leidet til godo; och döme Domaren i saken, som förr sagdt är.

17. Cap.

17. Cap.

Om borgenärers rätt och företräde för hwar annan til gäldbunden egendom.

1. §.

Räcker ej gäldenärs egendom til fulla gälden, och kunna borgenärer ej åsämjas, hwilkenthera fram för annan förmon åga må; skilje them Domaren åt.

2. §. Hwad i gäldenärs bo finnes, som hörer annan til, thet skal först uttagas, såsom: inlagsså; eller thet, som satt är under bolag, eller til salu; stulit, röfwadt, lånt eller leadt gods; pantsatt gods, tå lösn therföre gifwes; faddergåfwa; hemgift, och annat thylikt. Är thetta förwandladt, och ej i behåll; gånge thermed, som i 16. §. skils. Sedan niute borgenärer betalning af boet, efter thy, som nu sågs.

3. §. Hafwer någor lös pant i händer; niute han therutur betalning fram för alla andra. Samma rätt hafwe ock handtwerkare för arfwode å thet gods, som hos honom qwart är.

4. §. Är gäldbunden man död, och hafwer någor förstreckt penningar, eller wahror, til hans begrafning; thet skal först gäldas, sedan thet gods afskildt är, som förr är sagdt. Thernäst then kostnad, som å egendomens uptekning skäliga giord är, så ock the fattigas del, fyra öre af hwarje hundrade daler, efter egendomens wärde; sedan läkarelön, läkedom och föda under then dödas sidsta siukdom, theras arfwode, som honom theri skiött hafwa, så ock betienters och tjenstehions lön för sidsta åhret.

5. §. Thernäst äge huswärd rätt til huslego för sidsta åhret, och för sidsta tre månaders kost, af thet gods, som i huset är. Hafwer huswärd ej något af hans gods inne; niute ej bättre rätt, än andre borgenärer, therom i 16. §. sägs. Af gods i skiep tages först siöfolks lön, sedan fracht och skiepslega.

6. §. För afrad, tijonde, och all annan afgäld af fast egendom, hafwe ock then förträde til samma jord, som then ränta äger, ther then ej längre stått inne, än i 17. Cap. Jorda Balken stadgadt är. Är gäldenär sielf ej jordägare; niute then, som afgäldet äger, samma förmon i lösören. Häftar landbo för husröto, ehwad thet är för flera eller färra åhr; ware lag samma. I bygnad å annars grund i staden eller på landet, hafwe jordägare förträde til åbygnaden. Stå både Kronans och jordägarens räntor inne; hafwe Kronan förträde.

7. §. Hafwer några sådant bilbref, som i siölagen beskrifwit är; äge han förmon i skieppet, så ock i godset, tå skiepsfolk betaldt är, som i 5. §. är sagdt. Thernäst gänge thet lån ut, som skieppare på bodmeri tagit; hafwe ock thet yngre bil eller bodmeribref förträde för thet äldre. Gifwer några förlag, at thermed drifwa bergsbruk, eller andra sådana werk; niute förlagsman förmon til thet, som ther med tilwerkadt är.

8. §. Sedan tages barnaarf ut hos föräldrar eller förmyndare, och Kyrkiors och fattighus fordringar hos theras föreståndare, så ock skuld til Kronan, eller Frälseman, för upbörd. Hos Upbördsman, som sedan blifwit förmyndare eller före-

föreståndare, äge Kronan, eller frälseman, förmon til thet, som å upbörden för alla åhren brister. War han förmyndare eller föreståndare, förr än han Upbördsman blef; hafwe barnagods, Kyrkiors och fattighus medel, förträde. Hafwer någor intekning å hans fasta gods, innan han förmyndare, föreståndare, eller upbördsman blef; niute tå sin intekning til godo.

9. §. Efter theßa komma the, som hafwa klara skuldebref och pantförskrifningar i then skyldigas fasta gods, eller hus i staden, och them å Härads Ting, eller Rådstufwu, offenteliga intekna låtit, å then ort, Härad eller Stad, ther egendomen ligger; och tage hwar betalning utur sin pant. Är en pant til flera förskrifwen, och räcker then ej til för alla; hafwe then förträde, som äldsta intekning wiser.

10. §. Hafwer någor sitt skuldebref eller annan fordran, som godkänd, eller lagliga fastställd är, intekna låtit i then Rätt, therunder gäldenärens fasta egendom ligger, ånså at then ej är til pant förskrifwen; niute ej thes mindre förmon, efter thes intekning, fram för andra, som theras fordringar, eller pantförskrifningar, sedan intekna låtit.

11. §. Hafwa flere intekning fått å ett och samma Härads Ting; äge lika rätt, åntå at then ene förr, och then andre senare, sin rätt bewåkadt. Om intekningar å en Rådstufwudag ware lag samma.

12. §. Ej gifwer intekning förmonsrätt, utan i fast egendom, then gäldenär ägde, tå intekningen skedde; ej eller then, som sker sedan gäldenär död, eller thes fattigdom almänt kunnig är.

13. §. Sitter borgenär i fast pant; niute han betalning therutur näst them, som förr nämnde äro.

14. §. Wäxlare äge thernäst rätt hos then, som wäxel gifwit, tå wäxelbref ej godkännes af honom, som wärlen betala skulle, och wäxelgifwaren imedlertid af sig kommit. Är wäxel godkänd, och mächtar wäxelbetalaren then sedan ej inlösa; niute ock wäxlaren hos honom samma rätt, ther thet i acht år tagit, som särskilt om wäxel stadgadt är.

15. §. Räcker then skyldigas egendom för theßa borgenärer ej til; fällen tå the slikt af märck som af marck, som lika rätt med hwarannan hafwa, och ware ränta så gild som hufwudstol: Men ej må ränta i theßa fall borgenärer emellan längre räknas, än til then tid, tå gäldenärens egendom i qwarstad sattes.

16. §. Är gods at tilgå, sedan then gäld är gulden, therom nu sagdt är; niuten alle the öfrige borgenärer lika rätt, och briste theslikes för them så af marck som af marck. Böter äga minsta rätt.

18. Cap.

Om syslomän eller ombudsmän.

1. §.

Warder man af annan ombuden, at å thes wägnar något sysla och uträtta, och säger ther ja til; tage fullmacht, och ligge ther sedan hans wärdnad å; giöre ock redo och besked för thet han om händer får.

2. §.

2. §. Hwad ombudsman efter fullmacht giör och sluter, thet ware så gildt, som hufwudman thet sielf giort och slutit hade. Går ombudsman widare, än honom betrodt är; rätte sielf up allan skada, och böte tiugu daler, och hufwudmannen ware saklös.

3. §. Handlar sysloman oredeliga, brukar list emot honom, som fullmacht gaf, wänder sig hans gods til nytto, lånar hans penningar ut, eller tager penningar up i hans namn; ware til allan skada, och plichte efter omständigheterna. Ware ock then, som fullmacht gaf, saklös i alt, hwad sysloman, utom hans ombud eller wilja, af annan lånt, eller med någon slutit hafwer; utan thet wises, at thet honom til nytto anwändt är.

4. §. Hafwer någor fått fullmacht, at för annan giöra och låta, och tager then skada theraf, som fullmacht gaf; skylle sig sielf, som sig ej bättre föreså. Är ombudsman af försummelse, eller swek, wållande til skadan; plichte tå han, som sagdt är.

5. §. Sysloman niute skälig arfwodis lön, så ock wedergällning för thet, som han å annars ärender rätteliga kostat hafwer. Är ej aftal therom giordt, eller åsämjer them ej; ligge thet tå til Rätten.

6. §. Hafwer sysloman borgadt sin hufwudmans gods och wahror ut til then, som för ärlig och richtig man känd war, men finnes sedan så fattig, at han ej gitter thet återgälda; ware tå sysloman ej skyldig thet at fylla, utan han särskild wedergällning niuter för thet, han slikt efwentyr ståndа må.

7. §. Nu hafwer man sig åtagit, at inom wiß tid något å annars wägnar syssla och beställa, eller lofwat thet til slut drifwa, och warder ther ifrån hindrad af Konungens tienst, eller siukdom, egna syslor, eller annan skiälig orsak; låte tå sin hufwudman thet så tidigt weta, at han må kunna någon annan i stället taga; sedan ware ombudsman saklös, när han för then tid räkenskap giör, som han syslan haft hafwer.

8. §. Dör hufwudman; giöre tå sysloman redo och räkning för hans arfwingar, och ware sedan wid syslan skild, ther them ej annorlunda åsämjer. Dör sysloman, och warder något skyldig; sware hans arfwingar så långt gods hans räcker.

9. §. Hwar som å syslomans förrättning tala wil; giöre thet tagliga inom natt och åhr, sedan han wid syslan skildes, och redo och räkning giord är af honom, eller af hans arfwingar, ther han död är. Hafwer man laga förfall; niute samma tid therefter.

10. §. Är någor frånwarande, och förefaller nåoot, ther i han ej kunnat sysloman nämna; tå må skyldeman, eller wän hans, för honom tala och swara, sedan han, ther så fordras, borgen satt, är then frånwarande skal för godt kånna thet han giordt hafwer. Gillar frånwarande thet ej; fylle han, som utan fullmacht annars talan sig tagit, eller thes löftesmän, allan skada, som theraf timadt.

Miß-

Mißgiernings Balk.

I. Cap.

Om förſmådelſe mot GUD, och affall ifrån then rena ewangeliſka läran.

1. §.

Hwilken ſom af upſåt, med ord eller ſkrifter, laſtar och ſmådar GUD, hans heliga ord och Sacramenten; miſte lifwet. Sker thet obetänckt, och af haſtighet, och ångrar han ſig; böte hundrade daler, och afbedje ſitt brott offenteliga i Förſamlingen. Giör han thet annan gåna; böte dubbelt. Then, ſom ej orkar böta, plichte med kroppen, ſom i Straff Balken ſägs.

2. §. Giör någor giäckeri med Gudstienſten, GUDs ord och Sacramenten, af lättſinnighet; böte femtijo daler.

3. §. Faller någor af ifrån wår rätta ewangeliſka läro, och träder til en wilfarande, och låter han ſig icke rätta; tå ſkal han förwiſas Riket, och niute ej arf, eller borgerlig rättighet inom Sweriges Rike, utan han får Konungens nåd, och kommer åter, ſom i 7. Cap. 4. §. Ärfda Balken ſagdt är.

4. §. Utſprider inländſk eller fremmande man wilfarande läroſats, och, efter warning, thermed ej afſtår; warde ock then förwiſt Riket. Är thes mening ſådan, at lärare af then rätta tros bekännelſe therom icke äro enige; gånge thermed, ſom i Kyrkio Ordningen ſtadgas.

2. Cap.

Om truldom och widskepelse.

1. §.

"Hwar som brukar truldom, och skadar annan "til kropp ellet egendom, och warder med "fulla skiäl thertil wunnen; miste lifwet. Får "någor död ther af; tå skal man steglas, och ko"ga halshuggas, och i bål brännas. Hafwer "annan låtit trulkarl thet göra, eller hulpit til, at "then gierning fullkomna; ware lag samma."

2. §. Far någor med spådom, signeri eller annor widskepelse; böte första gången tijo daler, eller mera, til fyratijo daler, alt som brottet är til, eller sitte i häckte wid watn och bröd. Giör han thet annan gång; böte dubbelt. Söker någor råd eller bot hos signare eller spåmän; böte fem daler, eller mera, til tiugu daler, som brottet är til, eller plichte med fängelse wid watn och bröd.

3. Cap.

Om swordom och sabbatsbrott.

1. §.

Brister någor ut i eder och swordom wid Gudstienſten; plichte med fyratijo daler, eller fängelse wid watn och bröd. Giör thet någor in för sittande Rätt; ware bot hälften mindre. Sker thet af öfwerdåd, eller elak wana, i samqwem, krog eller källare, eller offenteliga på almänna gator och platsar; böte fem daler hwarje gång han therföre lagföres. Swär någor eljest af hastighet och lättsinnighet; böte en daler. Warder han tridie gången, eller oftare, thermed funnen; böte fem

fem daler, som förr är sagdt: och gånge af thessa böter hälften til angifwaren, och hälften til the fattiga. Giör någor mened; therom skils i Rättegångs Balken.

2. §. Swär öfwermage; then skal af föräldrarna eller husbondan med ris agas, efter som åldren och wanarten är til. Sker thet oftare; sättes i stocken wid kyrkiodören. Försumma föräldrar at aga sina barn för swordom; böte fem daler.

3. §. Giör någor föracht af then almänna Gudstiensten, så at han sellan kommer til Kyrkio på Söndagar och Högtidsdagar; är han therföre warnad, som i Kyrkio Ordningen sägs; böte tijo daler. Håller någor sitt husfolk ifrån Kyrkio, således som sagdt är; ware lag samma.

4. §. Kommer någor drucken i Kyrkio, eller ther Gudstiensk hålles, eller eljest giör ther oliud och förargelse; böte tiugu fem daler.

5. §. Går man drucken, eller oskriftad, til HErrans heliga Nattward; eller, sedan han af Presten, efter Kyrkio Ordningen, är warnad at hålla sig therifrån; böte femtijo daler.

6. §. Then som begår något brott på Söndagar eller Högtidsdagar, emellan klockan fyra om morgonen, och nijo om aftonen; böte tijo daler för sabbatsbrott, och för giernings särskilt.

7. §. Idkar någor arbete eller handtwerk på thessa dagar; böte tijo daler för sabbatsbrott, utan thet sker til egen, eller annars nödtorft, som upskof ej tola kan.

8. §. Kramlådor, eller andre bodar, skola på Söndagar och Högtidsdagar ej öppnas til salu:

mat och dricka må säljas til nödtorft, sedan Gudstienſten är förbi. Ingen hafwe macht på theßa dagar at kiöpſlaga i ſkiep, eller andra farkoſtar. Bryter någor i theßa fall; böte för ſabbatsbrott, ſom ſagdt är. Samma bot ware, ther man företager ſig någon reſa til lands eller ſiös i ſtaden eller å landet, förr än Gudstienſten är ändad. Hwar ſom häſt eller båt thertil utleger; böte fem daler. Är någor på reſa ſtadd, ſtälle ſig in til Gudstienſt i then Kyrkio, ſom wid wägen ligger.

4. Cap.
Om förräderi.

1. §.

Förer någor afwog ſkiöld emot Riket; eller giör någon wåldsgierning å Rikets Konung och Herra, Drotningen, eller theras barn; eller warder tilwunnen at ſtempla något, antingen med inländſk eller utländſk man, emot Konungen och Riket, til theras ſkada och förderf; eller ſöker at förråda Rikets underſåtare, land eller folk, Krigsmacht, Fäſtningar, Förrådshus, Skiep, och annat ſlikt: tå bör han, och alle the med honom i ſamma gierning och upſåt woro, miſta högra hand, halshuggas och ſteglas; och gånge theras gods i löſt och faſt under Kronan. Gitta the ej ſkada giöra; miſte äntå lif, ära och gods.

2. §. Stycker eller främjer någor ſådant förräderi med bref, råd eller hielp; ware lag ſamma.

3. §. Wet man förrådeliga ſtemplingar å färde wara, och them ej afwärjer, ſå mycket han kan

kan och förmår, eller i tid ej uptäcker; ware ock under samma straff.

4. §. Nu hafwer man ej the skiäl, thermed han tiltror sig kunna binda then brotsliga til gierningen eller upsåtet; tå skal han med all warsamhet, och utan at nämna personen, gifwa Konungen, eller någon thes Embetsman, genast redeliga tilkänna alla the omständigheter, som honom kunniga äro, at fahran må förekommas, och stemplingen utletas. Försummar han thet; plichte, efter som hans brott pröfwes wara. Nämner han någon wiss man, och kan then ej öfwertygas; straffes som saken och omständigheterne äro.

5. §. Then, som betrodd är at weta Konungens och Rikets hemliga rådslag eller slut, i the ärender, ther å Rikets wård och säkerhet ligger, och them uppenbarar; eller gifwer några utan lof och minne the skrifter ut, som han i thy mål lönliga hålla bör; stånde samma straff, som om förräderi sagdt är.

6. §. Tager några gåfwo eller förläning af fremmande Herrskap, at främja thes fördel emot Konungens och Rikets bästa; hafwe förwerkadt lifwet, och thet han nutit. Tager eljest Konungens Embetsman gåfwo eller förläning af fremmande Herrskap, och hafwer ej förut, eller strax therefter, gifwit thet tilkänna, och fått Konungens lof thertil; miste ära och embete, och hafwe förbrutit thet han fått hafwer.

7. §. Ej må några undersåte i Riket låta sig bruka såsom sändebud ifrån fremmande Herrskap, eller gå fremmande Sändebud tilhanda, i the ärender, som gå thes förrättning an. Bry-

ter någor här emot; warde förwist Riket, och miste then rätt och förmon, som swensk undersåte tilhörer.

8. §. Söker någor, eller låter sig bruka, at uppenbarliga, eller genom hemlig stempling, införa, uphielpa, eller befordra en oinskränkt enwälds regering i Riket, eller annat regerings sätt, än thet Ständerne i Riket fastställdt hafwa; straffes såsom Rikets förrådare, och miste lif, ära, och gods.

5. Cap.

Om then, som lasteliga talar å Konungen, eller thes och Rikets Råd.

1. §.

Hwar som lasteliga talar, eller skrifwer, något emot Konungen, eller Drotningen, eller then, som til Eftertrådare i Regementet förklarad är; warde halshuggen.

2. §. Tilwiter någor Konungens och Rikets Råd, en eller flera, för embetet skul, thet å ära theras går, och gitter thet ej fullbyga; miste ock lifwet. Talar, eller skrifwer, någor om them, thet eljest smädeligit är i och för embetet skul; giöre offentelig afbön, och böte femhundrade daler.

6. Cap.

Om myteri och uproor.

1. §.

Hwilken som uphißar och styrcker meniga man til olydno mot Konungen, eller then, som å Öfwerhetens wägnar biuder och befaller; miste lif sitt. Kommer ther af uproor; hafwe förwerkadt både lif och gods.

2. §.

2. §. Samla sig mån tilhopa, och sätta sig up emot Konungens, eller thes Befalningshafwandes bud; tå straffes uphofsmannen, som förr år sagdt, och af the andra miste, efter lott, hwar tijonde man lif sitt, och plichten the öfrige hwarthera med fyratijo par spö, eller en månads häkte wid watn och bröd. Är någor mindre delachtig i then gierning; straffes efter omständigheterna.

3. §. Nu warder then dråpen, som Konungens befalning hade, eller then, som wille uproret stilla; miste dråparen högra hand, och warde halshuggen och steglad, så ock alle the, som burit hugg och slag å then döda. Warder uprorsman dråpen; ligge ogild.

4. §. Bodar någor krigsfolk til upbrott, utan Konungens befallning med Råds råde; eller håller thet manskap samman, som hemlof fått, at thermed utföra skadelig stempling, emot Rikets säkerhet, eller thes inbyggares frihet: tå skal ingen honom i thy mål lyda; och miste han lif, åra och gods. Nu faller fiende oförtänckt in i landet, och kan ej Konungens befalning afbidas; tå må wål manskap til motwärn upbodas; doch warde thet strax Konungen kungiordt.

5. §. "Hwar som i ondt upsåt dichtar, el-"ler sprider kring landet ut, lögner och falska "rychten, the ther röra Rikets säkerhet, eller kom-"mer thermed almänt buller och owäsende åstad; "miste lifwet, eller straffes med landsflycht, spö, "eller fängelse, efter som brottet är til."

7. Cap.

Om falſka myntare.

1. §.

Falſkar then mynt, ſom myntning betrodd är; miſte åra och lif, och fylle ſkadan af godz ſitt. Slår eller giuter annar man falſkt mynt; ware årelös, och ſtraffes med fyratijo par ſpö, eller en månads fångelſe wid watn och bröd, och arbete ſedan try åhr wid Kronones ſåſtning eller ſmidja; gälde ock åter ſkadan, ther han någon thermed bedragit. Samma lag ware om then, ſom thertil rådt eller hulpit, ſå at gierningen theraf ſkedd är.

2. §. Pränglar någor ut thet mynt, han wet falſkt wara, åntå at han til myntningen ej rådt, eller hulpit; fylle ſkadan, och plichte med fångelſe wid watn och bröd, eller med ſpö eller ris, efter ſom bedrägeriet är til.

3. §. Warder någor med falſkt mynt bedragen, och åntå han ſådant märkt, gifwer thet ſedan til en annan ut; plichte med fångelſe efter omſtändigheterna, och rätte ſkadan up.

4. §. Klipper någor mynt, ehwad ſlag thet helſt är, eller thet eljeſt på hwarjehanda ſätt ſwikeliga minſkar; miſte åran, och plichte med fiorton par ſpö, ellofwa par ris, eller flera, eller med håchte wid watn och bröd, alt efter ſom brottet är til, och gälde ſkadan åter.

8. Cap.
Om then, som förfalskar och mißbrukar annars namn och skrifter.

1. §.

Brukar några falskeliga Konungens namn eller insegel, sig til nytto, eller annan til skada; miste åran, och straffes thertil man med tretijo tu par spö, och qwinna med tiugu fyra par ris, eller tiugu fyra dagars fängelse wid watn och bröd, åntå at ingen skada theraf följer. Sker thet med Konungens Befalningshafwandes, eller någon Rätts namn, eller insegel; ware ock årelös, och plichte man med aderton par spö, och qwinna med fiorton par ris, eller sexton dagars fängelse wid watn och bröd. Bedraga the sig thermed gods eller penningar til; stånde ock tiufsrätt.

2. §. Hwar som förfalskar Rättens domböcker, tänkeböcker eller skrifter, eller Kronones räkenskaper och handlingar, som til almån nytto och rättelse åro; warde ståld i halsjärn wid en påla, och plichte med arbete wid Konungens Slott eller Fästning på wisa åhr, eller hela sin lifstid, som gierningen är til.

3. §. Utplånar, tilsätter, eller förandrar några annars namn, eller insegel, eller på annat sätt förfalskar böcker, räkningar, förskrifningar, bref, och andra skrifter, eller sönderrifwer och förbränner them, och skrifwer andra i stället, at thermed skada giöra; miste åran, och böte fyratijo daler, gälde ock skadan åter. Giör han thet i embetes ärender; ligge i tweböte.

4. §. Bryter några up annars mans bref, låser, eller gifwer annan at låsa, uppenbarar och utspri-

utſprider thet, ſom ſkrifwit är, och ſöker ther med hans ſkada och neſa, ſom thet rörer; böte tiugu daler, eller mera, och ware ther til ärelös, om brottet thet förtienar.

9. Cap.

Om twegifte.

1. §.

"Går man eller huſtru från ſin laggifta maka, "och låter ſig wiga med annan, then ogift "är; hafwe then twegifte förwerkadt lif ſitt, och "then, ſom förr icke gift war, ſtraffes med fyra"tijo par ſpö, tretijo par ris, eller en månads "fängelſe wid watn och bröd, om then förras "ächtenſkap honom, eller henne, förr kunnigt "war. Hafwa the ej beblandadt ſig med hwar "annan; böte then twegifte åttatijo daler, och "then andre fyratijo daler."

2. §. Trolofwar ſig laggift man, eller huſtru, med annan; böte then gifte ſextio daler. Beblanda the ſig efter fäſtning med hwar annan; tå ſtraffes then gifte med fyratijo par ſpö, tretijo par ris, eller en månads fängelſe wid watn och bröd. Samma ſtraff ware, ther then, ſom af Domaren är förklarad för någons maka, låter wiga ſig med annan. Hafwer then andre ther af wetat; ſtraffes med tiugu try par ſpö, aderton par ris, eller tiugu dagars fängelſe wid watn och bröd.

10. Cap.

Om tidelag.

1. §.

Hwar ſom hafwer tidelag med få, eller andra oſkäliga diur; then ſkal halshuggas, och i

båle

båle brännas, warde ock samma diur tillika dödadt och brändt.

2. §. Nu kan någor ej bindas til stelfwa gierningen; men finnes hafwa haft fullt upsåt, och warit beredd en sådan styggelse at fullborda: tå skal han arbeta i halsjern hafft åhr eller mera, efter sakens omständigheter.

II. Cap.

Om mordbrand.

1. §.

Sätter man eld med wilja å Konungens hus, Slott och Fäste, Skiep, Kruthus, Förrådshus, Tyghus, eller annat sådant; miste högra hand, och warde halshuggen, och i båle bränd; fylle ock skadan, ther han gitter. Hwar som thet bjuder, ther til råder eller hielper, så at gierningen theraf sker; stände samma straff.

2. §. Sätter någor upsåteliga eld i annars mans gård, och bränner ther up hus, ett eller flera; warde halshuggen, och skadan gäldes af gods hans. Brinner folk inne, eller warder dödadt; miste mordbrännaren ther til högra hand sin.

3. §. Tänder någor af arghet eld å uthus, skog, sädesstack, hö eller halmstack, som långt ifrån gården åro; straffes med fyratijo par spö, tretijo par ris, eller en månads fängelse wid watn och bröd: fylle ock skadan.

4. §. Warder mordbrännare i then gierning gripen; straffes med tiugu try par spö, aderton par ris, eller tiugu dagars fängelse wid watn och bröd, åntå at ingen skada sker.

3. §. Fäller barn ſmädeord emot fader, eller moder; ſtraffes med tiugu try par ſpö, aderton par ris, eller tiugu dagars fängelſe wid watn och bröd. Sker thet emot ſtiufföräldrar, eller ſwärföräldrar; böte femtijo daler. Giöre ock i alla theſſa mål offentelig afbön.

15. Cap.

Om dråp, hugg och ſlag, å husbonda eller förman; ſå ock oqwädins ord emot them.

1. §.

Dråper tienſtehion med wilja ſin rätta husbonda, eller matmoder; miſte hand och hufwud, och warde thertil man ſteglad, och qwinna i båle bränd.

2. §. Bär någor upſåteliga hugg och ſlag å ſin husbonda, eller matmoder, åntå at han eller hon ej theraf död liuter; ſtraffes med tretijo tu par ſpö, tiugu fyra par ris, eller tiugu fyra dagars fängelſe wid watn och bröd. Sker thet af haſtigo mode; ſtraffes tå med aderton par ſpö, fiorton par ris, eller ſexton dagars fängelſe wid watn och bröd.

3. §. Fäller tienſtehion oqwädinsord emot them; böte fyradubbelt emot thet, ſom i lagen om oqwädins ord ſtadgadt är.

4. §. Sätter ſig tienſtehion up emot them, med hot, eller wanwördiga ord, eller åthåfwor; plichte med fängelſe på wiß tid, efter ſom saken är til.

5. §. Hwilken ſom dråper ſin förman, then ſom ſatt är i husbondans ſtälle; gifwe lif för lif, mannen ſkal ſteglas, och qwinnan i båle brännas.

6. §.

6. §. Slår någor sin förman, eller then i husbondans ställe är; böte fyradubbla böter.

7. §. Fäller man ogwädins ord emot them; böte tredubbla böter. För hot och wanwördnad, böte fem daler, eller mera, som saken är til.

8. §. Ryttare, kneckt, eller båtsman, som slår, eller mißfirmar, sin rusthållare, eller rotebonda, eller hans hustru, eller barn eller legohion för theras föräldrars eller husbondas skul; ligge i tweböte, och gälde skadan åter.

9. §. I alla theßa mål skal then brotslige giöra offentelig afbön, tå han ej lif mister.

16. Cap.

Om barnamord.

1. §.

"Kona, som af olofflig beblandelse warder haf-
"wande, och thet ej uppenbarar förr födslen, söker ensklighet wid sielfwa födslen, och "therefter lägger fostret å lön; hon skal halshuggas och i båle brännas, ehwad hon förege-"fwer fostret wara dödt födt, eller ej fullgån-"git. Warder thet genast framskaffadt, och "pröfwes thet ej fullgångit wara, eller finnes ej "något wåldsamt tekn ther å; tå straffes modren "med ris, fångelse, eller arbete: plichte ock ther-"til för lägersmålet."

2. §. "Nu hafwer sådan kona haft miß-"födsel, som af wådeligt fall, eller annor hän-"delse timad är, och hafwer hon ej lagt fostret "å lön, utan thet genast uppenbarat, och gitter "wisa orsak til mißfödslen; plichte tå för lä-"gersmålet allena."

3. §. Förgiör, eller fördrifwer, kona sitt foster; miste lifwet. Samma lag ware om then, som thertil råder och hielper.

4. §. Hafwer någor sökt at fördrifwa fostret, åntå at ingen werkan ther å följde; böte hundrade daler, eller plichte med kroppen.

5. §. Wråker kona sitt foster ut å mark, eller gato, så at thet af hunger, kiöld, eller annor händelse dör; hafwe förwerkadt lifwet. Warder fostret med lif uptagit, men lider theraf til sin helso; straffes kona med ris. Får thet ej skada theraf; plichte hon åntå med fängelse på wiß tid, efter omständigheterna.

17. Cap.

Om förgiörning genom förgift, eller annorledes.

1. §.

Hwar som annan med förgift, eller thylikt, upsåteliga förgiör; then skal halshuggas, mannen steglas, och qwinnan i båle brännas. Följer ej död af sådan förgiörning; miste åntå lifwet.

2. §. Samma lag ware om then, som å hwarjehanda sätt förgiftar något, hwad thet helst wara kan, i upsåt, at thermed skada någon til lif eller helso.

3. §. Hafwer man tilredt förgift, at någon ther med förgiöra; eller hafwer man warit i samma råd och gierning delachtig: miste ock lifwet. Warder han gripen, innan han giftat fullgiöra sin onda wilja; böte hundrade daler, eller plichte med kroppen.

4. §.

4. §. Ingen, eho han wara må, fördriste sig at sälja något förgift, utan til trowärdig man ellet qwinno: sker annorledes; böte femtijo daler. Är theraf skada timad; ware twegildt.

18. Cap.

Om Kyrkiofrid, och Rättegångsfrid.

1. §.

"Hwar Man äger frid hafwa å wäg til och "ifrån Kyrkio och Rättegång, ehwad han "kommer ur sitt, eller annars mans hus. Then "tå dräper, eller slår honom blånad eller blod-"wite, at hämnas å honom; then och alle the, "som med honom i samma wilja och gierning "woro, hafwa brutit edsöre, och then frid, som "Konungen swurit hafwer, at hålla undersåta-"re sina."

2. §. Nu gjör then ej sådan skada, som sagdt är; utan förderfwar, eller eljest skadar hans ök eller redskap, rifwer hans kläder, eller bryter hans wapn, rycker eller skuffar, eller gjör annan sådan gierning, theraf thes onda upsåt pröfwas kan; gälde skadan åter, och ligge i tweböte för slagsmålet: ware ock fyratijo daters bot för fridsbrottet.

3. §. Dragar man knif, eller blottar swärd af wrede, i Kyrkio under Gudstienſten, eller ther Rättegång hålles, och gjör thermed skada; miste lif sitt. Sker dråp; miste ther til högra hand. Gitter han ej skada göra; böte tuhundrade daler. Öfwerfaller han ther någon på annat sätt med hugg och slag; wäre bot samma.

4. §. Skuffar eller stöter man annan med wredes mode i Kyrkio under Gudstienſten; böte

hundrade daler. Sker thet utom Gudstiensten, eller kifwar och träter man i Kyrkio under Gudstiensten; ware bot hälften mindre. Giör man thet annorstädes, ther Gudstienst hålles, och Församling är; ware lag samma.

5. §. "Drager några i wredesmode knif, "eller swärd emot annan, eller slår honom, å "Kyrkiogård, tå han går til, eller ifrån Guds-"tienst, eller å Tingstad, ehwad han å Tinget "sak hafwer, eller ej; böte femtijo daler. Kom-"mer ther blånad, eller blodwite i; tå hafwer "han brutit edsöre."

6. §. "Nu tager man annan wåg, för egna wärf och ärender, tå han til och ifrån Kyrkio och Rättegång far: Warder han ther öfwerfallen, eller kommer slagsmål them emellan af bråd skilnad, eller wiste ej then, som tilkom, at annar sig til Kyrkio, Ting eller Rådstufwu ärnadt; ther straffes hwar efter gierning sin, och är ej edsöre brutit.

7. §. "Nu hämnas man å sätt mål och "bött, eller å then, som witnade mot honom "för Rätta, eller för thy, at han ther sin sak "för honom warde, dräper, sårar, slår blånad "eller blodwite; tå hafwer han, och alle the med "honom i samma upsåt och gierning woro, "brutit edsöre."

8. §. "Hwar som bär hugg och slag å någon "Domare, eller annan Konungens Embetsman, "i embetes ärender, eller hämnas therföre å ho-"nom; hafwe förwerkadt lif sitt. Dräper han "honom; miste ock förut högra hand. Höter, eller "undsäger några honom, eller gifwer honom "smädeliga ord; böte femtijo daler, eller mera, til hun-

"hundrade daler, som brottet är til, och giöre "afbön. Gå the ord å heder och åra; böte "dubbelt, och miste åran. Then ej orkar böta, "straffes med fängelse wid watn och bröd, el"ler med spö, eller ris. Sker thet ej för em"betet skul; plichte som lag eljest förmår."

9. §. "Dierfwes någor med hugg och slag "öfwerfalla them, i och för theras embetes skul, "som Konungens, eller hans Embetsmåns, eller "Rättens ärender gå; tå hafwer han brutit eds"öre. Warda the med hot, eller smädeord öf"werfallne; böte then thet giör tijo daler. Sker "thet å almänt embetes rum; böte tiugu daler. "Giöra the sielfwe i embetes ärender wåld, el"ler orätt, med ord eller gierning; ligge i twe"böte mot thet, som eljest i thy mål stadgadt är."

19. Cap.

Om fängelsebrott, och them, som fångar wärja, eller släppa.

1. §.

Hwar som bryter Kronones fängelse, at hielpa fånga ut, eller ther til lånar tyg och red skap; eller wärjer någon mißgierningsman emot them, som honom komma at gripa, så at han therigenom undkommer; eller släpper man fånga med wilja lös; eller med hwarjehanda list hielper honom ut: han skal böta hundrade daler.

2. §. "Tager man fånga med wåld af them, "som honom gripit, och i giömo hafwa, eller "til fängelse, eller för Rätta, eller til ådömdt "straff föra skulle; hafwe brutit edsöre. Sar"gar han them, eller slår blånad eller blodwite;

"tå hafwer han, och alle the, med honom i fullt "råd och samma gierning woro, förwerkadt "lifwet."

3. §. Släpper wachtkarl fånga lös af för-"summelse eller wangkömo; miste tienst sin, och plichte ther til med böter, fängelse, arbete eller spö, alt som försummelsen, eller ock then und-kommas brott är.

20. Cap.

Om hemfrid och rån.

1. §.

"Går någor med berådde mode, at skada gi-"ra, hem til annan, i thes gård, eller hus, "ehwad the stå inom, eller utom gård, och han "them sielf äger, eller hafwer lof eller lego för "sig; eller går han i annars farkost eller skiep, "wark sig hyrdt, lånt eller egit, och dräper "ther bondan sielf, hans folk, eller gäst: tå skal "han, som thet giorde, och alle the, med ho-"nom i samma wilja och gierning woro, mista "högra hand och lifwet. Giör han annan ska-"da, med sår, blånad, eller blodwite; plichte "för edsöresbrott, som framdeles sägs. Sam-"ma lag ware om then, som i lika upsåt öfwer-"faller någon på wäg eller gata, och honom för-"följer i annars mans hus, gård eller farkost, "tit han sin undanflycht tager, och ther skada å "honom giör, eller knastar, eller skiuter efter ho-"nom, så at thet träffar, sedan han i gård, "hus eller farkost kommen är."

2. §. "Giöres ingen skada i gård, hus eller "farkost, utan warder man dragen, eller drif-

wen

"wen therut med wåld, och sker sedan å honom "sådan gierning; ware lag samma."

3. §. Löper then, som hemma är, ur hus, gård eller farkost, tå han ther beskydd hafwa kan, och får skada; eller får then skada, som sitt beskydd ther söka wil, förr än han tit kommer: tå är ej edsöre brutit.

4. §. Nu går en eller fiere, hem til annan, och wilja honom, eller them, som i hans gård äro, skada giöra, åntå at the ej gitta; böte tå hwar för sig fyratijo daler för hemgång. Slå the och något sönder, eller förderfwa; gälden skadan åter.

5. §. "Nu kommer man til annan i hans "hus, gård eller farkost, och sker slagsmål them "emellan af bråd skilnad; ther är ej edsöre eller "hemfrid bruten; utan så är, at han går bort "wred, och kommer sedan åter med fullt upsåt "at skada giöra, och thet fullbordar; pröfwe "dock Domaren af tid och omständigheter, om "thet under then bråda skilnad räknas må."

6. §. Kastar någor in i annars mans hus, gård eller farkost, sten, stång, eller annat, at thermed skada giöra; böte fem daler. Kommer sår theraf; böte dubbelt, och thertil för sårumålet, som lag säger.

7. §. "Hwar som griper, bastar eller bin"der någon oförwunnen, utan uppenbar emis"gierning, ther han må gripas och hächtas för"re; then hafwer brutit edsöre. Tager man "annan med wåld utur egit, eller annars hus, "eller af gato, wäg eller annorstädes, och förer "bort emot hans wilja, i fängelse, eller til an-

nan

"nan ort; ware lag samma, åntå at han in-
"gen annan skada giorde."

8. §. "Pinar man någon, at thermed twin-
"ga honom til bekännelse i någon sak; tå är
"ock edsöre brutit, och plichte han thesutan dub-
"belt för såramålet, ther sådant theri kommer."

9. §. Rånar man, och med fullt wåld ta-
ger af annan, i hans hus, gård, skiep, å gato,
eller å wäg, något, hwad thet helst ware kan,
mer eller mindre; miste lif sitt.

10. §. "Går man i annars trägård, som
"stängd är, och tager frucht med wåld, och
"wilja ägaren eller hion hans thet wärja: kom-
"mer tå slag them emellan, och sker å ägaren,
"eller hans hion, sår, blånad eller blodwite;
"ther är edsöre brutit. Få the annan skada;
"ligge i tweböte, och för hemfridsbrottet bötes
"fyratijo daler, som förr är sagdt. Sker dråp;
"miste högra hand och lif sitt."

11. §. Nu kan någor af ondsko, eller af
sielfswåld och öfwermod, hugga neder, förderf-
wa, eller å hwarjehanda sätt onyttiga giöra,
annars mans fruchtbärande trå, eller sådana,
som wid thes gård til prydnad planterade äro;
rätte up skadan efter mätismanna ordom, och
böte för wåldswerkan å hwart trä tijo daler.

12. §. Rifwer man, utan rätta nöd, med
wåld neder, eller förderfwar annars mans byg-
nad eller plank; böte tiugu daler, och för gär-
desgård tijo daler, gälde ock skadan åter. Bry-
ter eller rifwer man annorledes; böte, som i
Bygninga Balken urskildt är.

13. §.

13. §. Går man af berådde mode och giör skada å bonda, eller hans hion, tå the arbeta å åker, ång, eller andra thes ägor, eller drifwer man någon ifrån sin teg och ägodel, å annars mans, och giör honom ther skada; böte fyratijo daler för wåldet, och ligge såramåket i tweböte. Hugger man med wåld sönder, eller förderfwar annars åkerredskap, fiskeredskap, eller annan redskap, som til hans arbete hörer; böte tiugu daler, och åter skadan.

14. §. Nu hafwer man annars mans så ur åker eller ång intagit, och kommer then, som så äger, och tager thet åter med wåld; böte tiugu daler. Tager han thet lönliga bort; böte, som i Bygninga Balken sagdt är.

21. Cap.

Om almän landsfrid, och wägafrid.

1. §.

Lägger sig några at röfwa til lands, eller watn, å landet, eller i staden, ehwad han röfwar mer eller mindre; tå skal han, och alle the, med honom i samma wilja och gierning woro, miista högra hand, halshuggas och steglas. Ofwerfalla the någon, och gitta ej sin onda wilja fullborda; misten åntå lifwet.

2. §. Giör man falska eldar, eller sätter up andra tekn, eller wisare, at thermed förleda siöfarande, och gifwa tilfälle til skiepsbrott; plichte med tretijotu par spö, åntå at ingen skada sker. Samma lag ware om then, som af lika upsåt bortrifwer, eller uptager, wettar eller wisare af siögrund, eller strand, eller fyller och

stop-

stoppar rätta segelled, och båtaled, i siöar eller strömar: sätte ock alt i förra stånd igen. Sker skada och skiepsbrott; warde halshuggen, och steglad, och skadan gäldes af gods hans. Försummar någor at uppehålla Fyringar, och tända them i rättan tid up; böte hundrade daler, och skadan åter. Sker thet upsäteliga; straffes, som förr i thenna §. sagdt är.

3. §. Giör man wåld å them, som skiepsbrott lidit, och dödar någon; warde råbråkad, och sedan lagd å stegel och hiul, hafwe ock förwerkadt alt sitt lösa gods. Sårar man them, och illa handterar; miste lifwet, och af lösören hans tage halft Konungen, och halft målsäganden.

4. §. Sätter man eld å strandad, eller til lands drifwen farkost, theri folk eller gods är; hafwe förwerkadt både lif och lösören, och niute målsäganden först sin fyllnad för allan skada, af hans lösa och fasta gods. Röfwar man något af strandad, eller til lands drifwen farkost, mer eller mindre, så länge skiepsfolket när är, eller godset bärga wil; warde steglad, och skadan gäldes åter, som sagdt är. Samma lag ware om them, som med råd eller gierning hulpit hafwa. Om stöld ur strandad farkost, skils i 42. Cap.

5. §. Röfwar man wid wådeld, watunöd, eller ther fiende tränger, eller ther något undan annor fahra bärgadt och hulpit är, eller i pest och farsot, litet eller mycket; tå hafwer han förwerkadt högra hand, lif och lösören. Om stöld i thessa fall stadgas i 42. Cap.

6. §.

6. §. "Sitter man i förfåt för annan, "ehwar thet helst är, at honom skada giöra til "lif, eller lem, och sargar han honom, eller slår "blånad eller blodwite; tå hafwer han brutit "edsöre. Giör han annor wåldsam gierning, å "honom, eller thes gods; böte för fridsbrottet "och gierningen dubbelt, och gälde skadan åter."

7. §. Öfwerfaller man annan å almån wåg, eller gata, med hugg och slag, eller hugger och bryter sönder wågfarande mans resetyg; böte fyratijo daler för fridsbrottet, och för slagsmålet efter lag, gälde ock skadan åter.

8. §. Ropar och skriar någor, af öfwerdåd, på almänna wågar, gator och gränder, eller någon med ord eller å annat sätt förolämpar; böte fem daler, hälften til angifwaren, och hälften til the fattiga, åntå at ingen wåldsamhet eller skada skedt.

9. §. Uphäfwer, eller förderfwar man almänna broar, kastar kull mihlstolpar, eller mihlstenar, eller andra märken, eller werk, som til almån nytto, eller prydnad, upsatte äro; böte fyratijo daler, och skadan åter.

22. Cap.

Om qwinnofrid.

1. §.

"Tager man qwinno med wåld, och emot hennes wilja främjar sin onda lusta, och warder lagliga thertil wunnen; miste lifwet, och "qwinnan ware saklös. Ej må ock någor henne thet förwita, wid fyratijo dalers bot. Gitter han ej fullborda sin onda wilja; böte åntå

för

"för wåldet hundrade daler. Warder han i thy
"dråpen; ligge ogild. Håfdar man afwita qwin-
"no, eller then, som ej fyldt tolf åhr; ware
"lag samma."

2. §. Nu är qwinna wåldtagen, och gif-
wer thet ej genast tillkänna, och kärer ej ther å
wid nästa Håradsting, eller inom en månad
in för Rätten i staden; hafwe sedan ej macht
at öfwer wåldet klaga, ther hon ej laga förfall
wiser.

3. §. Hwar som med wåld tager och bort-
förer annars mans hustru, eller fästeqwinno,
mot hennes wilja; miste lifwet, äntå at han
henne ej håfdadt hafwer. Kommer håfd ther
til; hafwe ock förwerkadt alt sitt lösa gods.

4. §. Förer någor bort med wåld mö, eller
enka, som ej fäst är; hafwe förbrutit sitt lösa
gods, och plichte thertil med en månads fängel-
se wid watn och bröd. Håfdar han henne, mot
hennes wilja; miste lif och lösören, som sagdt är.

5. §. Hwar som lockar, eller bortförer,
qwinno från sin man, eller dotter ifrån fa-
der, eller moder, eller ifrån them, som i theras
ställe äro; böte hundrade daler, eller mera, el-
ler plichte med kroppen, efter som brottet är til.

6. §. Af thet gods, som i alla theßa fall
förbrytes, tage halft Konungen, och halft måls-
ägaden.

7. §. Dråper någor then qwinno, han
wet hafwande wara; miste högra hand, och lif
sitt. Slår han henne så, at fostret ther af
förgås; böte full mansbot. Wiste han ej, at
hon hafwande war, tå han henne slog; ökes
sårabot hans med femtijo daler.

23. Cap.

23. Cap.

Hwad the förwerkadt hafwa, som edsöre bryta.

1. §.

Hwar som edsöre bryter, man eller qwinna, i staden eller å landet, böte hundrade daler, och miste åran. Sker dråp theri, eller rån; miste högra hand, och lif sitt. Bryter några edsöre annan gång; böte tuhundrade daler. Then ej orkar böta, plichte efter thy, som i Straff Balken sägs. Warder then, som edsöre bryter, i samma gierning dråpen, sargad, eller slagen; tå är ogildt alt thet han får.

24. Cap.

Om annat dråp.

1. §.

Dråper man, eller qwinna, någon med wilja, och utan rätta lifsnöd; gifwe lif för lif, och gälle ther hwarken förlikning, eller målsägandens förbön.

2. §. Hwar som bjuder annan at dråpa; stånde samma straff, som han sielf hade dråpet giordt: miste ock then lif, som drap.

3. §. Låter någor lega sig at dråpa annan; warde halshuggen och steglad, så then, som drap, som then ther legde.

4. §. Warder någor öfwertygad, at hafwa gifwit råd til dråpet, och thet therigenom skedt är: eller at han hållit then dråpna och hulpit til: eller wist dråparen rum och lägenhet at dråpa: lånt swärd eller annat wapn thertil: eller skyndat någon tit, ther han wiste sådan

fahra honom föreſtå; tå ſkal både han, och dråparen, lif miſta.

5. §. Nu hafwa flere, i bråd ſkilnad, lagdt hand å then döda, och kan man liuſliga pröfwa af hugg, ſting, eller ſlag, ſom å honom finnas, hwilken af them dödsſåret gifwit; miſte tå han lif, och böten the andre, hwar för ſig, hel eller half mansbot, efter ſom omſtändigheterne åro.

6. §. Hafwa the alle lagdt lika hugg eller ſlag å then döda; tå böra the alle lif miſta.

7. §. Hwar ſom i wredes mode ſkiuter eller kaſtar annan i ſtröm eller ſiö, eller ſtöter neder af tak, ſtällning, eller annan högd, ſå at han theraf döden linter; gifwe lif för lif.

8. §. Drager någor oträngd af wredes mode knif eller ſwärd, ſpänner böſſo, eller reſer annat wapn åt annan, ſtinger, hugger, ſlår, eller ſkiuter åt honom, och råkar thet annan, ſå at han får ther död af; gänge therom, ſom om annat wilja dråp. Sker ej ſkada; böte åntå tiugu daler til tweſkiftes, Konungen, och Häradet eller Staden.

9. §. Slår man annan med ſten, ſtång, trä, ſtör, käpp, hand eller annat, ſå at han dör theraf: eller tager man annan i hals eller halsduk, at han ſtrypes; gifwe lif för lif.

10. §. Dråpa twå hwarannan i bråd ſkilnad: eller kaſta twänne hwarannan i ſtröm eller ſiö, utföre ſtällning, tak, eller annat, och få the både död theraf; liggen ogilde, och warde theras kroppar affides i Kyrkiogård lagde.

11. §. Om utmaning til enwig, och dråp, ſom theri ſker, är ſärſkilt ſtadgadt.

25. Cap.

25. Cap.

Om dråpare eller ogierningsman dråpes, tå man honom fånga wil.

1. §.

Ställer sig dråpare, eller annar ogierningsman til wärn emot then, som honom gripa och fånga wil, eller ifrån rymmande hindra, och warder tå dråpen; ligge ogild.

2. §. Warder dråpare, eller then sitt lif förwerkadt, annorledes, och utan wärjande hand dråpen; tå bötes för honom hundrade daler til Konungen, och hundrade daler til Häradet eller Staden.

26. Cap.

Huru dråpare straffas skal, når han på flychten och fri fot kommen är, eller ther skiäl til äro, at han lif sitt behålla må.

1. §.

Rymmer dråpare och kommer på fri fot; ransake Domaren åntå om dråpet å färska gierning. Söker dråparen ej Konungens leid inom natt och åhr: eller får han leid, och kommer ej fram förfallelös inom then tid, honom i leidebrefwet förelagd är; dömes tå fridlös öfwer hela Riket, och alla thertil liggande Länder: och bötes af hans gods full mansbot tryhundrade daler.

2. §. Nu kommer han fram på Konungens leidebref, och dör, sedan han til saken fäld är, och förr än dag hans ute är; tå bötes af hans gods full mansbot.

3. §. Pröfwar Konungen, eller thes Domhafwande, dråparens gierning wara sådan, at han målsåganden förlika må, och lif sitt behålla; böte tå hundrade daler til Konungen, och hundrade daler til Häradet eller Staden, och målsåganden niute thet til honom utfäst war. Dör dråparen förr ån han målsåganden förlikt; tå bötes af gods hans full mansbot.

4. §. Warder man så öfwerfallen, at han lif sitt ej frälsa kan, utan at han dråper then honom å lif tränger, och gitter han then nöd med fulla skiäl wisa; ware tå för alt straff fri, och then han drap, ligge ogild.

27. Cap.

Om dulgadråp.

1. §.

Finnes man eller qwinna å landet dråpen, och warder ej några lagliga til dråpet wunnen inom natt och åhr, eller skiäliga therföre mißtänckt; tå skal Häradet efter mantalet böta för thet dulgadråp hundrade daler: Tage halft Konungen, och halft målsåganden.

28. Cap.

Om dråp, som sker af wållande, utan upsåt at dråpa.

1. §.

Lägger man af wårdslöshet laddad och spänd bößo, eller annat slikt ifrån sig, theraf barn, eller andre lätteliga kunna få skada: eller trycker af laddad bößa opröfwad, ther folk före är: eller skiuter til måls å wägg, eller annorstädes, eller åt diur

diur och foglar, å then ort, han weta kan och bör, at want är, thet folk ther gå och wistas: eller kastar ther, eller fäller ifrån hus och ställning stock, sten, stång, eller annat, och ej förut warnar them, som under äro: eller kastar något öfwer plank, eller tak, in på annars gård och tomt, eller på almän gata och grund, genom fenster och glugg, eller ifrån wind, theraf skada tima kan: är ther några föreståndd, och får död af; bötes i thesa och slika mål, hel eller half mansbot, som brottet är til.

2. §. Skuffar, eller slår man annan, af wredes mode, eller föracht, med hand eller annat, så at han faller theraf kull, och stöter sig emot sten, wägg, eller mur, at han får ther död af; böte full mansbot.

3. §. Nu wil man wika undan annars slag, hugg eller hötande, och faller i thet samma ned, och stöter sig til döds; böte then, som thertil wållande war, half mansbot. Sker thet å mur, ställning, eller annan högd, ther fahran större är; böte full mansbot.

4. §. Drifwer man annan ut til sådan ort, eller arbete, eller ock i sådan tid, ther af lifsfahra är, och linter han ther död af; ware lag samma.

5. §. Hwar som owarsamliga, i lek och skämt, til annars död wållande är; böte som brottet är til, hel eller half mansbot. Finnes then döde self tillika hafwa död sin wullit; ware tå bot mindre, thet Domaren pröfwa må.

6. §. Ther twälfwelächtigt är, om then döde af sot, eller annars handawerk döden fått; böte Domaren, eller Konungens Befalningshaf-

wande, then dödas kropp syna, innan then begrafwen warder.

29. Cap.

Om dråp och bana, som timar mer af olycko, ån annars wållande.

1. §.

Kan thet så hända, at then, som i rätta lifsnöd wil sig wärja, eller far efter at fånga then, som lagliga gripas må, slår, eller skiuter åt honom, eller them honom wärja wilja, och annar kommer i mißhugg, och får ther död af: pröfwes sådant emot hans wilja och upsåt skedt wara; böte tå wådabot til målsägandeu tiugu daler. Ej bör mer ån ett hugg eller skott för wåda räknas. Warda flere får af ett skott eller hugg; ware thet ock wåda.

2. §. Skiuter man med bößo, eller båga til måls, eller åt diur, eller foglar, å then ort, thet lofliga ske må, och ther man ej tänka kunde folk före wara: eller kastar man å sådan ort sten, stång, eller hwad thet helst är, och får ther någor död af: kan tå pröfwas, at dråpet af wåda, utan hans upsåt och wilja skedt är; böte han tiugu daler, målsägandens ensak. Samma lag ware om then, som skiuter eller kastar, och thet tager först emot jord, sten, hus, stock eller annat, och studsar så tådan, at annar liuter ther död af.

3. §. Faller annars mans hus, tak, eller wägg, eller skorsten neder, och slår någon til döds; ware wådabot tiugu daler, målsägandens ensak. Samma lag ware, ther någor får död af annars mans ogilda bro, eller faller i annars mans brunn, som

som ej hölgd, eller inbygd är: eller leger man ut ogildt fartyg. Är man förut warnad; böte half mansbot.

4. §. Lägger man gilder för diur i skog eller annorstädes, med spiut, stång, grop, eller snaro; tå skal han thet lysa låta Söndagen, förr än han thet giör, och kungiöra, hwar the ligga skola. Försummar han thet, och liuter någor menniskia theraf död; böte half mansbot. Är så lyst, eller sker slik olycka inom tomt och gård, ther annars mans rätta farwäg ej är; ware wådabot.

5. §. Nu dräpes hafwande qwinna med wåda; tå ökes wådabot med tijo daler.

6. §. Hwar som i oläst rum lemnar laddad bössa, så at barn eller annat folk af oförstånd kunna thermed skada giöra; böte tijo daler, åntå at ingen skada theraf timadt.

30. Cap.

Om barn, eller tienstehion, dräpas med wåda.

1. §.

Dräper fader, eller moder, barn sitt med wåda, ther i doch grof förseelse är; tå bötes half mansbot, och gånge med arfwet, som i Ärfda Balken skils.

2. §. Ligger moder ihiäl barn sitt; ransake therom Domaren strax, ther thet i Staden skedt: å Landet ransakes af Presten och soknens äldsta i soknestufwun, ther Kronofogde eller Länsman bör när wara. Finnes thet af wåda skedt; blifwe hon tå warnad, och ware för böter fri. Pröfwes thet annorlunda skedt; gånge tå saken til Domaren.

ren. Lägger amma spädt barn hos sig i säng; böte fem daler, åntå at barnet ej får theraf skada. Warder barnet theraf förqwafdt, eller får thet död af annor hennes wårdslöshet; straffes med ris, eller plichte med fängelse wid watn och bröd, som brottet år til.

3. §. Agar fader, eller moder, barn sitt så hårdeliga, at thet får död ther af; böte full, eller half mansbot, som saken år til.

4. §. Giör husbonde, eller matmoder, thet tienstehion sitt; gånge therem, som om annat dråp i hwart mål om sig sagdt år.

31. Cap.

Om dråp och annan mißgierning af öfwermaga.

1. §.

Dråper öfwermage, som åldre år ån siu åhr, och yngre ån femton åhr, någon med wilja; tå bötes af gods hans tretijo daler. Orkar han ej böta; warde med ris agad hemma i huset, eller wid Tings eller Rådstufwu dör, alt som ondskan eller åldren år til. Nu fyller han snart femton åhr, och pröfwes hans ondska och arghet wara större, ån emot thes ålder swarar; straffes tå som mogande man. Sker dråpet ej med wilja, doch af grof förseelse; warde tå risad af fader, eller moder, eller om the ej til åro, af nästa fränder; och skal ther någor Lands eller Stadsbetient når wara.

32. Cap.

Om dråp af then, ſom afwita är.

1. §.

Dråper afwita någon; böte the honom eller henne wårda ſkulle, tiugu daler, målsägandens enſak.

33. Cap.

Om okynnes få, eller hund, dödar man, eller qwinno.

1. §.

Dödar okynnes få, eller hund, någon menniſkia, och wiſte ej ägaren, thet få eller hund okynnes wara; gifwe ut ſkadediuret at dödas, och förlike målsäganden. Warder någor af thy ſargad; gälde tå ägaren läkarelön, och ware ther med ſaklös. Kan thet pröfwas, at han wiſte thet okynne; böte half mansbot, om någor theraf död liuter. Sargar thet någon; böte tijo daler för wårdslöshet, och half fårabot. Får någor lyte theraf; gifwe ther til lytesbot, målsägandens enſak. Nekar han ſig wetat hafwa, at thet war okynnes få, eller hund, och finnes halfwa ſkiäl thertil; wärje ſig med ſielf ſins ed, eller böte ſom ſagdt är. Warder han lagliga tilſagd, thet få eller hund at döda, och giör thet ej, och ſker ſedan ſkada å man eller qwinno til liſwet; böte full mansbot. För får, theraf död ej kommer, bötes fulla fåraböter.

2. §. Hiſsar man hund å folk, eller jagar, af öfwermod, häſt, oxa, eller annat diur, å någon, at honom ther med ſkada giöra; ſtraffes, ſom han thet med egen hand giordt hade, ehwad thet är dråp, eller får.

3. §. Föder man hemma biörn, warg, eller andra wilda diur, och stånger them ej wål in, eller häftar, och warder någor menniskia af them dödad; böte hel eller half mansbot, som wårdslösheten år til. För sår böte fulla eller halfwa såraböter. Warde ock thet diur genast dödadt.

34. Cap.

Om man sårar annan i ansichte, eller hals; eller hugger af lem, eller slår ut tänder.

1. §.

Hugger man annan i ansichte, eller hals: eller hugger af eller förderfwar näso, öra, hand, arm, eller fot: eller slår ut öga, så at han theraf lyte får; böte i lytesbot femtijo daler, och för såramålet tretijo daler. Warda flere lemmar, än en, afhuggne eller förderfwade; böte för hwarthera både lytes och sårabot, som sagdt år. Lytesbot niute målsåganden enskilt, och såraböterne gånge til treskiftes: the skola sidst uttagas.

2. §. Hugger man af annan tumelfinger, fot fram om wrist, eller hål; böte tretijo daler för lytet, och tiugu daler för såramålet. Hugger man af thet, som näst år til tumelfinger; böte tiugu daler för lytet, och femton daler för såramålet. För hwarthera af the andra fingren bötes i lytesbot femton daler, och för såramål tijo daler. Tå å fot ware så gild i såramål, som finger å hand, och halft mindre i lytesbot.

3. §. Slår man någon så, at ben bräckes, eller loßas, i hufwud, arm, lår eller ben, och kommer ej afhugg i: eller stinger man någon genom lif,

lif, eller lem; böte tiugu daler. Kommer ther lyte i; böte hälften emot afhugg.

4. §. Warda tänder utslagna; tå bötes för hwarthera lytesbot sex daler, och sårabot sex daler.

5. §. Nu hugger man åt annan, och wil skada giöra: står annar före, och får sår eller afhugg; böte åntå för hwart om sig, som förr är sagdt.

35. Cap.

Om kiöttsår, slag, kindpust och hårdrag.

1. §.

Warder man huggen, eller stungen, i arm, lår, eller annorstädes å kropp, ther afhugg eller benlösning ej sker; ware tå tijo dalers bot för hwart sår.

2. §. Giör man mindre sår, slår annan blå eller blodig; böte för hwarje blånad eller blodwite twå daler.

3. §. Slår man annan kindpust, och synes ej åkomma; böte sex marck.

4. §. Drager man annan i hår, eller skägg, skuffar, stöter eller knubbar, och synes ej åkomma; ware samma bot.

5. §. Komma mån samman af bråd skilnad, och får annar sår, och annar död; tå straffes dråpet efter lag, och sår ware ogildt. Sarga the hwar annan, och dör ingenthera; böte hwar för sin gierning, dock hälften mindre then, som först slagen blef.

6. §. I the mål, therom i 3. och 4. §. §. skils, må ingen kära, utan rätter målsägande, ther

ther brottet ej sker å tid, och ort, som fridlyst är.

36. Cap.

Huru bötas skal, om man slår hustru sina, eller hustru man sin; eller husbonde, eller matmoder, legohion sitt.

1. §.

Hwilken man af hat, eller i dryckenskap, eller för annor qwinnos skul, slår hustru sina blå eller blodig, lahm eller lytt; ware thet alt i tweböte. Slår hustru man sin; stånde samma rätt.

2. §. Slår husbonde, eller matmoder, legohion sitt, så at thet warder theraf lahmt eller lytt; ligge thet i laga bot, som förr är sagdt. Näpsa the thet skäliga för brott thes; ware ogildt.

37. Cap.

Huru öfwermage böta skal för sår och lyte.

1. §.

Giör öfwermage fullsår, then som äldre är än siu, och yngre än femton åhr; böte halft mindre, än then som myndig är, så i lyte, som såramål. Giör han mindre åkomma, som är blånad, eller blodwite; ware lag samma. Hafwer han ej egit qods at böta af; rises tå af föräldrar, eller förmyndare.

38. Cap.

Om såramål, som ske af rätt wåda.

1. §.

Hwar som i såramål något giör med wåda, och ej af upsåt, och med wilja; böte så för såramål,

mål, som för lyte, hälften, eller fierdung mindre, än för wiljagierning, efter thy wådan är til. Sker thet af full wåda, ther han skadan ej föreſe eller wägja kunde; ware saklös.

39. Cap.

Huru sår skola synas, och wårdas; och om läkare lön.

1. §.

Hwilken som i Staden warder sårad, eller slagen; kåre genast för Rätten, och warde två gode mån nämnde, helst Stadens läkare, som the sår granneliga syna skola, och therom witna. Sker thet å landet, och är Tingstima inne, eller för handen; tage then, som slagen är, genast stemning å then, som slog, och han ware sedan plichtig, å samma, eller nästa dag til swars komma. Är ej Tingstima inne, eller når för handen, eller är then slagne ej så föhr, at han kan sielf til Tings komma; låte tå syna såren af them, som thet förstå, och sedan therom witna kunna.

2. §. Warder någor så stungen, sårad, slagen, eller kroßad, at han dör inom natt och åhr, och pröfwes tå liusliga, at han af then handawerkan död blef; gifwe then, som sårade, eller slog, lif för lif. Nu kan annor siukdom tilkomma, eller läkarens wårdslöshet, eller annat ofall; ware tå fälder til hel, eller half mansbot, alt som omständigheterne åro til.

3. §. Warder lem ofärdig och lam efter natt och åhr, sedan man slagen eller sårad wardt; tå bötes therföre lytesbot, som sagdt är, målsägandens ensak.

4. §.

4. §. I alla såramål, ther man böter före, gälde then brotslige läkarelön, hinder, och all annan kostnad och skada, och thertil för sweda och wärck. Pröfwe ock Domaren, hwad brist then sårade i sin näring theraf hafwer, och lägge honom skiälig wedergällning til.

40. Cap.

Om stöld.

1. §.

Hwar som första gången stiäl gods, eller penningar, öfwer tijo daler; böte tre gånger så mycket, som thet stulne wärdt är. Orkar han ej böta; plichte med kroppen, doch ej högre, än efter stöldens wärde.

2. §. Stiäl några å flera ställen, än ett, eller på åtskilliga tider, och hafwer ej förr warit för tiufnad lagförd och straffad; tå skal om hwarje tiufnad särskilt å sin ort ransakas, och ther pröfwas, om han til tiufnaden saker är: gånge sedan Dom öfwer tiufwen för altsamman, ther han sidst lagföres, och plichte, som then ther första gången stulit.

3. §. "Warder tiuf för stöld andra gången "lagförd; böte fyradubbelt tiufnadens wärde. Or"kar han ej böta; plichte med kroppen, som sagdt "är, och tå ökes straffet med fem par spö, eller "fyra par ris. Kommer han tridie gången å"ter, och stiger tiufnaden til hundrade daler; "warde hängd, ehwad thet är man, eller qwin"na. Är tiufnaden mindre; miste ej lifwet: utan "plichte med kroppen, efter stöldens wärde, och arbete

"arbete i try åhr under Konungens håchte. Stiål "han fierde gången; warde hängd."

4. §. Alt thet stulit år, bör gåldas åter, förr ån böter uttagas. Gitter tiufwen thet ej; förnöje målsåganden med arbete, når tiuf ej lif miſter, eller til Konungens arbete dömd år.

5. §. Stiål någor frucht ur trågård, humblegård, rofwogård, eller kålgård, årter, bönor, ållon eller nötter til full mans bördo, eller laß: eller stiål och förer bort ett laß af annars huggen wed, timmer och gårdsel; stånde tiufsrätt. År thet mindre; tå bötes, som om snatteri sägs.

6. §. Hwar som bryter sig in i något rum, eller hus, til at stiåla, åndoch han alsintet finner eller tager; straffes förſta gången med nijo par spö, eller siu par ris. Sker thet andra gången; ware twegildt. Kommer han tridie gången åter; plichte med tiugu siu par spö, eller tiugu ett par ris, och fierde gången med tretijo sex par spö, eller tiugu siu par ris. Hafwer han ock tå något stulit; plichte therföre särſkilt, som förr sagdt år.

7. §. Bryter tiuf sig in genom fenſter, eller eljeſt i gård och hus om nattetid, och får sår, eller warder dråpen; ware ogildt. Sätter han sig til motwärn, ehwad thet år natt, eller dag; ware lag samma. Giör han them skada, som sitt wärja wilja; liage i tweböte, och plichte thertil för hemfrids brott.

8. §. Tager annar man tiufwen, ån then, som rätter målsågande år, eller gödſet wårda borde; tå åger han tiugunde penningen af alt, thet tiufwen ther hade med sig, som hans egit war.

9. §.

9. §. Wil ej målsåganden sielf anklaga tiufwen för Rätta; kåre tå then, som å Konungens wägnar kåra åger, och niute målsågande rätt.

10. §. Hwilken med wilja släpper tiuf, och honom utur wågen skaffar, sedan han gripen och fångslad är; plichte som i Straff Balken, och förr i thenna Balk urskils.

41. Cap.

Om flere stiåla med samnad hand, eller någor warder thertil lockad eller buden, eller eljest är i tiufnad delachtig.

1. §.

Sålla sig twå eller flere samman at stiåla; tå skal hwarthera straffas efter hela tiufnadens wärde, ehuru the then sig emellan deldt hafwa. Och then sitt mist, niute thet åter af thes gods, som hafwer at gälda med.

2. §. "Lockar någor, eller biuder, öfwer"maga, at stiåla med sig: eller giör mannen "thet med sin hustru: föräldrar med sina barn: "förmyndare med then omyndiga: förman med "then, som står under hans lydno: husbonde, el"ler matmoder, med sitt tienstefolk, eller inhy"ses hion; stånde samma rätt, som then ther andra "gången stulit. Warder han åter med sådan "gierning funnen, och stiger stölden öfwer hun"drade daler; warde hängd: och then, som war "lockad, eller buden, at stiåla, straffes som an"nar tiuf, ther han til mogen ålder kommen är."

3. §. Nu hafwer någor eljest hulpit tiufwen med råd, eller dåd; stånde samma rätt, som tiufwen

wen sielf. Then som wetandes giömdt eller nött med honom: eller haft förut kunskap, at tiufnaden ske skulle, och thet ej uppenbarat: eller wiste wara stulit, och halp thet at dölja: eller ock hafwer på annat sått tiufnaden främjadt; stånde tiufsrått.

42. Cap.

Om hustiufnad, och nidings stöld.

1. §.

Stiål, snattar, eller upsåteliga förfar, eller undandöljer tienstehion, eller annar betient, något af thes husbondas egendom; thet ligge alt i tweböte mot annat snatteri och tiufnad.

2. §. Stiål man litet eller mycket, tå wådeld, wattunöd, skiepsbrott, wåldswerkan, eller fiende åkommer och tränger: eller ock något undan sådan fahra och nöd bergadt år; warde hängd.

3. §. Stiål skieppare, forman, eller theras folk, thet them gifwit år at föra eller förwara; gälde thet åter, och böte fyradubbelt tiufnadens wärde. I thy fall ware samma lag, ther gästgifware, eller krögare, från gästen stiål.

4. §. Tager några swikeliga af barn, som yngre år, ån tolf åhr, eller af then, som afwita år, kläder, smide, eller annat, hwad helst the å sig bära: eller stiäll några i badstufwu: eller af then, i swår siukdom ligger, eller af någon död menniskia: eller af sofwande å marken, eller ther almån farsot i hus år; ware ock lag samma.

5. §. Stiål några af thet skiep, eller gods, som år strandadt, eller utan folk til lands kominit; straffes som nu sagdt år.

43. Cap.

Om then, som stiål ute på marken; och om någor tager annars mans båt eller häst; eller miölkar hans ko, får eller get.

1. §.

Stiål man å åker, eller ång, såd skuren, eller oskuren, hö eller halm stackad, eller ostackad, eller annars mans häst eller boskap, som går i bet ute å marken, inom, eller utom hägnad; ware thet i tweböte.

2. §. Samma lag ware; ther någor stiål bistock, eller fisk utur annars mans dammar, sumpar, nät, miärdar, katsor, eller andra fiketyg: foglar och diur ur jagtredskap, eller sielfwa redskapen, och annat thylikt.

3. §. Tager någor och brukar, utan lån eller lego, annars mans båt, eller fartyg, eller häst, och pröfwes han thet hafwa giordt utan ondt och argt upsåt; gälde dubbel lego, och all skadan åter.

4. §. Miölkar någor annars mans ko, får eller get; stånde wid Tings dör, eller Rådstufwu dör en tima, med miölkekäril i handen.

5. §. Rifwer man annars gärdesgård, och släpper få in i åker eller ång, eller i andra ägor; plichte som i Bygninga Balken sagdt är.

44. Cap.

Om then, som lägger skatt och tunga å Konungens skattskyldiga undersåtare.

1. §.

Dierfwes någor lägga skatt, giärder, eller annan tunga å Konungens undersåtare: eller swike-

swikeliga taga högre tull och skatt ut, än bewiljadt och påbudit är; gälde skadan åter, och stånde dubbel tiufsrätt.

2. §. Hwilken Konungens Embetsman, hög eller låg, som sielf, eller genom andra, intalar, eller förleder undersåtarna til något sammanskott, kostnad, utgift, eller arbete; rätte up skadan, miste embetet, och böte tuhundrade daler. Tager han sådant emot, tå thet, såsom af fri wilja biudes; böte hundrade daler, och gifwe åter thet han tog.

45. Cap.

Om then, som swikeliga drager til sig Kronones ingäld; så ock om Upbördsman något theraf förskingrar.

1. §.

Hwar som swikeliga drager under sig Kronones ingäld; stånde dubbel tiufsrätt.

2. §. Griper Upbördsman til Kronones, Stadens, eller andra almänna medel, och them förskingrar; miste tienst sin, och gälde åter, med sex af hundrade i ränta: böte ock ther til fyratijo daler för hwarje hundrade, som han tilgripit. Kan han ej fullt återgälda, och är thet under, och til hundrade daler; arbete wid Konungens Slott eller Fästning, ett åhr. Stiger thet något ther öfwer, eller til tuhundrade daler; arbete, som sagdt är, i tu åhr, och så widare. Stiger thet öfwer nijohundrade daler, eller til tusende; arbete i tijo åhr. Tilgriper han något ther öfwer; arbete i hela sin lifstid. Går thet öfwer tutusende daler; warde hängd. Och gänge ej

thes mindre, i alla theßa fall, i betalning, hwad han i bo hafwer. Nu kan han skadan gälda, men ej böterna, och stiga the böter til tusende daler, eller ther öfwer; sitte en månad i Konungens häckte wid watn och bröd. Äro böterne mindre; plichte med sådant fängelse i åtta, eller fiorton dagar, eller tre wekor, alt som Domaren thet pröfwar.

46. Cap.

Om Kyrkiotiufnad.

1. §.

"Stiäl man något i Kyrkio, ehwad thet Kyrkian tilhörer, eller är af andra ther i förwar satt, och är thet hundrade daler eller mera wärdt; warde hängd."

2. §. Nu stiäl ther några mindre, än hundrade dalers wärde; ligge i tweböte, arbete och thertil, wid Konungens Slott eller Fästning, ett eller flera åhr, efter som brottet är til.

3. §. Hwar som stiäl något af annan under Gudstienſten, antingen inne i Kyrkian, och annorstädes, ther uppenbar Gudstienst hålles, eller stiäl ute å Kyrkiowall, häst, eller hwad thet är; böte dubbla tiufwa böter.

4. §. Samma lag ware om then, som stiäl i något likhus, eller gräfwer up död kropp, och tager swepning, kista eller klädnad: eller stiäl i fattigstufwu, eller i Kyrkians wapnhus, eller ur fattigbößo, som utom Kyrkio är.

47. Cap.

Om snatteri.

1. §.

Tager eller snattar någor tijo dalers wärde, eller mindre; thet må ej stöld heta: utan gifwe han thet åter, och böte hälften af wärdet. Kan han thet ej; plichte med trè dagars fängelse, och förnöje målsäganden med arbete. Giör han thet andra gången; gälde åter, och böte fulla wärdet. Sker thet tridie gången; stånde tiufsrätt.

48. Cap.

Om fynd och hittegods, och huru thet bör lysas up.

1. §.

Hwar som något hittar, han bör thet genast kungiöra, och lysa låta tre Söndagar å rad, i närmasta Kyrkio å landet, eller i alla Stadens Kyrkior, så ock å Häradsting, eller Rådstufwu. Kommer then, som mist hafwer, och wiser at thet hörer honom til; tage sitt åter, och gifwe skiälig hittelön. Kommer han ej inom natt och åhr, sedan lyst är; tage Konungen twå delar, och tridiung then som hitte.

2. §. Af nedgrafwen skatt, botnfynd, eller annat slikt, ther ej fins ägare til, tage jordägaren halft, och halft then som hitte. Är thet gammalt mynt, gull, silfwer, koppar, metall eller andra konststycken; tå bör han thet Konungen biuda. Löser Konungen thet in; gifwe honom fulla wärdet, och en åttonde del ther til: then lösn behålle han,

som hitte. Om strandwrak och skiepsfynd, urskils i Siölagen.

3. §. Hittar man håst, oxa, ko, får, get, eller hwad få thet är; låte en gång lysa, och niute af ägaren foderlön och all annan kostnad, sedan then nytta räknad är, som han af thy haft. Nu är skiälig misstanka mot then, som säger sig hittadt hafwa; tå skal han sig urtiufwa giöra med lysninga witnen, och sielf sins ed, at han thet få ej af illwilja och list, utan som driftefå, uptog. Kommer ej han inom natt och åhr, som rätter ägare är; tå äge han få, som hitte.

4. §. Hittar man bi å annars ägor, och låter ej lysa, utan tager them bort; gånge therom, som i nästa §. sägs. Sätter man up tom bistock i skog, eller annorstädes, och med mat och bete lockar til sig annars mans bi; böte tre daler, och gifwe them åter.

5. §. Nu hittar man något, och låter ej så lysa, som sagdt är; gifwe åter, och böte dubbelt så mycket thet wärdt war, som han hitte, eller theraf förtegadt eller försnilladt hafwer.

49. Cap.

Om stulit gods kiöpes, eller tages i pant; och huru man må sig urtiufwa giöra; så ock om then, som swikeliga sig tilägnar annars mans gods.

1. §.

Kiöper någor, eller tager i pant, thet han wet stulit wara; ståndе tiufsrätt: och then sitt mist hafwer, tage thet lagliga åter utan lösn. Nu kiöper man något af then, som misstänckt är;

år; böte tijo daler, och gifwe åter thet han så kiöpte, om godset år stulit.

2. §. Klandras thet som stulit år, och säger man sig thet kiöpt hafwa, eller wil på annat sätt genom fångesman, eller witnen, wisa sin rätt; tå skal thet gods, i Rätten, eller hos bofast man, insättas, och fångesmannen eller witnen framhafwas. Sker thet inom then tid, som Domaren förelägger; ware han saklös, som ifrån sig leda gitter, och swara tå then, som thet ledes til. Kan han ej wisa laga fång; gifwe ut thet, som klandras, och giöre sig urtiufwa med sielf sins ed, om Domaren thet skäligt pröfwar. Gitter han ej eden gånga; stånde tiufsrätt. Hafwer han witne, at han thet redeliga kiöpt, åntå at han ej fångesman framskaffa kan; ware saklös.

3. §. Lägger någor märke å thet, som hörer annan til, dödt eller qwickt: eller lägger märke å annars märke, och wil sig ther med något tilägna; stånde tiufsrätt.

50. Cap.
Om öfwermage stiäl.

1. §.

Stiäl öfwermage, som år under femton åhr; gifwe thet stulna åter, så ofta thet sker, och warde näpst af föräldrar, eller af målsman sin. Hwilken som öfwermaga ther til lockar eller tubbar; straffes som förr sagdt år.

51. Cap.
Om bodrägt.

1. §.

Drager mannen något lönliga undan hustrun, eller hustrun undan mannen, eller barnen

undan förâldrar, eller the från hwar annan, som i bolag âro; stânde them fritt, om the then brotsliga therföre lagsöka wilja. Kommer saken för Domaren; pröfwe tâ han upsâtet och omständigheterna, och lämpe straffet therester.

52. Cap.

Huru man skal sitt återtaga, eller annan lagliga til tiuffsâk binda, och therom ransaka låta; och om man utan skiâl annan något gods frânkânna wil.

1. §.

Ingen må sielfwilligt taga åter thet han widkânnes, ehwad thet âr ifrân honom stulit, eller han thet tappadt hafwer: utan lite Befalningshafwanden, eller Domaren ther om til: doch må han thet återtaga af then, som âr lösker man, eller mißtânckt at wilja rymma, eller ther stulit gods â fârska gierning finnes.

2. §. Nu hafwer man wâhn â, eller någon kunskap, hwart tiuf, eller tiufnad, âr kommen; begiâre tâ lof af Hâradsfogde, eller Länsman â landet, eller af Borgmâstare och Râd i staden, at ther ransaka, och säge hwad han hafwer mist, och hurudant, så ock sina skiâl ther til: såsom, at then mißtânckte förr stulit, eller at sâdana tiuffsaker hos honom sedda âro, eller at han them försâldt, eller at han hâller sig undan, och synes taga sak â bak, eller warit i sâlskap med andra, som tiufnaden med skiâl tilwitas kan: I theßa och flera sâdana fall, må ransakan honom ej nekas: utan fare han tit med twânne Nämndemân, eller twânne edsworna Stadstienare, eller ock andra

goda

goda mån, och förkunne ther byamån, eller husbondan, at the tit ſände åro. Finnes ej thet man ranſakar efter; bewiſe tå then, ſom ranſakan begiärte, eller gånge ed, at han ſitt miſt hafwer, och ej af illwilja ranſakning ſökt. Ej må man annorlunda ranſaka af ſielftagen macht. Giör thet någor, och finner ej tiufnaden; böte tijo daler, och fylle ſkadan.

3. §. Sätter ſig byaman, eller bonde, til motwärn, och wil ej tillåta ſådan ranſakning: utan öfwerfaller them, ſom ranſaka ſkola, med hugg och ſlag, eller med ſmädeord; plichte, ſom i 18. Cap. 9. §. i thenna Balk ſagdt är.

4. §. Är ej husbonden ſielf hemma, utan huſtrun; gånge ranſakan för ſig lika fullt. Är han ogift, och låter någon annan huſet föreſtå; ware lag ſamma.

53. Cap.
Om lönſkaläge.

1. §.

Lägrar ogift man ogift qwinna; böte mannen tijo daler, och qwinnan fem. Sker thet annan gång; böte dubbelt, och tridie gången; tredubbelt. Förſer ſig någor thermed fierde gången, eller flera; böte för hwarje gång, han åttatijo daler, och hon fyratijo daler.

2. §. Af theſſa böter tage fader, eller moder, eller målsman, målsägande rätt, ther the åkåra. Kåra the ej; kåre tå then, ſom å Konungens wägnar kåra åger, och niute målsägande rätt. Giſwer han någon ſkuld, och gitter thet ej bewiſa; plichte för olaga tilmåle, ſom lag säger.

3. §. Orka the ej böta, som lönskaläge giordt hafwa; plichte tå man första gången med fiorton dagars fängelse, eller arbete wid Kyrkio, Slott eller Fästning, och för andra gången dubbelt: qwinna straffes hälften mindre. Sker thet tridie gången; plichte man med tolf dagars fängelse wid watn och bröd, eller tijo par spö: och qwinna med sådant fängelse åtta dagar, eller fyra par ris. Fierde gången straffes man med tiugu dagars fängelse wid watn och bröd, eller tiugu siu par spö: och qwinna med sådant fängelse tolf dagar, eller tijo par ris.

4. §. Lägrar någor en qwinno, som dumbe är, eller husbonde sin tienstepigo; ligge han i tweböte, ehwad thet är hor, eller lönskaläge. Om then, som håfdar afwita qwinno, eller öfwermaga, är förr sagdt.

5. §. Tager man then til åchta, som han lägradt hafwer; gifwe til Kyrkian, för otidigt sängelag, twå daler hwarthera.

6. §. Lägrar förmyndare mö, som under hans wärjo är, eller läremästare then, som honom til underwisning förtrodd är; tå straffes han med fängelse wid watn och bröd, eller annan kropsplicht, efter omständigheterna, och hon plichte efter lag.

7. §. Hafwer någor haft lägersmål med flera, och för sådant brott förr ej warit lagförd; ware enfall bot för hwarthera, som sagdt är.

8. §. Äro flere barn aflade med en qwinno, och lagsökning ther emellan ej skedd; böte, som för ett lägersmål.

54. Cap.

54. Cap.

Om lägersmål i fästom, och under åchtenskaps löfte.

1. §.

Häfdar fästeman sin fästeqwinno: eller häfdar man mö, eller enka, under åchtenskaps löfte, och wil henne sedan ej åchta; gånge therom, som i Giftermåls och Ärfda Balkarna skils.

2. §. Lägrar fäst man ofäst qwinno, eller låter fäst qwinna lägra sig af ofäst man; böte then fäste fyratijo daler, och then andre tiugu daler. Wiste ej then ofäste, at then andre fäst war; plichte, som för lönskaläge.

3. §. Fäster man sig twänne, och först häfdar then förra fästeqwinno, och sedan then senare; böte hundrade daler. Hafwer han först häfdadt then senare, och sedan then förra; böte femtijo daler. Samma bot ware; ther någor fäster sig twänne, och häfdar ej utan then senare.

4. §. Häfdar fäst man then qwinno, som annan fäst är; böte hwarthera åttatijo daler.

55. Cap.

Om enfalt hor.

1. §.

Giör ogift man hor med gift qwinno, eller ogift qwinna med gift man; böte then, som gift är, åttatijo daler, och then ogifte fyratijo daler. Nu gifwer ogift qwinna, som häfdad är, gift man skuld, at han henne lägradt, och pröfwar Domaren, at han med ed sig ther ifrån fria bör: gitter han eden gånga; plichte hon tå som för lönskaläge.

2. §.

theras, til böter, eller almänt arbete. Komma the oftare åter; straffes med ris efter omständigheterna.

58. Cap.

Om lägersmål med syskonebarn.

1. §.

Lägrar man sitt syskonebarn; böte hwarthera fyratijo daler. För lägersmål med then, som förr ägt hans eller hennes syskonebarn til åchta, eller eljest häfdadt hafwer; bötes som för lönskaläge.

2. §. Bryter någor andra gången; ware thet i tweböte.

59. Cap.

Om blodskam, och lägersmål i andra förbudna leder.

1. §.

Lägrar någor sin åchta, eller oächta blodsfränko i rätt nedstigande eller upstigande led, såsom fader sin dotter, eller dotterdotter, och son sin moder, modermoder, eller fadermoder, tå skola the begge halshuggas, och ej i Kyrkiogård begrafwas.

2. §. Samma lag ware om them, som i upstigande eller nedstigande swägerskaps led, med hwarannan sig beblandadt hafwa: såsom man med sin hustrus moder, eller sin stiufmoder, eller med sin sonahustru, sonasons eller dottersons hustru, stiufdotter, stiuffons dotter, eller stiufdotters dotter: eller qwinna med sin mans fader, eller sin stiuffader, eller sin dotters man, eller

eller med sin stiufson, eller med thes, eller sin stiufdotters, son.

3. §. Lägrar någor sin samsyster, eller halfsyster, ehwad then är ächta, eller oächta; tå hafwe ock the både förwerkadt lifwet.

4. §. Sker lägersmål med brodersdotter, systersdotter, eller theras afkommo, eller med fadersyster, eller modersyster: eller häfdas qwinna af sin brodersson eller systersson, faderbroder, eller moderbroder sin; ware lag samma.

5. §. Sker enfalt, eller twefalt hor, med någon i theßa skyldskaps eller swägerskaps leder; warde mannen steglad, och konan i båle bränd.

6. §. Begår man hor med sin hustrus ogifta syster, eller hustru med sin mans ogifta broder; straffes mannen med fyratijo par spö, eller en månads fängelse wid watn och bröd, och qwinnan med tretijo par ris, eller fängelse, som sagdt är.

7. §. Lägrar man sin broders enka, eller twänne systrar: eller lägras qwinna af sin afledna mans broder, afledna systers man, eller twänne bröder; straffes med tiugu fyra dagars fängelse wid watn och bröd, eller mannen med tretijo tu par spö, och qwinnan med tiugu fyra par ris.

8. §. Häfdar man sin hustrus broders eller systers dotter: faderbroders enka, eller hafwer qwinna lägersmål med sin mans broderson eller systerson, eller med sin fasters eller mosters man; böte hwarthera för swägerskaps brotter åttatijo daler: eller straffes med tiugu try par spö, aderton par ris, eller tiugu dagars fängelse wid watn och bröd. Är enthera gift; straf-

straffes med tretijo tu par spö, tiugu fyra par ris, eller tiugu fyra dagars fängelse wid watn och bröd.

9. §. Håfdar någor sin afledna hustrus stiufmoder, eller stiuffons hustru, eller sin stiuffaders enka; eller hafwer qwinna lägersmål med sin mans stiuffader, eller stiufdotters man, eller sin mans stiufmoders efterlemnade man; tå bötes för swägerlags brottet åttatijo daler, och thertil för lägersmålet särskilt. Sker thet i andra swägerlaget å sidone; plichte ej mer, än för annat lägersmål.

60. Cap.

Om then, som liuger å annan, och om oqwädins ord.

1. §.

Gifwer man någon an in för Rätten, eller Konungens Befalningshafwande, för then sak, som går å lif, eller åra hans, och wil honom thertil binda, men gitter thet ej: och pröfwas, at han thet falskeliga och af argt upsåt giordt; stånde samma straff, som then angifne bordt undergå, om han brotslig warit. Bär någor falskt witne i thy mål; ware lag samma.

2. §. Nu hafwer han thet ej af arghet giordt; böte tiugu daler, eller mera, efter omständigheterna, och afbedie sitt brott offenteliga in för Rätten; gälde ock allan skada.

3. §. Hafwer han halfwa bewis å sin sido; ware fri för tilmålet.

4. §. Liuger någor å annan lönliga, och går thet å lif, eller åra: eller sprider sådant rychte ut om honom, af argt upsåt; ware årelös, och

och plichte thertil med spö, eller ris, fängelse wid watn och bröd, eller landsflycht, som saken och personen är til: giöre ock offentelig afbön. Sker thet hos Konungen, eller Rikets Ständer wid theras almänna sammankomst; ware twegildt.

5. §. Skrifwer och sprider någor ut sådan smädeskrift, som rörer ens eller fleras, heder och åra, goda namn och rychte; ware lag, som i 4. §. stadgadt är: och warde smädeskriften af skarprättaren offenteliga upbränd. Går then ej å heder och åra, men är eljest skymfelig och förklenlig; straffes med fängelse, eller böter, efter omständigheterna, och giöre thertil offentelig afbön. Utsprider någor annar sådana skrifter i ondt upsåt, at them rychtbara giöra; straffes lika som hade han sielf them skrifwit.

6. §. Kallar någor annan ogwädins ord i wredes mode, som å heder och åra går, och thet antingen genast, eller in för Domaren, rättar och återkallar; böte sex marck. För andra ohöfwiska och förachteliga ord, eller åthäfwor, bötes en daler. Sker thet i stort samqwem, eller å almän gata, ther mycket folk är; ligge i tweböte.

61. Cap.

Om delachtigher i mißgiernıngar.

1. §.

Hwar som biuder, eller leger, hielper, eller råder annan til någon mißgierning, så at then ther igenom sker; straffes lika med then, som gierningen giorde.

2. §. Är någor ejest til gierningen mindre wållande; plichte med spö, eller ris, fängelse, eller arbete, efter som brottet år til.

3. §. Nu har han hwarken rådt, eller hulpit til gierningen: men wetat förut, at then war å färde, och thet ej uppenbaradt: eller ock, sedan gierningen år giord, fått therom kunskap, och hulpit then at dölja; plichte efter omständigheterna, med penningar, eller som förr år sagdt.

4. §. Hwar som witterliga hyser och döljer någon grof mißgierningsman; böte fyratijo daler, eller mera, som saken år til.

Straff Balk.

I. Cap.

Om mißgierningars angifwande, och Gångars underhåll.

1. §.

Lifssaker, och andra grofwa mißgierningar, skola utan upskof för Rätta angifwas. Giör målsäganden thet ej, utan lägger them neder; böte tiugu daler, eller mera, som saken år til: och kåre å mißgiernings then, som å Konungens wägnar kåra bör. Giör han thet ej, mister tiensten, eller böte, efter omständigheterna.

2. §. Dråpare, och andre grofwe mißgierningsmän, skola genast å färska gierning gripas, i häkte sättas, och utan upskof för Rätta ställas. Ej må borgen tagas, ther saken går å lif, eller kropp, tå man med penningar ej böta må.

3. §.

3. §. Hwar som någon håfta låter, then ej i grof mißgierning bar åtagen är; ware skyldig honom så länge föda, at han för Rätta til saken bindes. Nu orkar han honom ej föda, eller wil ej saken fullfölja: eller har man å embetes wägnar mißgierningsmannen fängsla låtit; niute tå han uppehälle af almänna fängamedel.

4. §. Håchtes qwinna, som spädt barn hafwer, och kan thet ej annorstädes skiötsel och uppehälle häfwa; niute thet hälften til födo mot thet, som modren får.

2. Cap.

Om them, som i fängelse dö.

1. §.

Warder mißgierningsman i fängelse död, såsom: Guds och thes heliga Ords försmådare, förrådare, mördare, tidelagare, eller then, som för annan thylik swår lifssak fängslig suttit, och hafwer han gierningen tilstådt, eller är han af Underrätten therföre til döden dömd; låte tå Konungens Befalningshafwande then döda genast utur fängelset föra genom Skarprättaren, och gräfwe han then neder i galgebacken, eller affides i skogen. Dör dråpare, tiuf, eller then, som annan sådan lifssak giordt; tå må hans kropp af annat folk handteras, och affides i Kyrkiogård läggas. Sedan gifwe Konungens Befalningshafwande thet Öfwerdomaren tilkänna.

3. Cap.

Om doms fullbordan i lifsaker.

1. §.

Nu är miſsgierningsman til döden dömd; låte tå Konungens Befalningshafwande domen för honom läſas i fängelſet, och warde dagen honom ſedan kungiord, tå han ſtraffet undergå ſkal.

2. §. Then, ſom til dödsſtraff utföres, må wäl med någon dryck ſtyrckas, men ej ſkal honom tillåtas, at i fängelſet, eller under wägen, ſig ther med öfwerlaſta. Sker thet; miſte then en månads lön, ſom äger ther å wård hafwa.

3. §. Förr än miſsgierningsman til rätteplatſen kommer, ſkal domen ther offenteliga för menigheten upläſas af then, ſom thertil förordnad är.

4. §. Är fånge genſträfwig och hårdnackad, och wil ej bereda ſig til döden; gånge ändå domen til fullbordan. Nu bekänner han i fängelſet annan miſsgierning, än then han redan är dömd före: eller at andre ther i delachtige äro: eller är uppenbar ſtålawåda; tå gifwe Konungens Befalningshafwande thet Öfwerdomaren tilkänna, ſom dömdt hafwer, och afwänte thes utſlag. Ej må med doms fullbordan uppehållas, och miſsgierningsman återföras, ſedan han på rätteplatſen kommit, utan thes wigtigare ſkäl thertil äro.

5. §. Tå Dom öfwer ſwåra brott fullgiord är, ſkal Konungens Befalningshafwande thet genaſt kungiöra Öfwerdomaren, ſom domen fäldt hafwer.

6. §.

6. §. Är qwinna hafwande, som dödsstraff eller annan kropsplicht undergå skal: eller är fånge så siuk, at han ej kan sig til döden bereda, eller straff sitt utstå; tå må thermed upskiutas, för qwinno sex weckor efter thet hon födt hafwer, och för siuk fånga, til thes med honom bättre warder.

7. §. Ther mißgierningsman ej warder hängd, bränd, eller steglad, eller wid straffet i thenna lag ej utsatt är, huru med thes kropp förfaras skal, gänge thermed, som i 2. Cap. i thenna Balk sägs.

4. Cap.

Om Skarprättare.

1. §.

Skarprättare ware med hustru, barn och tienstefolk, tagen i Konungens hägn. Ej må embete hans för nesligit hållas, och han, eller the, stängas ifrån årligit folks umgänge, wid straff, som för annat Konungens förbudsbrott.

2. §. Begår Skarprättare märkeligit fel, tå mißgierningsman afstraffas, antingen af oförstånd, eller af fylleri och dryckenskap; plichte med tijo daler, eller mera, eller med kroppen, efter omständigheterna.

3. §. "Nu warder han, eller hans folk, på "rätteplatsen, eller annorstädes, för theras för"rättning öfwerfallne, med stenar, hugg och slag; "tå hafwa alla the, som i samma gierning wo"ro, edsöre brutit, ehwad Skarprättaren thes "embete rätteliga giordt, eller ej."

5. Cap.

Om kropsplicht med arbete, spö och ris, så ock hächte wid watn och bröd.

1. §.

Fälles någor til arbete, eller at mista hud, förthy at han ej orkar böta, och är ej kropsplichten wid brottet i thenna Lag utsatt; tå räknas nijo öre för hwart dagswerke, tre daler emot ett par spö, och fyra daler emot ett par ris, try slag af hwarthera paret. Går talet af spö eller ris ej jämnt up emot böterna, efter thenna räkning, utan stiga böterna något ther öfwer; tå ökes straffet med ett par spö, eller ris.

2. §. Med spö straffes man, och qwinna med ris. Ej må man straffas med flera, än fyratijo par spö, och ej qwinna med flera, än tretijo par ris. Å landet och i staden förrätte then straffet med spö och ris, som thertil förordnad är.

3. §. Häradsfogde, eller Länsman å landet, och then i staden ther til satt är, hafwe upsicht ther å, at domen rätteliga fullbordas: ägen the ock macht, at genast näpsa then med spö, eller fängelse, som straffet med slather werkställer.

4. §. Fängelse wid watn och bröd räknas således, at emot böter ifrån en daler, til och med tijo daler, swara fyra dagar: ifrån tijo, til tiugu fem, åtta dagar: ifrån tiugu fem, til fyratijo, tolf dagar: ifrån fyratijo, til sextijo, sexton dagar: ifrån sextijo, til åttatijo, tiugu dagar: ifrån åttatijo, til etthundrade tijo, tiugu fyra dagar: och emot böter öfwer etthundrade

tijo

tijo daler, tiugu åtta dagar. Ej bör någor dömas til fängelse wid watn och bröd på längre tid, ån en månad, eller tiugu åtta dagar, och ej mindre tid, ån fyra dagar.

5. §. Med fängelse wid watn och bröd må then brotslige straffas, ther Domaren pröfwar, at hans wälfärd och heder genom annan kropsplicht spilles.

6. §. Tillåter fångawachtare någon, som til fängelse wid watn och bröd är dömd, at niuta annan dryck och spis; miste en månads lön, och sitte sielf åtta dagar i Konungens häkte wid watn och bröd.

7. §. Orkar then, som til böter fäld är, them gälda, men wil helre plichta med kroppen; hafwe ej lof thertil, utan gänge bot fylleſt ut af egendom hans. Mächtar någor ej fullt gälda; stånde kropsplicht för alt.

8. §. Ej måge böter utsökas af bonda, ther han ej förmår them betala utan hemmanets förderf och ödesmål; ej eller af then, som lider ther af brist på föda och uppehälle: utan umgälle then brott sitt med kroppen.

9. §. Warder någor dömd til arbete på wiß tid, och finnes thet ej; förfråge sig Konungens Befalningshafwande hos Öfwerdomaren, huru arbetet i annat straff förbytas må.

Utsöknings Balk.

I. Cap.

Om Konungens Befalningshafwande, och the betiente, som under honom lyda.

1. §.

Konungens Befalningshafwande skal alla utsöknings mål med flit och omsorg skiöta, och ingen, rik eller fattig, i sin rätt uppehålla, eller hielplös lemna.

2. §. Ej må Konungens Befalningshafwande befatta sig med thet, som Domare embetet tilhörer: hafwe doch macht at tilse, thet Lag och Rätt wid Underrätterna tilbörliga skipad warder. Finner han annorlunda skedt wara; gifwe Hofrätten thet tilkänna. Ej måge och Domare befatta sig med utmätning, utan i the mål, ther särskilta stadgar thet tillåta, och i brottmål, som ej under högre Rätt skiutas.

3. §. Ingen betient, som under Konungens Befalningshafwande lyder, driste sig at giöra någon utsökning, ther han ej hafwer sin Förmans befalning: men å dom, som wunnit laga krafft, ther wärdet ej stiger öfwer femtijo daler, måge Borgmästare och Råd utmätning giöra, så och Kronofogde å landet, ther wärdet ej går öfwer tiugu daler.

4. §. Hwar som griper Konungens Befalningshafwande i embetet, och sielf pantar något til sig; warde genast skild wid thet han tilgripit hafwer, och sedan fälle honom Domaren at böta

tiugu

tiugu daler, och rätta skadan up. Orkar han ej böta; plichte som i 10. Cap. i thenna Balk sägs.

5. §. Dierfwes någor mißfirma Konungens Befalningshafwande i hans embete, med ord, skrifter, eller åtbörder; warde therföre dömd af Rätten i then ort, ther brottet skedt. Är brottet grost; tå skal han i Hofrätten anklagas och dömas. Mißfirmar någor Konungens Befalningshafwande i Stockholm; gånge thermed, som särskilt stadgadt är.

6. §. Brukar någor, in för Konungens Befalningshafwande, ohöfliga eller häniska ord emot sin wederpart, eller giör oliud, eller brister ut i swordom; hafwe Konungens Befalningshafwande macht, at fälla honom til böter, högst tijo daler.

7. §. The, som af Konungens Befalningshafwande i bud och ärender brukas, skola wara edsworne och beskedelige. Öfwerskrida the, af sielftagen myndighet, eller efterfätta thet, som them i hwarje mål befalt är, eller för weld och winning någon sak lindra; äge tå Konungens Befalningshafwande macht, at them med ord och warning näpsa, eller i böter af them taga twå eller tre månaders lön til nästa fattighus, eller ock, ther brottet swårare är, thet hos Rätten angifwa. Huru then oförrätt straffas skal, som them i embetet med ord eller gierning sker, eller then the någon annan giöra, therom skils i Mißgiernings Balken.

8. §. Nu kan så hända, at then, som utsökningen biuder, eller i werket ställa bör, slår

under sig någon del af thet, som utmätit är; gifwe han thet strax åter, och böte så mycket thertil, eller miste sin tienst, alt som Domaren pröfwar brottet wara.

9. §. Konungens Befalningshafwandes bud i embetes ärender bör hwar och en lyda: och äge han macht, ther han skiäl finner, at lägga wite före: eller låta then, som treskas, til sig hemta: eller förbiuda at resa från orten. Reser han åntå bort; warde hemtad åter, och böte tiugu daler. I theßa och andra thyliha fall, räcke then ene Konungens Befalningshafwande then andra handen: giör han thet ej; stånde therföre til answar.

2. Cap.

Huru förfaras skal, tå utmätning sökes.

1. §.

Hos Konungens Befalningshafwande må man föreställa sitt ärende munteliga, eller genom en kort skrift: och lägge Konungens Befalningshafwande then, som sökes, wiß dag och wite före, at ther å swara. Ej måge sedan flere skrifter wäxlas, ther Konungens Befalningshafwande ej finner nödigt, at fordra widare uplysning i saken.

2. §. Ställer ej then, som sökes, then fordrande til frids inom förelagd dag, eller möter med swar; ware til witet förfallen, och sätte Konungens Befalningshafwande honom annan dag före, med större wite, och låte then sökande honom å nyo få therom kunskap. Kommer han åntå ej med swar in; niute then sökande sin rätt, efter the skiäl han upter. Är then, som

som uteblef, thermed mißnögd, och menar sig wara förnär skedt; stånde honom fritt, sedan then, som wunnit, honom utslaget kungiordt, at wisa sina skiäl i Hofrätten, inom then tid, som i 9. Cap. 1. §. sägs, och ther saken återwinna: doch gånge utmätningen ej thes mindre för sig, och warde godset i taka händer satt, thet then fordrande mot full borgen lyfta må.

3. §. I alla the fall, ther then, som sökes, håller sig undan, och witna the thet, som Konungens Befalningshafwandes bud honom kungiöra skulle; låte tå Konungens Befalningshafwande skriftelig kungiörelse fästa på hans dör, och förfare sedan så med saken, som han munteliga tilsagd wore.

4. §. Kommer then in, som sökes, och nekar ej til thet, som fordras af honom, men begiärer upskof; tå må thet honom lemnas, efterthy som saken är til, och drögsmål tola kan, doch ej öfwer tre månader.

5. §. Nekar han til thet, som sökes, eller giör ther emot jäf: och pröfwar Konungens Befalningshafwande, at han ej hafwer skiäl ther til; hielpe tå then sökande til sin rätt. Är jäfwet sådant, at saken therigenom twistig blifwer; skiute then under Domaren: och tage tå then sökande stemning å sin wederpart, inom natt och åhr therefter, eller ware all talan i thy mål qwitt. Ej må ren och ostridig fordran uppehållas för thet, som stridigt är.

6. §. Konungens Befalningshafwande ware skyldig, at gifwa skrifteligit utslag med skiälen thertil, och tekna ther under, inom hwad tid then, som thermed ej nöjes, får söka i Hofrätten

rätten ändring, efter thy, som i 9. Cap. sägs. Konungens Befalningshafwande i Stockholm kungiöre genom anslag wid middagstima, at thes utslag i saken skal gifwas ut nästa dag therefter: och på then dagen bör utslaget stäldt wara. Han må ock strax säga sitt utslag munteliga, ther så tarfwas.

3. Cap.

Om utmätning å domar.

1. §.

Hafwer man dom å annan, theremot ej wädjadt är, eller återwinning i Rättegångs Balken tillåten; ware then, som tappadt hafwer, skyldig, at inom then tid, som i domen förelagd är, sin wederdeloman tilfrids ställa. Giör han thet ej; gånge domen utan uppehåll til utmätning. Tå skal ock all bewislig och nödig kostnad ther å tillika uttagas, når then ej stiger öfwer femtijo daler: är then större; söke tå Domaren. I alla andra utsökningsmål ware lag samma.

2. §. Nu finnes domen wara mörk; wise tå Konungens Befalningshafwande parterna til Domaren, at söka ther å förklaring.

3. §. Dröjer Befalningshafwande, utan skiälig orsak, at ställa domen i fullbordan; swarе för all skada, som theraf tima kan.

4. §. Wiser then, som tappadt hafwer, och utmätning undergå bör, at han å högre ort klagadt öfwer domwillo, eller annan felachtighet; gånge domen åntå til fullbordan: doch så, at then, som wunnit, ställer borgen för thet, han

efter

efter domen lysta eller tiltråda får, eller warde thet satt i qwarstad, ther förbud emot utmätningen ej kommer.

5. §. Hafwer några wunnit hos twänne Underrätter, och warder theremot wädjadt; niute åntå utmätning, och ställe borgen för thet han om händer får, eller låte godset sättas i qwarstad. Hafwer man en Underrätts dom för sig, ther å utmätning följa bör, efter som i Rättegångs Balken skils; ware lag samma. När godset så utmätit är; må thet sedan ej skingras, eller utom ägarens wilja förytträs, förr än saken i Hofrätten afdömd warder. Tappar han ther; gånge thet, som utmätit, eller i qwarstad satt är, åter, med thes ränta och afgåld.

6. §. Nu gitter ej then, som tappadt hafwer, gifwa ut, hwad dömdt är, innan saken för Hofrätten kommer; sätte ther full borgen före: gitter han ej eller thet; ställe tå borgen för sig sielf, eller träde i fängelse til sakens utslag. Om utmätning i lagwadda saker, eller them, som under Konungens skärskådan komma, stadgas widare i Rättegångs Balken.

7. §. Söker några at hindra domens fullbordan, förthy at then lyder å flera, än honom allena; tå äger hwar för sig rätt giöra, som når är: och Konungens Befalningshafwande gifwe bref sitt, at then, som i annat Höfdingedöme bor, eller gods hafwer, må ther gälda. Lyder domen på alla för en, och en för alla; gånge med utmätning, som i 4. Cap. 12. §. sägs.

8. §. Äger then, som dom fullgiöra bör, reda penningar eller lösören, i thet Höfdinge-

döme,

dôme, ther domen föll; hafwe then, som wunnit, macht at ther söka betalning. Nu finnes ej annat ån fast gods ther domen föll, och hafwer then, som tappadt, sitt hemwist annorstädes; tå skal han sökas ther han bor. Ej må hans fasta gods, eller hwad thertil hörer, i mât gånga, så länge han gitter med reda penningar eller lösören gälda, som framdeles urskils.

4. Cap.

Om utmätning å skuldebref, klara förskrifningar, och goda mäns utslag.

1. §.

För skuldebref bör gäldenär sökas, ther han bor, eller sig någon tid uppehåller: utan i the mål, therom i 4. §. sägs.

2. §. Kommer man til Konungens Befalningshafwande med klart och ostridigt skuldebref, och är betalningstiden redan ute; tå åger han genast niuta utmätning. Nekar skuldenär sin hand och förskrifning, och warder funnen med osanning; låte Konungens Befalningshafwande utmätning ske, och skiute brottet under Domaren.

3. §. Säger någor at han blifwit twungen, eller trugad, lockad, eller förledd, at gifwa skuldebref ut: och hafwer han ther å talt, inom nästa sex wekor, hos Domaren, eller Konungens Befalningshafwande, biuder ock skäl och witne för sig; tå förwises saken til Domaren. Är ther skuldebref redan kommit i andra eller tridie hand, eller til flera, som hwar af annan ther på god tro inlöst, och sökes ther å utmätning; ware lag samma: och plichte then hos

hos Domaren, som wåld eller swek brukadt, alt efter thy lag förmår.

4. §. Är förskrifning ståld at betalas til innehafwaren; niute han full utmätning, som then i händer hafwer. Finnes förskrifning ståld å någon wiß man, och har gäldenär ther i giswit lof, at låta then komma i annars hand; ware lag samma. I theßa fall må borgenär söka gäldenär, ehwar han finnes.

5. §. Hafwer borgenär, utan sådant gäldenärens lof, öfwerlåtit hans förskrifning til någon annan; hafwe tå han ej annan rätt, än then, som förskrifningen lyder å.

6. §. Hafwer någor fått inwisning å wiß man, och får ej betalning af honom; niute utmätning hos then, som inwisningen gaf, med ränta til sex för hundrade. Förebär thenne, at han, som inwisningen fått, warit wållande, at betalningen i rättan tid ej följdt; gänge åntå utmätningen för sig, och stånde honom sedan fritt, at söka Domaren, och winna thet åter, om han gitter.

7. §. Nu tilstår gäldenär gåld sin, men wil then qwitta mot någon fordran hos borgenären: Finner Konungens Befalningshafwande samma fordring klar, ståndig, och förfallen; tå må gåld emot gåld qwittas, så långt then räcker.

8. §. Mißräkning är ingen betalning. Ehwar then finnes; bör then först rättas, och betalning sedan ther efter ske.

9. §. Hafwer man ej i skuldebref sitt wiß dag til betalning nämndt; tå må borgenär söka sitt åter, när han wil, som i 9. Cap. 4. §. Handels Balken sägs. Doch hafwe Konungens

Befal-

Befalningshafwande macht, at dag til betalning förelägga, längre eller kortare efterthy han finner omständigheterna, som i 2. Cap. 4. §. thenna Balk sagdt är.

10. §. Nu är wiß ort nämnd, ther betalning ske bör; rätte sig Konungens Befalningshafwande therefter. Är ej wiß ort nämnd; pröfwe tå han, hwar betalning, å gäldenärens kostnad, ske bör.

11. §. Ingen söke annars mans skuldfordran, utan ägaren honom sin rätt skrifteliga lemnadt, eller annorledes thertil lof gifwit.

12. §. Hafwa twå eller flere skrifwit skuldebref under, med förbindelse, at en för alla, och alle för en betala; tå äger borgenär för fulla gälden utmätning få hos hwem han helst wil: och hafwe then sedan lika rätt emot the andra, för thet han öfwer sin del betaldt. Hafwa the sig ej så förbundit, och äro the ej i bolag samman; tå utmätes hos hwarthera thes del efter hufwudtalet.

13. §. Är i skuldebref wiß och loflig ränta utfäst; hafwe then wid utmätning lika rätt med hufwudstolen. Om ränta, ther borgenärer twista om förträdet för hwarannan til gäldbunden egendom, sägs i 17. Cap. 15. §. Handels Balken.

14. §. Förlikning, som in för Domaren, eller eljest sker, äge samma rätt, som annor klar förskrifning.

15. §. Hafwer man å båda sidor skutit thet, som twist är om, under goda män, och utfäst sig, at nöjas åt theras slut; gänge tå thet til utmätning.

5. Cap.

5. Cap.

Huru utmätning skal ske.

1. §.

Hafwer ei gäldenär giordt sin borgenär rätt, inom then tid, som förelagd är; gånge tå utmätning öfwer honom, alt som Konungens Befalningshafwandes utslag lyder. Reser han bort, eller håller sig undan; ther må utmätning ändtå ske. Skal wiß wahra utmätas, och finnes then ej; tå bör then med reda penningar, eller med guld, eller silfwer, gäldas. Säger han sig sådant ej äga; styrcke thet, om borgenär så åskar, med ed sin hos Konungens Befalningshafwande, eller hos Domaren i orten, om thet begwämligare ther ske kan. Sedan gånge lösören i mät, som här efter sägs.

2. §. Hwad gäldenär minst umbära kan, såsom thet han sin näring idkar med, skal sidst utmätas.

3. §. Ther lösören i mät gå, skola the wärderas, som the kunna säljas före. Möjes ej gäldenär med thet wärde, eller wil borgenär ej godset ther före behålla; gånge thet til salu, under offenteligit utrop. Huru med lös pant försaras skal, sägs i 10. Cap. 2. §. Handels Balken.

4. §. Ej må något utrop ske, förr än wiß dag thertil nämnd, och almänneliga kungiord är: Ej må och något föryttras, androm til wiljes, och gäldenär til skada, eller tå allenast så åro tilstådes: ty skola the yppersta wahror så länge sparas, at måske folket samladt är. Pröfwes någon skada timad wara, af hans egennytto eller wållande,

som öfwer utropen satter år; fylle han skadan, och plichte som saken år til.

5. §. Nu hafwer gäldenär hwarken penningar, eller lösören, at gälda med; tå skal fast gods i mät gå. Åsämjer them ej, hwad först mätas skal; gånge thet ther til, som i then ort ligger, ther han sökes, och lägges tå samman, både husrwudstol och ränten, som ther å uplupen år, och niute borgenär införsel therföre, efterthy, som then behållna afkomst af godset kan swara mot, sex för hwart hundrade af hela fordringen. Wil borgenär sedan thermed lagfara; gånge therom, som i 9. Cap. Jorda Balken om pant stadgadt år.

6. §. Är wiß pant i fast gods förskrifwen, och wil borgenär helre söka betalning i lösören, som snarast kunna wändas i penningar; hafwe ther wåld til. Wil han hålla sig til panten, och ej afbida then tid, at panten först lagfaras må; söke införsel theri, som förr år sagdt.

7. §. Ther hus, tomt, jord, eller watnwerk utmätes; må ej hwart ifrån annat så söndras och skiljas, at thet, som öfwer år, warder för ägaren onyttigt.

8. §. Nu hafwer then, som mätes hos, ej annat hus och hemwist at tilgå; tå må han å landet sitta i husen qwar tre månader, efter thet utmätning skedd år, och i staden til nästa fardag. Är annar genom lego eller hyro theri kommen; gånge som i 16. Cap. Jorda Balken skils.

9. §. All utmätning bör ske utan förfång af then rätt, som annar til gäldenärs gods äger,

10. §.

10. §. Har gäldenär ej något at gälda med; tå må han bysättas, ther borgenär thet åskar: sedan pröfwe Domaren, huru fattigdom hans tilkommen är, och gånge therom, som i Handels Balken sagdt är.

11. §. Är annat, som fullgiöras bör; må Konungens Befalningshafwande, genom wite, eller hächte, hålla then ther til, som treskas, alt som saken är til.

6. Cap.

Huru fast gods wärderas skal.

1. §.

Wil then, som införsel fått, eller panträtt i hus eller jord äger, ther med lagfara; tå skal wärderingsfke, inman laga ständ ther å kommer, som i 9. Cap. Jorda Balken sägs: och bör å landet Häradshöfding med twänne goda män, och i staden, trenne af Rådstufwurättens Ledamöter then egendom wärdera.

2. §. Wärderingsmän, som ej edsworne Domare äro, börn förut, i gäldenärens och borgenärens närwaro, ed gånga, at the skola thet gods så wärdera, som the, efter bästa förstånd och samwete, pröfwa thet wärdt wara.

3. §. Sedan alt noga wärderadt och upteknadt är, skola Wärderingsmän bref ther å gifwa.

4. §. Hwar som åt then wärderingen ej nöjes, skal inom en månad å landet, och åtta dagar i staden, söka hos Konungens Befalningshafwande ny wärdering: och nämne han ther til

andra förståndiga män. Tridie wärdering må inom lika tid, och på lika sätt sökas, och ej flera.

5. §. Med wärdering å bruk, hamrar, hyttor, och thylika werk, gånge, som särskilta stadgar ther om förmå.

7. Cap.

Om thet, som wid utmätning undantagas bör.

1. §.

Finnes i bo, ther utmätning ske skal, annars mans gods; thet må ej i mät gå, som i 11. Cap. Giftermåls Balken, och 17. Cap. Handels Balken sagdt är.

2. §. Hafwer then, som för gäld sökes, ej annat at gälda med, än åhrlig lön, eller wiß förlåning; gånge ej mer, än hälften ther af, hwarje år i betalning.

3. §. Nu twistas om thet, som undantagas bör; förwise tå Konungens Befalningshafwande saken til Domaren, ther skiäl til jäf åro, och sätte imedlertid thet gods i qwarstad. Samma lag ware, ther borgenärer söka förträde hwar för annan.

8. Cap.

Om qwarstad och bysättning.

1. §.

Söker några hos Konungens Befalningshafwande, at gäldenär må bysättas, eller gods hans i qwarstad tagas, förthy fahra är, at han wiker undan, eller sticker godset ur wägen. Pröfwar Konungens Befalningshafwande, at then sö-

sökande hafwer ther skiäl til; förordne tå, om han emot, eller utan borgen, then bysättning eller qwarstad niuta må.

2. §. Ej må then för gäld bysättas, eller qwarhållas, som gods i Riket äger, theraf han gälda och rätt giöra kan, eller gitter sätta pant eller borgen.

3. §. Nu hafwer man sått bysättning å gäldenär, eller qwarstad å gods hans; ware tå skyldig, at genast begära Konungens Befalningshafwandes utslag, eller saken hos Domaren wid nästa Rättegångsdag angifwa, om then ej så klar är, at utmätning ther å följa kan: giör han thet ej; gånge then bysättning eller qwarstad åter.

4. §. Thet, som i qwarstad satt är, må mot pant eller full borgen lyftas: och then, som för flycht misstänckt är, lösgifwas, ther han borgen för sig ställer, at han ej skal rymma, eller hålla sig undan. Skaffar löftesman honom sedan ej fram; gånge therom, som i 10. Cap. Handels Balken sagdt är. Huru löftesmän godkännas skola, ther om skils i Rättegångs Balken.

5. §. Ej må gäldbunden mans hustru bysättas: men wäl enka, ther hon sielf gälden giordt hafwer.

6. §. Sättes ränta eller hyra i qwarstad; nämne tå then sökande en eller flera, som then egendom wärda, och räntan eller hyran ther af upbära, och til sakens utslag förwara. Säger then, som sökt warder, at sysloman ej är säker nog; pröfwe thet Konungens Befalningshafwande. Känner han ej honom god; nämne then sökande en annan. Konungens Befalningshafwande äge

ock macht, at sätta fast och löst gods under förbud at säljas, eller skingras, om skiäl ther til åro.

7. §. Warder någor, som annars mans gods inne hos sig hafwer, af Konungens Befalningshafwande förbuden, at gifwa thet ut, och giör ther emot; fylle up med sitt egit thet han utgaf, och böte tijo daler.

8. §. Hwilken som egenwilligt rubbar thet gods, som Konungens Befalningshafwande låtit i qwarstad sätta, eller med Kronomärke tekna; böte fyratijo daler: Orkar han ej böta; plichte med fiorton dagars fängelse wid watn och bröd. Samma lag ware om then, som brukar Kronones märke, utan han hafwer ther lof til.

9. §. Klagar gäldenär, at han utan skiäl bysatt är, och pröfwar Domaren, at borgenär i oträngdt mål thet begiärdt; böte han tiugu daler, eller mer, som saken är til, och skadan åter. Är gods i qwarstad tagit; fylle allan skada.

10. §. Söker någor förbud å annan at resa ur staden, förr än han til rätta swarat, eller fullmächtig för sig ståldt; thet må ej wägras, eller för bysättning räknas.

11. §. Nu wil någor resa från orten, som skyldig är för kost, hushyro, skiepslego, eller annat slikt; hafwe borgenär wäld at behålla gods hans til sin säkerhet. Räcker ej godset til; tå må Konungens Befalningshafwande förbiuda honom, at resa från orten, innan han sin borgenär förnögdt hafwer, eller, ther jäf i saken är, fullmächtig och borgen för sig ståldt: lyder han thet ej; gänge therom, som i 1. Cap. 9. §. sagdt är.

12. §.

12. §. Flytter gäst gods sitt bort, och betalar ej hushyro; i thy fall hafwe Konungens Befalningshafwande macht, at honom bysätta, til thes han rätt för sig giordt.

13. §. Ej må then, som för gäld bysättes, i nesligit fängelse hållas. Wiser ej borgenär, at gäldenären mächtar sig sielf föda; gifwe honom tå fyra öre om dagen. Sker thet ej, sedan borgenär therom tilsagd är; gifwe Konungens Befalningshafwande honom lös.

14. §. Nu beder borgenär, at efter gäldenär lysas må, förthy, at han ej igenfinnas kan; låte tå Konungens Befalningshafwande söka honom, ther han hemwist, tienst, näring, eller kost hafwer: finnes han ther ej, eller kan man på thet, eller annat sätt, ej få kunskap hwar han wistas, och synes hans förmögenhet ej swara mot gäld hans; hafwe tå Konungens Befalningshafwande macht at låta efter honom lysa.

9. Cap.

Huru ändring i Konungens Befalningshafwandes utslag sökas må.

1. §.

Nöjas parterne ej åt Konungens Befalningshafwandes utslag, och hafwa the warit tilstädes, tå thet gafs; hafwe tid at söka ändring i Hofrätten, innan klockan tolf å tretijonde dagen, then oräknad, tå utslaget föll. War then, som utmätning sökte, then tid ej här, och hafwer thet utslag fallit honom emot; hafwe lika tid ifrån then dag, han thet hos Konungens Befalningshafwande anammade: hafwer han wunnit; tilställe genom twänne goda mån sin we-

derpart, om then ej tilstädes war när utslaget föll, en afskrift theraf, och niute han ifrån then dag, så lång tid, som sagdt är, at sig i Hofrätten besvära. Öfwer Konungens Befalningshafwandes utslag i Stockholm, antingen thet skrifteliga, eller munteliga, gifwit är, böra besvären inläggas, innan klockan tolf å then femtonde dagen, then oräknad, då utslaget föll, ehwad parterne när warit, eller ej. Faller dagen in å Söndag eller Helgedag; gånge thermed, som i Rättegångs Balken sägs. Går saken ej öfwer tryhundrade daler, eller thes wärde; niute then fordrande utmätning å Konungens Befalningshafwandes utslag, äntå at ändring theri sökt är, och lyfte thet som utmätit är, emot full borgen.

2. §. Nu äro besvären i rättan tid i Hofrätten ingifne: finner Hofrätten, at then klagande ej skäl ther til hafwer; gifwe då genast sitt utslag theröfwer. Pröfwar Hofrätten besvären wara sådana, at then andre parten förut höras bör; då skal wiß dag wid wite honom föreläggas, at sig förklara. Blifwer han med sitt swar ute; lägge Hofrätten ny dag före, och kungiöre, at han ej widare hörd warder, om han then försitter. Kommer han äntå ej med swar; gifwe then sökande afskrift in af thes besvär, och warde saken ther på företagen, och efter thes beskaffenhet afgiord.

3. §. Finner Hofrätten nödigt, at ock infordra Konungens Befalningshafwandes förklaring; lägge Hofrätten honom thertil wiß dag före.

4. §. Besvärar sig någor, utan skäl, öfwer Konungens Befalningshafwandes utslag; böte för ohemul klagan tijo daler, eller mera, efter om-

ståndigheterna, Hofrättens ensak, och gälde sin wederpart skada och kostnad, som Hofrätten skäligt pröfwar. Mißfirmar någor i sina skrifter Konungens Befalningshafwande; böte therföre särskilt, så mycket, eller mera, som sagdt är: giöre ock offentelig afbön, om förgripelsen thet förtiena: går then å Konungens Befalningshafwandes heder och ära; låte Hofrätten then brotsliga ther anklagas, och warde han dömd, som lag säger.

5. §. Nu kan så hända, at Konungens Befalningshafwande upsåteliga, af hat och afwund, eller för egen winning, eller androm til wiljes, hafwer giordt then klagande orätt; warde för brott sitt lagliga dömd, som i Rättegångs Balken om Domare sägs, och fylle up allan skada.

6. §. Menar någor, at honom wid utmätningen för när skedt af the Betiente, som stå under Konungens Befalningshafwandes lydno; beswäre sig theröfwer hos honom, och han rätte, hwad af them felat är. Sammaledes gånge med beswär öfwer then utmätning, som Underrätterna genom särskilta stadgar tillåten är.

10. Cap.

Huru then plichta skal, som i twistemål ej mächtar betala thet wite, eller the böter, som honom ålagda äro.

1. §.

Tälles någor til böter, för ohemul klagan öfwer Domare, eller Konungens Befalningshafwande: eller för otienligit tal och skrifwande: eller är han til witesbrott förfallen, och or-

kar ej betala; plichte med fängelse, och swara fängelse på åtta dagar emot tijo daler; fiorton dagar emot tiugu daler; tre wekor emot fyratijo eller femtijo daler; och en månads fängelse mot hundrade daler, til hundrade femtijo, och så widare: doch må ej någor i theßa mål hållas längre i häkte, än twå månader. Hafwer then brotslige ej något at uppehålla sig med; niute underhåll, som annar fånge.

2. §. Alla the böter, som Konungens Befalningshafwande, efter thenna Balk, äger macht, at fälla någon til, ware thes ensak: utan i the mål, theri annorledes förordnadt är.

Rättegångs Balk.

1. Cap.

Om almänna Rätter, och Domstolar i gemen.

1. §.

Förste domstol å landet är Häradsrätt. Ther dömer Häradshöfding, med tolf bönder, som i Häradet bo, och ther til walde äro. The tolf kallas Härads Nämnd.

2. §. Thernäst är Lagmansrätt, tit man ifrån Häradsrätten wädja må: och ther dömer Lagman med tolf Nämndemän ifrån Häradsrätterna i sin Lagsago.

3. §. I Staden är Kämnersrätt förste domstol. Ther skal en Rådman wara, och hafwa til Bisittare Stadens Kämnerer.

4. §.

4. §. Andre domstol är Rådstufwurätt. Ther äga Stadens Borgmästare och Rådmän döma. I the Städer, som ej hafwa Kämnersrätt, är Rådstufwurätt förste domstol.

5. §. Ofwer theßa äro Hofrätter, tit Rättegångs saker ifrån Lagmans och Rådstufwu Rätterna komma måge, som framdeles i thenna Balk sägs.

6. §. Ej måge fader och son, swärfader och måg, twå bröder eller swågrar, i en Rätt sitta, ther ej flere än siu i Rätten äro. Aldrig måge ock flere än twå, the ther i then skyldskap och swägerlag äro, som nu är sagdt, i en Rätt sitta.

7. §. Domare skal ed thenna swärja: Jag N. N. lofwar och swär, wid Gud och hans heliga Evangelium, at jag wil och skal, efter mitt bästa förstånd och samwete, i alla domar rätt giöra, ej mindre then fattiga, än then rika, och döma efter Guds och Sweriges Lag, och laga stadgar: aldrig lag wränga, eller orätt främja, för skyldskap, swägerskap, wänskap, afwund och illwilja, eller räddhoga: ej eller för mutor och gåfwor, eller annan orsak, under hwad sken thet wara må, och ej then saker giöra, som saklös är, eller then saklös, som saker är. Jag skal ock hwarken förr, än domen afsäges, eller sedan, uppenbara them, som til Rätta gå, eller androm, the rådslag, som Rätten inom lyckta dörar håller. Thetta alt wil och skal jag, som en ärlig och uprichtig Domare troliga hålla, utan arga list och påfund, så sant mig Gud hielpe til lif och siäl. Ej må någor til Domareembetet träda, förrän han så swurit hafwer.

8. §.

8. §. Lagman och Häradshöfding skal thenna ed swärja in för Hofrätten. Är han fierran ther ifrån stadd, eller kan han sig ther ej infinna, förrän Ting skal hållas; förordne Hofrätten hwar thet ske må. Nämndeman lägge eden af å Tinget. Borgmästare och Rådman giöre ed sin å Rådstufwu, i Konungens Befalningshafwandes, eller thes närwaro, som han i sitt ställe förordnar, och Kämner in för Borgmästare och Rådmän.

9. §. Låter Domare utan lof någon i sitt ställe döma; miste embetet.

10. §. Nu hafwer Lagman, eller Häradshöfding förfall, at han sitt embete ej förrätta kan; kungiöre thet Hofrätten. Pröfwas thet lagligit; förordne Hofrätten en skickelig man, som embetet i hans ställe föreståt. Samma lag ware om Borgmästare; ther Rådstufwurätten utom honom i domför är.

11. §. Domaren skal noga pröfwa Lagens rätta mening och grund, och ther efter döma: men ej theremot, efter egen godtycke. Landsfrid, som ej har oskäl med sig, må han ock rätta sin dom efter; ther beskrifwen lag ej finnes.

12. §. Fäller Domare orätt dom af uppenbar wårdslöshet, eller ofömstånd; miste embetet aldeles, eller til wiß tid, eller böte med penningar til treskiftes, alt efter omständigheterna, och fylle allan skada. Giör han thet upsåteliga, af hat och illwilja, eller för wänskap, eller muto och winning; miste embetet, och få thet aldrig åter, gälde ock skadan, och muta gånge til the fattiga. Nu kan så hända, at någor genom

sådan

sådan wrång dom mister lif eller åra; warde Domaren, för thenna sin ondsko och arghet, sielf straffad til lif eller åra.

2. Cap.

Om Häradsting.

1. §.

I hwart Härad skal Häradshöfding Ting hålla, å rättan tingsstad, tre gånger om åhret: första gång om wintren, emellan tiugunde dag Juhl och April månad: andra gång om sommaren, emellan Walborgs och Midsommars dag: tridie gången om Hösten, emellan första September och November månads slut. I the Landskåp, ther så många Ting ej tarfwas, gånge thermed, som särskilt stadgadt är. Sätter Häradshöfding Ting ut, förr eller senare, än nu sagdt är; böte tiugu daler.

2. §. Häradshöfding ware skyldig at kungiöra Konungens Befalningshafwandes, å hwad dag han ting hålla wil, och låte thet sedan lysa å predikostolarna i Häradet, tijo wekor förut.

3. §. Å Tingstima skal Häradshöfding och Nämnd tideliga wid tingsstad wara, och sidst klockan nijo om morgonen: försummar han thet, och kommer ej til klockan tolf; böte tijo daler, the fattigas ensak i soknen. Förr än Rätten sig sätter, skal gudstienst hållas. Sedan lyse Häradshöfding Ting och tingsfrid, och läse the stadgar offentteliga up, som Almogen å Tinget kungiöras böra. Ther efter tage han sakerne före i thenna ordning: först inteckningar, som då begiä-

begiäras, efter thy, som i 7. Cap. stadgas, så ock upbud: sedan Kronones och almänna ärender: thernäst mißgierningsmål: och så theras twister, som långt ifrån tingsstad bo: Sedan hwar sak, som han finner nödtorften fordra. Widlyftiga saker skola sidst företagas: och gifwe Häradshöfding i hwar sak utslag, efter thy thet ske kan, innan han ifrån tingsstad reser.

4. §. När fast gods upbiudes, ther Kronan äger räntan af; gifwe Häradshöfding thet Konungens Befalningshafwande tilkänna, tå tridie upbudet sker: men i the orter, ther allenast ett Ting om åhret hålles, giöre thet wid andra upbudet: och Konungens Befalningshafwande skaffe sedan besked, innan lagfarten ute är, om Kronan thet lösa wil. Sker thet ej; hafwe Häradshöfding wåld, at gifwa ther fasta å.

5. §. Kronofogde, eller Länsman, bör wid Tinget altid när wara, och gå Rätten tilhanda i thet, som til theras embete hörer.

6. §. Häradshöfding skal richtig dombok hålla, och then sielf underskrifwa: sätte ock sitt, och Häradets insegel ther hos. Wid slutet foge han förtekning på the böter, som wid Tinget fallit, och huru the fördelta äro. Hwart åhrs dombök sände han til Hofrätten in, förr. Michels dag åhret ther efter, wid bot tiugu daler. I domboken skola ock alla syner i jörda-twister, med domen therå, införda wara.

7. §. Å hwar Tingsstad skal Häradskista wara: ther giömes Häradets insegel, Riksdags besluter, almänna stadgar, och the handlingar, som Häradet angå. Ej må Häradshöfding något

got theraf skingra för then, som efter honom i embetet träder. Ther skal ock Häradets lott i sakören förwaras, och Häradshöfding göre åhrliga ther räkning före, huru the til Häradets gemensamma nytto kommit, och sände then räkning til Konungens Befalningshafwande in. Til Häradskistan skola tre nycklar wara: Häradshöfding äge en ther af hafwa; annan Kronofogde, eller then Häradsmän ther wälja til; tridie then, som främst i Nämnden sitter.

8. §. Wid hwart Tings slut gifwe Häradshöfding bötes eller saköres längd til Kronofogden ut, och ware han skyldig, at utan betalning sakören utsöka inom nästa Ting. Försummar Kronofogde then tid, och kan then sakfäld är ej sedan gälda; fylle hän thet sielf. Häller han något af sakören inne för arfwode sitt; böte fyratijo daler, Häradets ensak.

3. Cap.
Om Lagmansting.

1. §.

Lagman skal Ting hålla i sin Lagsago, en gång hwart åhr, emellan Bärtels och Michels dag; ther landsorten ej annat kräfwer: och kungiöre han Konungens Befalningshafwande dagen: låte ock sedan thet lysa tre månader förut.

2. §. Förr än Lagmansrätten til Domaresätet träder, skal Gudstienst hållas: och må Lagman taga til hielp och råd några lagfarna män, at sitta i Rätten; men Lagman med Nämnden äger allena döma. Ther skal ock Kronofogde eller Länsman när wara.

3. §.

3. §. Lagman skal Ting börja så tideliga, som om Häradsrätt sagdt är. Ej må han ransaka och döma, utan the mål, som under honom wädjade äro. Nu kan så hända, at Häradsrätt skutit ett eller flera mål i någon sak up, eller gått något aldeles förbi, ändå at the warit instemde, eller til saken höra; äge ock Lagman macht, at them uptaga och döma tillika med thet, som Häradsrätten afgiordt, om thet beqwämligа ske kan.

4. §. Med brott och Mißgiernings mål befatte sig ej Lagman: doch må han öfwer mindre brott döma, såsom oqwädins ord, ohjud, tingsfridsbrott och slagsmål, som förefalla medan Ting påstår, och widlyftig ransakning ej tarfwa. Hafwer någor wädjadt i then sak, theri ett mindre brott kommit, som af then sitt ursprung fått, och hafwer en nära gemenskap thermed; ther må brottmålet följa saken åt, och döme Lagman öfwer them båda. Är thet annat brott, eller sådant, at then brotslige ej med penningar böta må; tå äger ej Lagman thet uptaga.

5. §. Ej må Lagman förr ifrån Tinget fara, än han utslag eller dombref gifwit i hwarje sak, som til honom inkommen är. Sedan sände han in til Hofrätten sin dombok, inom then sidsta dag i Augusti månad åhret thernäst; wid bot, som i 2. Cap. om Häradshöfding sagdt är: och rätte sig i öfrigt efter thet, som ther föreskrifwes. Giöme ock i Landskiftan lika lydande dombok, så ock the handlingar, som til Lagmansrätten höra.

4. Cap.

4. Cap.

Huru särskilt Härads och Lagmans ting skal hållas, som kallas Urtima Ting.

1. §.

Gifwes någon skuld för grof mißgierning, och faller ej laga Ting snart in; sätte tå Häradshöfding särskilt Ting, och kungiöre thet Konungens Befalningshafwande: Tilsäge ock Kronofogden, at kalla Nämnd samman, så ock them, som nödige äro. Nu kommer almänt rychte up om grost brott, och finnes ther skälig mißtancka til; bode ock Häradshöfding särskilt Ting, åntå at ingen ther å kärer.

2. §. Twista män, och åkar käranden särskilt Ting; söke tå Hofrätten. Wil han kostnaden hålla; tillåte thet Hofrätten, åntå at them ej ther om åsämjer. Tappar then swarande; gälde ej annan kostnad, än then å laga Ting giöras skulle. Ej må Häradshöfding i thy fall af egen godtycko Urtima Ting stemma. Är någor sak så widlyftig, at then ej kan å laga Ting slitas, och sämjas parterne in för Rätten om särskilt Ting; tå må Häradshöfding thet hålla: Doch kungiöre thet genast Hofrätten, och Konungens Befalningshafwande. Om särskilt Lagmansting ware lag samma.

3. §. Kronones saker, och andre almänne mål, måge ock å särskilt Ting urskiljas, ther så omtränger, och gånge therom, som förr sagdt är.

5. Cap.

Om Kämnersrätt.

1. §.

Kämnersrätt äger i staden ransaka och döma alla twister, så ock brottmål, ther the, efter Lag eller särskilta stadgar, til annan Rätt ej höra. Går saken å lif eller åra; tå skal ther ransakas, och ej dömas, och ransakningen genast sändas til Rådstufwurätten: Men i Stockholm döme Kämnersrätt, och ej Rådstufwurätt, i thy mål, och sände domen genast in til Hofrättens skärskådan.

2. §. Kämnersrätts dombok skal skrifwas under af alla, som i Rätten sitta: och warde then, med saköres längd, til Hofrätten sänd inom Michels dag åhret ther efter, wid bot tiugu daler. Kämnersrätt i Stockholm hafwe til åhrets slut ther tid til. Äger Staden sielf sakören; tå är ej nödigt saköres längden til Hofrätten sända.

6. Cap.

Om Rådstufwurätt.

1. §.

I hwarje weko skal Rådstufwurätt hållas, måndag, onsdag, och lögerdag, så ock oftare, ther thet tarfwas. Tå skola Borgmästare och Rådmän klockan åtta til Rådstufwu komma, och döma alla saker, som ifrån Kämnersrätten wädjade äro: rätte sig ock efter thet, som i 3. Cap. 3. och 4. §. §. om lagwadda saker til Lagmansrätt stadgadt är. Ther skal ock både ransakas och

och dömas öfwer alla wäxel och siöråtts saker, så ock alla twister om flyttning i och ur hus, ehwad Domstol the eljest höra under, som twista.

2. §. Söker man eller hustru, at skilja sin lott i bo från then andras, eller wil någor gäldbunden sin egendom på en gång til thes borgenärer afstå, at sedan ifrån them fri warda; therom döme ock Rådstufwurätt, och skilje borgenärer emellan, ther the ej sämjas om hwartheras rätt och förträde til thet, som afstådt är, så ock, om swek hos skuldenär finnes.

3. §. Å Rådstufwu höra intekning, uphud och lagfart ske, och the twister afgiöras, som ther om, eller om bördes och widerboende rätt upkomma. Om brott och mißgierningar gånge, som i thet 5 Cap. 1 §. om Kämnersrätt sagdt är.

4. §. Ther Kämnersrätt ej är; åge Rådstufwurätt ransaka och döma alla the mål, som eljest til Kämnersrätt höra.

5. §. Kommer twist up om arf, förmynderskap, så ock död mans eller qwinnos ytterstä wilja, och förordning om theras egendom; döme ock Rådstufwurätt i thy mål, ther ej Förmyndarekamar inråttad är, at sådant uptaga och slita. Förmyndarekamar hafwe wård om omyndigas arf och bästa, och giöre ther rede före, och Rådstufwurätt döme ther öfwer, så thet klagas.

6. §. Om Rådstufwurätts dombok ware lag samma, som i 5. Cap. sagdt är.

7. Cap.

Om intekningar, och huru ther med förhållas skal.

1. §.

Wil borgenär, sig til säkerhet, låta å Ting, eller Rådstufwu, intekna gäldenärs fasta gods; söke thet i Rätten skrifteliga, och lägge ther hos in afskrift, som med witnen styrckt är, af skuldebref hans, eller afhandling, eller richtiga bewis, at then fordran eljest godkänd, eller lagliga fastställd är: och warde thet alt offenteliga upläst, och borgenärs begiäran i Rättens dombok förd; gifwe ock honom witnesbörd ther om, ther han thet åskar. Sedan lägge Rätten gäldenären wiß dag före, at ther å swara. Kännes han tå wid skulden, eller kommer han ej, å föresatt tid, med swar in, och wiser borgenär, at thes begiäran honom kungiord är; warde intekning fast, och gälle för borgenär ifrån then dag, han then i Rätten sökte: skrifwe ock Domaren thet å skuldebrefwet. Nekar gäldenär skulden, och wiser han strax klara skäl, at then är gulden, eller af annan orsak förswunnen; ware han för intekning fri. Gitter gäldenär thet ej; warde intekning bewiljad. Nöjes enthera ej åt Rättens slut ther i; hafwe lof at beswära sig ther öfwer i Hofrätten, inom then tid, som i 16. Cap. 1. §. stadgas.

2. §. Betalar ej gäldenär, innan tijp åhr til ända gått, sedan intekning skedde; låte tå borgenär then förnya: niute doch förmons rätt efter första intekningen. Giör han thet ej; ware thes intekning krafftlös, ther han ej laga förfall haft.

Tå

Tå gäldenär sin skuld til fullo betaldt; gifwe han Rätten thet tilkänna, och warde thet strax i dombok skriswit, så ock tecknadt i thet åhrs dombok, tå intekningen skedde.

3. §. Sedan Häradshöfding hwarje gång om åhret Ting hållit hafwer i Häradshöfdingedöme sitt; sände han in til Hofrätten, inom en månad ther efter, alla the intekningar, som tå skedt; wid bot tre daler för hwar dag, han ther med uteblifwer. Rådstufwurätt göre thet för hwar månad, inom fiorton dagar ther efter; wid lika bot. Är ej några intekning skedd; gifwe ock thet tilkänna. Om upbud och lagfart ware lag samma.

8. Cap.

Om Hofrätt.

1. §.

Hofrätten, som är Konungens högsta Nämnd, äger upsicht och wård hafwar, at i the Domstolar, som ther under höra, rätt skipas efter Lag, och thes rätta förstånd.

2. §. I synnerhet äge Hofrätten at döma öfwer theßa mål: 1. Alla til lagwedda saker. 2. Beswär öfwer Underdomares fel wid sielfwa rättegången. 3. Klagomål öfwer Konungens Befalningshafwandes utslag i utmätningsmål, och thet som ther til hörer: och hafwe i theßa mål macht, at döma til qwarstad, om skiäl ther til äro, så ock at then, som wunnit, får thet emot borgen lysta, och at wederparten sedan må, inom sex månader ifrån Hofrättens utslag, söka i rättan Domstol at winna thet åter, om han gitter. 4. Lifssaker, som af Underrätterna

ransakade och dömde äro, och them, som efter thet 25. Cap. 5. §. böra sändas in til Hofrättens skärskådan, förr än domen i fullbordan ställes: så ock mindre brottmål, tå någor öfwer Underrättens dom klagar. 5. Grof försmädelse mot Gud, och hans heliga Namn, når Underrätt först ther om ransakadt. 6. Stemplingar och förgripelser emot Konungen sielf, och thes Kongliga Hus, eller Rikets frihet: landsförräderi: rådslag med fienden: förbrytelser emot Rikets Råd, som röra theras Embete: och ransake Hofrätten om alt thetta sielf, tå thet ske kan. 7. Konungens Befalningshafwandes och Underdomares embetes brott. 8. Twister om arf efter Frälseman: theras förordning wid dödsbonan om theras egendom: förmynderskap för theras barn och arfwingar, som frälse äro: så ock ther Frälseman eller thes arfwinge, wil genom offenteligit anslag afstå thes egendom til borgenärer, och om hwartheras rätt och förträde ther til; eller then ene maken söker at skilja sin lott af bo från then andras enskilta gäld. 9. Hofrätten skal och [illegible] öfwer the brott, ther Frälsman förwerkar sin ära, adelig frihet, gods, elleri arfwelig rättighet: så ock enwiges, och ansenlagsmål, eller förgripelser med skymfeliga ord och gierningar, emellan Frälsemän, eller deras wederlikar, når Domaren i orten, ther förningen giord är, först ther om ransakadt: ock flera mål, som til Hofrätterna, eller nägondera af them i synnerhet, efter särskilta lagar höra.

3. §. Hwad Hofrätten dömer, ther må inwädja mot. Men huru then, som tappadt,

må

må söka ändring hos Konungen, therom skils i 30. Cap.

9. Cap.

Om Domare rättegångstima försummar.

1. §.

Kommer ej Häradshöfding eller Lagman til laga Ting, utan låter Rätten ligga neder; böte Häradshöfding tretijo, och Lagman sertijo daler, ther the ej laga förfall wisa, och gälde them skadan åter, som Rätten sökte. Blifwer han en tingsdag ute, tå Ting flere dagar står; böte Häradshöfding tijo, och Lagman femton daler. Försumma the syn, eller urtima Ting; ware bot hälften mindre.

2. §. Blifwer Nämndeman ifrån Ting, ehwad thet är laga eller urtima Ting, eller Syn; böte tre daler. För en dag bötes åtta öre. Ther Ting eller Syn läggas neder genom Nämndens försummelse; sware ock the til skadan.

3. §. Kommer ej Borgmästare til Rådstufwu then dag rättegång skal hållas; böte tre daler, och Rådman, som blifwer ifrån Rätten ute, twå daler: Kämner böte en daler.

4. §. Försumma Domhafwande i Hofrätten rättegångsdag; böte hwarthera fem daler.

5. §. Alla theßa böter waren the fattigas ensak.

10. Cap.

Om laga domstol i hwarjehanda rättegångs mål.

1. §.

Wil man til annan kära, ehwad thet är för gäld, eller i annat twistemål, som thes per-

son rörer; låte tå stemma honom til then Rätt, therunder han sitt bo och hemwist hafwer. Hustru, och barn, medan the hemma når föräldrar äro, lyda under then Rätt, som man och fader, och tienstehion, ther the sin tienst hafwa. Then ingenstädes stadigt hemwist äger, eller fremmande är, sökes ther han synnes. Nu wil then stemde kära til honom igen, som stemma låtit; ware han ock skyldig wid samma Rätt swara, ther målen med hwar andra gemenskap hafwa.

2. §. Yppar sig twist om arf, eller then dödas ytterste wilja: eller kräfwes gäld efter then, som död är; döme thet then Rätt å landet eller i staden, ther then döde bodt, eller sin tienst haft, åntå at arfwingarne under annan Rätt bo, eller lyda, eller godset emellan sig skift hafwa. Tränger enka, at öfwerlåta til Borgenärerna alt thet i boet är, eller skilja sin lott ifrån mannens; söke Rätten i then ort, ther mannen bodt, eller sin tienst haft. Wilja arfwingar sig urarfwa giöra; lite then Rätt til, ther under han lydt, som ärfwas skulle.

3. §. Nöjas ej arfwingar tå skift är, utan säger någor sin lott sämre wara: eller fordras någor fyllnad, som sedan mist; söke han jämnad, eller fyllnad, ther arfwet föll.

4. §. Wil någor kära til then, som förmyndare warit, om redo för arf sitt; stände honom fritt at giöra thet, antingen ther hans bo war, som ärfd är, och förmyndaren thet förmynderskap sig åtog, eller ther förmyndaren bor. Then något är förtrodt til förwaltning; sware han, eller thes arfwingar om han död är, ther han godset förwaltadt och föreståd.

5. §.

5. §. Kommer twist i handel emellan kiöparen och säljaren i staden, tå marknad år, eller eljest, och klagas thet genast; döme thet Rätten, ther handelen skedt. Ej må någor sedan stemmas ifrån hemwist sitt, utan han i staden kommer, ther handeln skedde. Om skuld, then gäst giör för kost, huslego, och annat sitt tarf, ware lag samma. Ther twist warder om upsägning, och flyttning ur hus, som i staden hyrde åro; gänge thermed som i 6. Cap. 1. §. sagdt år.

6. §. Warder twist om gäld, then flere giordt, och utfäst, at en för alla och alla för en betala; hafwe borgenär wäld, at söka hwilkenthera af them han wil, ther then samme bor. Hafwa the sig til betalning ej så förbundit, och yppar sig twist om skuldens richtighet, eller hwartheras del theri; äge ock borgenär macht at stemma them alla in, ther enthera af them bor: och gänge åntå med betalningen, som i 4. Cap. 12. §. Utsöknings Balken skils. Bolagsmän sökes, ther bolaget år.

7. §. Åro twå eller flere delachtige i twistemål ett, och kan thet ej wäl utrönas, utan the alle tilika å ett ställe swara; söke käranden then Rätt, hwarunder han hörer, som saken förnämligast angår.

8. §. Warder twist om trolofning, thes fullbordan, eller skilnad ther i; döme Rätten, therunder qwinnan lyder, och sitt hemwist hafwer, ehwad hon år kärande eller swarande. Wil hon söka honom ther han finnes; hafwe ock lof ther til.

9. §. Är qwinna lågrad, och säger, at thet under åchtenskaps löfte skedt: nekar lågersman; dömе therom Rätten i then ort, ther hon häfdad är.

10. §. Förlöper mannen sin hustru, eller hustrun mannen, och wet man hwar then skyldige wistas; warde stemd til then Rätt, ther then oskyldige tå bor. Nu wet man ej hwar han är, som bortwek; gånge therom, som i 13. Cap. 4. §. Giftermåls Balken sagdt är.

11. §. Ej må några sak, utan i rättan domstol, uptagas, åntå at parterne sielfwe om annan Rätt åsämjas wilja; utan Konungen finner skiäl at gifwa ther lof til.

12. §. Thet som af någon hufwudsak flyter, såsom skadestånd och rättegångs kostnad, med mera, ther å man sig förbehållit at särskilt kära, dömes i then Rätt, som i hufwudsaken dömdt.

13. §. Hafwer några sin wederdeloman til rättan domstol instemma låtit, och han ther begynt i saken swara; tå bör ock then i samma Rätt slutas, åntå at swarandens ständ är under rättegången ändradt, eller han kommit under annan domstol at lydа, eller han dör, och hans arfwingar under annan lagsago höra. I theßa fall ware i brottmål lag samma.

14. §. Twista män om jord och gods å landet, ehwad thet är om äganderätt, besittning och nyttiande, mißbygnad, wanhäfd, afrad, bolstada skiäl, eller åwerkan; thet skal alt dömas af then Rätt, ther jorden ligger. Nu kan så wara, at bolbys ägor strecka sig öfwer Häradsmärke in i annat Härad, och wil han

som

som ther möter, något ther af klandra; kåre tå i then Rätt, ther bolbyn ligger.

15. §. Är jordatwist Härader emellan, eller Län, eller Landskap; gånge ther om, som i 14. Cap. 5. §. Jorda Balken sagdt är.

16. §. Twista kronohemman, ett eller flere, om jord och byaskilnad; lägge them Konungens Befalningshafwande mellan. Är å enthera sidan skatte eller frälsejord; gånge thet til Häradsrätt. Gränsar til theßa almänning; ware lag samma: och förordne Konungens Befalningshafwande någon, som å embetes wägnar når är, tå Kronan del i saken hafwer. Döme ock Häradsrätt om åwerkan å kronojord.

17. §. Om almännings skogar i Bergslagen, eller å annan ort ther bergwerk är, och swedjande ther å: så ock ther twist är om besittning å bergsmans hemman, hyttors och hamrars drifwande, kohlning, malmstrek, förlag emellan Bruksidkaren och förläggaren, med mera, som til bergwerkens drift, handtering och wård hörer; gånge, som särskilt therom stadgadt är. Lagfart å Bruk och Hamrar, sökes i Häradsrätt: döme ock then om uppdämning annan til mehn; ther twist ther om ej är emellan sielfwa bruken.

18. §. Brister säljare åt hemul; lagsöke köparen honom, ther han bor. *Ob 5*

19. §. Om hus, tomt och gård i staden, döme then Stadsrätt, ther the ligga. Äger staden jord och mark ther omkring, som afhyst är, och ej ifrån staden afskild, och warder twist ther om stadens inbyggare mellan: eller mißgierning

ther

ther giord; dömé ock Stadsrätt therom. Kommer twist up om ägoskilnad emellan borgare, och bolby som til stadsmark gränsar; dömé Häradsrätt.

20. §. Upkommer twist, huru i staden byggas skal; gänge ther om, som särskilt stadgadt är. Om besvär och last, som granne af annan tola bör, eller ej, dömé Rådstufwurätt.

21. §. Brott och missgierningsmål, swårare och mindre, ransakes och dömes ther gierningen giord är, ehwad Rätt han eljest hörer til, som brutit. Hafwer några å flera ställen giordt enahanda missgierning; ransake och pröfwe Domaren å hwarje ort, om han til gierningen saker är: men warde dömd för altsammans af then Rätt, ther han sidst lagföres. Hafwer han flera slags missgierningar å särskilta orter giordt, som swåra äro, eller å lif gå; tå skal om hwarthera ransakas ther thet skedt, och gänge sedan dom öfwer then brotslige, ther thet timadt, som grofwast är. Äro alle brotten ringa; dömes för hwarthera ther thet skedt, och warde ther dom i fullbordan ståld.

22. §. Giör swensk man dråp, eller annan swår gierning, å swensk man utrikes, och warder han ther ej gripen, utan kommer hit i Riket in; dömes ther han fångas, efter swensk rätt, om gierningen är uppenbar, äntå at ej några målsägande åkärer. Bryter siöman under resa från utrikes ort; ther om skils i Siöläggen.

23. §. Står någon i thet ena Häradet, och skadar then, som är i annat; sware ther skadan timade. Skrifwer någon smädeskrift, och sänder then til annan ort; dömes ther then framgafs.

24. §.

24. §. Tillägger man annan något brott för rätta, och finnes han saklös; dömе ock samme Rätt, huru then plichta och skadan gälda bör, som ohemult angaf och tilwitte, åntå at han eljest under annan Rätt lyder. Är thes kåran, som plicht emot angifwaren påstår, sådan, at then för särskilt hufwudmål hållas bör: eller en förgripelse i angifwarens embete, och som thes tienst rörer; warde dömd i then Rätt, therunder han i thy fall hörer.

25. §. Mißförmar någor annan med smädelig ord, i tal, eller skrifter, eller gierning, in för the Konungens Embetsmän, ther ej domstol är; warde therföre dömd i första Underrätt, å then ort, ther brottet skedt. Mißförmar han sielfwa Embetsmännen; dömes i Hofrätten.

26. §. The mål, som then almänna hushållningen i Riket, Kronones hwarjehanda ingälder, så ock the, som någons embete och tienst, högre eller ringare, och fel ther i röra, pröfwes och dömes af them, som Konungen wård och inseende ther öfwer betrodt hafwer, efter thy, som i särskilta stadgar therom sägs.

27. §. Wil någor å landet söka Kronofogda, Länsman, eller Upbördsman, för thet the giordt honom orätt, i hwarjehanda utmätning, upbörd, eller med egenwillig pålaga, olikhet i skiuts och giärd: eller at the pant olagliga såldt, med mera thylikt; tå må han thet göra i Häradsrätten, å then ort, ther brottet skedt, eller ther han bor, som klagar. I staden gånge om thessa mål, som sägs i 5. Cap. 1. §. Then som ej nöjes åt Rättens slut, hafwe lof at sig beswära i Hofrätten, inom then tid, som i 25.

Cap.

Cap. 5. §. framdeles sägs. Äge doch Konungens Befalningshafwande macht, at i theßa mål strax rätta, hwad så ske kan, och hielpe then til rätt sin, som lidit.

28. §. Om brott i almänna fiskehamnar, stadgas i Hamnordningarna. I öfrigit rätte sig then, som i något mål tarfwar kära, efter thet, som om hwarje Rätt i synnerhet sagdt är.

11. Cap.

Huru stemning skal tagas, och honom tilställas, som stemmes.

1. §.

Wil man til annan kära; tå äger Domaren gifwa skriftelig stemning: och nämne han ther i käranden och saken, så ock å hwad ort och dag then bör til swars komma, som stemd warder: kungiöre ock ther i, at om han ej kommer sielf, eller thes laga ombud, skal saken ändå företagas och afgiöras.

2. §. I ringa mål, ther ej twist är om jord eller hus, må then, som sökes, munteliga stemmas: och ware tå lag samma, som om skriftelig stemning sagdt är.

3. §. Begiärar någor stemning å flera i en och samma sak; tå måge the alle genom en stemning inkallas, och låte han then stemning hwarthera i rättan tid kungiöras.

4. §. Käranden ware skyldig, at låta swaranden få stemningen fiorton dagar förut, ther han inom Häradet bor: utom Häradet, eller i annan stad, tre wekor: utom Lagmans lagsa-

gu,

go, sex wekor: i tridie eller fierde lagsago, eller längre bort, nijo wekor. Stockholms stad räknas för särskilt lagsago. Mellan Swerige och Finland ware stemnings tid tre månader, hwar månad räknad til tretijo dagar: emellan Pommern och Swerige fyra månader. Är then utom Riket, som stemmas skal; hafwe sex månaders tid ifrån thet han stemningen fick. Ther stemning genom offenteligt anslag sker å Rättens dör; skal ock sex månaders dag förelåggas. Hwad then åligger at fullgiöra, som låter thes borgenärer således instemma, och huru ther med sedan förfaras skal, sägs i 16. Cap. Handels Balken. I alla theßa fall, ther stemning fordrar längre tid, än om lysning til Ting stadgadt är; må then swarande stemmas til witß månad, och underrätte han sig sedan sielf, å hwad dag Tinget hållas skal.

5. §. Til Kämnersrätt stemmes i wigtiga mål åtta dagar förut, och i ringare tre, eller minst twå dagar. Til Rådstufwurätt stemmes åtta dagar förut; utan så är, at målet ej tol upskof, och ther å förr swaras kan. I the städer, ther ej är Kämnersrätt, utan Rådstufwurätten förste domstol, gälle, som om Kämnersrätt sagdt är.

6. §. Wil then, som stemd är, låta stemma Käranden igen, i samma sak, eller then, som thermed gemenskap hafwer; giöre thet inom hälften af then tid, som nu föreskrifwen är, ther han wil, at både stemningsmålen skola följas åt.

7. §. Skriftelig stemning bör swaranden i händer ställas af twå trowärdiga män, eller af en,

en, ther han swarandens skrifteliga bewis ther å få kan. Muntelig stemning å landet bör ske genom Länsman, eller någon af Nämnden, med en annan trowärdig man, som inom Häradet bor: och i staden af Rättens tienare. Är then, som stemmas skal, ej hemma i sitt hus; tå må han stemmas ehwar han finnes. I Kyrkio må man ej stemmas, men wäl å Kyrkiowall. Håller någor sig undan, för thy, at han wäntar stemning, och är thet witterligit, at han i Häradet, eller i staden wistas; warde tå stemning fästad å husdör hans.

8. §. Nu sökas död mans arfwingar i oskift bo; gånge tå en stemning å alla arfwingarna tilsammans, och ej å hwarthera särskilt: Och ware then skyldig, som i boet sitter, ehwad han är arfwinge eller sysloman, at samma stemning anamma, och sedan låta hwar arfwinge en trowärdig afskrift få, och niuten the stemningstid efter then ort, ther then wistas, som är längst borto. Är bo skift; tå äger hwar arfwinge särskilt stemmas.

9. §. Ställer ej käranden sin wederdelo man stemningen tilhanda inom then tid, nu sagdt är; ware stemningen ogild, och tage han ny stemning ut.

10. §. I brottmål bör then, som kåres til, genast å Rättens bud til swars komma: Giör han thet ej; tå må han genom Kronones eller Rättens betiente til Rätten hemtas.

12. Cap.

Huru förfaras skal, när stemning försittes; och om laga förfall.

1. §.

Nu är lagliga stemd, tå skola kärande och swarande, å dag förelagdan, för Rätten komma; ther the ej laga förfall hafwa. Theße äro laga förfall: om man siuk är: om man i Konungens och Rikets tienst är upbodad, eller faren: om man i häktelse sitter: om man af fienden, eller annan fahra, wådeld, eller wattuflod hindras: om man ifrån sinnen kommen är: om man eller hustru, barn eller föräldrar dö then tid, man bör sig för Rätten inställa: om man förut til annan Rätt är stemd, at swara å samma tid. Pröfwe doch Domaren omständigheterna i theßa fall. Nu kunna andre förfall gifwas före; äge Domaren ock them pröfwa, om the äro af then wigt, at the gälla måge. Är förfallet lagligit; skiute tå Domaren saken up, å landet til nästa Ting, och i staden lägge han parterna annan dag före: och waren the skyldige, å landet och i staden, utan ny stemning til Rätta komma.

2. §. Är några förfallelös borto, tå han ropas af Rätten fram at kära eller swara; böte wid Häradsting och Kämnersrätt en daler, i Lagmans och Rådstufwurätt twå daler. Kommer hwarken kärande eller swarande, innan Tingets slut; böte hwarthera dubbelt. Kommer swaranden å första Ting, innan thet ändas, och blifwer käranden ute; böte som sagdt är, och gälde han swaranden thes kostnad, ther han ej wid nästa Ting å landet,

eller inom en månad i ſtaden, gitter wiſa, thet han laga förfall haft, och at han ej kunnat Rätten thet kungiöra. Stemmer ej käranden saken in, och then fullföljer å then tid, ſom nu är ſagdt; ware ſwaranden för hans käromål fri.

3. §. Nu kommer käranden til förſta Ting, eller i ſtaden å föreſatt dag til then Rätt, tit saken inſtemd är, men ſwaranden ej, och låter ej laga förfall framte: wiſer käranden, at ſwaranden ſtemning i laga tid fått; döme tå Rätten i saken, efter thy, ſom ſanning ther i utletas kan, och före i domen in, huru then, ſom wunnit, ſin wederpart om domen kungiöra ſkal, ſom i then 4. §. ſägs. Kommer ſwaranden ſedan, innan tid til laga wad ute är, och begiärar wädja: och är saken af thet wärde, at emot Rättens dom wädjas må, ſom framdeles i thenna Balk urſkils; hafwe ther lof til, och Rätten, tit wädjadt är, döme i hufwudsaken. Kommer han ej inom then tid, ſom ſagdt är, eller är saken ſå ringa, at wad ther i ej tillåtit är; niute återwinning, ſom i näſta §. ſägs: och gånge domen i ſådant återwinnings mål til utmätning, ther käranden thet åſkar: och han hafwe wäld, at lyſta thet, ſom utmätit är, om han full borgen therföre ſtäller.

4. §. Hwar ſom ſåledes dom wunnit, kungiöre then, ſedan tid til wad förbi är, ſin wederpart: eller ſöke utmätning ther å, ſå tidigt, at wederparten kan låta saken inſtemma til näſta Ting å landet, och i ſtaden inom en månad, at återwinning ſöka. Giör han thet ej, ſom wunnit; niute then, ſom tappadt, samma tid, ſedan han tilſagd warder. Pröfwas thet, at han för fattig-

tigdom ej orkar fullgiöra domen, inom then tid som sagdt är; hafwe åntå macht at söka återwinning. Är thet, som dömdt är, sådant, at återwinning warder onyttig, ther domen fullgiörgs skulle; tå gånge then ej til fullbordan. Försummar then, som tappadt, then tid nu förefatt är; hafwe sedan ingen talan til återwinning.

5. §. Bliswer swaranden ute förfallelös ifrån Lagmansrätt, eller Rådstufwurätt, tå saken ifrån Kämnersrätt tit kommen är; döme Rätten på the skiäl, som kåranden företer. Gifwer sig swaranden an, medan tid til wad inne är, och söker wädja; ware thet honom tillåtit, i thy fall, som i 3. §. sägs. Är saken af ringare wärde, eller gifwer han sig ej så an; niute ej återwinning ther i, utan ware domen fast.

6. §. Bliswer någor å förelagd tid ute, i then sak, som genom offentreligit anslag å Rättens dör instemd är; hafwe sedan ingen talan ther i, ehwad thet är kårande eller swarande.

7. §. Kommer kårande eller swarande ej til Häradssyn å dag förelagdan, utan är enthera borto; sätte tå Domaren then ut til annan tid, ehwad laga förfall framtes, eller ej. Är ock tå någorthera ute, och wiser ej laga förfall; gånge Syn ej thes mindre för sig, och döme Rätten efter som skiälen ther pröfwas kunnä; så ock om Rättegångs kostnad. Begiärar then, som tappadt, och ej når war, inom laga tid wädja; thet må honom ej wägras: gör han ther ej; ware Synevonn gild. Är någor borto från Lagmanssyn; ware lag samma: doch må man ej ther wädja mot, utan gånge thermed, som i 25. Cap. 10. §. stadgas.

13. Cap.

Om jäf emot Domaren.

1. §.

Nu wil kärande eller swarande jäfwa Domaren; giöre thet beskedeliga, och döme Domaren sielf om thet jäf. Theße äro laga jäf: Om Domaren är med enthera i then skyldskap eller swägerlag, ther i åchtenskap efter 2. Cap. Giftermåls Balken ej byggas må: hwar under ock thes syskonebarn i skyldskap, och ej swägerlag, förstås: eller är Domaren thes wederdeloman, eller uppenbare owän: eller äger Domaren, eller hans skyldemän, som nu nämnde äro, i then saken del, eller kunna the någon synnerlig nytto eller skada ther af wänta: eller hafwer han i annan Rätt i samma sak Domare warit, eller förr warit fullmächtig theri, eller witnat, eller förut såsom Betient i någon Rätt, eller hos Konungens Befalningshafwande, något slut fattadt, som then saken rörer: eller hafwer han sielf en lika sak i annan Rätt. Wet Domaren at sådant jäf emot honom är, åntå at parten ej är ther om kunnig; träde sielfmant ifrån Rätten.

2. §. Jäfwar någor Domaren obeskedeliga: böte i Härads och Kämnersrätt tijo daler, i Lagmans och Rådstufwurätt tiugu daler, i Hofrätten femtijo daler.

3. §. Pröfwas jäf lagligit emot Häradshöfding, Lagman, eller Borgmästare i then stad, ther ej mer än en Borgmästare är, och Rådstufwurätten utom honom ej finnes domför; förordne Hofrätten en annan i hans ställe, på kärandens begä-

begiäran och kostnad, och stadne then kostnad sedan å then, som saken tappar.

4. §. Jäfwas någor i Härads eller Lagmans Nämnd; sätte Häradshöfding och Lagman, om thet tarfwas, annan i hans stad, så länge thet målet slites. Jäfwas Kämner eller Rådman; nämne Rådstufwurätt then i hans ställe sitta må, ther Rätten ej annars domför är. Jäfwas alle i Kämnersrätt; kalle Rådstufwurätt andra, som then sak döma. Är Rådstufwurätt aller jäfwad; förordne therom Hofrätten. Nu kan så hända, at så många af Hofrättens Ledamöter jäfwade warda, at Rätten i thy mål ej fullsutten är; gifwe Hofrätten thet Konungen tilkänna, tå Konungen förordnar andra i theras ställen. Ej må Borgmästare och Rådman jäfwas, ther son eller måg i Kämnersrätt dömdt; Ej må ock någor i Hofrätten jäfwas, ther son eller måg i Underrätten dömdt; utan så är, at the för embetes brott ther lagliga anklagade warda.

14. Cap.

Huru för Rätta käras och swaras skal; så ock om munteliga förhör, och wrångoed.

1. §.

I Härads, Kämners, Lagmans, och Rådstufwurätt i the mindre Städer, bör käromålet munteliga föreställas; ther sakens wigt och widlyftighet, eller andra omständigheter, ej fordra, at thet skrifteliga ske må: och warde tå parterna ej tillåtit, at flera än en skrift hwarthera inlägga; ther saken ej är af thes större wigt.

2. §. Kommer kärande til Kämnersrätt å dag föresattan, och gifwer thes kåromål wid offenteligit uprop skrifteliga in, och swaranden tå når år; skrifwe Rätten ther å, at han åtta dagar ther efter swara skal. Försummar han tå at ställa sig wid upropet in, men kommer med swar innan klockån tolf; böte en daler. Blifwer han aldeles ute, eller kommer han oberedd, utan laga ursächt; böte twå daler, och gänge åter uprop i saken åtta dagar ther efter. Kommer han ej åntå med swar in; böte som sagdt år, och warde på kärandens inlaga i saken dömdt: doch må han munteliga höras, om han thet förut begiärar: ware ock honom tillåtit, ther han tappadt, emot domen wädja. Försummar käranden then dag, tå han sin wederparts swar emottaga skulle; böte en daler. I Kämnersrätt i Stockholm ware upropstima klockan nijo.

3. §. Käranden skal, ehwar rättegången börjas, alla thes skiäl och bewis genast framte, och swaranden sammaledes. Håller någor the bewis upsåteliga inne, som til lius i saken tiena; böte fem, eller tijo daler, eller mera, alt som Domaren pröfwar honom ther i brotslig wara.

4. §. Alla afskrifter af the bewis, som företes, skola anten af Rättens Betiente, eller andra trowärdiga män styrckta wara, at the med sielfwa hufwudskrifterna i alt lika åro: och böra åntå hufwudskrifterna wisas up, ther Rätten, eller wederparten thet åfkar.

5. §. Käranden skal thes inlaga kort och tydeliga fatta, utan alt företal och omswef, och sakens sammanhang ther i strax berätta, och sedan hwar i sielfwa twisten består: före ock thernäst redigt

digt in, hwad han påstår, med skälen ther til. Hafwer han flera kåromål, än ett; sätte hwart för sig ut: och sware wederdelomannen i samma ordning. Ej må något blandas i thessa skrifter in, thet til saken ej rätteliga hörer. Giör någor annorledes; böte fem, eller tijo daler, efter thy, som Domaren thet finner skäligt.

6. §. Hafwer then, som skrifteliga sin talan, eller swar företedt, sig ther i förbehållit, at ock munteliga hörd warda: eller begiärar han thet sedan: eller finner Domaren sielf thet nödigt; förelägge Domaren wiß dag och tid ther til, om thet ej genast ske kan. Hwar som tå förfallelös blifwer ute; böte i Kämnersrätten twå daler, i Lagmans och Rådstufwurätten fem daler, i Hofrätten tijo daler. Kommer han ej tå han andra gången tilsagd är; warde then hörd, som når är, och döme Rätten i saken. Ej måge parterne wid munteligit förhör påstå, eller Domaren tillåta, at thet upskrifwas skal, som redan i skrifterna infördt är, eller til saken ej rätteliga hörer. Hwad som wid munteligit förhör upskrifwes, thet skal för parterna upläsas, om the thet åska, eller Rätten thet nödigt finner: kännes tå parten ej wid thet, som skrifwit är; hafwe Rätten witsord at säga, hwad taladt och swaradt war. Wil någor sina ord och mening förklara; thet bör ej wägras: pröfwe doch Domaren, hwad krafft thet äga må.

7. §. Mißfirmar någor sin wederdeloman in för Rätta, i tal eller skrifter, med oqwädins och smäde ord, förklenliga tilmälen, eller åthäfwor; böte fem, tijo, eller tiugu daler, eller mera, efter som brottet är til. Går thet å åra

mans; döme ock samma Rätt ther öfwer: men wil then, som tilmålet giorde, honom ther til lagliga binda; skiute tå Domaren thet til then Rätt, ther under brottmålet hörer. Talar eller skrifwer någor wanwördeliga mot Domaren; böte dubbelt, eller högre, alt som Domaren, ther thet skedt är, skäligit pröfwar: giöre ock offentelig afbön, om brottet thet förtienar. Höter eller undsäger han Domaren, eller gifwer honom smädelig ord, eller griper honom an til heder och åra; låte tå Hofrätten then brotsliga ther anklagas, och warde han straffad, som i 18. Cap. 8. §. Mißgiernings Balken stadgadt är.

8. §. Skrifwer någor, eller talar in för Rätta, thet han wet ej sant wara, och wil Domaren thermed förleda: warder han ther om öfwertygad; böte i Härads och Kämnersrätten fem daler, i Lagmans och Rådstufwurätten tijo daler, i Hofrätten tiugu daler, eller mera, alt som Domaren thet pröfwar.

9. §. Wrångoed måge parterne ej åska af hwarannan i någon Rätt: doch äge Lagmans eller Rådstufwurätt, så ock Hofrätt, tå hufwudsaken tit kommen är, pålägga enthera parten eller begge, thenna wrångoed utan upskof i Rättegången swärja, om sanning ej annars utletas kan: Jag N. N. swär wid Gud, och hans heliga Evangelium, thet jag ej annat wet och förstår, än at jag en rättwis sak hafwer, och at jag then ej drifwer af arghet och illwilja: skal ock ej någon witterlig osanning eller list bruka, eller söka at tiden utdra-

utdraga, eller saken förmörka, eller något dölja, som til en rätt uplysning ther i tienar: utan gifwa thet alt redeliga tilkänna; så sant mig Gud hielpe til lif och siäl. Wil eller kan parten ej thenna ed gånga; hafwe saken tappadt. Swärje ock fullmächtig samma ed, ther Domaren så nödigt pröfwar. Gitter han thet ej, och är hufwudman frånwarande; lägge Rätten honom wiß dag före, at in för nästa Domare, ther han wistas, eden giöra, och på the nödiga frågor swara.

10. §. Ej må i brottmål wrångoed fordras, ehwad the äro mindre eller swårare.

15. Cap.

Om laga ombudsman eller fullmächtig.

1. §.

I Brottmål sware then sielf, som anklagad är. Pröfwar Domaren, at han hielp i rättegången tarfwar; tå tillåtes honom fullmächtig med sig hafwa. Mannen må ock hustrun, och målsman then omyndiga, i thy fall bistånd giöra. I andra saker må man genom laga ombudsman kära och swara: och skal hufwudman åntå för Rätta komma, når Domaren thet fordrar.

2. §. The, som för andra måge tala och swara, skola wara oberychtade, ärlige, redelige och förståndige män. Ej bör några almänneliga ther til brukas, som af Rätten, ther saken drifwes, ej godkänd är, och lof ther til fått. Wil parten bruka til fullmächtig sin skyldeman, eller then i hans tienst är, eller han eljest hafwer förtroende til; stånde thet honom fritt. Konungens Betiente, som Kronones upbörd ej hafwa, måge

ock för sina wänner tala, når theras Förmån thet tillåta, och the sin tienst thermed ej försumma, eller thet emot theras embetes plicht ej strider.

3. §. Ej må någor fullmächtig wara i then sak, ther med han sig befattat i annan Rätt, såsom Domare, eller Rättens betient, eller hos Konungens Befalningshafwande å embetes wägnar: ej then, som förr warit fullmächtig för wederdelomannen i samma mål: eller then, som sielf under målsman står: ej eller then, hwars fader eller swärfader, son eller måg, broder eller swåger, i Rätten Domare sitter. Ej må någor ledamot i Öfwerrätten, eller thes betient, som åhrlig lön niuter, låta bruka sig til fullmächtig, ther, eller wid någon Underrätt, som ther under lyder: utan så år, at han talar för skyldeman sin til och med syskonebarn, eller för omyndig, then han år målsman före.

4. §. Ej må någor kåra eller swara för annan, innan han anten munteliga in för Rätten af Sakägaren ther til förordnad år, eller wiser hans öppna bref ther om med insegel. Kan hufwudman sielf ej skrifwa; bör fullmachten med trowärdiga witnen styrckt wara.

5. §. Äger Kronan del i någon twist; förordne Konungens Befalningshafwande then, som wid Underrätten Kronans rätt förswarar: I Hofrätten tale i thy mål Konungens Ombudsman. Skattebonde må i jordatwist sielf fullmächtig taga: gifwe dock honom, som räntan äger, thet tilkänna, at han, ther så tarfwas, må skattebonda biständ giöra.

6. §.

6. §. Wil någor, som del i saken hafwer, för the andra tala; tage theras fullmacht ther til.

7. §. I alla fullmachter bör nämnas Domstolen, saken, och mannen som then föra skal, så ock at sakägaren wil nöjas åt thet, som ombudsmannen ther i giör och låter. Men ej må fullmächtig annan i sin stad sätta, eller saken förlika; utan han hafwer ther uttryckeliga lof til: ej må han ock saken i högre Rätt fullfölja, uran fullmachten så ställd är; dock må han hufwudmannens rätt genom wad förwara.

8. §. Dör hufwudmannen under rättegången; kungiöre ombudsman thet Rätten: och the, som tå sakägare warda, gifwe ny fullmacht.

9. §. Then som fått af Rätten lof, at rättegångs saker drifwa, ware skyldig, at utan betalning hielpa the fattiga för Rätta; tå Domaren thet pålägger.

10. §. Ombudsman skal redeliga och med all flit drifwa then sak, som honom förtros, och skrifwa alla the skrifter under, som han gifwer i Rätten in. Ej må på någon inlaga dömas, om then ej satt sitt namn ther under, som skriften författadt; ther sakägaren finnes ej hafwa förstått then samma upsätta.

11. §. Fullmächtig hafwe ej macht i Rätten afsäga sig then sak, som han ther begynt; utan Rätten pröfwar, at han skäl ther til hafwer;

12. §. Åsämjas ej fullmächtig och hufwudman om arfwodis lön, och är ej wist aftal ther om giordt; pröfwe Domaren, som sidst i saken dömdt, hwad fullmächtig skäliga förtient hafwer: och äge han rätt, at hålla the rättegångs-

skrif-

skrifter qwar, som han om händer fått, til thes han sin betalning får.

13. §. Försummar fullmächtig sin hufwudmans rätt; hafwe tå hufwudman wäld, at tala honom lagliga til, och söka sin skada åter.

14. §. Finnes fullmächtig hafwa retadt, eller förledt någon til oskiälig rättegång, eller emot bättre wett drifwit orättfärdig sak, eller brukadt witterlig falskhet; böte tijo, tiugu, eller mera, til hundrade daler, eller plichte med fängelse, och warde honom ej mera tillåtit at föra andras saker för Rätta, alt som Domaren pröfwar thes brott wara. Drager sådan fullmächtig sig ifrån saken, innan slut ther i warder, at straff ther med undgå; plichte åntå, som sagdt är. Warder någor öfwertygad, at han ock hemliga skrifwit i saken för hufwudmannens wederpart, eller gått honom med skiäl och råd tilhanda; böte hundrade daler, eller straffes med fängelse wid watn och bröd, och ware ärelös.

15. §. Alle äga Rätten heder och wördnad wisa: Ty skal ej någor, i stället för laga fullmächtig, låta öfwerwinnaga, tienstedräng, eller annan otienlig, gifwa thes skrifter in, eller til munteligit förhör skicka. Giör thet någor; böte i Härads och Kämnersrätt twå daler, i Lagmans och Rådstufwurätt fem daler, i Hofrätten tijo daler.

16. §. Tager någor sig talan för Rätta i then sak, ther han hwarken är målsägande, eller ombudsman, eller äger å embetes wägnar kära och söka, eller efter Lag ther til lof hafwer; böte i Härads och Kämnersrätt tre daler, i Lagmans och Rådstufwurätt fem daler,

ler, i Hofrätten tijo daler, eller mera, som saken är til. Sker thet hos Konungens Befalningshafwande; böte fem daler, thes ensak: fylle ock i theßa fall allan skada.

16. Cap.

Om hwarjehanda inwändningar i rättegång: så ock upskof.

1. §.

Nu kommer swaranden för Rätta, men säger, at saken til then Domstol ej hörer; pröfwe thet Domaren, och gifwe sitt utslag ther öfwer. Nöjes enthera parten ej therät; gifwe han thet Rätten tilkänna genast, eller sidst innan nästa dagen til ända gått, och lägge sedan thes beswär in i Hofrätten, inom hälften af then tid, som i lagwadda saker ifrån Lagmans och Rådstufwurätten föreskrifwen är: ware ock Domaren skyldig, at tekna å utslaget, hwad dgg, klockan för tolf, thet ske bör. Försummar then mißnögde någotthera, som nu sagdt är; hafwe i thy mål ej widare talan: och tå i hufwudsaken dömes; böte han tiugu daler, eller mera; om thet pröfwas, at han thet enkast giordt upsåteliga, at saken ther med uppehålla.

2. §. Gifwer han sina beswär i Hofrätten in, i rättan tid; lägge Hofrätten wederdelomannen wiß dag före wid wite at swara, efter thy han når eller fierran stadd är: Fordre ock Domarens förklaring in, om thet karfwas. Sedan döme Hofrätten theröfwer utan upskof: och then ohemult klagadt, böte tretijo daler, eller mera, som saken

saken år til. Ej må hos Konungen i thet utslag ändring sökas. Giör någor then inwändning emot Hofrätten, i the saker, som ther strax instemmas eller uptagas; kungiöre then, som tappadt, sitt misnöje inom klockan tolf å tridie dagen, then oräknad tå utslaget föll, och sätte tillika så många penningar in, som framdeles i thet 30. Cap. urskils: ställe ock sedan full borgen för kostnad och skadestånd, och lägge sina besvär in hos Konungen, inom hälften af then tid, som i samma Cap. sägs.

3. §. Wänder någor in, thet flere hafwa i saken del, och at the instemmas böra, och tillika med honom swara; gånge ther med på samma sätt, som nu föreskrifwit år.

4. §. Giör någor annan inwändning, än nu sagdt år, ehwad thet år emot Domaren, eller emot wederpartens person, eller at han ej will inlåta sig i twisten med honom, eller emot witnen, eller ehwad eljest inwändes, antingen förut, eller sedan han begynt i saken swara; gifwe Domaren sitt utslag ther öfwer särskilt, om målet thet fordrar: och antingen ther i hufwudsaken binder, eller ej, fortfare han ej thes mindre genast ther på med hufwudsaken, åntå at någorthera parten sitt misnöje förklarar inom then tid, som i 1. och 2. §§. stadgadt år. Ej må Öfwerdomaren besware öfwer fel i rättegången emottaga, innan Underdomaren i hufwudsaken dömdt. Söker then, som tappadt, högre Rätt i hufwudsaken; stände honom tå fritt, sina besvär i the fall, som sagdt år, tillika framföra.

5. §.

5. §. Alla inwändningar skola i rättegångens början på en gång företes, ther the sådana äro, at thet ske kan. Finnes några hafwa ther med innehållit, at sakens slut hindra; böte tijo, tiugu, tretijo daler, eller mera, efter som saken är til.

6. §. Nu söker enthera parten upskof i saken, för thy, at han wil flera bewis skaffa, eller för annan orsak: finner Domaren skiäl til thet upskof; lägge honom wiß tid före, antingen wid wite i penningar, eller at saken ändtå afgiöras skal, alt som omständigheterna thet fordra. Öfwer thet upskof må ingen klaga, utan så är, at man menar sig kunna wisa, thet saken allenast ther med onödigt uppehålles; söke tå ändring i Hofrätten.

17. Cap.

Om laga bewis i hwarjehanda mål.

1. §.

Företer några skrifteliga bewis, at sin talan ther med styrcka; pröfwe Domaren noga theras beskaffenhet och richtighet, så ock hwad witsord och werkan the i saken äga.

2. §. Beropar sig några å böcker öfwer handel och kiöpenskap, och finnas the innehålla både hwad borgadt och betaldt är, med dag och åhr, tå thet skedt, utan någon ändring; gitter ej wederparten wisa ther fel i, eller at alt ej rätteliga upteknadt är: eller the omständigheter, som boken eller personen mißtänckta göra; gälle then för fullt bewis, ther han, som boken hållit, eller hålla låtit, then med ed sannar.

3. §.

3. §. Wil någor sin talan med witne fästa; tage thet sielf med sig, eller låte thet lagliga til Rätten stemma. Beropar sig någor å flera witnen, i samma sak; the måge genom en stemning inkallas, om thet bequämliga ske kan. Witne må ock i högre Rätt höras, äntå at thet i then nedra ej nämndt warit. Kommer ej witne, som stemdt är; böte i Härads och Kämnersrätt en daler, i Lagmans och Rådstufwurätt tre daler, i Hofrätten fem daler: och lägge Rätten sedan wiß dag och wite före. Kommer witnet ej äntå; lite Rätten å landet Konungens Befalningshafwande til, eller then Kronobetient, som närmast är, at skaffa witnet in: i staden äge Domaren sielf macht ther til.

4. §. Är något witne fierran, eller kan thet för annan laga orsak ej komma til then Domstol, ther thet nämndt och godkändt är; tå skal thet i begge parternas, eller theras ombudsmäns, närwaro, höras in för närmasta Rätt, ther thet wistas, i staden eller å landet, alt som thet snarast ske kan. Är witne sjukt; warde tå hemma afhördt.

5. §. Ej må någor, som til witne nämnd warder, draga sig witnesmålet undan: giör han thet; hafwe Domaren wåld, at hålla honom thertil, genom wite, eller fängelse, ther han ej orkar böta. Then witne påkalladt, betale thy sin resekostnad och täring, efter thes wärdighet. Sämjas the ej thet om; lägge them så Domaren emellan, som skäligt pröfwas.

6. §. Nu jäfwar wederdeloman then, som til witne nämnd är; pröfwe Domaren, om

om thet jäf lagligit är, och gifwe sitt utslag theröfwer.

7. §. Ej må then witna, som menedare, biltog lagd, årelös dömd, eller för sådant brott tå anklagad är: ej wederdeloman, och uppenbar owän: ej wettlös, eller then, som ej fyldt femton åhr: ej okänd och fremmande, innan man om thes frågd kunnig warder: ej ochristen, eller then, som af sådan lära är, at han om witnes eden en falsk och skadelig mening hafwer: ej egit husfolk och enskilte tienare, tå the i tiensten äro, utan så är, at grost brott inom huset skedt, och andre ej hafwa när warit: ej i brottmål then, som angifware är, eller the, som rychte therom utspridt, eller af andra thet allenast hördt hafwa: ej the, som i then skyldskap, eller thet swägerlag med enthera af sakägarna äro, som i thet 13. Cap. 1. §. om jäf emot Domaren sagdt är, ehwad the åberopas at witna mot eller med; och ware lag samma, ther allenast trolofning skedd är: ej then, som sielf, eller hwars skyldemän hafwa i saken del, eller kunna nytto eller skada ther af wänta: ej må ock fullmächtig witna om thet, som hans hufwudman honom under then rättegång förtrodt; finnes thet, at han ther före är til fullmächtig tagen, at han ej witna måtte; tå bör han saken lemna, och witne bära.

8. §. Tilwiter wederdeloman then, som til witne kallad är, thet honom ifrån witnesmålet stånga skulle, och nekar han ther til: gifter ej then, som jäfwet giorde, thet strax fulltyga; lägge i staden, Domaren honom före wiß dag ther til. Sker thet å landet; warde witnet ej thes mindre, för

dödsfall skul, edeliga hördt, och hafwe parten åntå rådrum, at til nästa Ting bewis til jäfwet skaffa, om han thet åskar; och skiute Domaren med slut i saken up. Finnes tå jäfwet lagligit; pröfwe Rätten, hwad krafft then jäfwades utsaga åga må.

9. §. "I the saker, som å lif gå, och an-"dra swåra brottmål må Domaren höra then, "som jäfwad är, utan ed, ther anledning är, at "ther med lius i saken få: doch ej föräldrar och "barn, åchta makar, eller syskon, emot hwar-"annan, ther saken ej af synnerlig wigt och swår-"het är."

10. §. Qwinna, så gift, som ogift, må ej mindre än man witne bära: och ej måge the för lönskaläge, eller enfalt hor wräkas, når the therföre plichtat, och sedan sitt lefwerne bättradt.

11. §. Wachter, och the, som Rättens, eller Konungens Befalningshafwandes, bud och ärende gå, måge sielfwe edeliga witna om thet, som them i thy fall händer, så ock om thet the uträttadt; ther ej andre witnen til åro.

12. §. Tränger någor, at beropa sig å Domaren til witne; thet må ej wägras, och hålle sig tå Domaren ifrån saken.

13. §. Förstår ej parten the jäf at förete, som han kan hafwa skiäl til; fråge Domaren tå sielf therefter, innan ed gångas må.

14. §. Nu kan så hända, at både kärande och swarande åsämjas, at låta then witna, som är af god frägd, men eljest jäfachtig; åge Domaren åntå macht at pröfwa, om thet ske må.

15. §.

15. §. Söker wederdeloman sak med then, som til witne kallad är, eller then, han wet emot honom åberopad warda: eller tilsogar then något med ord eller gierning, i upsåt, at honom ther med jåfachtig giöra; ware han ej thes mindre witnesgild. Söker någor sielf på sådant sätt undgå at i saken witna; ware lag samma.

16. §. Witnen skola i begge delomännens, eller theras ombudsmäns, närwaro, thenna ed, med hand å bok, swärja: Jag N. N. lofwar och swär, wid Gud och hans heliga Evangelium, at jag i thenna sak skal witna och gifwa tilkänna alt, hwad mig frågadt warder, och jag wet händt och sant wara, så at jag, hwarken för wänskap, skyldskap, swägerskap, gåfwor och skäncker, räddhoga, hat eller afwund, nytto eller skada, eller hwad thet wara må, skal något dölja och förtiga, som til sakens och sanningens uplysning lända kan: utan alt, thet mig ther om witterligit är, redeliga på mitt samwete bekänna och uppenbara; så sant mig Gud hielpe til lif och siål.

17. §. Gifwer både kärande och swarande witnet eden up; ware gifwen ed så gild, som gången: men i swåra brottmål bör witnet ed giöra.

18. §. Nu är ed gången; warne tå Domaren witnet för mened, och underwise thet noga om then fahra, som ther wid är. Bär någor falskt witnesbörd; böte fyratijo daler, the fattigas ensak, och ware aldrig witnesbär. Hwar som med gåfwor, löften, hot, eller å annat sätt, någon förmådt hafwer at falskeliga witna; stånde samma straff. Går saken å lif eller åra;

ther om stadgas i 60. Cap. 1. §. Mißgiernings Balken.

19. §. Giör någor mened i annat fall, tå Domaren liflig eller kristelig ed honom ålagdt; böte ock fyratijo daler, the fattigas ensak, och ware årelös.

20. §. Kårandens witnen skola först höras, om the tilstädes äro, och sedan swarandens: är enthera parten borto, och wiser ej rätta förfall; tå må han, som när är, låta afhöra sina witnen, om han wil, och Domaren ej finner them jäfachtiga wara. Äro witnens utsagor mörka eller stridiga; tå måge witnen af Domaren til förhör ställas emot hwarannan, at sanning ther med utleta: och åge sedan then parten witsord, som bästa witnen hafwer, the ther klaraste skiäl och omständigheter wid handen gifwa. Äro å båda sidor jämngode bewis och witnen; tå gälle the, som swaranden wärja, förty at Domaren äger helre fria, än fälla.

21. §. Witnen böra särskilt höras, så at ingenthera wet, hwad annar witnar. Ej må parten med tal och frågor witnet hindra eller willa, medan thet sin utsago giör: tarfwas thet, at sedan widare fråga witnet om någon omständighet; hafwe Domaren ther macht til: stände ock parterna fritt, at genom Domaren föreställa witnet the spörsmål, som til saken rätteliga höra.

22. §. Nu kan så hända, at Domaren fruchtar, thet witnet af rädslo eller wördnad för then, han witnar emot, ej dierfwes rent utsäga thet han doch wet sant wara; tå må thet witne först ensides höras, så at parterne ej när äro, och

läse

låse Domaren sedan thes utsago för them up: låte ock witnet widare höras i theras närwaro, om the thet åstunda.

23. §. Söker någor, then ännu ej rätte-gång med annan hafwer, at witne för ålder, siukdom, bortreso, eller annat fall, höras må, til sanningens styrcko, ther framdeles tränga skulle; underrätte sig Domaren, om skäl til jäf emot them äro; finnes thet ej; afhöre them tå, och fråge alt noga ut, som til lius i thet målet tiena kan: och stånde then fritt, som witnesmå-let rörer, at sedan, tå twist upkommer, sina jäf och påminnelser emot samma witnen och theras utsago förete.

24. §. Witnen skola witna om thet the sielfwe sedt, eller i saken hördt hafwa, och ej thet the af andras sägen weta; utan i thy fall, ther uplysning sökes i thet, som för lång tid sedt är: pröfwe ock tå Domaren hwad witsord then äga kunnat, som witnet sig åberopar.

25. §. Nu kunna witnen förekomma, som särskilt hwar för sig, och ej tillika, något sedt eller hördt; utlete tå Domaren, hwar i the sam-manstemma, eller them i omständigheterna skiljer åt: och pröfwe sedan, hwad werkan theras wit-nesbörd äga kan.

26. §. Skrifteligit witnesbörd äge ej wits-ord, utan parterne å båda sidor hålla thet gildt, eller thet beswurit warder. Är witne i sin utsago ostadigt, äntå at Rätten gifwer thet rådrum, at sig wäl betänckа, och säger nu ett, nu annat, nu jakar, och nu nekar thet samma; thet bör ej gälla.

27. §. Förtiger witne något, som han wet til uplysning tiena, och thet ej genast på

Domarens warning uptäcker; warder han sedan, innan dom i saken gången är, af omständigheterna öfwertygad, at thet honom kunnigt är, och han thet tå först uppenbarar; böte tiugu daler, the fattigas ensak.

28. §. Witnens utsagor bör Domaren noga upskrifwa låta, och i parternas åhöro uplåsa, at witnen måge sig förklara, om theras ord och mening rätteliga fattade äro, och warde sådant ther hos infördt. Påminner sig witnet sedan något mera, förr än i saken dömdt är; gifwe thet strax Rätten tilkänna.

29. §. Tu witne äro fullt bewis, ther i the sammanstemma. Ett witne om sielfwa målet gälle ej mer, än för halft bewis: och tå bör then som kåres til, med ed sig wärja. Är han ej af then frägd, at thet honom tillåtas kan; tå må han ej til saken fällas.

30. §. Ther uppenbart, och på sannelika skiäl grundadt rychte, eller andra bindande omständigheter och liknelser äro mot then, som tiltales; må ock Domaren wärjemåls ed ålägga. Men ej må thet ske, utan i nödfall, och ther sanning ej annars utletas kan. Går saken å lif; tå bör ej til wärjemåls ed dömas.

31. §. Domaren lägge then, som med ed sig fria skal, wiß dag före, at sig betäncka, om han thet åstundar, å landet til nästa Ting, och i staden högst en månad. Kommer han tå, och gitter ej eden gånga; ware åt saken fäld. Kommer han ej, och låter ej wisa laga förfall; ware lag samma. Wiser han laga förfall; lägge Rätten honom annan dag före. Fäller Lagman någon

til

til ed, tå bör han then gånga, innan Tinget slutes: Är han ej sielf tilstädes; lägge eden af in för nästa Domstol i orten, inom then tid, som Lagman föreskrifwer.

32. §. "Nu är i swårare brottmål mer "än halft bewis emot then, som anklagas, och "nekar han åntå gierningen: finner Domaren, "thet fahra är om mened; lemne saken til fram"tiden, tå then kan uppenbar warda."

33. §. Kåranden åligger sitt kåromål lagliga bewisa: eller ware swaranden fri. Wänder swaranden någon omständighet före, at sig ther med wärja; bör ock han med bewis then styrcka.

34. §. Med ed kan man swara, och ej kära. Bjuder en then andra ed, och nöjes han theråt, som eden biudes; tå må han sin utsago med ed fästa, ehwad han är kårande eller swarande. Men ej må thet i brottmål ske.

35. §. Tå stöld är skedd; hafwe målsägan-den wåld med ed at wita, huru mycket ifrån honom stulit är, om thet ej annorlunda utletas kan. Är stulit gods ej kommit til rätta, at thet kan skådas och wärderas; tå må ägaren med ed sin styrcka, hwad thet wärdt war. Samma rätt hafwe then, som skada genom brand lidit; när then ej annars mätas kan.

36. §. Känd sak är så god som witnad, när then som tilkäres, och til laga ålder kommen, och ej wanwettig är, widgår friwilligt saken för Rätta, och ej ther til pint, skrämd, eller swikeliga förledd är. Men ej bör någor i brott, som å lif gå, fällas på egen bekännelse; utan the omständigheter finnas, som bekännelsen styrcka.

37. §. Warder någor i brottmål bunden til saken med klara skiäl, och fulla bewis, åntå at han ej kan förmås til bekännelse; ther gälle ej hans nekande. Ej må Domare, eller Befalningshafwande låta någon til bekännelse pinas och plågas: giör thet någor; plichte som saken är til. I grofwa brottmål må Domaren försöka med swårare fängelse, at få sanningen i liuset; ther bindande liknelser och omständigheter finnas emot then, som anklagad är: förfare doch ther med warsamliga.

18. Cap.

Om then, som kommer under parternas rättegång in, och wil i saken tala.

1. §.

Hwar så händer, at under parternas twist i then sak, som instemd är, någor kommer, then hwarken är stemd, eller stemma låtit, och begiärar hörd warda, förthy, at saken honom eller hans rätt rörer: wiser han skiäl thertil; låte tå Domaren honom få kunskap af thet, som ther i är talat, eller skrifwit. Giör han sedan ett med någonthera af them, som twista; höre Domaren skiäl hans, och döme så mellan them alla.

2. §. Nu klandrar han begge delomännens rätt; lägge Domaren honom tid före, å landet til nästa Ting, och i staden inom wiß dag, at efter laga stemning föra sin talan ut, ther them allom ej åsämjer at strax i saken dömas må.

3. §. Är någor sak genom wad kommen til Lagmans, Rådstufwu, eller Hofrätten, och giswer sig en annar först ther an: finnes hans talan

sådan,

sådan, som i 1. §. sägs; gånge ther med, som ther föreskrifwes. Är then så beskaffad, som 2. §. säger; tå skiute Rätten then lagwadda twisten up, och förwise hans talan til första Domstolen; utan så år, at alla ther åt nöjas, at then må afgiöras i then Rätt han sig angifwit, och Domaren pröfwar thet ske kunna.

19. Cap.

Om then, som far ifrån Rätten utan lof.

1. §.

Reser någor bort, tå hans sak för Rätta år, utan han hafwer Domarens lof ther til, eller laga fullmächtig ståldt, och Rätten thet kungiordt; böte i Härads och Kämnersrätt twå daler, i Lagmans och Rådstufwurätt fem daler, i Hofrätten tijo daler, och gånge ej thes mindre dom i saken.

2. §. Nu hafwer man så nödig resa, at han ej kan skiuta then up, och år saken af then wigt, at han ej dristar sig förtro then åt fullmächtig; gifwe thet Rätten tilkänna, och afbide lof at resa. Giör han thet ej, och reser åntå bort; böte han, och gånge med saken, som förr år sagdt.

20. Cap.

Om förlikningar.

1. §.

Förlikas parter, sedan thet stemdt, eller wädjadt år, til hwad Rätt thet wara må, och förr än rättegångstima faller in; kungiöre thet Rätten munteliga, eller skrifteliga, til then tid

the eljest skulle ställa sig in. Giöra the thet ej; böte så swaranden, som kåranden, i Härads och Kämnersrätt fem daler, i Lagmans och Rådstufwurätt tijo daler, i Hofrätten tiugu daler: Gifwe ock tilkänna, med hwad wilkor then förlikning skedt, ther saken af någon wigt är, och låte then i Rättens dombok skrifwas, så ock af Domaren gillas, om the thet nödigt finna.

2. §. Är saken för Rätta, och under skärskådan kommen; råde åntå Domaren parterna at sig föreng, om saken sådan är, at thet tillåtas må. Åsämjas the; stadfäste thet Rätten, och gifwe ther dombref å. Ej må förlikning stadfästas, som munteliga inför Domaren skedt, innan parterne widkännas, at then i domboken rätteliga inskrifwen är. Konungens Befalningshafwande äge ej macht at ställa förening i fullbordan, som giord är, medan saken i Rätten ligger, förr än Domaren then godkändt.

3. §. Konungens Ombudsman hafwe ej wäld, Kronones rätt genom förlikning minska: ej twänne parter then tridies, eller annars rätt: Ej bonde then jord, som skattskyldig är, ehwad therom, emellan grannar i by, eller särskilta bolbyar twist är.

4. §. I brottmål må Domare förlikning ej tillåta; ther almän förargelse skedt, eller almän frid å kropp, lif, eller gods bruten är. Wil målsägande förlikas om sin rätt i böter och skadestånd; hafwe ther lof til, och kåre åntå then i saken, som å Konungens, Häradets, eller Stadens wägnar kåra bör.

5. §.

5. §. Warda parter, som förlikte äro, sedan stridige, huru förlikningen rätteliga förstås skal: eller säger enthera, thet han swikeliga förledd warit at ingå förlikning; söke han tå Domaren, som then gillat, och förfare Domaren ther med, som sakens beskaffenhet fordrar.

21. Cap.

Om Rättegångskostnad och skadestånd.

1. §.

Hwar som i rättegång wil fordra betalning för kostnad och skada, gifwe ther å strax in förteckning; ther han sin sak skrifteliga framfördt: hafwer han thet munteliga giordt; säge tå och genast hwar i then kostnad består: giör han thet ej innan saken til dom företages; hafwe ej widare talan å then kostnad, som wid samma Rätt giord är: doch må Domaren äntå tillägga parten betalning för stemning och wadepenningar, så och domlösen, när thet så skäligt finnes.

2. §. Är kostnad och skada sådan, at man then genast ej weta, eller nämna kan, och förbehåller sig parten särskild rättegång ther om; hafwe ther lof til.

3. §. Then saken tappar, gälde sin wederdeloman thet alt åter, som han trängd warit ther å kosta. Finnes några sak hafwa warit så mörk och twifwelachtig, at man til rättegång skälig orsak haft: eller hafwer man sin wederpart på edgång kommit; känne tå hwar sin kostnad sielf.

4. §. Hafwer man Härads eller Kämners dom för sig, men tappar i Lagmans eller Rådstufwurätt: eller hafwer domen gått någon emot

i Hå-

i Härads eller Kämnersrätt, och han wunnit i Lagmans eller Rådstufwurätt, men tappar i Hofrätten: eller hafwer han begge Underrätternas domar för sig, och ändras the i Hofrätten: i alla theßa fall bör kostnaden å båda sidor emot hwar annan qwittas, ther Domaren ej finner the omständigheter i något mål wara, at enthera äntå rättegångskostnad gälda bör. Äro i saken åtskillige käromål, och winna eller tappa parterne ther i ömsom; tå stånde ock hwar sin skada.

22. Cap.

Huru skriftelige berättelser skola i rättegångssaker af Domaren författas, och til parterna utgifwas.

1. §.

I Hofrätt, och Rådstufwurätt i the Städer, ther Kämnersrätt är, skal några af Rättens Ledamöter, i lagwadda eller ther instemda saker, skriftelig berättelse om theras sammanhang upsätta, innan the til dom företagas. I Härads och Lagmansrätt måge parterne thet ej åska, ej heller i Kämnersrätt, ther Rätten ej sielf finner, at sakens wigt eller widlyftighet thet fordrar. Siörätts och wäxelsaker, hyres och utflyttningsmål i staden, så ock twister, ther gäldbunden söker at få alt sitt gods til sina borgenärer afstå, eller tå boskilnad begiäres, måge utan sådana berättelser afgiöras.

2. §. Theßa berättelser skola så inrättas, at sielfwe målet ther i först utsättes, och hwar i twisten emellan parterna egenteliga består. Sedan

dan drages innehållet korteliga ut af the skrifteliga skiäl och bewis, som the wid sina inlagor fogadt, hwart efter thes åhr och dagetal. Sidst upteknes inlagorna, at kunna Rätten föreläsas, efter then tid, som the inkommit; och Rätten gifwe sedan then berättelse til parterna ut, med förelagd tid och wite, i Hofrätten tijo, i Rådstufwurätten fem daler, at then hwar för sig genomse, underskrifwa, och återställa. Försummar parten thet utan laga förfall; gifwe witet ut, och Rätten sätte honom annan kort tid och nytt wite före. Finner parten nödigt, at något wid berättelsen påminna; hafwe ther lof til. Giör han thet obeskedeliga, eller utan skiäl; böte som nu sagdt är, eller mera, efterthy som rättwist pröfwas.

3. §. Är någor frånwarande, och hafwer ej fullmächtig, som når är; thet må ej slut i saken hindra, äntå han ej berättelsen underskrifwit.

4. §. Åtnöjas begge parterne, at låta dom i saken gå, utan skriftelig berättelse; tå må thet ock ske.

23. Cap.

När Rätten är domför: så ock om omröstande til dom.

1. §.

I Härads och Lagmansting, så ock wid laga syn i jordatwist, må ej dömas, ther ej sju i Nämnden äro. I Kämnersrätt måge tre döma. I the städer, ther Kämnersrätt äger brottmål afgiöra; som å åra och lif gå, måge ej färre än fem i thy mål döma. Rådstufwurätt ware ej domför, ther ej fem i Rätten sitta. I Hofrätten

rätten måge ringare mål urskiljas af fem, så ock af fyra, ther alle fyra om slutet ense äro: I wigtiga saker böra ther siu i Rätten wara.

2. §. När dom å Härads eller Lagmansting fällas skal; underrätte Häradshöfding och Lagman Nämnden om saken, och the skiäl ther i äro, så ock hwad Lag i thy fall säger. Warder Nämnd ifrån Häradshöfding eller Lagman skiljachtig; gälle then mening, som Nämnden faller på, och swara then för dom sin. Äro ej alle i Nämnden ense; stände wid thet, som Häradshöfding eller Lagman rättwist pröfwar.

3. §. Kunna Rättens Ledamöter i andra domstolar ej alle om slutet ense warda; gänge dom i saken efter thy, som the fleste säga. Ther rösterna skiljachtiga äro, och på hwarthera sidan lika många; gälle thet, som then främste i Rätten bifallit: men i brottmål, theras mening som fria, eller then lindrigast är.

4. §. Nu kan så hända, at i brottmål Rättens Ledamöter falla på flera skiljachtiga meningar; tå gälle theras röster, som kunna närmast til hwarandra jämnkas, och gå ut på thet, som lindrigast är. I andra saker stände wid the flestas mening, som på en grund sig stödja, äntå at flera meningar äro, som af olika grund komma. Äro rösterna så skiljachtiga, at stridighet warder, hwilket för the flestas mening hållas kan; tå bör ock ther öfwer omröstas.

5. §. När omröstas skal; säge then sin mening först, som ytterst sitter, och sedan hwar efter annem, som the i Rätten säte hafwa, och grunde hwar sin röst på Lag och klara skiäl.

Är

är skriftelig berättelse i saken giord; säge han först sin mening, som berättelsen författadt. Ej må några draga sig undan, at öfwer hufwudsaken sig yttra, äntå at han förut warit emot thet slut, som the fleste stadnadt i öfwer något, som sielfwa rättegången rördt, ehwad parten tå wågradt at swara i saken, eller för then domstol, eller annan sådan inwändning giordt, som i. 16. Cap. thenna Balk sagdt är. Then annars mening och skiäl bifaller, må them ej å nyo uprepa, och sakens slut ther med uppehålla: hafwer han flera skiäl at styrka samma mening med, lägge them allenast til.

6. §. Begiärar några rådrum, at för sakens wigt sig nogare betänka; hafwe ther lof til, och warde tå med omröstning upskof, högst fyra dagar. Wil några, sedan ordenteliga til slut är omröstadt, sin mening ändra, eller förklara, innan dom är affagd; thet må ej wägras, när han goda skiäl och orsaker ther til företer.

24. Cap.

Om Rättens utslag och dom.

1. §.

Domare bör sakens slut ej uppehålla med upskofsdom, utan så är, at wiśa omständigheter thet oumgängeliga kräfwa. Ther enthera parten tå pålåggas skal, at något fullgiöra; sätte Domaren honom ther til wiß dag före, wid wite. Giör parten thet ej; förelägge honom annan tid med större wite, eller at i hufwudsaken eljest dömas skal, alt som omständigheterna thet fordra.

2. §. Äro i någon sak å båda sidor så widlyftiga räkningar, at theras beskaffenhet ej kan

kan af Rätten utletas, utan längre tid ther til tarfwas; förelägge tå parterna, genom upskofs dom, wiß dag och wite, at låta them först af goda män utredas, och thet ostridiga från thet stridiga skiljas, och gifwe sedan dom öfwer thet, som twist är om. Kan ej uträkning giöras, innan Domaren hwartheras fordringar pröfwadt, och grunden utsatt, ther på uträkningen ske skal; gånge dom ther å, och warde sedan räkningen ther efter giord. Är någor med then räkning mißnögd; döme ther öfwer samme Rätt, och före i domen med bokstäfwer ut, hwad som i hufwudstol och ränta betalas bör, så ock i hwad mynteslag thet ske skal.

3. §. All dom bör fästas på skäl och lag, och ej på godtycke: och skal sielfwa saken och målet, ther i twisten består, med thes nödiga omständigheter, tydeliga ther i utsättas, så ock the hufwudskäl, och then lag, ther å slutet grundas: men utländsk lag, må ej ther i åberopas, eller fremmande språk brukas. Domaren skal ej gå något mål förbi, som kåtanden efter stemningen i saken föreståldt, eller swaranden i en eller annor måtto ther emot inwändt, utan utslag ther öfwer gifwa, efter som thet beskaffadt finnes. Ej må han föra i sitt slut något in, som til saken ej rätteliga hörer, eller anledning gifwa til ny rättegång med then, som i samma sak ej stemd, eller hörd är. Om rättegångs kostnad dömes tillika med hufwudsaken, så ock om någorthera parten sig så förgripit, som i 14. Cap. 7. §. sagdt är.

4. §. Warder dom, tå wädjadt är, i högre Rätt godkänd; ther måge ej the förre skälen införas, utan förklare Rätten ther på samma dom för

för god och gild. Hafwa flere skiäl sig ther yppadt; the kunna thertil läggas.

5. §. I alla Rätter skal dom offenteliga afsägas; å Häradsting så snart then författad är: och böte parten twå daler, som borto är, tå han upropas at afhöra domen: Häradshöfding gifwe ock domen skrifteliga ut, innan han ifrån tingsstad reser, om thet så tidigt åskas, at thet ske kan: giör han thet ej; böte tiugufem daler, och then böte fem daler, som ej löser utslag, thet han begiärdt hafwer. I ändra Rätter böra parterne wid middagstima dagen förut stemmas, genom anslag å Rättens dör, at dom å tid föresattan afhöra. Är tå någor förfallelös ute; böte i Kämnersrätt twå daler, i Lagmans och Rådstufwurätt fem daler, i Hofrätten tijo daler: doch må Kämnersrätt, så ock Rådstufwurätt, ther Kämnersrätt ej är, genast och utan anslag dom munteliga eller skrifteliga kungiöra, ther saken af ringa wärde är; och stände parterna i thy fall fritt, at taga then ut, eller ej. Begiärar then någorthera, och löser sedan ej; böte twå daler. Tager någor Rättens offenteliga anslag bort; böte tiugu daler.

6. §. I the saker, som ej instemda, eller lagwadda äro, så ock tå Rättens slut fordras förut öfwer någon partens inwändning i rättegången, ther afsäges ej Rättens utslag offenteliga, utan gifwe Domaren thet ut efter anslag, om thet ej munteliga kungjordt är.

7. §. Alle Rättens domar och utslag, som efter kungiörelse å Rättens dör afsägas, eller utgifwas, böra förut twefalt färdige skrifwas utan fel, at delomännen måge them, med Rättens

underskrift och insegel, utan upskof undså, mot then lösn, som särskilt stadgadt är: och böte i Lagmans och Rådstufwurätt tre daler, och i Hofrätten fem daler, then som dom eller utslag ej löser, i Lagmansrätt, innan Lagman ifrån Tinget reser, i Rådstufwu och i Hofrätten inom fyra dagar, utom then dag, tå dom afsagd, och utslag gifwit är; warde ock i Rådstufwu och Hofrätten lika lydande förwaradt, med theras underskrift, som i saken dömdt.

8. §. När laga syn i jordatwist å landet hållen är; skal dom ther öfwer afsägas, ther synt blifwit.

9. §. Ej må dom eller utslag gifwas närmare in til Högtider, eller tå Rättens Ledamöter skiljas åt, än at parterne niuta laga tid til wad, eller kunna söka, at få sin sak under Konungens skärskådan fullfölja.

10. §. Wil någorthera parten Rättens förklaring öfwer dom eller utslag söka; giöre thet så tideliga, at wederdelomannen ther öfwer höras, och Rätten swar gifwa kan, förr än dom eller utslag wunnit laga kraft: och förklare the domen allena, som öfwer saken suttit, och om slutet ense warit. Begiärar någor förklaring i thet mål, ther i domen är tydelig och klar, eller ther om twist ej warit, eller eljest obeskedeliga; böte fem, tijo, eller tiugu daler, eller mera, alt som omständigheterna och brottet finnas.

11. §. Nu kunna sådana omständigheter sig yppa långt efter, sedan dom och utslag fallit, at förklaring ther öfwer nödig är; then bör ej wägras. Är Häradshöfding eller Lagman, som dömdt,

dömdt, ej tå i samma Rätt; gifwe then, som i hans ställe kommit, förklaring med Nämnden. Äro i Kämners, Rådstufwu, och Hofrätten ej så många qwar af them, som i utslaget ense warit, at the domföre äro; tå böra the, som sedan ther Domare blifwit, utslaget förklara. Innehåller then förklaring, som parten gifwes, något sådant, som i utslaget ej är tydeliga utsatt; tå må wad ther emot tillåtas.

12. §. I brottmål, som Underrätt dömdt, och til Hofrättens pröfwande skutit, tarfwas ej, at Hofrättens utslag offenteliga afsåges; utan sände Hofrätten thet til Konungens Befalningshafwande, och han låte thet för mißgiärningsmannen i häktelset läsas.

13. §. Warder någor dömd ifrån åran, och bor han annorstädes, än ther han dömd är; gifwe Rätten thet Konungens Befalningshafwande i then ort tilkänna, så at man wanfrägd hans ther weta må.

25. Cap.

Om laga wad, och thes fullföljande; så ock om beswär öfwer felachtighet wid rättegången.

1. §.

Nöjes man ej åt then dom eller utslag, som Häradsrätt i hufwudsaken, å Tinget, eller wid laga syn i jordatwist, eller husesyn å prestebol, frälse eller skattehemman, fäldt hafwer; tå må han wädja med tre marck under Lagman, antingen genast, eller sidst innan åttonde dagen gått til ända, then inräknad, tå domen föll: och Härads-

höfding skrifwe strax å domen, at han lagliga wädjadt, och bör saken fullfölja å nästa Lagmansting: ware ock then som wunnit skyldig, at underrätta sig af Domaren, om wädjadt är: och ther så skedt; låte ock han thet tekna, til sin rättelse, å dombref sitt: ther må ej fordras särskilt betalning före. Wädja the både; gånge ther med sammaledes. Parterne skola sedan til Lagmansting komma, utan stemning eller särskild kungiörelse. Hålles Lagmansting närmare, än tre wekor efter Häradsting, och säger then, som wädjadt, at han ej kan saken så brått fullfölja; tå skal then å Lagmansting åhret ther efter fortsättas: skrifwe ock Häradshöfding thet, å dombref theras. Wädja the ej, som nu är förekrifwit; stånde Häradsdom fast.

2. §. Wil then, som under Lagman wädjadt, sitt wad sedan öfwergifwa; kungiöre thet sin wederdeloman, sidst tre wekor förr, än Lagmansting hålles, så ock Lagmannen å Tinget. Giör han thet ej, och kommer swaranden tit; niute han betalning för kostnad sin: och ther emot må ej wädjas.

3. §. Ther twist warit i wäxel eller siörättssak, eller om landskiöp; tå wädjes ifrån Häradsrätt under Hofrätten: skrifwe ock Domaren thet å begge parternas dombref, så ock hwad dag käranden skal gifwa thes inlaga in, och swaranden then anamma, alt som thet om wad emot Lagmansdom stadgas.

4. §. Samma lag ware; tå ofrälseman, efter offenteligit anslag, sökt at afstå all thes egendom til sina borgenärer: eller enthera maken begiärdt skilnad i ofrälse bo: eller twist warit, om

om borgenärers rätt och förträde til sådan gäldbundens gods. I theßa fall sände Häradsrätt the skrifter, som parterne ther wäxladt, til Hofrätten in, tre wekor förr, än the skola sig ther inställa.

5. §. I brottmål, ehwad the äro swårare eller mindre, hafwe ej några lof at wädja, antingen emot wärjemålsed, böter, eller kostnad och skada, som Underrätt i thy fall ålagdt: utan må then, som ej nöjes åt thes dom, beswära sig ther öfwer i Hofrätten, inom hälften af then tid, som lagwadda saker ifrån Lagmans och Rådstufwurätt fullföljas böra. Gör han thet ej; hafwe ej talan ther i widare. Samma lag ware om skogshygge, åwerkan, eller skogseld, ehwad thet är å Krono, eller annan jord, så wck fogel och diurfång. Hwad Underrätt dömdt i grofware brott, som til thes domstol höra, må ej i fullbordan gå: utan sände sin rannsakning och dom genast in til Hofrätten, at ther först widare pröfwas och skärskådas, såsom: tå några gifwes skuld för thet, som å lif eller åra går: försmådelse mot Gud, ehwad then af upsåt eller obetänksamhet skedt: gäckeri med Gudstienften: truldom och hwarjehanda widskepelse: falskt mynt, och thes utprånglande: twegifte, och hwad mera som i 9. Cap. Mißgiernings Balken sägs: tidelag: mordbrand: hugg och slag å egna, eller stiuf och swärföräldrar, så ock oqwädins ord emot them: barnamord, och förgiörning, med mera, som i 16. och 17. Cap. Mißgiernings Balken utsatt är: edsöre: brott emot Kyrkiofrid, rättegångs och qwinno frid: dråpmål, åntå at straffet wid hel eller half

mansbot, eller wådabot stadnar: mißgiernings-mans wårjande, eller släppande: hwarjehanda Kyrkiotiufnad: hus och nidingstiufnad: eller annan stöld tridie gången: bodrägt: egenwilliga pålagor å Konungens undersåtare: Kronones och almänna medels tilgrep: kopleri och skiörlefnad: lägersmål i förbudna leder: så ock delachtighet i theßa mißgierningar. Om mindre brott, som följa något twistemål år, sägs i 3. Cap. 4. §.

6. §. Från Häradsrätt må man wädja, ehwad saken år af större eller mindre wärde: Och Häradsrätt kungiöre Lagman the saker, ther i wädjadt år.

7. §. Mot Lagmansdom wädjes under Hofrätten med fem daler, inom samma tid, som föreskrifwit år om Häradsrätt; ther hufwudsaken, med ränta eller afgäld som fordras, stiger öfwer femtijo daler, utom rättegångskostnaden. Lagman skrifwe ock å begge parternas dombref, at wädjadt år, som thet om Häradsrätt år sagdt: och sätte dagen ut, tå the skola til Hofrätten komma, then wädjande, at gifwa sin inlaga in, och swaranden at then anamma, utan stemning, eller annan kungiörelse: så ock at borgen förut bör ställas för kostnad och skada, och domen fullgiöras, efter thy som i 26. Cap. sägs.

8. §. Then Konungens och Kronans, någor stads, eller menighets talan fördt, och högre Rätt söka wil, ware för wadepenningar och borgen fri: och tage allenast sådant witnesbörd om wadet, som sagdt år: gifwe ock han Konungens Befalningshafwande thet strax tilkänna. Tå saken

ken i Hofrätten fortsättas skal; kungiöre Konungens Befalningshafwande thet Hofrätten, och sände domen med alla skiäl och bewis så tidigt in, at then, som Konungens och Kronans saker ther drifwa bör, kan then samma, å dag föresattan, fullfölja.

9. §. I the saker, som genom laga wad gå til Swea Hofrätt, ifrån Lagmansrätt i Upland, Södermanland, Wästmanland, Kopparbergs Län, Nerike och Gästrikeland, ingifwe käranden sin inlaga, innan klockan tolf på then fyratijonde dagen, then oräknad, tå Lagmansdomen föll, eller hafwe sitt wad förloradt; från Lagmansrätt i Helsingeland, Jämteland, Herjedalen, Medelpad, Angermanland, och Wästerbotn, på then sextijonde dagen; från Lagmansrätt å Gothland, på then nittijonde dagen: I Götha Hofrätt, ifrån Lagmansrätt i Östergöthland, Kalmare Län, Småland, Skaraborgs och Elfsborgs Län, på fyratijonde dagen; från Lagmansrätt i Halland, Skåne, Blekinge, Wermeland, Dahl, och Bohuslän, på sextijonde dagen: "I "Hofrätten i Finland, ifrån Lagmansrätt i Åbo "Län, på then fyratijonde dagen; från Lagmans"rätt i Nyland, then sextijonde dagen; från Ö"sterbotn, Rautalambi, Tawastehus, och Kym"menegårds Län, then nittijonde dagen." I wäxel och siörätts sak ware tid hälften kortare, at fullfölja wad ifrån Häradsrätt i hwarje ort til Hofrätten.

10. §. Mot Lagmans synedom må ej under Hofrätt wädjas. Hwar som åt then dom ej nöjes, hafwe lof, at inom then nittijonde dagen, then oräknad tå domen föll, hos Konungen Rid-

daresyn söka: och ställe full borgen för kostnad och skada, innan han then niuta får: ware ock thet twistige, om thet skog är, i qwarstad. Konungen äger förordna en af sina och Rikets Råd, eller then i heder och embete them närmast är, at med fyra andra lagfarna och oiäfachtiga män, så ock Häradsnämnd, then wid Härads eller Lagmanssynen ej når warit, syna thet, som twist är om, och dom ther öfwer fälla. Then sådan syn åskadt, skiute kostnaden ther til, och Riddare Synerätt döme tillika, hwilken af parterna then sedan gälda skal. I then dom må ej hos Konungen ändring sökas.

11. §. Från Kämnersrätt wädjes til Rådstufwurätt med tre marck, inom klockan tolf å fierde dagen, then oräknad tå domen föll. I Stockholm tillåtes ej wad ifrån Kämnersrätt, ther hufwudsaken ej går öfwer tretijo dalers wärde. Parterne låte Rätten tekna wadet å begges theras dombref, alt som thet om Häradsrätt stadgadt är, så ock at then som wädjadt, bör på then adertonde dagen, then oräknad tå domen föll, gifwa sin inlaga in i Rådstufwurätten innan klockan tolf, ther han wil niuta wadet til godo; och at swaranden tå bör then emottaga, utan särskild kungiörelse.

12. §. Kommer kåranden i Rätten in med sin inlaga, å föreskrifwen dag, eller hafwer han, tå Rådstufwudag ej är, gifwit then til honom, som å Rättens wägnar then emottaga bör, och swaranden inlagan tå anammadt; sware han therpå wid uprop åtta dagar ther efter, om thet Rådstufwudag är, eller å nästa Rådstufwudag ther efter: och gånge sedan ther med, som i 14. Cap.

2. §.

2. §. om Kämnersrätt föreskrifwit är. Försummar någorthera uprop; böte dubbelt emot thet, som ther sagdt är.

13. §. I the saker, som til Rådstufwurätt, såsom första domstol, äro instemda i then Stad, ther Kämnersrätt är, gifwe käranden sitt käromål wid uprop in: sedan gånge ther med, som sagdt är. I theßa mål måge parterne twänne skrifter hwarthera inlägga, thet twefalt ske bör, som i 27. Cap. om Hofrätt stadgas. I lagwadda, så ock hyres och utflyttnings, wäxel och siörätts saker, kåres och swares med en skrift å hwarthera sidan.

14. §. I Rådstufwurätten i Stockholm skal uprop ske klockan tijo: och i boskilnads mål, och ther gäldbunden mans gods til hans borgenärer på en gång afstås, ware fiorton dagar emellan hwart uprop.

15. §. Mot Rådstufwudom wädjes under Hofrätten med fem daler, inom klockan tolf å åttonde dagen, then dag inräknad, tå domen föll. Huru witnesbörd ther om af Rätten gifwas bör, ware lag samma, som i thetta Cap. för andra Rätter stadgadt är. Hwar som wädjar ifrån Rådstufwurätt i then Stad, ther Hofrätt sitter, gifwe ther sin inlaga in förr klockan tolf, på then tretijonde dagen, then oräknad, tå domen eller utslaget föll: från annan Rådstufwurätt ware dag thertil, som i 9. §. om hwarje Landsort, så ock om wäxel och siörätts sak är föresatt. Är dom fallen i sådana mål, som i 4. §. nämnas; sände Rådstufwurätt parternas skrifter in til Hofrätten, som ther sagdt är.

16. §. Ej må någor wädja mot Rådstufwudom, ther hufwudsaken ej går öfwer femtijo dalers wärde, efter thy som i 7. §. sagdt är. I then Stad, ther något särskilt ther om stadgadt är, rätte sig Domaren och parten ther efter.

17. §. Är twist sådan, at then rörer något, som til wist wärde i penningar ej utsättas kan, såsom: ägoskilnad å landet; jords söndrande från bolby; häfd, beswär och last, som ligger å jord, af wägar, fädrift, watuledning och mera; eller hus och tomt i Staden, ther man lider mehn af annan; om utbrytning, eller lösn i gård, hus och tomt tolas kan; om gäldenär må afstå alt sitt gods til sina borgenärer på en gång, och sedan wara för them fri, och annat thylikt; ware wad ther i tillåtit, ehwad thet är emot Lagmans, Kämners, eller Rådstufwu dom.

18. §. Hafwa flere del i en sak, the ther äga gemensam talan, och wilja the gå til högre Rätt; gälle ett wad för them alla: Ej må af hwarthera wadepenningar kräfwas. Domaren underwise ock parten, som åt thes utslag ej nöjes, antingen han wädja, eller genom beswär får söka ändring i högre Rätt.

19. §. Wadepenningar behålle Domaren som dömdt, ehwad domen sedan gillas, eller ej. Biuder någor wadepenningar fram i then sak, ther i wad ej tillåtit är, och tager han them ej genast åter, sedan Rätten honom ther om underwist hafwer; gifwe Domaren them til the husfattiga i then sokn, eller Stad, ther Rätten hålles.

20. §. Menar parten, at wad honom nekadt är utan skiäl; låte tå Domaren på utslaget tekna, at han wad ther emot tilbudit: och gifwe sedan in thes beswär ther öfwer i Hofrätten, inom then tid, som i 5. §. sagdt är.

21. §. Nu wil enthera parten, som sielf wid Rätten när warit, eller ther fullmächtig haft, wisa domwillo, eller at andre sådane fel wid rättegången förelupit, at domen förthy ogillas bör, såsom: at dom är fäld af then, som ej warit til Domare lagliga förordnad, eller ej swurit Domare ed; eller at Rätten ej warit domför; eller at dömdt är öfwer thet, som ej instemdt, eller ther ej wädjadt, eller wad ej tillåtit warit; eller at then dom är ändrad, som wunnit laga krafft; eller at Rätten dömdt i hufwudsaken, innan parten fått utslag öfwer thet, som han förut inwändt och påmint; eller tå saken warit instemd til annan domstol; eller dömdt, laga målsman ohörd, öfwer thens rätt, som sielf ej kunnat efter lag, för Rätta swara; eller tå then, som saken drifwit, ej haft sakägarens laga fullmacht; eller mera thylikt, som emot en laga rättegång strider: i alla theßa fall må parten sig i Hofrätten beswåra, inom then tid, som then 5. §. föreskrifwer. Försummas thet; warde thes talan i Hofrätten ej uptagen, ther Konungen ej finner skiäl, förlutten tid at återställa, som i 31. Cap. sägs.

22. §. Dömes någor frånwarande ostemd; eller fäller Domare i någor twist, twänne parter emellan, sådan dom, at then tridie, eller annar, som ej warit hörd, lider ther af förfång: i thy fall hafwe han wäld, at sidst inom natt och åhr,

ifrån

ifrån then dag han thet weta fick, söka ther i ändring i Hofrätten.

23. §. Faller tid å Söndag, Högtids eller annan Helgedag, at i lagwadda saker gifwa inlagan in; tå skal thet ske å nästa söknedag ther efter, och sätte Domaren then dag ut i thes witnesbörd om wadet. Samma lag ware, tå någor wil öfwer Konungens Befalningshafwandes, eller någor Underrätts utslag i Hofrätten klaga.

24. §. Besinnar han sig, som emot Lagmans, eller Rådstufwudom wädjadt, och wil ej sitt wad sedan fullfölja; kungiöre thet wederparten, inom hälften af then tid, som han eljest skulle til Hofrätten komma. Giör han thet ej; gänge som i 2. §. sagdt är.

26. Cap.

Huru borgen skal sättas, och thet som dömdt är utgifwas, innan laga wad i Hofrätten fullföljes.

1. §.

Hwar som ifrån Lagman eller Rådstufwu wädjar, ställe för sig twänne löftesmän, som borga begge för en, och en för begge, för kostnad och skada, then han kan skyldig kännas at gälda; tage theras skrift ther å, och lägge then wid sin inlaga i Hofrätten in. Nu kan så hända, at han helre wil penningar, eller silfwer och gull, til säkerhet för kostnad och skada ställa, och sätter thet hos Konungens Befalningshafwande in, eller i taka händer; tå ware ock thet för borgen gildt, när Domaren thet pröfwadt hafwer.

2. §.

2. §. Hafwer then, som wädjadt, i båda Underrätterna tappadt; eller i wäxel och siörätts sak i Härads eller Rådstufwurätt; eller i Rådstufwurätt i then Stad, ther Kämnersrätt är, men saken åntå til Rådstufwurätten, såsom första domstol, hördt: tå gifwe han omant ut hwad dömdt är, och sätte thet hos Konungens Befalningshafwande, eller i taka händer. Äro Underrätternas domar i något skiljachtige; gifwe ej mer ut, än thet, som the äro ense i. Ej må fullbordan följa å Rådstufwurätts dom i then Stad, ther ej är Kämnersrätt, utan i the mål nu sagdt är.

3. §. Skola penningar efter dom gäldas; och säger then, som wädjadt, at han them ej äger, ej eller silfwer och gull: styrke thet, ther wederpeloman thet åstar, med ed sin, hos Konungens Befalningshafwande, eller Domaren i orten, om thet beqwämligare ther ske kan; och hafwe sedan lof, men ej förr, at gifwa andra lösören ther til up, med laga wärde ther å. Finnas ej the; tå gifwe up gods och jord å landet, eller hus och tomt i staden, med Rättens bewis, om the för annan gäld häfta, eller ej. Är twifwelsmål, om then egendom swarar emot thet, som dömdt är, och kan then ej mätas, innan tid är inne, at inlaga skal gifwas i Hofrätten in; sätte borgen, til thes wärdering ther å ske kan. Gitter han ej någotthera, som i thetta Cap. nu sagdt är; gånge ther om, som i 3. Cap. 6. §. Utsöknings Balken stadgas.

4. §. Är thet, hwarom dömdt är, sådant, at wadet onyttigt wordo, ther dom fullgiöras skulle; tå gånge then ej til fullbordan.

5. §.

5. §. Nu är i ett utslag öfwer flera särskilta mål dömdt: och hafwer then, som wådjadt, thet i ett eller flera fullgiordt; gälle wadet ther i, och hafwe i the andra ingen talan.

6. §. Hwar som ej borgen ståldt, eller dom ej fullgiordt, som nu är sagdt, innan han gifwer thes inlaga i Hofrätten in; hafwe sitt wad och talan emot Underrättens dom förloradt.

7. §. Hurur thet lyftas må, som utgifwit är, sägs i 3. Cap. 5. §. Utsöknings Balken. Hafwer then, som gifwit gods, hus eller gård up, til doms fullbordan, ej annat hemwist at tilgå; tå förhålles thermed, som i 5. Cap. 8. §. Utsöknings Balken stadgadt är. Wil then, som wunnit, ej lyfta thet, som utgifwit är, eller kan han ej borgen sätta; kungiöre thet strax Konungens Befalningshafwande, eller Domaren: och wederdelomannen tage thet åter, och sätte han borgen i stället.

8. §. Konungens Befalningshafwande äger borgen pröfwa, når jäf ther emot giöres. Är löftesman, eller thes wilkor, honom ej kunnige; tå må han underrättelse ther om af Domaren i orten fordra: hafwe ock Hofrätten wåld, at sielf borgen godkänna, når så omtränger. Ej måge löftesmän ogillas, som almänt för årliga hållas, och af then förmögenhet, at gods theras kan swara mot thet, som the borgadt före.

27. Cap.

Huru rättegångssaker böra fullföljas i Hofrätten.

1. §.

Ther lagwadt är; gifwe kåranden å dag förefattan, innan klockan tolf, thes inlaga in: och tekne then, som af Hofrätten ther til satt är, dagen ther å, så ock om swaranden när warit, och then emottagit, eller ej, och gifwe thet Hofrätten tilkänna, innan rättegångstima ute är. Kommer swaranden, och kåranden ej; begiäre han skrifteliga ther om bewis, och at niuta betalning för thes kostnad: och Hofrätten lägge wederparten wiß dag före med wite, at ther å swara. Gitter han ej framte laga förfall; ware sin talan qwitt, och känne Hofrätten honom skyldig, at gälda wederdelomannen hans kostnad. Wiser han laga förfall, så at ej någor försummelse hos honom finnes; sätte honom wiß dag före, at saken fullfölja. Hafwer swaranden ej funnit sig in; gånge ock ther med, som sagdt är. Pröfwas han hafwa warit förfallelös ute; döme Hofrätten på the skiäl, som kåranden företedt. Tappar han, som swara skulle, och söker han i rättan tid, at then dom må af Konungen öfwerses; ware thet honom tillåtit, å sätt, som i 30. Cap. stadgas.

2. §. Nu hafwer kåranden gifwit thes inlaga in, och swaranden then anammadt; sware han wid offenteligt uprop klockan ellofwa, å samma dag i nästa weko ther efter, och låte Hofrätten thet kungiöra genom anslag å thes dör, dagen förut. Begiärar han tå upskof, och hafwer

skiäl

skiäl ther til; lägge Hofrätten honom then tid före, som nödig pröfwas. Är han ifrån upropet borto, eller kommer han tå, eller medan rättegångstima warar, oberedd, och hafwer ej laga ursächt; böte sex daler: och warde anslag i saken å nyo, åtta dagar ther efter. Swarar han ej åntå, eller wiser laga förfall; döme Hofrätten i saken: doch warde han munteliga hörd, om han thet åskar. Kommer swaranden efter upropet, innan rättegångstima är ute, och gifwer sitt swar in; ware bot tre daler. Är then borto, som swaret emottaga skulle; böte hälften emot thet, som sagdt är. Med en skrift å hwarthera sidan skal kåras och swaras, i hwad sak thet helst är, som kommer genom wad in.

3. §. Menar swaranden, at kåranden ej bör niuta thes wad til godo, förthy, at han brustit i thet, som han fullgiöra bordt; gifwe thes påstående skrifteliga wid upropet in, och Hofrätten höre wederparten ther öfwer. Hafwer han thet försummadt, som i 26. Cap. 6. §. föreskrifwit står; gånge ther om efter thy, som ther sagdt är. Finnes thet annorlunda; tå swares i saken, når anslag ther i sker. Wil någorthera parten emot Hofrättens utslag i theßa fall Konungen söka; giöre thet å sätt, som i 30. Cap. 1. och 6. §. §. sägs.

4. §. I the saker, som Hofrätten, såsom förste domstol, uptager, låte Hofrätten genom anslag dagen förut kungiöra, at parterne å then dag, som i stemning förelagd är, skola wid uprop wara; och gifwe tå kåranden sin inlaga fram: sedan gånge thermed, som förr sagdt är. Parterne måge i

theßa

thessa mål gifwa twänne skrifter in hwarthera, ther the ej rättan tid ther til försumma. I boskilnadsmål för skuld, eller ther gäldbunden söker, at få alt thes gods til sina borgenärer afstå, ware tid fiorton dagar emellan hwarthera upropet.

5. §. Kommer ej then, som stemma låtit, med thes inlaga in å dag föresattan; lägge Hofrätten honom annan tid före, åntå at then ursächt han förebär, ej pröfwas laglig: doch böte han, för thet han ute blef, tijo daler, och gälde kostnaden åter til swaranden, som när warit. Kommer ej käranden andra gången, och wiser ej laga förfall; tå dömes swaranden för hans talan fri.

6. §. Alla inlagor med bewis, som ther til höra, ehwad thet är i lagwadda eller instemda saker, skola twefalt ingifwas; then ena at wara i Hofrätten qwar, then andra at gifwas til wederparten.

7. §. Tiltalar then, som å Konungens wägnar i Hofrätten kära bör, någon för embetes eller annat grost brott; warde hans inlaga offenteliga upläst, så ock thens swar, som anklagad är.

8. §. Klagar någor öfwer fel wid rättegången, eller i brottmål, eller andra fall; gänge ther om, som i 9. Cap. 2. 3. 4. §§. §. Utsöknings Balken stadgadt är. Then som beswären inlagdt, ware skyldig, när ther å teknadt är, hwilken sig ther å förklara skal, at taga them utan drögsmål ut, och honom tilställa: skaffe ock witnesbörd om tiden, tå thet skedt är. Finnes han hafwa ther med drögt, at uppehålla saken;

böte tijo, tiugu, tretijo daler, eller mera, efter omständigheterna: och wederparten lägge sitt swar twefalt in.

9. §. Nu hafwa parterne skriftwäxlingen slutit, i the saker, som lagwadda och instemda äro; tå utdele them Hofrätten til thes Ledamöter, genom lott, at skrifteliga berättelser ther öfwer författa, som i 22. Cap. föreskrifwit är.

28. Cap.

Om dombrott.

1. §.

Hwar som å nyo drager then sak för Rätta, ther i dom eller utslag förr är, som wunnit laga krafft: eller tadlar sådan dom för Rätten, eller utom; böte för Härads eller Kämners dom fem daler: för Lagmans och Rådstufwu dom tijo daler: för Hofrätts dom etthundrade daler: för Riddare Synerätts dom tuhundrade daler. Är thet Konungens dom; plichte med femhundrade daler.

2. §. Qwäljes Underrätts dom för Rätta; döme then Rätt ther öfwer, ther thet sker. Tadlar man sådan dom utom Rätten; döme ther öfwer förste Domstol i then ort, ther brutit är. Qwäljes Hofrätts, Riddare Synerätts, eller Konungens dom, ehwad thet är för Rätta, eller eljest; thet skal i Hofrätten dömas.

29. Cap.

Om rättegångs miſsbruk.

1. §.

Dierfwes någor miſsbruka rättegång, och emot klara skiäl och bättre wett, af arghet, drager någon

någon för Rätta; böte i Härads och Kämnersrätt, ifrån fem til tijo daler; i Lagmans och Rådstufwurätt, ifrån tijo til tiugu daler, the fattigas ensak: och gälde thertil rättegångs kostnad, hinder och skada.

2. §. Hafwer några tappadt i begge Underrätterna, och Hofrätten gillar i alt theras utslag; böte han ifrån tretijo til hundrade daler. I alla theßa fall plichte fullmächtig, som i 15. Cap. 14. §. sagdt är. Orkar then brotslige ej böta; plichte med fängelse, som i 10. Cap. Utsöknings Balken stadgadt är.

3. §. Mißbrukar then, som å Konungens och Kronans wägnar talar, rättegång, til andras förfång och skada; stånde til laga answar, och warde dömd efter omständigheterna.

4. §. Huru then straffas skal, som utan skiäl söker Konungen emot Hofrättens dom, sägs i 30. Cap.

30. Cap.

Huru sökas skal, at Konungen må Hofrätts dom öfwerse och skärskåda.

1. §.

Hwar som söka will, at Konungen må pröfwa Hofrätts dom och utslag, som i hufwudsaken fallit; gifwe thet skrifteliga tilkänna i Hofrätten, innan klockan tolf å siunde dagen, then uträknad, tå utslaget föll: och sätte ther tillika in tuhundrade daler, eller så mycket i gull eller silfwer, som ther emot swarar. Sedan wederdeloman är ther öfwer hörd; gifwe Hofrätten them swar, om, och huru thet tillåtas kan.

Ej må thet wägras, ther ej annorlunda uttryckeliga i thenna Balk stadgadt finnes.

2. §. Kan thet så hända, at någor efter åtta dagar, eller längre tid, sedan Hofrättens utslag föll, tarfwar förklaring ther öfwer åska, och innehåller then förklaring, som honom ther å gifwes, något sådant, som i utslaget ej är tydeliga utsatt; tå må honom ej nekas, at Konungen ther emot söka, och gånge ther om, som sagdt är.

3. §. Nu hafwer parten fått Hofrättens swar och tilstånd; låte tå Hofrätten wäl och rent afskrifwa parternas skrifter, och alla bilagor, med skrifteliga berättelsen ther öfwer, hwar å dömdt är: så ock särskilt, hwad för Rätta är talat och swaradt, med Hofrättens omröstning til domslutet: och parten löse thet alt ut med en daler för hwart ark. Ej må tå mindre än tiugu fyra rader skrifwas å hwarje sido, eller thet mer än en gång, som på flera ställen är åberopadt och bilagdt. Parten ställe ock borgen för kostnad och skada, som i 25. Cap. om wad ifrån Lagmans och Rådstufwurätt föreskrifwes. Hafwa begge parterne sökt, at saken måtte under Konungen komma; tå må thet, som sagdt är, allenast en gång afskrifwas, och samfäldt af them lösas, ther the så begiära.

4. §. Om them, som Konungens och Kronans saker föra, ware lag, som i 25. Cap. 8. §. stadgadt är.

5. §. Then, som tappadt i begge Underrätterna, eller i en af them, och i Hofrätten: eller i Hofrätten, tå saken ther, såsom i första Domstol, dömd är; gifwe ut thet han är skyldig

dig känd, alt som i 26. Cap. sagdt är. Then som wunnit i begge Underrätterna: eller i Rådstufwurätt, når saken ther först warit uptagen, åntå at Kämnersrätt i then Stad är: eller i Häradsrätt i the mål, som gå ther ifrån til Hofrätten: eller hos Konungens Befalningshafwande, men tappadt i Hofrätten; ware fri för doms och utslags fullbordan, och ställe ther full borgen före. Huru thet lyftas må, som utgifwas skal, urskils i 26. Cap. 7. §.

6. §. Säger någor, at han så fattig är, at han ej äger i löst och fast gods, som förgäld ej häftar, femhundrade daler, at ther med fullgiöra, hwad i 1. och 3. §. §. sägs; styrcke thet strax med ed sin, om wederparten ther med åtnöjes: eljest låte Hofrätten undersökas om gods hans af Domaren i orten, och gifwe han sedan bewis ther öfwer. Å tandet nämne Häradshöfding twänne af Nämnden, eller andra edsworna män, som i partens hemwist hans egendom uptekna och wärdera: och gifwe Häradshöfding sedan sielf witnesbörd ther om. Finnes thet, som upgifwit är, ej stiga til femhundrade daler, och fäster parten thet med ed sin, in för Hofrätten, eller, med Hofrättens tilstånd, in för närmasta Domare i orten, ther han wistas, at han ej mera äger; tå må han saken fullfölja hos Konungen utan penningar: ställe doch för thet, som dömdt är, full borgen, i thy fall som sagdt är, så ock för kostnad och skada. Förmår han thet ej; sätte borgen för sig sielf, eller träde i fängelse til sakens slut. Then som wachten underhålla kan, må sitta hemma i hus sitt. Finnes han mera gods äga,

ån föregifwit år: eller gitter han ej eden gånga; hafwe ej widare talan i saken. Faller honom gods eller penningar til, innan han saken hos Konungen fortsätta bör; fullgiöre ther af, hwad som i 1. och 3. §. §. föreskrifwit är. Then så stor lön för sitt embete, eller åhrlig benådning hafwer, at hälften ther af hinner til femhundrade daler, må ej utan penningar få Hofrättens dom under Konungens skärskådan draga, åntå at han ej annat gods äger.

7. §. Alt hwad i theßa fall är stadgadt, warde i Hofrätten fullgiordt, inom then tid, at parterne skola ställa sig hos Konungen in. Brister något ther i; må saken ej til Konungen komma: utan stånde wid Hofrättens dom, och behålle Hofrätten the tuhundrade daler, somther insatte äro. Är alt rätteliga fullgiordt; gifwe Hofrätten ut til parten, eller sände inom then tid, som sagdt är, til Konungen in, the inlagor, med hwad thertil hörer, som afskrifna äro: jämnföre them doch parten först med hufwudskrifterna, och witne tillika med en betient wid Hofrätten, genom underskrift, at the i alt äro lika. I the fattigas eller theras saker, som någon särskilt befrielse hafwa, så ock i them, som föras å Konungens och Kronans, eller några Stads, eller menighets wägnar, gifwe Hofrätten ut, eller insände sielfwa skrifterna, som ther inlagda äro. Kan thet, som är i saken munteliga talat och swaradt af parterna i Hofrätten, med skiälen til domslutet, ej wara tillika färdigt; tå skal thet sedan, utan drögsmål, förseglad insändas.

8. §.

8. §. Then utrikes bor, och frånwara
år, niute sex månaders tid, at dom fullgiö
och borgen ställa: i alt annat rätte sig h
ombudsman efter thet, som sagdt år.

9. §. I the saker, som i Swea Hofr
dömda äro, skola parterne ställa sig hos Kon
gen in, förr klockan tolf, twå månader ther
ter; från Götha Hofrätt tre månader; if
Hofrätten i Finland fyra månader: hwar
nad til tretijo dagar räknad, och ej then d
tå domen föll. Faller then tid å Helged
gånge ther om, som i 25. Cap. 23. §. sa
år. I wäxel och siöråtts sak ware tiden if
Swea och Götha Hofrätt hälften kortare; f
Hofrätten i Finland, tre månader.

10. §. Å then dag nu föresatt år, gi
then sökande sina påminnelser i saken hos
nungen in, med the afskrifter, han i Hofrä
undfått: och wederparten tage tå them em
och sware sedan ther å, then tiugundeandra
gen ther efter, then oråknad, når han sin
derparts skrift anammade. Ej måge theßa p
ternas skrifter widlyftigare wara, ån högst
ark hwarthera, wid bot tijo daler för hw
ark ther öfwer år: och gifwe then, som swar
sin skrift twefalt in. Ej ware thet tillåtit,
flera skrifter i saken inlägga. Hafwer ej f
mächtig tillika teknadt sitt namn under th
som inlägges, eller then, som thet eljest för p
ten upsatt; böte han tijo daler. Mißfirmar
gor i sina skrifter Hofrätten, eller wederpart
böte efter thy, som Konungen pröfwar bro
wara.

11. §. Hos Konungen skola ej andre bewis läggas in, än the, som i Hofrätten, eller hos Underdomaren framtedde warit: utan så år, at the sedan funone åro, eller sådane, at the ej kunnat förr wid handen wara. Hafwer någor list hår wid brukadt; plichte efter omständigheterna.

12. §. Blifwer then, som Konungen söka wille, med sina påminnelser förfallelös ute, å then dag, som sagdt år; hafwe sin talan förloradt. Kommer han, och hans wederpart ej; warde then ej hos Konungen i saken hörd.

13. §. Then saken hos Konungen i hans Råd föredrager, upsätte förut skriftelig berättelse om sakens beskaffenhet, och hwar i twisten egenteliga består, med skiälen å båda sidor, och låte parterna skrifwa then under: wilja the påminna något ther wid; thet må them ej wägras.

14. §. Jäfwar parten någon af Konungens och Rikets Råd, utan sådana skiål, som sägs i 13. Cap. 1. §; böte femhundrade daler. Giör han thet obeskedeliga; böte som brottet år til, åntå at jäfwet lagligit år. Jäfwar någor olagliga then, som saken hos Konungen föredrager; böte etthundrade daler.

15. §. Förlikas parterne förr, än saken kommer til Konungen in; gifwe thet Hofrätten tilkänna, och warde förlikning ther gillad. Sker thet sedan; stadfäste Konungen then förlikning.

16. §. Gillar Konungen Hofrättens dom; gälde then, som Konungen sökte, sin wederpart kostnad och skada. Pröfwas thet, at han, emot bättre wett och klara skiål, dragit saken under Konungen; böte femhundrade daler, och fullmächtigen

tigen plichte med fängelse, så lång tid, som Konungen finner brott hans förtient hafwa.

17. §. Hwad parterne förlikas, eller Konungen gillar Hofrätts dom; behålle Hofrätten the tuhundrade daler, som ther nedsatte äro. Ändrar Konungen Hofrättens dom; gifwe Hofrätten the penningar åter.

18. §. Ej hafwe några lof, at Konungen å annat sätt söka, mot dom och utslag, som i Hofrätten fallit, än nu är stadgadt; utan så är, at han tiltror sig wisa, thet sådant fel wid rättegången förelupit, som i 25. Cap. 21. §. sägs: ställe tå borgen för kostnad och skada, och fullgiöre thet dömdt war, efter thy, som sagdt är, innan han gifwer sina beswär hos Konungen in, å tid, som i 9. §. föreskrifwes. Wiser han ej fel i Rättegången; tå må ej hufwudsaken uptagas, och böte han hundrade daler.

19. §. Brottmål, grofware eller mindre, hafwe ej några lof under Konungen draga; utan han gitter wisa, antingen at han ej är fulleliga ther i hörd, eller at han til swårare straff är fäld, än Lag säger. Brister han ther i; warde therföre särskilt straffad, efter thy, som hans klagan warit: och gänge sedan thet straff öfwer honom, som han af Hofrätten är dömd til.

20. §. Kommer några hos Konungen med sådan klagan in, at Hofrätten wrångwisliga dömdt, eller at Rätten är honom nekad worden; warde han först warnad för then fahra ther wid är. Afstår han ej ther med, och gitter ej sin talan fulltyga, utan gillar Konungen Hofrättens utslag; warde han tå tillika dömd til thet straff, som närmast är til dödsstraffet.

21. §. Ej må någor söka Konungen i the mål, som i någon Domstol, eller hos Konungens Befalningshafwande börd. först uptagas. Går någor them förbi, och beswärar ther med Konungen; böte tijo daler, och warde förwist til then ort, tit saken hörer. Rättar han sig ej åntå; böte femton daler, eller mera, efter omständigheterna.

22. §. Utwerkar sig någor hos Konungen bref, eller utslag, i hwarjehanda mål, genom osann och wrång berättelse; böte från femtijo til hundrade daler, eller plichte med kroppen, alt som brottet finnes.

23. §. The böter Konungen i alla thessa fall pålägger, falle Kyrkio, eller the fattiga til.

31. Cap.

Huru dom må återbrytas, som wunnit laga krafft.

1. §.

Ej hafwe någor wåld, utan allenast Konungen, at bryta dom åter, som wunnit laga krafft, eller återställa laga tid, som förfutten är.

2. §. Ingen driste sig hos Konungen söka, at förfutten laga tid må gifwas åter, ther han ej wiser synnerlig orsak och skiäl, at han resning för thy i saken niuta må. Ej skal böneskrift hans Konungen föredragas, innan han fullgiordt, hwad i 30. Cap. 18. §. stadgadt är. Fullgiör han thet; warde wederparten hörd, och förordne Konungen, som skiäligit finnes. Pröfwar Konungen, at han utan skiäl hafwer resning sökt; böte til Kyrkio, eller the fattiga, från tretijo,

til

til etthundrade daler, eller mera, och fylle wederparten thes kostnad och skada.

3. §. Hafwer några funnit nya skiäl, och menar at dom, som wunnit laga krafft, ther med häfwas kan; söke Konungens lof, at saken måt å nyo skärskådas: och warde tå förwist til then Rätt, som sidst hafwer dömdt ther i. Innan han sina skiäl ther förete må, fullgiöre han alt thet, som i 2. §. är sagdt, och swärje, at han ej förr them wetat, eller förstått, at the af sådan wigt warit, så ock, at han ej ther med söker uppehålla och skada sin wederpart i hans rätt, utan tror sig orsak hafwa them at drifwa. Fullgiör han thet alt; pröfwe Domaren the nya skiäl, så ock hwad wederparten ther emot swarar, och äge macht, then förra domen ändra, ther skiälen så giltige äro. Finnes annorlunda; gälde han, som sig them åberopadt, wederparten kostnad och skada: plichte ock ther til, som i 29. Cap. sagdt är. Wil enthera sedan söka högre Rätt ther emot; hafwe ther lof til: och fullgiöre thet, som förr i thenna Balk om hwarje domstol föreskrifwes.

32. Cap.

Huru penningar och böter efter thenna Lag räknas, gäldas, och skiftas skola.

1. §.

Med alla penningar och böter i Lagbok thenna förstås daler, marck, och öre silfwermynt. Ther ej finnes utsatt, hwilken böterna niuta skal; gången the til triskiftes: tage en lott Konungen, annan Häradet eller Staden, tridie målsägan-

den.

den. Hafwer målsägande ej kärat; tage hans lott then, som kärade, och ägde rätt at kära.

2. §. "Böterne i thenna Rättegångs Balk, "ware Rättens ensak, som them ålagdt, tå ej "annorledes ther stadgadt finnes: och then ej or- "kar böta, plichte som i 10. Cap. 1. §. Utsök- "nings Balken sagdt är."

3. §. "Af Häradets lott i sakören behålle "en tridiedel Häradshöfding, annan Nämnden, "tridie Häradet. Af Rättens ensak tage Härads- "höfding hälften, och then andra Nämnden. Om "Lagmansrätts ensak ware lag samma. I Råd- "stufwurätt tage Borgmästare dubbel lott emot "Rådman, och i Kämnersrätt Rådman emot "Kämner. I Hofrätten tage alle lika del, som "i Rätten sitta."

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående tiden til Wads och Beswärs fullföljande i Wasa Hof-Rätt. Gifwen Stockholms Slott then 14 Nov. 1777.

WI GUSTAF med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, samt Hertig til Schleswig, Hollstein, ꝛc. ꝛc. Göre wetterligit, at som Wi i Nåder funnit hwad allmänna Lagen i 25. Cap. Rättegångs Balken föreskrifwer om tiden til Wads och Beswärs fullföljande i Hof-Rätt, så mycket mindre wara lämpeligt til the under Wår och Rikens Wasa Hof-Rätt lydande Domstolar, som berörde tid är utsatt och lämpad efter hwarje Landsorts afstånd ifrån then Hof-Rätt, hwarunder then förr legat; Och hwaraf händt, at en del Orter fått wida längre och en del åter kortare tid än nu tarfwas; Altså hafwe Wi ansedt nödigt i Nåder förordna: At i the saker, som genom Laga Wad gå til Wasa Hof-Rätt ifrån Lagmans-Rätt i Carelska Lagsagan, hwarunder begripes hela Cuopio Höfdingedöme, samt then delen af Wasa Län, som lyder under Rautalambi Domsaga, eller Sarijerfwi, Witasari, Laukas och Keuru Socknar,

nar, jemte Etzäri, Virdois och Kuiwasmäki Kapeller, bör Käranden ingifwa sin inlaga å Nittionde dagen: Ifrån then öfriga delen af Wasa Län, som lyder under Wasa och Uhleå Lagsaga, å then Fyrationde: Och ifrån Uhleåborgs Län å then Sextionde dagen, then oräknad tå Domen föll. Hwad således om Lagmans-Rätterne stadgadt är, gäller äfwen om Rådstufwu-Rätter, utom hwad Wasa angår, hwarwid i akttagas skal thet Lagen i 25. Cap. 15. §. Rättegångs-Balken föreskrifwer om Rådstufwu-Rätt i then Stad, ther Hof-Rätt är belägen. Och böra Wexel- och Sjö-Rätts saker jemte Beswärsmål inom hälften af then för hwarje Landsort nu föreskrefne tid fullföljas. Thet alle som wederbör hafwe sig hörsamligen at efterrätta. Til yttermera wißo hafwe Wi thetta med Wår Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott then 14 Nov. 1777.

.GUSTAF.

(L. S.)

N. W. Marks von Wurtenberg.

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående Ändring uti Allmänna Lagens stadgande i åtskilliga rum. Gifwen Stockholms Slott på Riks-Salen then 20 Januarii 1779.

WI GUSTAF, med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, samt Hertig til Schleswig, Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre wetterligt: At emedan Sweriges Lag, på åtskilliga ställen, belägger brott och miſsgerningar med sådana straff, hwilka aldeles icke swara emot brottens egenskap och påfölgder, samt ännu mindre, i anseende til theras hårdhet, instämma med Wårt Milda och Nådiga hiertelag, på andra åter, tillåter bewisnings-sätt, hwilka til en märkelig del störa ärlighet och förtroende samt nyttiga seder, oumgängelige för et Fritt Folk, the ther uti Lagen böra hafwa sin styrka och förswar; Altså, och på thet ingen ting må finnas stridande emot the grunder, hwaruppå en Lagstiftning, uti en rättskaffens Fri Regering, sig stödia bör, eller theruti saknas något, som til befordrande af then personliga säkerhetens befästande och stadgande ibland Wåre undersåtare tiena kan, hafwe Wi, uti et sådant sammanhang, Wår Konunga

ga plikt och rätt likmätigt, i Nåder måst wara betänkte på Lagarnes förbättring och rättelse; hwilken Wår Nådiga omsorg, uti the delar Wi hittils medhinna kunnat, af Rikens Ständers sammanwaro låttad och understödd blifwit; Och wele Wi förthenskul, med Rikens Ständers bifall och samtycke, at följande Lagens rum skola på nedanskrefne sätt ändras:

28. Cap. 10. §. Byggninga Balken.

Gör Gäst wåld med sår, blånad eller blodwite, å Gästgifwaren eller hans Hion; Plikte Tuhundrade Daler til treskiftes, och ware ogildt alt thet han i samma gerning får. Slår wåldgäst them annorledes, eller kallar them oqwädins ord; ligge thet alt i tweböte. Samma Lag ware, ther Gästgifware, eller hans Hion sådan gerning göra å Gäst eller hans Hion.

2. Cap. 1. §. Misgernings Balken.

Kommer hädanefter at aldeles til thes werkan uphöra.

6. Cap. 5. §.

Hwar som i ondt upsåt diktar, eller sprider kring landet ut lögner och falska ryckten, the ther röra Rikets säkerhet, eller kommer thermed allmänt buller och owäsende åstad; Straffes med landsflygt, spö eller fängelse, efter som brottet är til.

9. Cap. 1. §.

Går Man eller Hustru ifrån sin Laggifta Maka, och låter sig wiga med annan, then ogift är;

år; straffes then twegifte, med högsta kropps-plikt, och sedan försändes til någon Kronans Fästning eller Tukthus, at ther et eller twänne år i förwar hållas, med eller utan arbete, efter omständigheterna; Och then, som förr icke gift war, straffes med fyratio par spö, tretio par ris, eller en månads fängelse wid watten och bröd, om then förras äktenskap honom eller henne förr kunnigt war. Hafwa the ej beblandat sig med hwarannan; böte then twegifte Attatio Daler, och then andra Fyratio Daler.

16. Cap. 1. §.

Kona, som af oloflig beblandelse warder hafwande, och thet ej uppenbarar för födslen, söker ensighet wid sjelfwa födslen, och thereefter uti fullt upsåt, at fostret lifwet afhända, lägger thet å lön, eller thy af daga tager; hon skal halshuggas och i båle brännas. Nu kan så hända, at foster af grof förseelse, och wangömo, utan upsåt at dräpa, eller befunnet wåldsamt tekn niuter döden, och å lön lägges; straffes ifrån tiugu och tiugufyra par ris, til och med högsta kropps plikt, samt fängelse och arbete å Tukthus, i tu eller flera år, efter omständigheterna.

2. §. Omkommer foster af mindre försigtighet, eller tilfälliga händelser, och af qwinnan sielf genast uppenbaras, eller sker werkelig miß-födsel, eller ock synligt ofullgånget foster å lön lägges; straffes then brottslige med böter, eller theremot swarande kropps-plikt, i mon af brottets beskaffenhet.

18. Cap. I. §.

Hwar Man eger frid hafwa, å wåg til och ifrån Kyrkio och Rättegång, ehwad han kommer ur sit eller annars mans hus. Then tå, för at hämnas, dräper honom, then och alle the, som med honom i samma wilja och gerning woro, hafwa brutit Edsöre, och then frid, som Konungen swurit hafwer, at hålla undersåtare sina. Slår man honom blånad eller blodwite; straffes then eller the, med et års fängelse å Fästning, med eller utan arbete, efter omständigheterna, plikte ock thertil Ethundrade Daler til treskiftes. Orkar han ej böta; arbete therutöfwer i fyra månader.

5. §. Drager någor, i wredes mode, knif eller swärd emot annan, eller slår honom å Kyrkiogård, tå han går til eller ifrån Gudstienst, eller å Tingstad, ehwad han å Tinget sak hafwer, eller ej; böte Femtijo Daler. Kommer ther blånad eller blodwite i; plikte Tuhundrade Daler til treskiftes.

7. §. Nu hämnas man å sått mål och bött, eller å then, som wittnade emot honom för Rätta, eller förthy, at han ther sin sak för honom warde, och dräper honom; tå hafwer han, och alle the med honom i samma upsåt och gerning woro, brutit Edsöre. Sårar man honom, eller slår blånad och blodwite; straffes then eller the, med et års fängelse, med eller utan arbete, efter omständigheterna: plikte ock thertil Ethundrade Daler til treskiftes. Orkar han ej böta; arbete therutöfwer i fyra månader.

8. §.

8. §. Hwar som bår hugg och slag å någon Domare, eller annan Konungens Embetsman, then ther med Konungens Fullmagt förseedd, eller med honom i lika wärdighet är, i Embets-ärender, eller hämnas therföre å honom; hafwe förwerkat lif sit: Dräper han honom; miste ock förut högra hand: Höter eller undsäger några honom, eller gifwer honom smädeliga ord; böte Femtijo Daler, eller mera, til Ethundrade Daler, som brottet är til, och göre afbön. Gå the ord å heder och åra; böte dubbelt, och miste äran. Then ej orkar böta, straffes med fängelse wid watten och bröd, eller med spö eller ris: sker thet ej för Embetets skull; plikte som Lag eljest förmår.

9. §. Dierfwes några med hugg och slag öfwerfalla them, i och för theras Embetes skull, som Konungens eller hans Embetsmäns, eller Rättens ärender gå; böte Tuhundrade Daler til treskiftes. Warda the med hot, eller smäde-ord öfwerfallne; böte Tijo daler. Sker thet å allmänt Embetes rum; böte Tiugu Daler. Göra the sjelfwe i Embetes ärender wåld eller orätt, med ord eller gerning; ligge i tweböte, emot thet, som eljest i thy mål stadgadt är.

19. Cap. 2. §.

Tager man Fånga med wåld, af them, som honom gripit, och i gömo hafwa, eller til fängelse, eller för Rätta, eller til ådömt straff föra skulle; plikte Tuhundrade Daler til treskiftes: Sargar han them, eller slår blånad eller blodwite; tå

straffes han, och alle the, som med honom i fullt råd, och samma gerning woro, med högsta kroppsplikt, och et års fängelse å Fästning, med eller utan arbete, efter som saken är til.

20. Cap. 1. §.

Går någor med berådt mode, at skada göra, hem til annan, i thes gård, eller hus, ehwad the stå inom eller utom gård, och han them sielf eger, eller hafwer lof eller lego för sig: eller går han i annars farkost, eller skepp, ware sig hyrdt, lånt eller egit, och dräper ther Bondan sielf, hans Folk, eller Gäst; tå skal han, som thet giorde, och alle the, med honom i samma wilja och gerning woro, mista högra hand och lifwet. Gör han annan skada, med sår, blånad eller blodwite; straffes med et års fängelse, med eller utan arbete, efter omständigheterna, plikte ock thertil Ethundrade Daler til treskiftes. Orkar han ej böta; arbete therutöfwer i fyra månader. Samma Lag ware om then, som i lika upsåt, öfwerfaller någon på wäg eller gata, och honom förföljer i annars mans hus, gård, eller farkost, thit han sin undanflygt tager, och ther skada å honom gör, eller kastar eller skiuter efter honom, så at thet träffar sedan han i gård, hus eller farkost kommen är.

2. §. Göres ingen skada i gård, hus eller farkost, utan warder man dragen, eller drifwen therut med wåld, och sker sedan å honom sådan gerning; ware Lag samma.

5. §. Nu kommer man til annan i hans hus, gård eller farkost, och sker slagsmål them emel-

emellan, af bråd skilnad; ther är ej hemfrid bruten; men går han bort wred, och kommer sedan åter, med fullt upsåt at skada göra, och thet fullbordar; straffes med et års fängelse å Fästning, med eller utan arbete, efter omständigheterna, plikte ock thertil Ethundrade Daler til treskiftes. Orkar han ej böta; arbete therutöfwer i fyra månader: pröfwe dock Domaren, af tid och omständigheter, om thet under then bråda skilnad räknas må.

7. §. Hwar som griper, bastar, eller binder någon oförwunnen, utan uppenbar missgerning, ther han må gripas och häcktas före; straffes med et års fängelse, med eller utan arbete, efter omständigheterna, plikte ock thertil Ethundrade Daler til treskiftes. Orkar han ej böta; arbete therutöfwer i fyra månader. Tager man annan med wåld, utur eget, eller annars hus, eller af gato, wåg eller annorstädes, och förer bort emot hans wilja, i fängelse, eller til annan ort; ware Lag samma, åntå at han ingen annan skada giorde.

8. §. Pinar man någon, at thermed twinga honom til bekännelse i någon sak; straffes, som i föregående §. sagt är, och plikte han thesutom dubbelt för såramålet, ther sådant theri kommer.

10. §. Går man i annans Trägård, som stängd är, och tager frugt med wåld, och wilja. Egaren eller Hion hans thet wärja; kommer tå slag them emellan, och sker å Egaren eller hans Hion, sår, blånad, eller blodwite; böte Tuhundrade Daler til treskiftes: Få the annan skada;

ligge i tweböte, och för hemfrids brottet böte Fyratijo Daler, som förr är sagt. Sker dråp; miste högra hand och lifwet.

21. Cap. 6. §.

Sitter man i försåt för annan, ehwar thet hälst är, at honom skada göra til Lif eller Lem, och sargar han honom, eller slår blånad eller blodwite; straffes med et års fängelse, med eller utan arbete, efter omständigheterna, plikte och thertil Ethundrade Daler til treskiftes. Orkar han ej böta; arbete therutöfwer fyra månader. Gör han annar wåldsam gerning å honom, eller thes gods; böte för fridsbrottet och gerningen dubbelt, och gälde skadan åter.

22. Cap. 1 §.

Tager man Qwinno med wåld, och emot hennes wilja främjar sin onda lusta, och warder lagligen thertil wunnen; straffes med högsta kropps plikt och twänne års fängelse wid någon Kronans Fästning, med eller utan arbete, hafwe och förwerkat alt sit lösa gods, hälften til Konungen, samt hälften til Målseganden, och Qwinnan ware saklös. Ej må och någor henne thet förewita, wid Fyratijo Dalers bot. Gitter han ej fullborda sin onda wilja; böte åntå för wåldet Ethundrade Daler. Warder han i thy dråpen; ligge ogild. Häfdar man then, som ej fyllt tolf år; ware Lag samma. Men then, som häfdar afwita Qwinna, böte Femtijo Daler, och ware skyldig, at thet Barn, som af en sådan kunde framfödas, försörja och upfostra.

40. Cap.

40. Cap. 3. §.

Warder tiuf för stöld andra gången lagförd; böte fyradubbelt tiufnadens wärde. Orkar han ej böta; plikte med kroppen, som sagt är, och då ökes straffet med fem par spö, eller fyra par ris. Kommer han tredje gången åter, och stiger tiufnaden til Ethundrade Daler; straffes med spö eller ris efter summans belopp, och för all sin tid arbete å Kronans Fästning. Är tiufnaden mindre; plikte med kroppen, efter stöldens wärde, och arbete i tre år under Konungens häckte. Stiäl han fierde gången, mer eller mindre, straffes med spö eller ris, efter Summans belopp, och arbete för all sin tid å Kronans Fästning.

41. Cap. 2. §.

Lockar någor eller biuder öfwermaga, at stiäla med sig: eller gör Mannen thet med sin Hustru, Föräldrar med sina Barn, Förmyndare med then omyndiga, Förman med then, som står under hans lydno, Husbonde eller Matmoder, med sit tienstefolk, eller Inhyseshjon; stånde samma rätt, som then ther andra gången stulit. Warder han åter med sådan gerning funnen, och stiger stölden öfwer Ethundrade Daler; straffes med spö eller ris efter summans belopp, och arbete för all sin tid å Kronans Fästning: Och then, som war lockad eller buden, at stiäla, straffes som annor tiuf, ther han til mogen ålder kommen är.

46. Cap. 1. §.

Stiäl man något i Kyrkio, ehwad thet Kyrkan tilhörer, eller är af andra ther i förwar satt,

och är thet Ethundrade Daler, eller mera wärdt; umgälle brott sit, med fyratio par spö, eller tretio par ris, och Fästnings-arbete, i hela then brottsliges lifstid.

55. Cap. 3. §. Sista Mom.

Sker enfalt hor fierde gången; straffes then, som gift är, med högsta kropps plikt, och then ogifte böte Ethundrade Sextio Daler.

56. Cap. 1. §.

Gör gift Man hor med annars Mans Hustru; straffes bägge med högsta kropps plikt.

4. Cap. 3. §. Straff Balken.

Nu warder Skarprättaren eller hans folk, på rättare-platsen, eller annorstädes, för theras förrättning öfwerfallne, med stenar, hugg och slag; tå skola alle the, som i samma gerning woro, plikta Tuhundrade Daler hwarthera til treskiftes, ehwad skarprättaren thes embete rätteliga giort, eller ej.

17. Cap. 9. §. Rättegångs Balken.

I the saker, som å lif gå, och andra swåra brottmål, må Domaren höra then, som jäfwad är, utan Ed, ther anledning är, at thermed lius i saken få; dock ej Föräldrar och Barn, äkta Makar eller Syskon, emot hwarannan, ther saken ej angår dråp och mord, hwarom eljest all uplysning saknas. Ej må angifware, tå han uti något brott sin medbrottslige uptäcker, undgå straff för delaktighet theruti.

32. §.

32. §. Nu är i swårare brottmål, mer än halft bewis emot then, som anklagas, och nekar han åntå gerningen, finner Domaren, at fara är om mened; lemne saken til framtiden, tå then kan uppenbar warda. Ther någor en gång wid Domstol, antingen blifwit befriad, eller til et angifwit brott, i brist af fulla bewis, icke kunnat fakfällas; niute, ehwad skäl emot honom sedermera sig yppa kunna, thenna befrielse til godo, i alla mål ther penninge böter ega rum, undantagande tå saken angår lif eller ära, tiufnader, eller ock alla urbota mål. I slika fall ege Hof- och Öfwer-Rätter, antingen then brottslige fått befrielse-utslag, eller ock blifwit fäld til mindre, dock ej werkställdt straff, än han sedermera förtient, enär nya skäl och omständigheter therwid förekomma, målet åter uptaga, och enligt Lag och beskaffenhet afgöra. Alle, under namn af Stats-brott, begångne förbrytelser, dock härifrån undantagne, och under öfwannämde befrielses til godo niutande, när then anklagade therföre blifwit lagförd, och frikänd, begrepne. Målseganden, samt Kronans ombud ware skyldige, at genast instämma then, som the för något brott tiltala wilja. Nu kan sådant, för bristande bewis, icke tå låta sig göra, och sker thet ej inom twänne år; hafwe sedan ingen rätt, öfwer then förmenta förbrytelsen klaga, dock härifrån undantagne följande brott och miſsgerningar: Försmädelse emot Gud, och affall ifrån then Evangeliska Läran: Förräderi, och brott emot Rikets säkerhet: Lasteligit tal emot Konungen: Myteri och upror: Mordbrand, mord och nidings-werk, dråp, slag å Föräldrar, rån

och röfweri, blodskam, swek och bedrägeri emot Kronan, Banquen, och andre: stöld af hwad beskaffenhet then wara må, och alle andre brott, hwarföre ej kan bötas med penningar.

32. Cap. 2. §.

Böterne i thenna Rättegångs Balk, ther ej annorledes stadgadt finnes, samt alle andre böter och witen, hwilka, efter Allmänna Lagen och serskilta Författningar, Domare och Embetsmän, såsom theras ensak tilhöra, gånge til Konungen; och then ej orkar böta, plikte, som i 10. Cap. 1. §. Utsöknings Balken sagt är.

3. §. Af Häradets lott i sakören, behålle en trediedel Häradshöfding, annan Nämden, tredie Häradet. I Rådstufwu-Rätt tage Borgmästare dubbel lott emot Rådman, och i Kämnärs-Rätt, Rådman emot Kämnär.

Hwad Wi således härigenom uti Allmänna Lagen funnit nödigt at ändra, thet hafwe alle, som wederbör, at ställa sig til underdånig efterrättelse. Och hafwe Wi til yttermera wisso, thetta med Egen Hand underskrifwit, och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott på Riks-Salen then 20 Jan. 1779.

GUSTAF.

(L. S.)

Carl A. Wachtmeister.

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning om Lagfart och Börd af Jord på Landet. Gifwen Norrköpings Slott på Riks-Salen den 13 Junii 1800.

WI GUSTAF ADOLPH med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Dannemark och Norrige, samt Hertig til Schleßwig, Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt, at som Oß ej undfalla kunnat de olägenheter, hwilka den, i anseende til Fastigheter å Landet, uti 4. Cap. 1. §. Jorda-Balken stadgade långa Lagfartstid medförer, hwarigenom för Jordbrukets tilwäxt och förkofran märkeliga hinder upkommit, helst en Köpare, förr än han på sit köp erhållit den i Lag stadgade säkerhet, gemenligen icke wågar eller kan wåga några betydligare upodlingar och förbättringar sig företaga; Altså hafwe Wi warit betänkte, at, genom inskränkning i berörde Lagfarts-tid, deße och andre olägenheter, hwilka bereda osäkerhet i besittning af Jord, så widt ske kan, utdanrödja, och wele fördenskul, med Riksens nu församlade Ständers bifall och samtycke, samt då Wi med dem finne billigheten jemwäl fordra, at en Bördeman,

man, å alla orter, utan afseende å de flere eller färre Ting, som årligen kunna å Landet hållas, bör, til sin bördestalans bewakande, njuta lika lång tid, härigenom i Råder stadga och förordna, at wid Lagfarter, som hädanefter sökas, må, å den ort, der trenne Ting årligen hållas samt trenne Upbud å fast Egendom skola meddelas, Lagfarten anses wara slutad å Fjerde Tinget, til hwilket Ting Bördemannen, dereft han sin talan förwara wil, icke allenaft lagligen bör instämma Köparen, utan åfwen Bördeskillingen å första Rättegångs dagen i Rätten nedsätta, och at der Twå Ting årligen förrättas, bör Lagfarten på lika sätt anses wara slutad å det Ting, då Tredje Upbudet sker, samt der allenaft Et Ting hålles och ej mera än twänne Upbud böra äga rum, å samma Ting, då Andra Upbudet är bewiljadt, under lika förbindelse för Bördemannen om Stämningens uttagande och förställande samt Bördeskillingens nedsättande å första Rättegångsdagen af deßa Ting, som ofwanföre förordnadt är; Men i händelse sådant af Bördemannen försummas, är Köparen skyldig, at å den sålunda, wid ofwan utstakade Tings slut, i hans hand lagstädne Egendomen, Fasta taga. På lika sätt bör åfwen med pantewis upbuden Fastighet förhållas, så at Jordägaren, inom slutet af det Ting, då Lagfarten til ända går, samt Bördemannen inom eller wid nästa Ting derefter, må äga rättighet Jorden med fulla penningar återlösa; Afwensom, då Wi funnit, det ej mer än Twänne Wärderingar å pantsatt Fastighet under en sålunda förändrad Lagfarts-tid böra äga rum,

Doma-

Domaren wid ansvar åligger, at, inom Åtta månader efter första Upbudet, första Wärderingen lagligen förrätta, och hwaraf Borge- och Gäldenär genast böra del undfå, samt den derwid mißnöjde äga rättighet, at inom En månad derefter en ny Wärdering, men ej flere, på det sätt söka, som Lagen uti 6. Cap. Utsöknings Balken finnes föreskrifwa... Och emedan et widsträcktare kungörande af bewiljade Lagfarter, än det, som hittils blott medelst Köpebrefwets offenteliga upläsande å Tinget, kunnat winnas, äfwen nu blifwer nödigt, skal det tilkomma wederbörande Domare, at icke allenast på hwarje Ting, innan han från Tingsstad reser, å Rättens dörr låta anslå en Förteckning på alla de Upbud, som wid det då hållne Tinget första gången blifwit bewiljade, hwilken bör qwarsitta til des de deräst upförde Hemman äro lagståndne, samt jemte Köpares och Säljares namn innehålla den summa, hwarföre Fastigheten blifwit upbuden, och icke olofligen får från Rättens dörr borttagas, wid den påföljd, sista momentet af 5. §. uti 24. Cap. Rättegångs Balken föreskrifwer, utan äfwen draga försorg derom, at en lika beskaffad Förteckning, efter hwarje Tings slut, offenteligen blifwer å Predikstolarne upläst i det Härad, der den upbudne Egendomen är belägen, hwarom Bewis af Domstolen bör innehafwas, innan Fasta lagligen kan utfärdas. Widare och i anseende til den i förre Författningar stadgade Hembuds skyldighet, enär Skattejord utom börd säljes, bör en slik skyldighet, der Hembud äger rum, på lika sätt som hittils

tills fullgöras; Men i anseende til den nu förkortade Lagfarten, warder tiden til fullgörandet deraf utsatt til Trenne månader, efter Första Upbudets meddelande, hwarförinnan hembudet til den som Räntan äger bewisligen ske bör.

Sluteligen finne Wi ock nödwändigheten deraf, at en wiß tid utstakas, inom hwilken all handel om Fastigheter, så i Städerne som på Landet, bör til Upbuds erhållande wid Domstolen företes, och hafwe Wi derföre welat förordna, at Upbud skal tagas i Staden inom Tre månader samt å Landet sist wid det Ting, som infaller efter Sex månader, sedan köpet slutadt blef; Försummas detta, böte köparen så mycket som swarar emot wärdet af det stämplade papper, hwarmed Köpebrefwet förses bör, Soknens Fattiges ensak, och fullgöre likafullt skyldigheten, at med behörig Charta Sigillata sit åtkomst-bref belägga; Äfwensom då Köparen uturaktlåter, at, inom den här ofwan utsatte tid, å köpet Upbud taga, och förre Ägarens Borgenär kommer med Pantebref eller annor klar Förskrifning, derföre Inteckning tillåten är, och en sådan säkerhet begär och den warder bewiljad, slik Inteckning fastständande blifwer; Och ware köparen obetagit, at, för hwad han sålunda kan komma at utbetala, sin ersättning af Säljaren i laga ordning utsöka.

Hwad Wi med Riksens Ständer således funnit nödigt, at härutinnan stadga och förordna, det hafwe alle, som wederbör, at sig til underdånig efterrättelse ställa, och til yttermera wißo hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit

wit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Norrköpings Slott på Riks-Salen den 13 Junii 1800.

GUSTAF ADOLPH.

(L. S.)

Fred. Gyllenborg.

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning på hwad sätt med Städsel och Lego af Jord på Landet hädanefter förhållas bör. Gifwen Norrköpings Slott på Riks-Salen den 13 Junii 1800.

WI GUSTAF ADOLPH med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Dannemark och Norrige, samt Hertig til Schleßwig, Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt, at Oß förekommit, huruledes, då i andra Länder, der Jordbruket hunnit en högd och förkofran, som inom Wårt Rike ännu måste sökas, det länge blifwit räknadt för et af de wäsendtligaste

ste medel härtil, at Egendomar kunna af Arrendatorer, eller, som de i Lagen kallas, Landtboer, med säkerhet innehafwas och besittas, har deremot, hwad Allmänna Lagen här i Riket uti sådana delar innehåller, icke allenast genom osäkerheten för beståndet af de om arrenden på jord upprättade Contracter, lagt hinder i wägen för detta medels anwändande, utan jemwäl lemnat Jordägaren sådana rättigheter, som med lagligen gjorda aftal icke äro förenliga; Men enär Wi af omsorg för Landtbrukets befordrande och til befästande af den säkerhet i besittning af jord, hwarigenom det förra kan förkofras, warit i Nåder omtänkte at undanrödja ofwanomförmälde hinder, hafwe Wi funnit, dels at upmärksamhet bör fästas på den economiska nytta, hwilken härmed åsyftas, och dels afseende göras på hwad Lagen stadgat och godkänt uti frågor som angå jord, hwilken på olika sätt och med serskildta wilkor kommit uti ägarens hand.

I anseende til det förra hafwe Wi, wid betraktande af de förändringar, som Mynt och Warors wärden i framtiden kunna wara underkastade, ansett betänkeligt utwidga arrende-rättigheten til aldeles obestämd tid, och hwad åter angår det senare, eller de olika förhållanden och serskildte fång samt dermed förenade wilkor, under hwilka jord kan innehafwas, funnit, at rättigheten til Afhandlingars afslutande för arrenden deraf bör afmätas efter Innehafwarens större eller mindre dispositions-rätt, på de grunder Lagen i allmänhet utstakar, helst afwikelse härifrån skulle leda til ändring af Lagen i många andra händelser,

ser, hwilka icke stå i sammanhang med detta ämne; åfwensom Borgenärs rätt, at utur en pantförskrifwen och inteknad Fastighet söka betalning för des fordran, icke bör blifwa åfwentyr underkastad, ånskönt Gäldenär sedermera genom ingående Arrende-Afhandlingar kan förändra des ägande- och dispositions-rätt, hwaremot deras förmon, hwilka söka och erhålla Intekningar efter det Jordägaren, genom lagligen afslutadt och inteknadt Arrende-Contract, des dispositions-rätt inskränkt, icke kan blifwa af den egenskap, at den bör werka til Arrendatorens förfång, eller kunna leda til Contractets eller Arrendets uphäfwande, och minst bör tillfälle öpnas för Jordägaren, at med lika påföljd som förut genom köp kunnat beredas, på et annat sätt, genom werkeliga eller tilstälda skulder, til intet göra den slutade Afhandlingen, til ena Contrahentens skada och förfång.

På deßa grunder finne Wi med Riksens Ständer, Lagens stadgande uti 16. Cap. 15. §. Jorda Balken, angående häfwande af Landtbo- eller Arrende-Contract, som blifwit slutadt om Jord på Landet, böra rättas och ändras, så at de emellan Jordägare och Landtbo eller Arrendator ingångne sådane Afhandlingar, med undantag af de Egendomar, hwilka icke få säljas eller förpantas, och hwaräa Innehafwaren blott njuter wilkorlig besittningsrätt, samt hwarom han följakteligen icke kan afsluta Contract til Arrende på längre tid än han lefwer eller des dispositions-rätt är gällande, icke måge brytas; hwarwid Wi likwäl, uppå Riksens Ständers underdåniga tilstyrkande, welat tillika i Nåder

förordna, at härutinnan följande bör i akt tagas:

1:o At längsta tid för Arrendens och Landtbo-Contracters bestånd, hwilka slutas om Aflingejord, icke må sträckas utöfwer Femtio år.

2:o At hwad angår Arfwejord, hwarmed förstås endast den jord, som omedelbart under denna egenskap fallit uti Ägarens hand, eller af honom blifwit emot bortbytt Arfwejord satt uti den förres ställe, Arrendator eller Landtbo må, i den händelse Ägaren under landtbo- eller arrende-tiden genom döden afgår, njuta Contractet til godo uti Fem år, dereft så många af arrende-åren återstå, räknadt ifrån den Midfasta, som infaller näst efter Ägarens död, om hwilken Arfwingen bör Arrendator underrättelse lemna; gällande sådan underrättelse för laga uppsägning.

3:o At det emellan Arrendator och Jordägare upprättade Contract skal sist wid det Ting, som infaller efter sex månader sedan Contractet slöts, för Härads-Rätten upwisas, der offenteligen upläsas och uti Intekknings-Protocollet til hela innehållet intagas, hwilken Intekkning kommer at hwart Tionde år förnyas, som uti 7. Cap. 2. §. Rättegångs Balken sägs.

4:o At de Intekkningar, med hwilka en arrenderad Egendom är behäftad, före Arrende-Contractets afslutande, jemte alla de fordringar, hwilka efter Allmänna Lagen eller serskildte Författningar njuta betalnings-förmon framför Intekningshafware, blifwa wid deras rätt oförkränkt bibehållne, til laga werkan wid betalnings sökande, utan hinder af det slutade Arrende-

de-Contractet, åfwensom en lika rätt tillägges dem, hwilka wid samma Ting, då Arrende-Contractet inteknas, sådan säkerhet för sina fordringar winna; Arrendatoren dock öppet lemnadt, at i detta fall, der Intekning sökes för Jordägarens skuld, som wid Contractets afslutande warit för Arrendatoren okänd, eller af Jordägaren då icke för Arrendatoren upgifwen, wid samma Ting, eller sist inom en månad derefter Arrende-Contractet sig afsäga och uphäfwa; och

5:o At Intekning, som sökes, eller erhålles efter det Ting, då Arrende-Contractet blifwit inteknadt, icke får medföra någon werkan til rubbning af Arrendets bestånd, den öfwerenskomna tiden.

Hwad Wi med Rikets Ständer således funnit nödigt at stadga och förordna, det hafwa alle, som wederbör, at ställa sig til underdånig efterrättelse; Och häfwe Wi til yttermera wisso detta med Egen Hand [illegible]fwit och med Wårt Kongl. Sigill [illegible]sta låtit. Norrköpings Slott på Riks-Salen den 13 Junii 1800.

GUSTAF ADOLPH.

(L. S.)

Fred. Gyllenborg.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förordning om förkortande af den uti 9. Cap. 12. §. Handels Balken utsatte tid, inom hwilken Fordringar emellan enskildte kunna blifwa gällande; Gifwen Norrköpings Slott på Riks-Salen den 13 Junii 1800.

WI GUSTAF ADOLPH med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Dannemark och Norrige, samt Hertig ti[illegible]wig, Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: att Wi, under loppet af de Regerings-ärender, som tilhöra Lagskipningen, ofta erfarit, huruledes den långa tid af Tjugu år, hwilken enligt Lagens stadgande uti 12. §. af 9. Cap. Handels Balken kan framskrida, utan at en under sådan tid aldeles förtegad, således icke kraftlös eller anmäld fordran något af des gällande och betalningsgilda kraft förlorar, gifwit anledning til långwariga Rättegångar, stundom beredt tilfällen för mindre samwetsöma Borgenärer, at framkomma med twätydiga, om icke oriktiga fordringar, samt blottstält Gäldenärer för obilliga anspråk; Och härwid äfwen i betraktande kommit, hwilka omskiften en Tjugu-

åra

åra tidslängd är underkastad, de förändringar, som genom personers död, flyttning och andra händelser uppkomna, huru minne och kännedom af hwad under denna tid kan hafwa uti ärender imellan enskildte sig tildragit, lätteligen förloras, at efter timade dödsfall, i synnerhet Arfwingar och Sterbhus-Delägare måste ofta sakna uplysning om en död mans åtgärder; och at den nogaste wård om Handlingar, Böcker eller Räkenskaper under en sådan tidslängd icke sällan kan wara förgäfwes anwänd; Så hafwe Wi til styrkande och befordrande af det enskildta förtroendet, samt at, så widt möjeligt är, tillsluta wägen för obilliga twister, ansedt lika med Riksens Ständer, at hwad Lagen stadgar om en Tjuguåra Præscriptions-tid, i afseende på okände och oanmälde fordringar man och man imellan, fordrar rättelse och ändring; Och wele derföre, uppå Riksens Ständers underdåniga tilstyrkande, stadga och förordna, at den som hafwer fordran hos annan i gods, penningar eller ehwad det är, och kräfwer ej den skriftteligen eller mundteligen, eller gifwer den ej an för Rätta eller hos Konungens Befallningshafwande inom Tio år, må deräfter sedan icke någon talan äga. Hwarjemte och til förekommande af oriktigt begrepp i anseende til äldre skuldfordringar, samt til förwarande af Utrikes Borgenärers rätt, Wi i Nåder welat föreskrifwa, at den som inom Riket wistas och hos annan hafwer oanmäld fordran i gods, penningar, eller hwad det är, som är Nio år gammal eller derutöfwer, och ej kräfwer eller angifwer den samma inom natt och år efter denna Lagförändrings

kungörande, derå sedan icke må åga någon talan; åfwensom at Utländsk Man eller utrikes wistande Swensk Undersåte, i anseende til alla de fordringar, som äro äldre än den tid, då denna Wår Nådiga Förordning warder kungjord, må ställa sig til efterrättelse den Lag, som gällande war, då utlåningen skedde; men i anseende til de efter ofwannämnde kungörelsetid tilkomne fordringar, rätta sig efter hwad härigenom föreskrifwit är, och det wid den härutinnan förut af talans förlust stadgade påföljd.

Hwad Wi med Rikets Ständer således härigenom funnit nödigt, at uti ofwanberörde rum af Allmänna Lagen ändra, det hafwa alle, som wederbör, at ställa sig til underdånig efterrättelse. Til yttermera wisso hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Norrköpings Slott på Riks-Salen den 13 Junii 1800.

GUSTAF ADOLPH.

(L. S.)

Fred. Gyllenborg.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förklaring öfwer Allmänna Lagens Stadganden i åtskilliga rum, och hwad i wisse ämnen, som dermed äga gemenskap, blifwit tid efter annan särskildt förordnadt; Gifwen Malmö den 23 Martii 1807.

WI GUSTAF ADOLPH med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Dannemark och Norrige, Hertig til Schleßwig, Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre wetterligit: Under de omsorger Wi haft osparde, at i alt, hwad omwexlande tider och omständigheter det medgifwit, befrämja trogne undersåtares sällhet och wälgång, hafwa rättwisans helgd och Lagarnes wård, deße fasta grunder för all Samhälls-inrättning, altid utgjort en öm plikt för Wårt hjerta. Wi hafwe sökt, å ena sidan, widtaga sådane författningar, hwarigenom Wi förmodat werksamhet, ordning och säkerhet kunna utspridas til alla delar af Lagskipningen, och å den andre, wara upmärksamme å de hinder, Wi funnit möta Wåre önskningars fullkomnande i detta wigtiga ämne.

En til sina grunder rättwis, billig och god Lag blifwer fullkommelig genom fullständighet, men tydlighet och korthet i föreskrifterne. Deße egenskaper utmärkte Sweriges Lag, då den år 1734 af Riksens Ständer antogs och år 1736 utgafs til allmän efterrättelse. Ökad Folkmängd, tiltagande upłysning, samt tilwäxt i Landets odling, genom förbättradt åkerbruk, och införande samt upliſwande af andra nyttiga handteringar, hafwa åt många bland Lagens föremål gifwit et förändradt ſkick, och alſtrat nya, om hwilka något då ej kunde förordnas. Genom ſpråkets större odling, har mera ſtadga wunnits i uttryck och taleſätt, hwilka fordom warit underkaſtade twekan och olika uttydning. Af alla deßa förändringar hafwa nya Påbud och Författningar, ſåwäl ſom ſärſkildte Förklaringar öfwer Lagens rätta förſtånd, blifwit nödwändiga följder. Under loppet af en längre tid har antalet måſt ökas af deße ſärſkildte Stadgar och Förordnanden, ibland hwilka, alt efter förekommande omſtändigheter, en äldre blifwit, genom en ſednare, dels aldeles upphäfwen, dels och i wiſſa delar ändrad. Det har ſåledes ej undfallit Wår upmärkſamhet, at i ſamma mon, ſom de tider åro från hwarandra aflägſnade, på hwilka antingen Förklaringar öfwer Lagen, eller nya Författningar utkommit, har kännedomen af de ſärſkildte Lagarne, af deras inbördes förhållande, och rätta tillämpning, blifwit mer ſwår och inwecklad. Lagwerket har ock derigenom ſluteligen fått en widlyftighet, ſom näſtan oundwikeligen leder til miſstag, ſå hos de lydande, ſom hos dem, åt hwilka Lagarnes wård

wård och handhafwande äro anförtrodde. Til afhjelpande af alla de olägenheter, som häraf upkomma, och så wäsenteligen kunna störa Wåre underſåtares trefnad och bästa, hafwe Wi funnit oß föranlåtne i Nåder förordna, at särskildte Samlingar borde utarbetas af alla til efterlefnad nu gällande Stadgar och Författningar. Ibland deße hafwe Wi ansedt dem, som förklara Allmänna Lagen, eller äga et närmare sammanhang med des föreskrifter, böra under Lagens Balkar och Capitel uptagas til innehåll, och sålunda sammandragas til et särskildt Lagwerk, af hwilket arbete, med hwars fullbordande Wi låte iakttaga all möjelig skyndsamhet, Wi förwänte den allmänna och enskildta nytta, at Lagarnes kännedom blifwer mer tilgängelig, och kunskapen om deras tillämpning mera lätt at winna. Men som Wi härunder tillika kommit i erfarenhet, huruledes särskildte Domstolar och Domare, åfwen för det närwarande fattat olika meningar i åtskilliga ämnen, antingen om sjelfwa Lagen, såsom den i bokstafwen lyder, eller ock om de såsom gällande nu anſedde Författningar; Altså och på det likhet och enhet må uti Lagarnes skipande warda iakttagen, hafwe Wi i Nåder funnit godt, at med den anledning redan förelupne och af Oß kände händelser lemnat, samt efter det Wår Lag-Commission blifwit hörd, och des underdåniga utlåtande afgifwit, förordna och förklara, som följer nemligen:

1:sta.

Enär det händt, at twå Makar tilhandlat sig af enderas skyldeman sådan fast egendom å

Landet, som warit af arfwejords natur i Säljarens hand, och fråga sedan blifwit, om den giftorätt, hwardera maken borde, i följd af Lagens stadgande i 10 Cap. Giftermåls Balken, åga til sådan egendom, hafwa olika meningar yppats wid Domstolarne, huruwida giftorätten för den maka, som icke war i skyldskap med Säljaren, kunde sträcka sig til mer än köpeskillingen, emedan egendomen wore köpt i den andra Makans börd, och giftorätt i bördköpt jord, hwilken skulle i Lagen anses wara til egenskapen lika med arfwejord, ej kunde åga rum; men som den egendom, hwilken Man och Hustru, på sätt omförmäldt är, tilhandla sig af enderas skyldeman, ej kan anses wara köpt i börd til större del, än som swarar emot den med Säljaren skylde Makans lott, samt den oskylde Makan, för det den ingått i handel med andra Makans slägtinge, ej kan hafwa sämre rätt, än som wunnits genom dylik afhandling med annan oskyld man, så blifwer ock deraf en följd: at den af Makarne, hwilken ej är i skyldskap med Säljaren, bör, utan afseende deråt, at handeln skedt inom den skylde Makans börd, njuta deri den giftorätt, som Lagen i 10. Cap. Giftermåls Balken tillägger Man eller Hustru i alt fast gods å Landet, som de i hjonalag afla tilsammans; Dock at, i händelse sjelfwa afhandlingen innehåller, at egendomen blifwit öfwerlåten och försåld, endast åt den skylde Makan, eller at den blifwit löst i börd å den skylde Makans wägnar, då skal gälla hwad derom i Köpebrefwet lagligen är förbehållit, samt Lag i öfrigt om bördköpt jord förmår, så at den andra Ma-

Makan har giftorätt endast i köpe- eller lösesskillingen.

2:dra.

Under det förbud för Mannen at bortskifta, sälja eller förpanta Hustruns fasta gods å Landet, hwarom stadgas i 11. Cap. 1. §. Giftermåls Balken, kan ej begripas Hustruns giftorätt i den fastighet, Mannen såsom målsman förwärfwat i äktenskapet med Hustrun, utan dermed förstås endast sådan jord, hwari Mannen ej kan få någon giftorätt, och hwilken således är Hustrun enskildt tilhörig.

3:dje.

Hwad Lagen uti 12. Cap. 3. §. Giftermåls Balken stadgar, om tiden, inom hwilken Enkling eller Enka må ingå annat giftermål, kan ej lämpas til den händelse, då äktenskap upplöses för begånget hor, hwarom handlas uti 2. §. 13 Cap. nyssnämnde Balk. Dock skal, hwad Hustrun angår, det til befrämjande af god ordning icke wara henne tillåtit, at gå uti annat gifte, efter det skilnad i hennes förra äktenskap lagligen skedd är, innan så lång tid förflutit ifrån det frågan om sådan skilnad först instämdes til Domstolen, at hon framfödt eller framföda bordt det foster, hwarmed hon kunnat wara hafwande, förr än skilnaden söktes.

4:de.

Til befordrande deraf, at den inkomst för Kronan, som är til Justitiae-Sekretens aflöning fastställd, genom Kongl. Bref wet den 21. Julii 1752,

1752, bestående af en fjerdedels procent utaf behållna förmögenheten uti Sterbhus efter Frälsemän, Präster, Borgare, och Ståndspersoner i Städerne, må behörigen inflyta, och derföre warda redowist, stadgas:

1:o Hwarje halft år eller inom Januarii och Julii månaders utgång, böra Häradsfogdarne å Landet, och Magistraterne i Städerne insända til Wåre Befallningshafwande Förteckningar in dupplo på dem af Frälsestånder, som inom det sist förlidne halfwa året genom döden afgått i Fögderiet eller Staden; Af dessa Förteckningar, hwilka med Prästebewis böra wara til deras riktighet bestyrkte, återsändes det ena exemplaret jemte Prästebewisen, med åtecknadt betyg, at det andra stadnat hos Wår Befallningshafwande. Det återsände exemplaret tillika med Prästebewiset bilägges sedan Fögderiets och Magistratens redogörelse, och åberopas i Hufwudräkningen jemte des pagina i verifications-bandet, til underrättelse wid revisionen. Wår Befallningshafwande låter genast af dessa förteckningar upprätta en General Förteckning för heta Länet, som til wederbörande Hof-Rätt ofördröjeligen insändes. Då Bouppteckningar ingifwas derstädes, hwarwid den tid kommer at iakttagas, som Lagen uti 9. Cap. 4. §. Ärfda Balken föreskrifwer, eller i anseende til särskildte omständigheter, af Hof-Rätten kan wara utsatt, bör tillika uptes Landt-Räntériets, Kronofogdens å Landet eller Magistratens i Staden quittence in dupplo öfwer erlagd afgift, och böra af dessa quittencer det ena exemplaret återställas den betalande, och det andra

dra qwarblifwa hos Hof-Rätten, til des en förteckning öfwer afgiftens belopp af hwarje Sterbhus blifwit genom Hof-Rättens försorg uprättad, hwilken Förteckning, riktig befunnen, och wederbörligen undertecknad, jemte de ingifne quittencerne, Hof-Rätten för det förflutna året tilsänder Wåre Befallningshafwande, inom Januarii månads utgång det nästföljande, hwarefter Wår Befallningshafwande besörjer, at de af samma quittencer, som til räkningarnes verificationer äro nödige, warda wederbörande Redogörare tilstälte. Ingifwas Boupteckningar under försegling, böra Upteckningsmännen å omslaget anteckna, och med sina namns underskrift bestyrka beloppet af afgiften, och at den med quittencer instämmer.

2:o Hwad angår Präste-Ståndet å Landet; så emedan Prästerskapet genom Kongl. Förordningen den 31 Maji 1793 är anbefaldt, at wid hwarje Härads-Ting tilställa Härads-höfdingarne behörigen styrkte Förteckningar, öfwer alla de emellan Tingen i deras Församlingar, ej allenast bland Präste-Ståndet och andre ofrälse Ståndspersoner, utan ock bland Allmogen, timade dödsfall; Ty åligger Kronofogdarne at, med anledning deraf, och de underrättelser de sjelfwe kunna äga, upprätta en särskild Förteckning öfwer de dödsfall, som tildragit sig i Fögderiet ibland Prästerskapet. Deße Förteckningar, bestyrkte til deras riktighet med Prästebewis, böra Kronofogdarne bifoga deras redogörelse, och sedan Boupteckningarne blifwit, jemte Kronofogdens eller Räkneriets quittencer på erlagde afgifter, inlemnade til Domaren,

öfwer

öfwer werkställigheten hwaraf Domaren åligger wid answar hålla hand, och jemwäl meddela Kronofogdarne betyg, angående afgiftens belopp, skola Kronofogdarne åfwen bilägga samma betyg omförmälte deras redogörelse.

3:o Magistraterne hafwa, i anseende til sådane dödsfall ibland Städernes innewånare, å hwilka det åligger Prästerskapet derstädes, hwarje halft år til Magistraten ingifwa Förteckning, at iakttaga och sig til efterrättelse ställa, hwad om Kronofogdarnes skyldighet, och Domarens å Landet åtgärd, härutinnan blifwit förordnadt.

4:o Hwad åter beträffar Städerne Stockholm och Göthebörg, hwareft, i följd af hwad derom är särskildt förordnadt, en wiß afgift för hwarje matlag betalas af alla innewånare, undantagande Adeln och Prästerskapet, såsom ock de minst förmögne härifrån äro befriade, så kommer, hwad angår Adelige och Prästerskapets Sterbhus i Göthebörg, med den af dem utgående fjerdedels procents afgift, at förhållas på sätt uti 1. och 3. puncterne här ofwanföre är om Städerne i allmänhet stadgadt. Men i Stockholm deremot åligger Magistraten: at sedan hwarje halft år, eller inom Januarii och Julii månaders utgång, Förteckningar in duplo blifwit uprättade, och med wederbörande Prästebewis styrkte, öfwer dem af Frälseståndet, som under det sist förflutna halfwa året aflidit, det ena exemplaret til Öfwer-Ståthållare-Embetet öfwerlemna, som sedan detsamma til Hof-Rätten insänder, hwareftet det andra exemplaret jemte Prästebewisen, bilägges Magistra-

gistratens redogörelse. Börandes Öfwer-Stathållare-Embetet, då sådan Förteckning som 1. puncten innehåller öfwer de belöpande afgifterne, jemte de ingifne quittrencerne från Hof-Rätten, Öfwer-Stathållare-Embetet tilhanda kommit, lemna Magistraten deraf del til verification för redogörelsen. I anseende til dödsfall ibland Prästerskapet i Stockholm, lämnar til efterlefnad, hwad i 3. puncten är förordnadt och skal i öfrigt uti Stockholm fjerdedels procents-afgiften, så af Adelns som Prästerskapets Sterbhus, insättas i Räntekamaren emot behörigt quitto.

5:te.

Hwad Lagen i 17. Cap. 2. §. Ärfda Balken stadgar, at jemngod aflinge, eller der ej fast gods finnes, penningar eller lösören, eller ock fast egendom i Staden, skola sättas i stället för den arfwejord, som lagligen kommit i annan mans hand, har afseende å det wärde, hwartil arfwejorden war skattad och beräknad, då nämnde jord blef af den, i hwars hand jorden war ärfd, öfwerlåten til annan man emot lösen, eller genom köp, skifte eller förpantning. Omförmälte wärde bör således rätteligen utgöra grunden, hwarefter beloppet skal bestämmas af wederlag, som, på sätt Lag förmår, får i Säljarens bo utsökas af des arfwinge.

6:te.

At betaga all anledning til det twifwelsmål, som upstått om tillämpningen af hwad som är sagdt uti 77. §. af Kongl. Förordningen den 12 Augusti 1783 nemligen: "at fiske bör under samfäldt nyttjande förbliswa," wärder

der förklaradt: at meningen af omförmälte stadgande icke är, som skulle all delning af fiskewattn wara derigenom förbuden, utan utmärkes dermed, at frågor derom, såsom warande af annan beskaffenhet, än de, hwilka angå skifte af ägor och mark, ej böra inblandas med deße sednare, samt at, ehuru sjelfwa jorden lägges i storskifte, efter hwad derom är stadgadt, fiske, sådant oaktadt, och utan afseende å ägoskiftens förändrade läge, förblifwer i samma skick det war tilförene, så at, hwad angår fiskewattnets nyttjande och delning, derwid bör iakttagas och efterlefwas, hwad Allmänna Lagen och särskildta Författningar i den delen föreskrifwa.

7:de.

I anledning af hwad som är stadgadt genom Kongl. Brefwet den 14 December 1781 angående, at Under-Domare ej få eftergifwa de witen, som Wåre Befallningshafwande, i stöd af Lag och Författningar, utsatt och behörigen kungjort i Oeconomie- och Politie-Mål, samt at den anklagade bör, utom answaret efter Lag, för den förbrytelse, hwarom han lagligen öfwertygas, åfwen fällas til witet, warder ytterligare förklaradt: at enär det händer, at Wår Befallningshafwandes Författning, hwarigenom något wite är en Menighet eller Allmoge förelagdt och kungjordt, blifwer i anledning af Beswär eller förd klagan utaf en eller flere, i högre Rätt ogillad och uphäfwen, på den grund at densamma är olämpelig, så bör Wår Befallningshafwande, hwilken altid skal få del af högre Rätts så beskaffade Beslut, låta genast kungörelse utgå til alla dem som witet angår, hwar-

hwarigenom nämnde wite warder til kraft och werkan återkalladt.

8:de.

Böter af det slag, som omtalas i 10. Cap. Utsöknings Balken må, enär de äro mindre än Tio Daler, sålunda förwandlas til fängelse: at tre dagar sware emot En til och med Tre Daler Silfwermynt, fyra dagar ifrån Tre til och med Fem Daler, sex dagar ifrån Fem til och med Åtta Daler, samt åtta dagar ifrån Åtta til och med Tio Daler. Wid tillämpningen af Lagens stadgande angående böters förwandling til fängelse som öfwerstiga Tio Daler, bör iakttagas, at de ifrån Tio til Tjugu Daler, denne sistnämnde summa oräknad, swara emot åtta dagar, ifrån och med Tjugu til Fyratio Daler fjorton dagar, ifrån och med Fyratio til Ethundrade Daler tre weckor, ifrån och med Ethundrade til Twåhundrade Daler en månad, ifrån och med Twåhundrade til Trehundrade Daler fem weckor, ifrån och med Trehundrade til Fyrahundrade Daler sex weckor, ifrån och med Fyrahundrade til Femhundrade Daler sju weckor, samt ifrån och med Femhundrade Daler Silfwermynt och derutöfwer emot twå månader, öfwer hwilken tid någon ej får emot Lagens föreskrift i sådane mål hållas i fängelse. Då någon af löst folk warder fäld til ofwanomförmälte böter, til hwilkas gäldande förbrytaren ej har tilgång, skal den, som dertil är hugad, äga frihet at utbetala böterne, och sedan låta den bötfälde arbeta hos sig, så länge och intil des den utbetalte summan blifwit gulden, hwarwid, enär den, som böterne förskjutit, förser den sakfälde

med föda, på sätt som 2. Art. 4. §. uti Wår den 15 Maji 1805 utfärdade Legohjons-Stadga föreskrifwer, den sistnämndes arbetslön eller dagspenning, som skal anwändas til ersättning för de utbetalte böterne, må beräknas til tredjedelen af hwad den årliga Markegångs-Taxan i hwarje Ort utsätter i betalning för et Drängedagswerke.

9:de.

I alla de händelser, då Lagen föreskrifwer tilökning i straff för den, som annan eller flere gånger beträdes med brott och mißgerningar, förutsätter den, ej blott at förbrytaren blifwit tilförene tiltalad och dömd för brott, utan ock at han redan undergått straffet derföre. Den swårare bestraffning som bör följa å förnyad brottslighet kan således ej äga rum, innan det straff blifwit i alla delar fullbordadt, hwartil förbrytaren war dömd för den mißgerning han förut föröswat.

10:de.

Werkställigheten af straff med fyratio par spö eller tretio par ris bör i anseende til tiden utföras sålunda, at detsamma warder inom tjugu minuter fulländadt. Är antalet mindre af par utaf spö eller ris, bör förenämnde grund iakttagas, til bestämmande af tiden, hwarunder det mindre straffet skal warda fullbordadt, så at tjugu par spö, eller femton par ris werkställes på tio minuter och så widare.

11:te.

I anledning af hwad som warit stadgadt genom Kongl. Bref wet den 15 Januarii 1741 angående at et slags straff endast borde äga rum,

rum, fast och särskildte brott äro föröfwade, å hwilka olika bestraffningar woro utsatta, warder til iakttagande hädanefter förordnadt: Enär någon begått särskildte brott, för hwilka han ställes under ransakning och dom på en gång, bör Domaren först utsätta de olika straff af böter med penningar, fängelse wid watten och bröd, eller ock spö eller ris, som följa efter Lag å hwarje gerning för sig, hwarom förbrytaren är förwunnen, men sedan uträkna och förwandla de olika bestraffningarne til det slag af straff som swårast är, efter de allmänna grunder, hwilka föreskrifwas uti 5. Cap. Straff Balken. Dock at Lagens stadgande om högsta kroppspligt ej öfwerskrides. Under det som nu sagdt är, begripas icke sådane witen och ensaks-böter, för hwilka, i brist af tilgång til deras gäldande, fängelse eller ock i följd af 8 puncten här ofwanföre, arbete äger rum, och hwilka böter böra särskildt utgå eller förwandlas til fängelse, eller ock aftjenas med arbete, utan afseende deråt, at den, som gjort sig dertil förfallen, tillika är för begångit brott dömd til särskildt straff, efter hwars fullbordande förwandlingen af witesböterne, på sätt derom är stadgadt, sedan sättes i werkställighet. Härifrån dock undantagne de händelser, då den, som är förfallen til ensaks- och witesböter, tillika är för begångit brott dömd til högsta kroppspligt eller häckte å Kronans Fästning, wid hwilka tilfällen dessе böter, ehwad de äro större eller mindre, begripas under det swårare straffet, och all widare fråga om deras förwandling eller aftjenande med arbete kommer at förfalla.

12:te.

Den, som tadlar Konungens wal til någon af de utaf Kongl. Maj:t inrättade Fyra Riddare-Ordens wärdigheter, skal böta Femhundrade Daler Silfwermynt, utom den påföljd, som Kongl. Förordningen den 26 November 1798, angående förenämnde Ordens-wärdigheter, särskildt utsätter, nemligen: at någonsin ej warda til Riddare nämnde.

13:de.

Samma Lag, som Kongl. Förordningen den 2 Maji 1747 stadgar, om den hwilken begår swek eller bedrägeri med Banco-sedlar, skal äfwen wara i anseende til den, som är i Hufwudmannens brott delaktig, så at förfalskningen eller bedrägeriet blifwit dervigenom gjordt och befordradt.

14:de.

Då Apothequare, utom hwilka ej någon, ehu det må wara, är, i följd af Kongl. Förordningen den 14 Augusti 1786, tillåtit at hålla til salu något slag af gift, och hwilkas åliggande i afseende å försäljning utaf Arsenik är bestämdt genom Kongl. Förordningen den 15 Junii 1787, utlemnar andre til bruk uti allmänna hushållningen tillåtne gift, böra de iakttaga derwid de försigtighetsmått, som äro föreskrifne uti Kongl. Brefwet den 3 Augusti 1756. Underlåter Apothequare det, skal han böta Femtio Riksdaler, fast ock ingen skada sker; stånde ock uppenbar kyrkopligt, om olycka deraf händer, så at någon ljuter döden.

15:de.

15:de.

Som Allmänna Lagen uti 8. och 9. §. §. 18. Cap. Mißgernings Balken, jemförde med Kongl. Förordningen den 20 Januarii 1779, omfattar med skydd alla Konungens Embetsmän och Publique Betjente i gemen, enär de äro stadde i Embetes ärender, så komma ock alla de särskildte stadganden, hwilka under åberopande af äldre Protectorialer blifwit tid efter annan meddelade, samt utsätta swårare straff och answar, än som med Lagens allmänna grunder instämmer, at hädanefter til all werkan förfalla, så at hwad som är uti Lagens förenämnde rum i allmänhet förordnadt, skal lämpas til alla i gemen och en hwar i synnerhet, som innehafwa Publique syßla, eller tjenst wid Publiquet Werk, eller andre sådane allmänna Inrättningar, som til Konungens, Rikets och det allmännas gagn och nytta äro wederbörligen gjorde; härifrån endast undantagit, hwad som är särskildt stadgadt angående:

1:o Militair-Wakter, Poster och Patrouller, uti Krigslagarne, enligt hwilka jemwäl förbrytelser emot Städernes Brandwakter så wäl som Stadswakten, enär den är behörigen inrättad och bewärad, skola anses.

2:o Postförare och Postbetjente, uti Post-Ordningen.

3:o Tullbetjente, i Författningarne om Tullwerket.

4:o Dykeri Delägare och deras Betjente, uti Reglementet den 22 December 1802, såsom det ock

5:o Förblifwer wid hwad som är föreskrifwit uti 12. Cap. 3. §. Krigs-Articlarne den 31 Martii 1798, angående answar för dem af Krigs-Staten som ofreda Kronobetjente under Tåg; Men förbrytelser wid detta tilfälle af någon utom Militairen skola anses efter Allmänna Lagen.

16:de.

Enär Mål angående dråp angifwas eller anmälas hos Domaren, bör han, jemte skyndesamt anställande af laga undersökning, äfwen genast foga anstalt, der sådant icke förut skedt, at behörig besigtning öfwer den döda kroppen warder af wederbörande Läkare eller Fältskär förrättad. Domaren bör ej eller underlåta, at fordra af Läkaren omständelig räkning öfwer des skjuts och arfwode för besigtningen, samt at sedan insända samma räkning jemte brottmåls-ransakningen til Hof-Rätten, på det Hof-Rätten må kunna deraf pröfwa, huruwida det som Läkaren sig beräknat och upfört, må instämma med Medicinal-Taxan och Författningarne.

17:de.

Kongl. Förordningen den 20 December 1745 angående hwad för stöld genom inbrott borde anses, kommer hädanefter til all werkan at upphöra, och warder i det stället derom förordnadt sålunda: Lagens stadgande i 40. Cap. 6. §. Mißgernings Balken angående Inbrott skal lämpas til de händelser, då någon utöfwar wåld, och sämedelst genom wägg, mur, golf, tak, dörr, lucka eller fönster öpnar sig ingång i annan mans med lås förseedde och igenlåste

låste eller eljest igenstängde rum eller hus, eller ock betjenar sig af dyrkar, eller falska nycklar, eller annan list, för at inkomma i sådant hus eller rum, och det utan afseende å stället, hwaresst huset är beläget, eller om det är bebodt eller icke. Samma Lag ware om den, som genom wåld eller list sönderbryter eller öpnar skåp, kista, skrin, eller annat dylikt, som med lås försedt och igenlåst är. Den i brottet delaktige skal anses efter de allmänna grunder som äro uti 61. Cap. denna Balk utstakade. Detta Förordnande bör upläsas wid hwarje Laga Härads-Ting.

18:de.

Angående så kallad ficktjufnad, hwarom Kongl. Förordningen den 2 December 1766 handlar, stadgas til efterlefnad hädanefter: Eho, hwilken stjäl litet eller mycket utur fickorne i kläder, som någon bär på sig, skal utom den i Lagen stadgade kroppspligt, uträknad efter tjufnadens wärde, dertil straffas, Mannen med Tio par spö och Qwinnan med åtta par ris, tre slag af paret, och om någon flere gånger dermed beträdes, skal så wäl Mannen, som ock Qwinnan ställas wid en påle i halsjern at skämmas en tima, och derefter afstraffas som ofwanberörd är. Skolandes de, hwilka warda gripne uti gerningen och ej gittat fullborda den, undergå för blotta tilbudet lika straff, som nu stadgadt är, samt brottet wid alla tilfällen ware urbota, och således ej få med pennings försonas.

19:de.

Kongl. Förordningen af den 3 Augusti 1748 angående stöld ute å marken, kommer hädan-

efter til all werkan at uphöra. I det stället förordnas: Den som stjäl annan Mans häst, boskap eller annat kreatur, som går i bete ute på marken, inom eller utom hägnad, skal, utan at få böta med penningar, och antingen det stulna upgår i wärde til mer eller mindre än Tio Daler Silfwermynt, dömas til dubbel kroppspligt efter stöldens wärde, och straffet ökas med Åtta par spö för Mannen, eller Sex par ris för Qwinnan, hwilket straff den brottslige bör undergå, sedan han eller hon stått att skämmas i twänne timar i halsjern wid en påle. Den som begår andra gången sådan stöld, skal på sätt omförmäldt år utstå dubbel kroppspligt, hwarjemte straffet bör ökas med Sexton par spö eller Tolf par ris; dock at högsta kroppspligt ej öfwerskrides. Kommer någon tredje gången åter, och stiger det stulnas wärde til Ethundrade Daler Silfwermynt, straffes med högsta kroppspligt, och arbete derefter all sin tid å Kronans Fästning. Är tjufnaden mindre, blifwer kroppsstraffet lika, som för andra gången, hwarförutan den brottslige skal arbeta Tre år wid Kronans häkte. Stjäl någon fjerde gången litet eller mycket, skal han, jemte undergående af spö eller ris, på sätt om tredje gången är sagdt, arbeta i all sin öfriga lifstid wid Kronans Fästning. Wid alla de tilfällen, då den brottslige undergår straff för andra gången, eller flere resor föröfwade stölder ute på marken, skal han eller hon hållas i halsjern wid en påle, som om första gången är stadgadt. Hwad sålunda är förordnadt skal hwarje år, å en Söndag i Maji månad, upläsas i Kyrkorne ifrån Predikstolarne.

20:de.

20:de.

Kongl. Förordningen den 21 Martii 1735, angående straff och answar för den Förman, som sjelf gör eller ock tillåter lån af de under hans inseende lydande Upbördsmän m. m. warder sålunda förklarad: At den Embetsman, hwilken sig förbryter på sätt i nämnde Förordning sagdt är, skal wara sit Embete förlustig, fast ock ingen skada sker; har skada skedt, ware owärdig at någonsin mer få tjena Kongl. Maj:t och Kronan. I alt öfrigt lånder ofwannämnde Förordning af den 21 Martii 1735 til efterrättelse.

21:sta.

Den som blifwit fäld til de i 5. §. 48. Cap. Mißgernings Balken utsatte böter, för det han förtegat hwad han hittat, men ej förmår böterne betala, bör efter Straff Balken undergå kroppspligt, swarande emot twå tredjedelar af det hittade och förtegade godsets wärde.

22:dra.

Då någon som är gift, begår blodskam, hwarå Lagen i 59. Cap. Mißgernings Balken utsätter dödsstraff, men den brottslige får njuta förskoning til lifwet, skal Äktenskapet altid upplösas genom skiljobref, ehwad den oskyldige Makan det yrkar eller ej, och den brottslige förwisas til sådan ort, der hwarken den oskyldige Mäkan eller den Person, med hwilken blodskam är begången, sig uppehåller.

23:dje.

Utaf det i 9. §. 59. Cap. Mißgernings Balken nyttjade talesätt: sin Mans Stjufmoders efterlemnade Man, kommer ordet Mans at utgå, såsom ledande til en mening, hwilken ej

är at förena med grunden til Lagens stadgande i detta rum, och hwilken rätteligen bör lyda sålunda: Sin Styfmoders efterlemnade Man.

24:de.

På sätt det är, uti 12. §. Kongl. Resolutionen den 9 December 1766, ålagdt Borgmästare, at om de åstunda ledighet från tjensten längre tid än fjorton dagar, derom göra anmälan i Hof-Rätten, böra äfwen Magistraterne, i alla de händelser 27. §. af Kongl. Resolutionen den 17 Augusti 1762 omtalar, såsom då Borgmästare är död, eller wäljes til Riksdagsman, eller för sjukdom, bortresa eller andre hinder kommer på längre tid at afhålla sig ifrån Embetets förrättande, sådant i Hof-Rätten owilkorligen genast anmäla, ehwad Magistraten för sin del finner Vice-Borgmästare wara nödig eller icke, hwarom all pröfning tilkommer Hof-Rätten, hwarefter och om Hof-Rätten anser Vice-Borgmästare behöfwas, wid des förordnande och tilsättande, bör iakttagas hwad i öfrigt är genom sistnämnde Kongl. Resolution af 1762 stadgadt.

25:te.

Kongl. Förordningen den 25 November 1740 och Kongl. Förklaringen den 17 Julii 1747 angående Landt-Culturen m. m. warda hädanefter uteslutne från de Stadgar, hwilka på sätt 3. §. 2. Cap. Rättegångs Balken förmår, böra å Ting upläsas.

26:te.

Under-Domares Vicarier, antingen de blifwit förordnade til wisse särskildte Förrättningar, eller at på någon tid förwalta ordinarie Domarens

marens Embete, skola inom Midsommaren det nästföljande året, efter det de dem anförtrodde förrättningar äro werkställde, aflemna til Ordinarie Domaren, så wäl Concept Domboken at förwaras å wederbörligt ställe, som ock det exemplar deraf, hwilket bör til Hof-Rätten insändas, och hwarom Ordinarie Domaren sedan besörjer, på sätt uti 2. Cap. 6. §. samt 3. Cap. 5. §. Rättegångs Balken föreskrifwes. Har Vicarien ingifwit Domboken til Hof-Rätten, hwilket icke är honom förment, bör han, inom förenämnde tid, styrka sådant hos Ordinarie Domaren med bewis af wederbörande Advocat-Fiscal. Kan han det icke, och underlåter han, at som sagdt är aflemna Protocollerne til Ordinarie Domaren, bör den sistnämnde genast derefter anmäla sådant i Hof-Rätten, och tillika gifwa tilkänna, hwilka förrättningar blifwit honom wetterligen af Vicarien werkställde. Concept-Protocollerne angående bewiljad eller förnyad Inteckning bör Extra Domaren, som answarar för deras behöriga insändande til Hof-Rätten efter Lag, aflemna til Ordinarie Domaren, inom Sex weckor efter det han slutat den honom updragne särskildta förrättning.

27:de.

Under-Rätt, som fäller någon til böter, bör tillika efterfråga och söka inhämta underrättelse, huruwida den sakfälde kan betala böterne eller icke, hwarom anteckning bör i Protocollet införas. Förekommer anledning dertil at böterne ej kunna utgå, skola de i Utslaget så wäl som i Saköreslängden icke desmindre uptagas, men

det

det tillika genast föreskrifwas, huru nämnde böter må i sådan händelse förwandlas uti motswarande kroppsstraff.

28:de.

Inteckning, hwarom 7. Cap. 1. §. Rättegångs Balken handlar, må ej sökas, eller ansökning derom warda uptagen, pröfwad eller bewiljad utan wid Ordinarie Ting. Deremot är tillåtit, at den förnyelse af förut lagligen wunnen Inteckning, som omtalas i 2:dra §. af nyßnämnde Cap. får ske wid Urtima Ting; Men derwid är at iakttaga, at Inteckningshafwaren, hwilken det åligger, likmätigt 4. Cap. 2. §. Rättegångs Balken, at utwerka Hof-Rättens tillstånd til anställande af Urtima Ting, bör uti des ansökning derom uttryckeligen nämna ärendet, hwarföre Urtima Ting åskas, samt tillika bifoga behörigen styrkte afskrifter, så wäl af Skuldebreswet, som ock Bewiset öfwer den förut erhållne Inteckningen, hwarförutan Ansökningen ej får af Hof-Rätten uptagas. Enär förnyelsen sedan skedt, bör Inteckningshafwaren sådant anmäla wid nästpåföljande Ordinarie Ting, och då tillika upte antingen sjelfwa Inteckningshandlingarne, eller ock Urtima Tings-Rättens Bewis öfwer för sig gången förnyelse, til anteckning och införande uti Inteckningss-Protocollet wid ordinarie Tinget; och detta alt wid den påföljd för Inteckningshafwaren, at om han förstummar något af hwad honom i nyß omförmälte måtto är ålagdt, den erhållne förnyelsen, då ej skal wara gällande, eller medföra någon werkan. I öfrigt bör Hof-Rätten, enär den bifaller skedd ansökning om Urtima

Ting

Ting til förnyelse af Inteckning, genäst öfwerlemna de inkomne Handlingarne, jemte Utdrag af des derom förde Protocoll, til wederbörande Advocat-Fiscal, hwilken sedan äger hafwa tilsyn deräf, at Domaren, inom föreskrifwen tid, insänder til Hof-Rätten Urtima Tings-Rättens Protocoll, angående den derwid sökte och bewiljade Inteckningens förnyelsen.

29:de.

Hof-Rättens Utslag, hwarigenom någon är anseed saker til döden, må ej werkställas, utan skal warda Oß i underdånighet hemstäldt. Derwid är at iakttaga, at då Hof-Rätten meddelar någon dödsdom, bör Hof-Rätten genast i underdånighet til Oß insända den, jemte dertil hörande Ransakning och öfrige Handlingar, samt tillika skicka et exemplar af Utslaget til wår Befallningshafwande, at warda genom des förorg tilstäldt den brottslige i fängelset emot Bewis. Wil den brottslige i underdånighet anföra Beswär öfwer Hof-Rättens åtgärd, eller ock söka Nåd ifrån det honom ådömde straffet, har han at, inom den wanliga tiden til ändrings sökande uti Hof-Rättens Utslag i brottmål, aflemna sine underdånige Beswär eller Böneskrift til Wår Befallningshafwande, hwilken sedan äger at densamma, jemte Bewiset angående tiden då Utslaget blef den brottslige tilstäldt, ofördröjeligen til Oß i underdånighet insända. Kan den brottslige sjelf ej skrifwa, eller har han ej annan utwäg, at få sin underdåniga Beswärs- eller Böneskrift författad, bör Wår Befallningshafwande låta sig wärda at han ej må sakna nödigt biträde. Underlåter den brottslige åter

at

at begagna sig af den förmon honom är förunnad, at få i underdånighet söka Konungen, eller wil han denne förmon ej njuta til godo, bör Wår Befallningshafwande, så snart tiden til ansökningens ingifwande är förliden, anmäla hos Oß i underdånighet, huru dermed sig förhåller.

30:de.

Genom Kongl. Förordningen den 15 Februarii 1763 angående tjenstgörande för Embetsmän af Civil-Staten, är ibland annat stadgadt, at Presidenterne i Hof-Rätterne ej få, utan särskild Nådig tillåtelse, afhålla sig från deras Embetes förrättande på längre eller kortare tid. I denna del warder den ändring gjord, at Presidenterne må, under de wanliga ferierna, angående hwilka är särskildt stadgadt för hwarje Hof-Rätt, åfwen få njuta ledighet, utan at Wårt tillstånd dertil behöfwer i underdånighet sökas; dock så, at i de Hof-Rätter, hwareſt Vice President är, antingen Presidenten eller Vice Presidenten altid böra wara närwarande; i följd hwaraf tiden för Presidenternes ledighet ifrån Embetet i allmänhet blifwer hälften af de wanliga Ferierna; dock böra de hos Oß i underdånighet anmäla, så wäl då de börja at begagna sig af ledigheten, som ock då de efter slutet deraf, åter inställa sig til Embetets bestridande.

31:sta.

Förbrytelser emot Författningarne angående resa öfwer Riksgränsen utan paß, uptagas af Gränsetull-Rätt eller Sjötulls-Rätt, alt efter

ter som den ena eller andra af deße Domstolar är närmare til stället der förbrytelsen skedt.

32:dra.

Kongl. Brefwet den 16 Maji 1755 angående at den, som är angifwen at hafwa lägrat Qwinna, men lyder under något privilegierad forum, ej kan annorstädes än der tilltalas för sin förbrytelse, kommer hädanefter til sin werkan at uphöra, så at Allmänna Lagen och de uti Kongl. Förordningen den 6 Martii 1751 lagde allmänna grunder, til urskiljande af rätter Domstol i brottmål, må gälla och warda lämpade äfwen til lönskaläge och horsbrott.

33:dje.

I sammanhang med Lagens stadgande uti 6. §. 14. Cap. Rättegångs Balken, wardet förordnadt til Domares efterrättelse i allmänhet: At då Parter åberopa sig Handlingar, som de tillika ingifwa, böra, så framt Parterne sjelfwe derom ej åsämjas, de i Protocollet icke införas widsträcktare, än Domaren pröfwar wara nödwändigt til uplysnings winnande i saken hwarom twistas.

34:de.

I anledning af hwad uti 15. Cap. 5. §. Rättegångs Balken är förordnadt, angående allmänna Ombud, warder i allmänhet stadgadt i detta ämne, på sätt som följer, nemligen: Uti twister om jord eller dermed förenade rättigheter och skyldigheter, som röra Kronohemman eller Lägenheter, hwilka antingen äro Kronan behållne, eller på Militien indelte eller Ecclesiastique-Staten förlänte, eller ock ad pios usus anskagne, bör Krons Fullmägtig förordnas,

at begagna sig af den förmon hon[illegible] nad, at få i underdånighet söka Kon[illegible] ler wil han denne förmon ej njut[illegible] bör Wår Befallningshafwande, til ansökningens ingifwande är [illegible] ka hos Oß i underdånighet, förhåller.

30:de.

Genom Kongl. För[illegible] bruarii 1763 angående [illegible] betsmän af Civil-Sta[illegible] gadt, at Presidenter[illegible] utan särskild Nådi[illegible] deras Embetes fö[illegible] tare tid. I den[illegible] at Presidenter[illegible] na, angående [illegible] hwarje H[illegible] utan at [illegible] dånighet[illegible] hwarest[illegible] ren el[illegible] ware[illegible] wer[illegible] hwilken dertil blifwit utsedd, eller om hinder wid des förordnande kunnat möta. Utebliswer Allmänt Ombud, då det, enligt Domaren meddelt swar, kunnat sig inställa, och Laga förfall ej anmåles, pröfwe Domaren om et sådant utebliswande målets fortgång må uppehålla.

Kongl. Förklaring. 371

[illegible] den ena eller andra af dess Domare til ställe der förhinder[illegible]

32:dra.

[illegible] skedt den 16 Maji 1755 an[illegible] at angifwen at hafwa lag[illegible] lyst under något prejud[illegible] anmärkes, än det ti[illegible] kommer tidsenligt til [illegible] Stockholms Lagan [illegible] den 6 Martii [illegible] utfärdade af [illegible]

35:te.

Hwad som är sagdt uti 1. och 3. §. §. 16. Cap. Rättegångs Balken, angående at mißnöje

öfwer

...r Utslag å inwändningar om Domstols be...het, eller flere Parters inkallande får full... ...enom särskildte Besvär, och at Hufwud... ...dlertid hwilar, bör ej lämpas til Brott... ...vilka med undersökning skal fortfaras ...igheterna, utan hinder af inwänd... ...omförmälte afseende, til des slu... ...n kan, hwarefter frågor, om ...gen wäckte inwändningar, må ...ufwudsaken utföras.

...te.

...§. 17. Cap. Rätte... ...: At wederdeloman, ...wänta nytta eller skada ..., må derom bära witne, bör ... til de särskildte händelser, då kla... ...ces af en Menighet eller Allmoge i en ...ocken, eller å des wägnar öfwer Kronobetjen... tes felaktigheter i tjensten, utan skal i dylika mål, den ena af den klagande Allmogen få wit... na om hwad han wet wara händt den andra, samt hwarderas berättelse lemnas den kraft och werkan Lag i öfrigt förmår; Men kan den an... gifne eljest förebära något, hwarföre han för... menar at den, som är til witne åberopad, må derifrån uteslängas, warde jäfwet efter Lag pröf... wadt.

37:de.

Mål angående Edsöre, hwarföre penninge... böter och fängelse med eller utan arbete äro ge... nom Kongl. Förordningen den 20 Januarii 1779 utsatte, i stället för det i Lagen föreskrifne straff

är at förena med grunden til Lagens stadgande i detta rum, och hwilken rätteligen bör lyda sålunda: Sin Styfmoders efterlemnade Man.

24:de.

På sätt det är, uti 12. §. Kongl. Resolutionen den 9 December 1766, ålagdt Borgmästare, at om de åstunda ledighet från tjensten längre tid än fjorton dagar, derom göra anmälan i Hof-Rätten, böra äfwen Magistraterne, i alla de händelser 27. §. af Kongl. Resolutionen den 17 Augusti 1762 omtalar, såsom då Borgmästare är död, eller wäljes til Riksdagsman, eller för sjukdom, bortresa eller andre hinder kommer på längre tid at afhålla sig ifrån Embetets förrättande, sådant i Hof-Rätten owilkorligen genast anmäla, ehwad Magistraten för sin del finner Vice-Borgmästare wara nödig eller icke, hwarom all pröfning tilkommer Hof-Rätten, hwareftter och om Hof-Rätten anser Vice-Borgmästare behöfwas, wid des förordnande och tilsättande, bör iakttagas hwad i öfrigt är genom sistnämnde Kongl. Resolution af 1762 stadgadt.

25:te.

Kongl. Förordningen den 25 November 1740 och Kongl. Förklaringen den 17 Julii 1747 angående Landt-Culturen m. m. warda hädanefter uteslutne från de Stadgar, hwilka på sätt 3. §. 2. Cap. Rättegångs Balken förmår, böra å Ting upläsas.

26:te.

Under-Domares Vicarier, antingen de blifwit förordnade til wisse särskildte Förrättningar, eller at på någon tid förwalta ordinarie Domarens

marens Embete, skola inom Midsommaren det nästföljande året, efter det de dem anförtrodde förrättningar åro werkställde, aflemna til Ordinarie Domaren, så wäl Concept Domboken at förwaras å wederbörligt ställe, som ock det exemplar deraf, hwilket bör til Hof-Rätten insändas, och hwarom Ordinarie Domaren sedan besörjer, på sätt uti 2. Cap. 6. §. samt 3. Cap. 5. §. Rättegångs Balken föreskrifwes. Har Vicarien ingifwit Domboken til Hof-Rätten, hwilket icke är honom förment, bör han, inom förenämnde tid, styrka sådant hos Ordinarie Domaren med bewis af wederbörande Advocat-Fiscal. Kan han det icke, och underlåter han, at som sagdt är aflemna Protocollerne til Ordinarie Domaren, bör den sistnämnde genast derefter anmäla sådant i Hof-Rätten, och tillika gifwa tilkänna, hwilka förrättningar blifwit honom wetterligen af Vicarien werkställde. Concept-Protocollerne angående bewiljad eller förnyad Inteckning bör Extra Domaren, som answarar för deras behöriga insändande til Hof-Rätten efter Lag, aflemna til Ordinarie Domaren, inom Sex weckor efter det han slutat den honom updragne särskildta förrättning.

27:de.

Under-Rätt, som fäller någon til böter, bör tillika efterfråga och söka inhämta underrättelse, huruwida den sakfälde kan betala böterne eller icke, hwarom anteckning bör i Protocollet införas. Förekommer anledning dertil at böterne ej kunna utgå, skola de i Utslaget så wäl som i Saköreslängden icke, desmindre utsättas, men

det

det tillika genast föreskrifwas, huru nämnde böter må i sådan händelse förwandlas uti motswarande kroppsstraff.

28:de.

Inteckning, hwarom 7. Cap. 1. §. Rättegångs Balken handlar, må ej sökas, eller ansökning derom warda uptagen, pröfwad eller bewiljad utan wid Ordinarie Ting. Deremot är tillåtit, at den förnyelse af förut lagligen wunnen Inteckning, som omtalas i 2:dra §. af nyßnämnde Cap. får ske wid Urtima Ting; Men derwid är at iakttaga, at Inteckningshafwaren, hwilken det åligger, likmätigt 4. Cap. 2. §. Rättegångs Balken, at utwerka Hof-Rättens tilstånd til anställande af Urtima Ting, bör uti des ansökning derom uttryckeligen nämna ärendet, hwarföre Urtima Ting åskas, samt tillika bifoga behörigen styrkte afskrifter, så wäl af Skuldebrefwet, som ock Bewiset öfwer den förut erhållne Inteckningen, hwarförutan Ansökningen ej får af Hof-Rätten uptagas. Enär förnyelsen sedan skedt, bör Inteckningshafwaren sådant anmäla wid nästpåföljande Ordinarie Ting, och då tillika upte antingen sjelfwa Inteckningshandlingarne, eller ock Urtima Tings-Rättens Bewis öfwer för sig gången förnyelse, til anteckning och införande uti Inteckningss-Protocollet wid ordinarie Tinget; och detta alt wid den påföljd för Inteckningshafwaren, at om han förfummar något af hwad honom i nyß omförmälte mått är ålagdt, den erhållne förnyelsen, då ej skal wara gällande, eller medföra någon werkan. I öfrigt bör Hof-Rätten, enär den bifaller skedd ansökning om Urtima

Ting

Ting til förnyelse af Inteckning, genäst öfwerlemna de inkomne Handlingarne, jemte Utdrag af des derom förde Protocoll, til wederbörande Advocat-Fiscal, hwilken sedan äger hafwa tilsyn deräf, at Domaren, inom föreskrifwen tid, insänder til Hof-Rätten Urtima Tings-Rättens Protocoll, angående den derwid sökte och bewiljade Inteckningens förnyelsen.

29:de.

Hof-Rättens Utslag, hwarigenom någon är anseed saker til döden, må ej werkställas, utan skal warda Oß i underdånighet hemstäldt. Derwid är at iakttaga, at då Hof-Rätten meddelar någon dödsdom, bör Hof-Rätten genast i underdånighet til Oß insända den, jemte dertil hörande Ransakning och öfrige Handlingar, samt tillika skicka et exemplar af Utslaget til wår Befallningshafwande, at warda genom des förorg tilstäldt den brottslige i fängelset emot Bewis. Wil den brottslige i underdånighet anföra Beswär öfwer Hof-Rättens åtgärd, eller ock söka Nåd ifrån det honom ådömde straffet, har han at, inom den wanliga tiden til ändrings sökande uti Hof-Rättens Utslag i brottmål, aflemna sine underdånige Besw är eller Böneskrift til Wår Befallningshafwande, hwilken sedan äger at densamma, jemte Bewiset angående tiden då Utslaget blef den brottslige tilstäldt, ofördröjeligen til Oß i underdånighet insända. Kan den brottslige sjelf ej skrifwa, eller har han ej annan utwäg, at få sin underdåniga Besw ärs- eller Böneskrift författad, bör Wår Befallningshafwande låta sig wärda at han ej må sakna nödigt biträde. Underlåter den brottslige åter

at

at begagna sig af den förmon honom är förunnad, at få i underdånighet söka Konungen, eller wil han denne förmon ej njuta til godo, bör Wår Befallningshafwande, så snart tiden til ansökningens ingifwande är förliden, anmäla hos Oß i underdånighet, huru dermed sig förhåller.

30:de.

Genom Kongl. Förordningen den 15 Februarii 1763 angående tjenstgörande för Embetsmän af Civil-Staten, är ibland annat stadgadt, at Presidenterne i Hof-Rätterne ej få, utan särskild Nådig tillåtelse, afhålla sig från deras Embetes förrättande på längre eller kortare tid. I denna del warder den ändring gjord, at Presidenterne må, under de wanliga ferierna, angående hwilka är särskildt stadgadt för hwarje Hof-Rätt, äfwen få njuta ledighet, utan at Wårt tillstånd dertil behöfwer i underdånighet sökas; dock så, at i de Hof-Rätter, hwareſt Vice Presidenr är, antingen Presidenten eller Vice Presidenten altid böra wara närwarande; i följd hwaraf tiden för Presidenternes ledighet ifrån Embetet i allmänhet blifwer hälften af de wanliga Ferierna; dock böra de hos Oß i underdånighet anmäla, så wäl då de börja at begagna sig af ledigheten, som ock då de efter slutet deraf, åter inställa sig til Embetets bestridande.

31:sta.

Förbrytelser emot Författningarne angående reſa öfwer Riksgränſen utan paß, uptagas af Gränſetull-Rätt eller Sjötulls-Rätt, alt efter

ter som den ena eller andra af deße Domstolar är närmare til stället der förbrytelsen skedt.

32:dra.

Kongl. Brefwet den 16 Maji 1755 angående at den, som är angifwen at hafwa lägrat Qwinna, men lyder under något privilegierad forum, ej kan annorstädes än der tilltalas för sin förbrytelse, kommer hädanefter til sin werkan at uphöra, så at Allmänna Lagen och de uti Kongl. Förordningen den 6 Martii 1751 lagde allmänna grunder, til urskiljande af rätter Domstol i brottmål, må gälla och wara da lämpade äfwen til lönskaläge och horsbrott.

33:dje.

I sammanhang med Lagens stadgande uti 6. §. 14. Cap. Rättegångs Balken, warder förordnadt til Domares efterrättelse i allmänhet: At då Parter åberopa sig Handlingar, som de tillika ingifwa, böra, så framt Parterne sjelfwe derom ej åsämjas, de i Protocoller icke införas widsträcktare, än Domaren pröfwar wara nödwändigt til uplysnings winnande i saken hwarom twistas.

34:de.

I anledning af hwad uti 15. Cap. 5. §. Rättegångs Balken är förordnadt, angående allmänna Ombud, warder i allmänhet stadgadt i detta ämne, på sätt som följer, nemligen: Uti twister om jord eller dermed förenade rättigheter och skyldigheter, som röra Kronohemman eller Lägenheter, hwilka antingen äro Kronan behållne, eller på Militien indelte eller Ecclesiastique-Staten förlänte, eller ock ad pios usus anskagne, bör Krono Fullmägtig förordnas,

nas, som bewakar deras rätt i saken. Uppas sådan twist inbördes emellan Hemman eller Lägenheter af denna beskaffenhet, skola särskildte Krono Fullmägtige utses, hwilka hwar för sig iakttaga hwad på deras åtgärd ankommer. Finnes Hemman eller Lägenheter på Militien indelte, eller Ecclesiastique Staten förlånte, eller ock ad pios usus anordnade, bör uti slike mål, i förra fallet tillika Regements Fullmägtig förordnas, och i anseende til sistnämnde Hemman särskildt Ombud utses af dem, som wård och inseende öfwer sådane Hemman och Lägenheter tilhör; men Skatteägare må sjelf, eller genom antagen Fullmägtig, kåra och swara samt sin rätt bewaka; dock at den som äger räntan, derom af Skatteägaren tilkännagifwes, emot behörigt bewis til des säkerhet, på det Räntetagaren, der han så för godt finner, må Skatteägaren bistånd göra. Uti deße mål bör derföre Domaren, på hwars pröfning de ankomma, så snart stämning är uttagen eller underrättelse erhållen at allmänna Ombud behöfwas, begära å wederbörlige ställen deße Ombuds förordnande, och lemnas sedan Domaren skyndsamt swar, at det åskade Ombudet är förordnadt, samt hwilken dertil blifwit utsedd, eller om hinder wid des förordnande kunnat möta. Uteblifwer Allmänt Ombud, då det, enligt Domaren meddelt swar, kunnat sig inställa, och Laga förfall ej anmäles, pröfwe Domaren om et sådant uteblifwande målets fortgång må uppehålla.

35:te.

Hwad som är sagdt uti 1. och 3. §. §. 16. Cap. Rättegångs Balken, angående at miſsnöje öfwer

öfwer Utslag å inwändningar om Domstols behörighet, eller flere Parters inkallande får fullföljas genom särskildte Beswär, och at Hufwudsaken emedlertid hwilar, bör ej lämpas til Brottmål, uti hwilka med undersökning skal fortfaras efter omständigheterna, utan hinder af inwändning, åfwen i omförmälte afseende, til des slutteligt Utslag falla kan, hwarefter frågor, om de under Rättegången wäckte inwändningar, må på en gång med Hufwudsaken utföras.

36:te.

Lagens stadgande i 7. §. 17. Cap. Rättegångs Bälken ibland annat: At wederdeloman, eller den, som kan förwänta nytta eller skada af någon sak, ej må derom bära witne, bör icke lämpas til de särskildte händelser, då klagan föres af en Menighet eller Allmoge i en Socken, eller å des wägnar öfwer Kronobetjentes felaktigheter i tjensten, utan skal i dylika mål, den ena af den klagande Allmogen få witna om hwad han wet wara händt den andra, samt hwarderas berättelse lemnas den kraft och werkan Lag i öfrigt förmår; Men kan den angifne eljest förebära något, hwarföre han förmenar at den, som är til witne åberopad, må derifrån uteslängas, warde jäfwet efter Lag pröfwadt.

37:de.

Mål angående Edsöre, hwarföre penningeböter och fängelse med eller utan arbete åro genom Kongl. Förordningen den 20 Januarii 1779 utsatte, i stället för det i Lagen föreskrifne straff

af årans förlust, komma af Under-Rätt hädanefter ej at understållas Hof-Rätten.

38:de.

Angående hwad iakttagas bör, då någon wil i högre Rätt söka ändring uti Under-Rätts Dom eller Utslag i brottmål, stadgas som följer: Den som i brottmål är af Under-Rätt fäld til böter, mer eller mindre, men ej är fängslad, utan förblifwer på fri fot, och wil i Hof-Rätten söka ändring, skal foga wid sine Beswär en af twå wederhäftige män utgifwen löftesskrift, deruti de en för bägge och bägge för en borga för de böter honom äro ådömde, eller ock behörigt Bewis deröfwer, at samma böter äro uti Ränteriet nedsatte. Kan borgen ställas, bör den förut uptes hos Under-Rätt i Staden, hwilken äger pröfwa des wederhäftighet och meddela witnesbörd deröfwer. Å Landet må wederbörande Kronobetjent, eller ock Kyrkoherden, eller den i hans ställe är i Församlingen, der Löftesmännen hafwa deras hemwist, intyga, at Löftesmännen äro bofaste, eller eljest anses wara wederhäftige för hwad de borgat. Är den sakfälde så fattig, at han ej kan, på sätt ofwannämndt är, nedsätta böterne eller ställa borgen, skal han öfwer sin fattigdom begära Domstolens eller Domarens witnesbörd, eller om det ej kan ske, bifoga sina Beswär intygande derom af wederbörande Kronobetjente eller Pastor i Församlingen, hwareft den sakfälde bor och har sit hemwist. Den sakfälde, hwilken sålunda fullföljer sina Beswär, skal widare antingen sjelf, eller genom Ombud inställa sig wid Öfwer-

Öfwer-Rätten, för at, i händelse Beswären utställas til förklaring, uttaga och meddela dem sin wederpart, emot Bewis, hwilket bör, inom tre gånger så lång tid, som för Beswärens anförande ifrån hwarje ort utsatt finnes, räknad ifrån dagen, då beslutet om förklarings infordrande utföll, til Öfwer-Rätten ingifwas. Försummar den klagande något af hwad sålunda är föreskrifwit, skal han anses hafwa förlorat sin talan, och des Beswär således ej komma under pröfning, utan Under-Rättens om honom fallne Utslag, såsom Laga kraft wunnit sättas i werkställighet. Är åter det mål hwarföre den brottslige blifwit dömd urbota, så at han derföre sättes i fängelse, kan det som i omförmälte mått är förordnadt, angående borgens ställande och beswärens fullföljande, til honom ej lämpas, utan skal, i händelse han begär del af Ransakningen och Domen, men Domaren ej medhinner eller eljest ej kan utlemna den til honom, innan han afsändes til det allmänna fängelset, nämnde Ransakning och Dom skickas af Domaren til Wår Befallningshafwande i Länet, så tidigt, at den sakfälde kan, innan beswärstiden går til ända, få deraf del samt inlemna sina tiltänkte Beswär til bemälte Befallningshafwande, som äger at ofördröjeligen öfwersända dem til wederbörande Öfwer-Rätt, hwilken sedan förfar på sätt Kongl. Brefwet den 7 Januarii 1805 derom widare förmår och innehåller; och bör Wår Befallningshafwande, enligt 29. puncten här ofwanföre, tilse at den fängslade ej saknar nödigt biträde wid Beswärens författande. I öfrigt åligger det Under-

Rätt, at i alla sådane brottmål, uti hwilka den angifne blifwit dömd til answar, ehwad han deröfwer gifwit mißnöje tilkänna eller icke, genast efter Utslagets afkunnande underrätta honom om alt hwad han i hwarje händelse bör iakttaga, derest han wil deruti söka ändring, och sådant honom til efterrättelse anteckna å sjelfwa Utslaget.

39:de.

Hof-Rätten, hwilken det åligger, i följe af Kongl. Bref wet den 7 Januarii 1805, at genom Remiß låta wederbörande få del af Beswär i brottmål, som inkomma af någon fängslad person, och blifwa utstäldte til förklaring, bör, så snart dylike Beswär blifwit afgjorde, ehwad det ock skedt utan infordrande af förklaring, jemwäl skicka et exemplar af des Utslag til Wår Befallningshafwande, för at warda den fängslade tilstäldt. Wil han i underdånighet anföra Beswär, eller söka Nåd, bör han, i afseende å tiden och sättet til underdånigt ändringssökande, iakttaga hwad i deßa delar i 29. puncten här ofwanföre är förordnadt; såsom ock Wår Befallningshafwande bör uti omsorgen, at den fängslade ej saknar nödigt biträde, samt at de underdåniga Beswären eller Nådeansökningen warda skyndsamt til Oß i underdånighet öfwersände, fullgöra det som i nyßnämnde 29. puncter är stadgadt. Hwad i öfrigt angår borgens ställande för böter af den, som är på fri fot, och huru dermed förhållas skal, enär den tiltalade är för det emot honom angifne brott i fängelse, så bör det som i deßa delar är förordnadt i

näst-

näſtföregående 38. puncten lämpas åfwen til de händelſer, då någon wil hos Oß i underdånighet ſöka ändring uti Hof- eller Öfwer-Rätts Utſlag i brottmål.

40:de.

I anledning af hwad ſom är föreſkrifwit uti 7. §. 27. Cap. Rättegångs Balken angående då någon tiltalas för Embetsfel, warder widare ſtadgadt; Ej ſkal det wara en enſkildt Part tillåtit at taga ſtämning å någon Domare för at tiltala honom för fel eller brott i Embetet. Domaren ſtår i och för Embetets ſkul under wederbörande Hof-Rätts och Juſtitie-Cantzlers Embetets inſeende. Den enſkildte Parten, ſom förmenar ſig wara öfförrättad af Domaren i Embetet, äger at anmäla ſådant i Hof-Rätten, hwarunder Domaren lyder, eller hos Juſtitie-Cantzleren; Det tilkommer ſedan Hof-Rätten eller Juſtitie-Cantzleren at widtaga den åtgärd, hwartil omſtändigheterne föranleda. Finnes det ſom är anmäldt emot Domaren, eller ſig eljeſt yppar i anledning af förekomne mål, wara ſådant, at det förtjenar ſärſkildt beifran, öfwerlemnas ſaken til utförande af wederbörande Advocat-Fiſcal, eller tilförordnad ſärſkild Actor, hwarefter och enär den anklagade blifwit hörd och fått ſig förklara öfwer Actors emot honom afgifne anmärkningar, Hof-Rätten har at pröfwa, huruwida målet kan, uppå en ſådan ſkriftwexling afgöras, eller ock bör anſes wara af den beſkaffenhet, at ſlutelig åtgärd deri ej kan meddelas, innan offentelig ſtämning blifwit å den angifne Domaren utfärdad, och han ſåledes kallad at perſonligen inſtälla ſig til ſwaro-

mål inför Hof-Rätten, för at undergå widare Ransakning och ändtelig Dom. Anser åter Hof-Rätten eller Justitie-Cantzleren den enskildte Partens anmälan emot Domaren icke wara af den egenskap, at den sistnämnde bör derföre ställas under tiltal, eller förmenar angifwaren at Hof-Rätten eller Justitie-Cantzlers Embetet eljest ej gjort å hans anmälan sådant afseende, som han ansedt den förtjena, är honom obetagit at deröfwer i underdånighet hos Oß föra den klagan, hwartil han finner sig wara befogad.

41:sta.

Kongl. Bref wet til Swea Hof-Rätt den 10 Februarii 1775 angående at Hof-Rätten borde förelägga den Revisions-sökande, uti mål som blifwit afgjorde utan wederpartens förklarings infordrande, at underrätta sin i Hof-Rätten uteblefne wederpart, om des erhållne Beneficium Revisionis, kommer hädanefter til sin werkan at upphöra, så at den som en gång fått njuta sig til godo laga Stämning, eller eljest blifwit lagligen hörd, bör, uti alt hwad sedan förelöper i saken, iakttaga hwad Lag i allmänhet stadgar, samt han eljest kan til bewakande af sin rätt finna för sig wara nödigt.

42:dra.

Wid alla de händelser, då det är uti särskildte Författningar ålagdt en rättsökande, at iakttaga eller fullgöra något til bewakande och utförande af sin talan i Rättegångsärender, innom utsatt tid, eller föreskrefne faralier af en eller flere månader, utan at tillika finnes wara be-

bestämdt af huru många dagar månaden skal utgöras, bör hwarje månad räknas til Tretio dagar.

43:dje.

Genom Kongl. Brefwet den 20 December 1737 år förklaradt, at med kyrkoplikt, hwarom ej något taltes i Lagen, skulle förfaras efter de Författningar som förut ägt rum. Dese Författningar hafwe Wi i Nåder låtit samla och öfwerse, samt med bibehållande af hwad som efter 1736 blifwit i wisse delar förordnadt, och här nedanföre ej är ändradt eller förnyadt, funnit godt at i detta ämne widare stadga, nemligen:

1. Mom. Då någon begår sådan missgerning, hwarföre han efter Allmänna Lagen gjordt sig skyldig til dödsstraff, men njuter derifrån förskoning, skal honom, jemte det lindrigare straff honom warder ådömdt, tillika ålägges uppenbar Kyrkoplikt å en Söndag; härifrån endast undantagit, hwad genom Kongl. Brefwet den 27 Junii 1765 år förordnadt om den som begår Tidelag, hwarutinnan nämnde Bref lånder til efterrättelse.

2. Mom. Den Domstol, som sluteligen dömmer öfwer missgerningen, skal äfwen utlåta sig om kyrkoplikten, samt enär den äger rum, införa i Domslutet, at den brottslige först skal utstå straffet, och sedan undergå kyrkoplikten; men om den brottslige warder dömd til fängelse å Kronans Fästning, bör han i sådan händelse undergå kyrkoplikten innan han insättes i fängelset.

3. Mom. De af främmande Religion, som här i Riket begå brott, hwarå Kyrkoplikt följa bör, kunna dertil ej dömmas, utan skal i stället dem åläggas at sitta i stocken, utanför Kyrkodörren, på sätt uti Kyrkolagen derom är stadgadt.

4. Mom. Den, som begår flere brott å särskildta orter, och af olika art, å hwilka hwar för sig kyrkoplikt följa bör, men warder lagförd för dem alla på en gång, skal dock ej dömmas at undergå sådan plikt å flere än en Söndag, och det i den Församling, hwareft den grösta mißgerningen sig tildragit; men om werkställigheten deraf och orsakerna dertil skal i de andre Församlingarne ske offentelig kungörelse å Predikstolen, hwilken kungörelse altid bör jemwäl innehålla upgift angående stället hwareft, och dagen då kyrkoplikten blifwit utstånden.

5. Mom. För flere mißgerningar af lika art, men begångne å särskildte orter, för hwilka den brottslige på en gång lagföres, skal han undergå kyrkoplikt i den Församling der sista brottet är föröfwadt, då ock, i anseende til kungörelserne derom i de öfrige Församlingarne, bör iakttagas hwad i den delen är sagdt i näst föregående Moment.

6. Mom. Är åter den ort, hwareft den brottslige borde undergå uppenbar kyrkoplikt, aflägsen, må han hållas dertil i den Församling hwareft han utstår straffet, eller i händelse han redan det undergått, men af en eller annan orsak undsluppit kyrkoplikten, i den Församling hwareft

hwareſt han warder ertappad och då uppehåller sig; dock at Präſten som förrättar aflösningen, ſkal i hwardera af omförmälte händelſer gifwa Församligen tilkänna, å hwilken ort brottet är föröfwadt, hwarföre den brottslige undergår kyrkoplikt, såſom ock angående werkſtälligheten deraf, kungörelſe ſkal, på sätt ofwan sagdt är, ſke i den ort, der gerningen blifwit begången.

7. Mom. Den, som begår stöld eller står tjufsrätt, ſkal ock ſtånda uppenbar kyrkoplikt; men antingen han andra gången, eller flere reſor warder med sådant brott beträdd, ſkal, oanſedt straffet warder ſkärpt efter Lag, honom dock ej åläggas kyrkoplikt å flere än en Sönday, hwarje gång han för mißgerningen warder lagförd och dömd, hwilket åfwen gäller i anſeende til andra brott, uti hwilka uppenbar kyrkoplikt har rum, efter hwad derom är i hwarje ſärſkildt händelſe förordnadt.

8. Mom. I de mål, då ſnatteri-bot äger rum, dömmes ej til uppenbar kyrkoplikt, utan ſkal förbrytaren åläggas at undergå enſkildt ſkrift och aflösning.

9. Mom. För fremmande Religions-förwanter äger enſkildt ſkrift ej rum; dock ſkola de, hwad angår hors och lägersmåls brott, betala Mannen Fyra och Qwinnan Twå Daler Silfwermynt til Kyrkan i den Församling der förbrytelſen är begången, eller, i brist af penningar, aftjena omförmälte afgift med deremot swarande arbete.

10. Mom. Den, som är motsträfwig at undergå uppenbar kyrkoplikt, eller derwid nekar at, på sätt i Kyrkolagen stadgas, afbedja inför Gud och Församlingen det brott hwarföre han är lagligen dömd, skal genast ställas för den Domstol, under hwars domsrättighet sådan motwilja blifwit wisad och ådagalagd, samt ålåggas at warda derföre straffad med fängelse wid watten och bröd i åtta dagar; efter werkställigheten hwaraf han bör å nyo inställas til undergående af det honom ålagde uppenbara skriftermålet; Nekar han sedan, warde ytterligare lagförd, samt dömd at straffas med fängelse wid watten och bröd i fjorton dagar.

11. Mom. Händer det, at någon, sedan han utstått nyss omförmälte straff af fjorton dagars fängelse, fortfar i sin motwilja, äger Domaren, på ytterligare anmälan, ransaka derom samt föreslå och utsätta den swårare bestraffning, som lämpad efter den brottsliges förhållande och förekommande omständigheter, kan i hwarje särskildt händelse anses äga rum, och sådant alt hemställa Öfwer-Rätten, hwilken sedan har at, jemte afgifwande af eget utlåtande, öfwerlemna målet til Wårt Nådiga godtfinnande.

12. Mom. Har någon, som är för begångit brott dömd til uppenbar kyrkoplikt, sökt och fått tilfälle at gå til Nattwarden, innan kyrkoplikten blifwit fullbordad, skal han böta Tio Daler Silfwermynt til Församlingens Fattiga, eller i brist af penningar, hållas i deremot swarande fängelse wid watten och bröd; Och ehuru han genom Nattwardens åtnjutande sökt för-

sona

sona sig med Gud, så at kyrkoplikten i sådant afseende ej mera äger rum, skal han icke desmindre sitta å pliktepallen och offenteligen afbedja sit brott i Församlingen, efter det särskildta Formulair, som är, til iakttagande af vederbörande Prästerskap wid dylike tilfällen, fastställdt genom Kongl. Brefwet den 8 September 1803; Lag samma ware om den, som, innan han undergått ådömd kyrkoplikt, fallit i swår sjukdom, och i sådant des tilstånd begärt samt fått njuta Salighetsmedlen; dock at de här utsatte böterne för den, som obehörigen kommit i åtnjutande af Nattwarden, ej åga rum i denna sistnämnde händelse.

13. Mom. Uti twegiftes brott, skal den, som förut warit gift undergå uppenbar kyrkoplikt, men den ogifte skal dömmas til enskild skrift, samt at betala den i 55. Cap. 5. §. Miſsgernings Balken föreskrefne afgift til Kyrkan i den Församling der brottet är begångit.

14. Mom. De, som förbryta sig med blodskam, eller lägersmål i de förbudne leder, hwarå dödsstraff utsättes, men njuta förskoning til lifwet, skola undergå uppenbar kyrkoplikt. För lägersmål i de förbudne leder hwarom handlas i 59. Cap. 6. och följande §. §. Miſsgernings Balken, dömmes förbrytaren til enskildt skrift och aflösning, samt at betala til Kyrkan, hwad i nästföregående Mom. sagdt är. Om dubbelt hor ware samma Lag, som om lägersmål i förbudna leder.

15.

15. Mom. Åfwenledes skola de, som dömmas til half manshot, icke undergå uppenbar kyrkoplikt, utan enskildt skrift och aflösning. Härifrån undantagit, hwad om Apothekares answarighet wid Gifters utlemnande är särskildt föreskrifwit.

16. Mom. I hwardera af de uti 3. Cap. 4. §. Mißgernings Balken omtalte händelser, då någon fälles till answar för det han warit drucken i Kyrka wid Gudstjenst, eller ock eljest gör oljud och förargelse wid någondera af omförmälte tilfällen, skal den brottslige, utom straffet efter Lag, jemwäl dömmas til uppenbar kyrkoplikt å en Söndag. Med Gudstjenst, hwarom talas i detta Lagens rum, begripes sjelfwa den förrättning, då Församling och wederbörande Prest sammanträdt, samt derwid med Bön, Sång eller Predikan begå sin andakt. Begår åter någon omförmälte förbrytelser i Kyrka, wid något annat tilfälle, eller då Gudstjenst ej hålles, ligge i tweböte emot hwad Lagen å slike förbrytelser eljest utsätter. Har sistnämnde förbrytelser skedt å Sön- eller Helgedag, medan Sabbaten ännu är inne, ware desutom förfallen til böter för Sabbatsbrottet efter 6. §. i detta Cap.

17. Mom. Den, som begår det i 5. §. 3. Cap. Mißgernings Balken omtalte brott, skal ock dömmas til uppenbar kyrkoplikt å en Söndag; Om åter någon som föröfwat brott, hwarå kyrkoplikt följa bör, döljer sit tilstånd för Prästen, och innan ransakning hållits samt

Dom

Dom fallit går til Skriftermål och Nattward, utan at på sätt sagdt är, hafwa blifwit åtwarnad at hålla sig derifrån, äga böter derföre icke rum; men enär han sedan för brottet warder tiltalad, samt åt saken fäld, skal han derföre icke wara fri från uppenbar eller enskildt skrift, alt efter, som brottet är til.

18. Mom. Den, som begår det i 3. §. 18. Cap. Mißgernings Balken omtalte brott i Kyrka, skal jemwäl utstå uppenbar kyrkoplikt. Hwad som är sagdt här ofwanföre wid 3. Cap. 4. §. Mißgernings Balken, angående de tilfällen, hwilka böra begripas under förrättningar af Gudstjenst, skal äfwen lämpas til de händelser, som i denna 3. och nästföljande 4. §. af 18. Cap. Mißgernings Balken omtalas.

19. Mom. Skuffar eller stöter man annan, eller kifwar och träter med honom i wredesmode, i Kyrka under Gudstjensten, eller annorstädes der Gudstjenst hålles och Församling är, om hwilka händelser stadgas i 4. §. 18 Cap. Mißgernings Balken, ware den brottslige, utom de i nämnde §. utsatte böter för hwardera händelsen, äfwen förfallen til uppenbar kyrkoplikt.

20. Mom. I anledning af hwad som är stadgadt uti 1. och 2. §. §. af Kongl. Brefwet den 17 October 1778 och Kongl. Förklaringen deröfwer den 11 Februarii 1780 angående huru förhållas bör i anseende til enskildt skrift för Qwinna som begått lägersmål, warder förordnadt widare: När Qwinna, som låtit lägra sig, fått tilfälle at gå til Nattwarden, innan hennes

nes förbrytelse war Präſten kunnig, eller hon blifwit derföre tiltalad, eller ock innan hon undergått henne redan ådömd enſkildt ſkrift, ſkal hennes ſkyldighet dertil icke anſes hafwa derigenom uphört, utan hon wara, ſådant oaktadt, förbunden at, i afſeende å enſkildta ſkriftermålet och afgiften til Kyrkan, fullgöra hwad Lagen i denna del föreſkrifwer.

Hwad wi i Nåder funnit nödigt, at ſålunda ſtadga och förordna, hafwa alla ſom wederbör at ſtälla ſig til underdånig efterrättelſe. Til yttermera wißo hafwe Wi detta med Egen Hand underſkrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Malmö den 23 Martii 1807.

GUSTAF ADOLPH.

(L. S.)

Fred. Gyllenborg.

Regi-

Regiſter öfwer thenna Lagbok.

Bokſtäfwerne utmärka Balken:

G. Giftermåls Balken. H Handels Balken.
Ä. Ärfda Balken. M. Miſsgiern. Balken.
J. Jorda Balken. S. Straff Balken.
B. Bygninga Balken. U. Utſöknings Balken.
R. Rättegångs Balken.

Hwart och et tal med twänne puncter eller colon efter ſig (:) beteknar Capitlet; och the andre med en punct (.) Paragraphen.

At thet ſom efterſökes, ſå mycket lättare måtte kunna finnas igen, är ſamma mål, ej allenaſt under ſärſkilta titlar, utan ock i jämnförelſe med flera Lagens rum, intagit.

" Och ſom Kongl. Maj:ts här föregående Nådiga Förordningar, " af then 14 November 1777, 20 Januarii 1779 och 13 Junii " 1800, gjordt ändring uti Allmänna Lagens ſtadgande i åtſkilliga " rum; Så äro ock alle the paragrapher i Lagen genom apoſtrophes " i bråddden (") utmärkte."

A.

Actor. ſe Kärande. Ombudsman.
Actuarius: thes göromål, wid lagwadda ſaker, i Hofrätten. R. 27:1. wid Reviſions-ſökande. R. 30:7.
Adel. ſe Frälſeman.
Adelig Friher. R. 8:2.
Adelig Wederlike. R. 8:2.
Advocat. ſe Fullmächtig.
Advocat Fiſcal, Konungens Ombudsman. R. 15:5 25:8. 27:7. R. 30:7.
Afbön: i förbrytelſer, emot Konungens och Rikets Råd. M. 5:2. emot föräldrar. M. 14:3.
husbonde eller förman. M. 15:6.7.8.9. 18:9. 60:6.
domare eller Konungens Befalningshafwande. M. 18:8. U. 1:5. U. 9:4. R. 14:7.
för ägn och falſkt rychte. M. 60:2.4.5. 6:5. R. 10:24.25. 17:18. H. 18:3.
Affall, ifrån rätta läran. Ä. 7:4. M. 1:3.
Afgåld, ſe Ränta.
Afgårda by: thes rätt. B. 19:
Afhandling: om köp, ſkifte och gåfwa. J. 1:2. 16:6.
Afhyſte hemman. B. 26:2.4.
Aflingejord: giftorätt ther i. G. 10:2.3.4.5. Ä. 2:1.
ikläder ſig arfwejords rätt. Ä. 17:2. G. 11:7. J. 2:1. 3:1.
huru then må teſtamenteras, efter landsrätt. Ä. 17:4. J. 8:1.

huru

huru efter ſtadsrätt. Å. 17:5.
huru bortgifwas. J. 8:1.
kan ej bördas på landet. J. 5:3.
kan bördas i ſtaden. J. 5:1.
ſättes i arfwejords ſtälle. Å. 17:2. J. 2:1.
Afrad: huru then wises gylden warn. J. 17:2.
inneſtående, hwad rätt then äger. J. 17:3. H. 17:6.
kan tagas på winſt och förluſt, i ſtället för ränta af penninge lån. J. 9:7. H. 9:9.
huru then upläggas och ſäljas må. H. 6:2.
hwar twiſt om afrad afgöres. R. 10:14.
Affides i Kyrkiogård. M. 24:10.
Affkrifter af the hewis, ſom i Rätten företes, ſkola af trowärdige män beſtyrkas. R. 14:4. 11:8. 7:1.
Affſtående af gods ſätt: når af gäldenär ſökes. H. 16:
ofrälſemäns i ſtäderne afgöras af Rådſtuſwurätterne. R. 6:2.
frälſemäns, höra til Hofrätterne. R. 8:2.
ofrälſemäns på landet, til Häradsrätterne. R. 25:4.
therom wäxlade ſkrifter inſändas til Hofrätterne. R. 25:4.
om wad theruti. R. 25:17. 27:4.
Affärtning: ifrån embete, och fel theruti pröfwas och dömas af them, ſom Konungen wärd och inſeende ther öfwer förtrodt hafwer. R. 10:26.
Afwel: egen, må man ſälja hwar man wil. H. 6:2.3.
Afwita: bör ſtå under förmyndare. Å. 19:4. J. 4:7.
om then gör dråp. M. 32:1. R. 25:5.
om något ſwikeliga af honom tages. M. 42:4.
må ej köp ſluta. J. 4:7.
om afwita qwinna hafdas. M. 22:1. 53:4.
Afwitra: bör enkling och enka arfwingar. G. 12:1. Å. 9: 12: 13:
om Preſt för wiger. G. 12:1.2. 2:12. 7:2. Å. 9: 12: 13: ſe Preſt. Wiga.
om twiſt wid afwitring. G. 12:2. R. 26:1.
Afwog ſkiöld emot Riket. M. 4:1. R. 8:2. Å. 7:1. ſe Förräderi.
Aga: öfwermage, wid rubbning af rå och rör. J. 13:2.
barn för dråp och annan mißgierning. M. 31:1. R. 25:5.
förſummeliga tienſtehion. H. 14:5. M. 36:2.
om barn agas af föräldrar til döds. Å. 6:5. M. 30:3.
barn bör agas för ſwordom. M. 3:2. Å. 22:2.
Alm och Aſk bör återplanteras. B. 13:5.
Almänne hus: hwilka, och huru byggas. B. 26:
om ſådan bygnad genom någons förwållande afſtadnar. B. 26:6.
Almänning: är antingen Lands, Härads, Sokne eller Byes. B. 16:1. B. 10:1.
huru nyttjas må. B. 16:1. 18:3. 10:1. 12:1.
ther må ingen ſwedja. B. 14:5.
hugges ther bärande trä. B. 13:1.
om förtorkad ek eller bok ther finnes. B. 13:4. 16:3.
om twiſt emellan almänning och annars jord. R. 10:16.
Amma: om hon lägger ſpädt barn hos ſig i ſäng. M. 30:2.
Angifwa. ſe Beſkyllning.

Anſlag: Rättens underrättar parterna om tiden. R. 24:5.6.7.
om thet borttages. R. 24:5.
bör brukas af Konungens Befalningshafwande i Stockholm. U. 2:6.
uti Hofrätten. R. 27:2.3.4.
förſumbmadt ſlutar all widare talan. R. 12:6.
Anſtånd. ſe Upſkof.
Apelträd. B. 13:1.
Appellera. ſe Wad.
Arbete: om någor fälles ther til. S. 5:1.9. H. 16:3.
drifwes nägor til ſådant, therwid lifsfara är. M. 28:4.
Arf: efter frälſeman och bonda. Ä. 2:1.
efter preſt och borgare. Ä. 2:1. G. 10:3.4.
efter then ſom födes i hordom eller lönſkaläge. Ä. 8:8.
efter barn, ſom ſäges wara dödt födt, men pröfwas ſedan qwickt. Ä. 5:1. ſe Barn.
ſom enka utgifwer tå hon ej wiſte ſig hafwande wara. Ä. 6:2. R. 10:3.
må ej ſkiftas förr än gäld gulden är. Ä. 10:1.2. 9:6. G. 11:2.4. R. 10:2.
båres åter. Ä. 10:3. R. 10:2. 11:8.
om någor ſin arfslott med ſtor koſtnad förbättrat. Ä. 13:2. J. 11:4.
tage then ſom närmaſt är. Ä. 14:1. 2:3: R. 10:2. 6:5.
fättes under förwar til thes fränwarande arfwinge hemkommit. Ä. 15:5.
njutes ej efter then man dräper. Ä. 6:1.2.3. M. 14:1. 22:7. 30:
om thet undandöljes. Ä. 9:7. M. 40:1. 42: R. 17:19.
biltog eller rymd mans, tilträdes emot borgen. Ä. 7:2. 15:7. M. 4:
Konungs. ſe Konung. Dana Arf.
är laga fång. J. 1:1.
beſkrifwes. J. 2:1.
huru ſkiftas ſkal. Ä. 12: 13: 15: 10:1. 16:1. 2:3. R. 6:3. 8:2. 10:2
kan lyſtas emot borgen. Ä. 15:5.
jämkning theruti. Ä. 14:1.2. 10:3. R. 6:5. 10:2. 8:2.
tages efter lands eller ſtadsrätt, alt efter ſom then döde lydt til landet eller ſtaden. Ä. 3:4.
må ej then föreſtå, ſom ej fyllt 21 åhr. Ä. 19:1. 23:1.
om arfswiſter. R. 10:2.3. 6:5. 8:2.
arfſkiften kola af alla arfwingarna underſkrifwas. Ä. 12:11. 9:1.
ſe Bakarf. Bröſtarf. Sidoarf. Barn.
Arfös: huru wida then göras kan, ſom gifter ſig emot föräldrars eller giftomans wilja. G. 6:1.2.3.
then ſom annan med wilja dräper. Ä. 6: M. 14:1. 22:7.
dödfödt barn. Ä. 5:1. 6:2.
ſom födes i hordom eller lönſkaläge. Ä. 8:
genom miſsgierningar. Ä. 7:1.2.4.
föräldrar ſom aga ſina barn til döds. Ä. 6.5.
ej moder ſom ligger ihjäl barn ſitt af wäda. Ä. 6:5. M. 30:3.
biltog och rymd för miſsgierningar. Ä. 7:2.3. 15:7. M. 4:5.6. 60:4.
then ſom affaller ifrån wår rätta evangeliſka lära. Ä. 7:4. M. 1:3.
utrikes ſtadd, ſom icke kommer in i riket, eller borgen ſtäller. Ä. 15:2.
Arfwejord: hwad then är. Ä. 2:1. J. 2:1.
therom må ej förordnas annorledes än lag ſäger. Ä. 17:

theri får ingenthera makan giftorätt. G. 10:2. 12:3. Å. 17:2. J. 2:1.
kan gifwas i morgongåfwo. G. 9:4.
kan ej bortgifwas, men wål uppå lifstid förlånas. J. 8:1. G. 16:1. Å. 12:9.
thes förbättring må ej bortgifwas. Å. 17:1. J. 8:1.
får skiftas emot lika jord på landet, men thet tilskifta ikläder sig arfwejords rätt. Å. 17:2. J. 2:1. 3:1.
må ej skiftas mot hus i staden. J. 3:1. Å. 17:2.
som pant återlöses af arfwingar. J. 9:9.
Arfwinge: bröstarfwinge. Å. 1:1. 2:1,2.
bakarfwinge eller til rygga i ätten. Å. 1:1. 3:1.2.4.6.9.10.
sido arfwingar. Å. 1:1. 3:2.3.5.7.8.
om man ej wet hwilkenthera annan öfwerlefwat. Å. 4:1.2.
om arfwingar dräpa hwar annan. Å. 6:6. M. 26:4. 29:1. R. 25:5.
men af wåda, förlora ej sin rätt. Å. 6:4. M. 29:1.
tager fierdung af efterlefwande makans lott, som bouptekning försummat. Å. 9:5.
sätta the sig i egendomen utan uptekning. Å 9:6. 10:2.
lefwa sammanı i oskift bo. Å. 11:1.2. H. 15: R. 10:2. 11:3.
then skyldast är, tage arf. Å. 14:1. 2: 3: R. 10:2. 6:5.
om oskyld eller fiermare sig ther före angifwer. Å. 14:2. H. 16:4. M. 8: R. 17:18. 25:5.
kan återlösa pantsatt jord. J. 9:9.
fråntwarande underrättas af domaren om thes arf. Å. 15:4.
i hwad Rätt arfwinge må sig urarfwa gifwa. R. 10:2. 6:5.
hwad närmare samtyckt, ther å må fiermare ej sedan tala. Å. 18:4.
Arfskifte. Å. 12:
innan laga uptekning för sig gått. Å. 10:2. 9:6. H. 17:
skal af alla arfwingarna underskrifwas. Å. 12:11. 9:1.
når arfwingar fordra fyllnad för hwad the mist under arfskifte. R. 10:3. 6:5. Å. 13:1. B. 1:4.
Arftwist: i staden uptages af Rådstufwurätt. R. 6:5.
efter frälseman, uti Hofrätten. R. 8:2.
theri dömer then Rätt i staden eller på landet, hwareft then döde bodt eller sin tienst hafst. R. 10:2.
Arrende. se Afrad. Lega.
Arrest. se Bysättning. Fängelse. Qwarstad.
Assignation. se Inwisning.
Attest. se Bewis.
gäller ej obesworen emot parternes wilja. R. 17:26.
Auction. se Utrop.

B.

Badande: om then dräpes eller sårad. M. 12:2.
Badstufwa: skal afstides sättas. B. 2:1.
om några ther stiäl. M. 42:4.
om badande dräpes. M. 12:2.
för badstufwu gifwes ej brandstod. B. 24:4.
Bakarf. Å. 1:1. 3:
Bakbala. se Linga.

Barn: som är ofödt når arf faller, får arfördtt, når thet med lif
födes. Å. 5:1. R. 17:29.35.
som dödt födes må ej ärfwa. Å. 5:1.
så framt icke moder af mannens arfwingar dräpes eller så illa
handteras, at fostret förgås. Å. 6:2. M. 22 7. 29:5.
om thet säges wara dödt födt, men pröfwas sedan qwickt. Å. 5:1.
om biltog mans barn. Å. 7:
om them som aflas i lönkaläge, eller hordom, eller i fästning. Å. 8:
af wäldtagen qwinna. Å 8:6. M. 22:1.
af häcktad qwinna. S. 1:4. 3:6.
om them som aflas utländes. Å. 15:7. 7:2.
huru barn böra upfostras, når äktenskap skils. G. 13:3. 15:1.
når skilnad sker til säng och säte. G. 15:1. 13:3.
födde i thet gifte, som brytes. G. 5:3. 13:6.
om barn dräpa föräldrar. M. 14:1. 30:1. R. 25:5.
slå eller ogwäda föräldrar. M. 14:2.3. Å. 23:6.
om barn ligges ihiäl af moder eller annan. M. 30:2. Å. 6:5.
om något tages swikeliga af barn. M. 42:4.
om barn agas at thet dör. se Aga.
om barn dräpes med wåda. M. 30:1. Å. 6:4.
för omyndiga skal aftagas til föda och upfostran. Å. 8:7. 17:4.
kostnad på theras föda, uptuchtelse och kläder. Å. 12:10.
barns förmyndare. Å. 20: se Förmyndare.
lyda under then Rätt som fader. R. 10:1. U. 4:4.
Barna arf: huru af förmyndare wärdas skal. Å. 22: 11:1. 9:4.
R. 15:1. J. 4:8. H. 12:2.
thes redt och förmon. H. 17:8.
Barnamord. M. 16: R. 25:5.
Bast. se Näfwer.
Basta. se Binda.
Bedrägeri: mot borgenärer. H. 16:4.5. U. 8:14. 6:2.
uti handel. H. 1:1.4. J. 1:2. R. 10:5.18.
med falsk pant. H. 10:5. R. 25:5.
i bolag. H. 15:4. M. 51:
med mått och wigt. H. 8:2.3.4. M. 40:1.
med falskt mynt. M. 7:
med falskt namn eller skrifter. M. 8:1.2.3. U. 4:2.3.
bedrages qwinna til fästning. G. 4:6. R. 25:5.
förledes qwinna til giftermål. G. 13 8 R. 25:5.
gästgifware, som öfwertygas om bedrägeri, plichtar dubbelt. B. 28:12.
M. 42:3.
se Fals. List. Påle.
Befalningshafwande, Konungens: äger alla utsökningsmål sköta.
U. 1:1.
bör ej med Domare embete sig befatta. U. 1:2. 2:5. 4:3.6. 8:3.
om inbrott i thes embete genom sielfpantning. U. 1:4.
om missförmas eller olagligen öfwerklagas. U. 1:5. 9:4. M. 18:8.
R. 10:25.
ohöfliga eller hänisk ord emot wederparten. U. 1:6. M. 3:1.
R. 10:25. 14:7
then ene gifwe then andra handräckning. U. 1:9. 3:7. 8:11.

bud hans bör hwar och en lyda. U. 1:9. 5:11.
bör gifwa skrifteligt utslag. U. 2:6.
huru ändring i hans utslag sökes. U. 9:
om han dröjer at ställa dom i fullbordan. U. 5:5.
hwilka böter honom tilfalla. U. 10:2.
kan låta lysa efter gäldenär. U. 8:14.
gifwer Öfwerrätten tillkänna, när dom öfwer swåra brott fulla giord är. S. 3:5.
kan sätta gods under förbud at säljas. U. 8:6.8.
kan förbiuda then som sökes, at resa från orten. U. 8:10.11. 1:9.
kan genom wite eller häkte tilhålla then at fullgiöra sin skyldighet, som trestas. U. 5:11, 1:9.
om Konungens Befalningshafwande upsåteliga giör then klagande orätt. U. 9:5. R. 1:12.
får genast utmäta thet som ej går öfwer 300 Dal. Silf:mt, fastän ändring sökes. U. 9:1. 2:2. 3:4. R. 26:7.
Begrafning: hwad rätt och förmon begrafnings kostnad äger. H. 17:4.
om theras begrafning som i fängelse dö. S. 2:1.
theras som aflifwas. S. 3:7.
som dräpa hwarannan i bråd stilnad. M. 24:10.
thens som förgiör sig sielf. M. 13:1.
theras som finnas döde. M. 13:3.
Bekännelse: om fånge bekänner annan missgierning i fängelse. S. 3:4.
til bekännelse må ej några pinas och plågas. R. 17:37. M. 20:8.
bekänner några falskeliga på sig lifsfak. M. 13:5.
på bekännelse må i lifsfaker utan styrkande omständigheter ej dömas. R. 17:36.
känd sak är så god som witnad. R. 17:36.
om några kan bindas til en sak med klara skäl, hielper honom icke at han ej bekänner. R. 17:37.
Ben: om thet bräckes af slag. M. 34:3.
Beneficium Revisionis. se **Konung.**
Benådning. R. 30:6.
Berg: anses för ägoskilnad. J. 12:5.
Bergsfogde: bör inställa sig wid skogseld. B. 15:6.
Bergslag: om the skogar som ther til höra. B. 10:9.
ther må ingen swedja. B. 14:5.
utländsk man ej köpenskap drifwa. H. 5:3.
thet som til bergwerkens drift, handtering och wård höret, ther om gånge som särskilt stadgadt är. R. 10:17. B. 20:3. U. 6:5.
Bergwerk: niute, ther kongsådra är, then rätt som them förund är. B. 20:3.
Berättelse: skriftelig i Rättegångssaker, huru upsättas, parterns tilställas, och af them underskrifwas skal. R. 22: 27:9. 30:13.
Besichtning. se **Syn.**
Beskyllning: in för Rätta. M. 60:1.2. 53:2. R. 10:24. 14:7. 17:18.
beskyller några annan för förräderi. M. 4:4.
om ogift gwinna beskyller gift man för hor. M. 55:1.
Beswär: öfwer Konungens Befalningshafwandes utslag. U. 9:1.4.

öfwer

öfwer Executions betiente. U. 9:6. 1:3.7.8. R. 10:27.
öfwer then utmåtning, som Underrätterne göra. U. 9:6.
öfwer Häradsrättens slut wid husesyner. B. 27:9.
öfwer fel wid rättegången, eller i brottmål. R. 27:8. 25:5.21.
öm then, som beswär inlägger, bröter at tilställa them sin wederpart. R. 27:8.6.
nom hwad tid beswär öfwer fel wid rättegången, eller i brottmål, inläggas skola. R. 25:5.21.22.
Betalning: skal ske å förelagd dag. H. 9:2.
öm ej wiss dag thertil är förelagd. H. 9:4. U. 4:9.
å hwad ort then ske bör. U. 4:10. J. 10:2.
i hwad mynt. H. 9:3.
Betiente: om the, som gå Konungens Embetsmäns eller Rättens ärende, öfwerfallas, och om the göra någon oförrätt. M. 18:9. M. 52:3. U. 1:7. R. 10:27.
få ej göra utmåtning utan befalning. U. 1:3. M. 52:2.
the som brukas af Konungens Befalningshafwande, skola wara edsworne, och om the efterfätta sin plicht. U. 1:7.
öm betient i sterbhus döljer något wid uptekning. U. 9:7. M. 40:1. M. 42: R. 17:35.
the, som Rättens ärende gå, kunna witna om thet the uträttat. R. 17:11. U. 1:7.
få under wiså förbehåll wara fullmächtige. R. 15:2.3.
öm betient stiäl, snattar, eller förfar något. M. 42:1. 47:
Bewis: skola alle företes i rättegångens början. R. 14:3. 16:5. R. 17:3.
öm några häller them inne. R: 14:3.
öm skrifteliga bewis. R. 17:1.26. 27:6. 30:11.
öm fullt och halft bewis. R. 17:29.32.
halfwa, fria anklagaren ifrån straff för tilmålet. M. 60:3.
kärande bör bewisa sitt påstående, och swarande sin inwändning. R. 17:33.
munteliga bewis. se Bekännelse. Witnen.
Bi: om the hittas. B. 21:2.
om the hittas eller lockas å annars ägor. M. 48:4.
om bistock stiäls. M. 43:2.
Bilbref: thes rätt och förmon. H. 17:7.
Biltog: om hans, och hans barns arf. U. 7:2.3.4.
biltog lagd må ej witna. R. 17:7. se Affall.
äintet ej frid i Riket. H. 16:5. M. 26:1.
Binda, eller basta, må man ej någon oförwunnen. M. 20:7.
Biur: räknas bland skadediur. B. 23:1.
Biörn. se Skadediur.
Blodskam, och lägersmål i förbudna leder. M. 59: G. 2:1.2.4.5.6.
Blodwite: huru ther före bötes. M. 35:2.
som tilfogas gästgifware och thes hion. B. 28:10.
å kyrkiogård eller tingsstad. M. 18:5. 23:
wid hemfelds brott. M. 20:1.2.10.
om någor sitter för annan i förfät. M. 21:6.
Blånad: huru therföre bötes. M. 35:2.
Bo och Hemwist: U. 8:14. R. 10:1.2.4.6.8.10. 11:7.

Bodar: eller kramlådor, måge ej öpnas på Sön och högtids dagar til salu. M. 3:8.
må ej annar än borgare hålla. H. 4:2.
få hållas af handtwerkshusen. H. 4:3.
Bodmeri bref: thes rätt och förmon. H. 17:7.
Bodrågat: M. 51: H. 15:4.
bör underställas Öfwerdomstolen. R. 25:5.
Bok: B. 13:1.4. 14:1. se Trä.
Bol: af bole föra. B. 10:1.
Bolag: huru läggas, hållas, och brytas må. H. 15:
thes rätt och förmon. H. 17:2.
huru thermed i sterbhus förhållas må. Ä. 11:1.
hwar bolagsman sökas må. R. 10:6. U. 3:7. 4:12. H. 10:11.
Bolby: hwilken så kallas. B. 19:1.
thes rätt emot afgårda by. B. 19:
om thes ägor sträcka sig öfwer Härads märke. R. 10:14.
om thes ägoskilnad ifrån Stads mark. R 10:19.
Bolstada stiäl: twist therom dömes i then Rätt ther jorden ligger. R 10:14. se Rå och Rör.
Bonde. se Landbo. Skattebonde.
Borgade gods.: når ränta ther å betales. H. 9:8.
Borgare: huru borgarerätt winnas må. H. 3:1.
huru burskap upsägas må, och egendom afflyttas. H. 3:5.
må ej wara borgare i twå städer. H. 3:3.
eller i twänne Riken. H. 5:2.
får ej gå fremmande tilhanda med understucken handel. H. 5:4.
ingen som icke är borgare, får idka handtwerk eller hålla öppne bodar. H. 4:2.
flytter utur staden på Landet. G. 10:6.
bör underhålla stiuts. B 28:5.
upstads, får under marknad ej förytra sitt gods til utländningar, eller med them byta wahror i wahror. H. 7:3.4.5.
se Burskap.
Borgare rätt: winnes med burskap. H. 3:1.
förloras genom understucken handel. H. 5:4.
se Bodar.
Borgen: ställes för egendom som lystes. U. 2:2. 3:4.5.6. 8:4. 9:1. R. 26:7.
ställe then som gifr sig emot äktenskap. G. 7:3. 12:2. H. 18:10.
ställe för sitt uppehälle enka, som säger sig hafwande wara. Ä. 5:2.
then som wil tillträda biltog eller rymd mans arf. Ä. 7:2.
then som wil taga testamente ellez arf i huset når gälden owiß är. Ä. 10:4.
arfwingar utrikes stadde, om the wilja arf taga. Ä. 15:1.
om testamente klandras. Ä. 18:3.
then som Riddare syn söker. J. 14:3. R. 25:10.
bonde, som begårer dag at bättra thet honom bör efter husesyn. B. 27:5.
then som burskap winna wil. H. 3:1.
uti återwinnings mål. R. 12:3.
i depositions mål. se Deposition.

vid Revisions sökande. R. 30:5.6.
omyndia och hustru måge ej i borgen gå. H. 10:13.
men wäl enka. H. 10:13. U. 19:3.
ställe then för sig sielf, som ej gitter fullgiöra dom. U. 3:6.
Huru then ställes i lagwadda saker. R. 26:1.8.
huru then, som går i borgen för annan, bör betala. H. 10:8.9.10.11.
borgen må ej tagas i lifssaker. S. 1:2.
then må Konungens Befalningshafwande pröfwa. R. 26:8.
borgar man för sielfwa person. H. 10:12. U. 8:4.
Borgenär: skal af Rätten inkallas, når gäldenär will afstå sin egendom. H. 16:1. R. 12:6.
om borgenärers förträde til gäldbunden egendom. H. 17:
om han begiär, at efter gäldenär lysas må. H. 16:5. U. 8:14.
om han försummar at efter dödsfall gifwa sin fordran tilkänna. U. 10:3.
Borgmästare och Råd: om the försumma Rådstufwudag. R. 9:3.
om sidwördnad emot them. R. 14:7. 10:25. M. 18:8.
huru the mäge utmäta laga kraft wunnen dom. U. 1:3. R. 52:2.
Borgmästare, om Rätten utom honom ej är domför, bör i Höfrätten anmäla försåll. R. 1:10.
se Rådstufwurätt.
Boskap. se Fä.
Boskilnad: Frälsemans, ther om dömes i Höfrätten. R. 8:2. H. 16:1.
om then sökes af ofrälse å landet, går saken ifrån Häradsrätten til Höfrätten. R. 25:4.
i staden dömer Rådstufwurätt therom. R. 6:2. 10:2. 25:14.
huru then ene maken må skilja sin lott i bo från then andras. G. 11:4.5. 25:4.14. H. 16:2.3.
Bornfynd: M. 48:2.
Brandstod: ther om bör Häradet en förening giöra. B. 24:6.
huru och af hwem gifwas skal. B. 24:4 5.6.7.
niuter ej then som warit wållande at elden lös kommit. B. 24:1.
frälsemans sätes och ladugård, samt prestegård, måge ej brandstod niuta, om the then ej gifwa. B. 24:5.
Bref: om annars wans upbrytes och utsprides. M. 8:4.
fastebref, huru thet gifwes å landet, och i staden. J. 4:1.2.
burbref får borgare. H. 3:1.
köpebref skal wisas för Rätten. J. 4:1.
ther efter bördas then sålde jorden. J. 5:1. R. 6:3.
om underskrifwes af bördeman utan förbehåll. J. 5:9.
bref och fullmacht skal han hafwa, som annars jord förpantar eller säljer. J. 10:1. 4:8. M. 8:3.
Bro: then skola alle bygga. B. 25:8.
huru bred then wara skal. B. 25:2. 4:1.
om brist ther å finnes. B. 25:10.
om skada ther af sker. B. 25:7.13. M. 29:3.
om thens plicht, som ej kommer til brobyggnad: B. 25:11.
om bro går bort med flod, eller brinner. B. 25:14.15.
om några upbäfwer eller förderfwar bro. M. 21:9. B. 25:5.7.
Brofogde: tillser at swin ringas. B. 11:4.
bör lära, tå wäg eller bro är ogild. B. 25:15.

Broder: Sambroder är efter föräldraks död sin systers gifkoman, och näst honom halfbroder, bägge med faderfaders eller moderfaders råd. G. 1:3. Ä. 20:4.8.
Broders barn: äga tagelott wid arfskiftet, lika som broder. Ä. 12:5.
Brott: hemfridsbrott. M. 20:10.
fridsbrott. M. 18:2. 21:7.
fängelsebrott. M. 19:1. 18:9. 25:1.
sabbatsbrott. M. 3:7.
edsbresbrott. M. 23:1.
swåger awsbrott. M. 59:8.9.
förbudsbrott. U. 1:9. 8:7.8.
om beswär i brottmål. se Beswär.
Brottmål: med them får i almänhet Lagmansrätt sig icke befatta. R. 3:4.
uti them behöfwes ej stemning R. 11:10.
wid then domstol the begynnas, böra the fullföljas. R. 10:13.
om theras underställande. se Underställande.
theruti får icke wädjas. R. 25:5.
utan allenast beswär andragas. U. 9:4. R. 27:8.
får ej annorledes dragas under Konungen, än efter R. 30:19.
theruti får icke wrångoed fordras. R. 14:10. 17:30.
se Missgierningar. Sak.
Bruk: hwad som stadgas om watnwerk i G. 10:2.3. kan ock lämpas til bruk. U. 5:7.
på theras skogar får ingen til kolning fälla stamwerksträn, eller sådana ämnen. B. 10:9.
med theras wärderingar förfares, som särskilt stadgadt är. U. 6:5.
thermed skal lagfaras wid Häradsrätten. R. 10:17.
se Watnwerk.
Brunn: om then ej är hölgd, och får annar död ther i. M. 29:3.
Bryllingar: theras arfsrätt. Ä. 3:8.
Bröllops kostnad: om gäld härrörande therifrån. G. 11:3.
som föräldrar gifwit sina barn, beräknas ej wid arfskiftet. Ä. 12:10.
Bröstarf: Ä. 1:1. 2:1.2.
Budkasla: skal gå byar emellan, når skogseld timar, och om budkasla nederlägges. B. 15:4.
Burbref. se Bref.
Burskap: huru thet winnes. H. 3:1.
huru upsäges. H. 3:5.
förwerkas. H. 5:4.
se Borgare.
By: af nyo huru byggas. B. 1:1. 2:1.
om ödesby. B. 3:1:3. J. 12:6. 16:9.
bys oskifta ägor huru the måge nyttjas. B. 10:1.
om ägoskilnad byar emellan. J. 12:3. R. 10:14.16.
om bolby. B. 19:1.
om afgärda by. B. 19:2.
by, som i rätta solskifte lagd är, må ej rifwas utan jordägare åsämjas. B. 1:4. 14:
Bygnad: hwad för try åhrs bygnad räknas. B. 27:3. 2:1.
huru på landet byggas skal til enskildta hus. B. 2:1.

huru

huru i staden. B. 29:1, R. 10:20.
icke bygga eller flytta annan til mehn. B. 2:2, 5.
om Kyrkiobygnad. B. 26:1.
prestegårds bygnad. B. 26:2.
tings bygning. B. 26:4.
om bygnad å gästgifwaregård. B. 28:2.
om i bygnad brister för bondan. B. 27:5.
om annars bygnad rifwes med wäld. M. 20:12. 43:5. B. 5:8. 9:5.
Bysättning: huru bewiljas. U. 8:1. 2. 3. 4. 3:5.
thes skyldighet som bysättning fått. U. 8:3.
oskiälig. U. 8:2. 9.
har gäldenär ej at betala med, tå må han bysättas. U. 5:10.
H. 16:2. 3. 4.
Iöfter man, som är wällande til skogseld, må i förwar tagas.
B. 15:3. 5. S. 1:2.
ej then som gods i riket äger, eller gitter sätta pant eller borgen. U. 8:2.
grepen i swår missgierning. S. 1:2.
förbud at resa utur staden må för bysättning ej räknas. U. 8:10. 1:9.
se Qwarstad.
Byta: må landtman wahra i wahra. H. 6:3. B. 8:4.
men ej fremmande. H. 7:4. 5:3. se Skifte.
Bät: skal gästgifware hålla. B. 28:4.
båtaled är åtta alnar. B. 20:3.
then må ej stängas. B. 17:4.
om båt tages utan lån. M. 43:3. B. 28:9. J. 18:1.
Båtsman: om han slår eller missförmar sin rotebonda. M. 15:8.
bör komma til skogseld. B. 15:4.
Bärande Trä. se Trä.
Bärgadt gods: om thet stiäls. M. 42:2, 5.
om thet röfwas. M. 21:4. 5. 42:5.
Bödel. se Skarprättare.
Bönor: then som stiäl. M. 40:5. 20:10.
Börd: hwilken thertil rätt äger. J. 6: Kl. 3:12.
huru bördas må. J. 5:
i then äger rum wid skifte. J. 5:2. 3:2.
Bruwida wid skattejord; se Skattehemman.
i jäf giöres emot bördelösen. J. 5:3.
Bör gäller aldrig klander utan penningar. J. 5:8.
rde penningar insättas til fulla köpeskillingen i thet mynt, som
köpebrefwet står. J. 5:1.
depenningar få ej sättas i qwarstad. J. 5:10.
få af köparen lyftas. J. 5:11. 11:1. Kl. 17:3.
dag wid börd. J. 5:12.
bköpt jords wärde kan bortgifwas. J. 8:1. G. 16:1. Kl. 17:3.
tacht tagas inom laga tid. J. 6:4.
deman har förmonsrätt fram för widerboende. J. 7:1. 2.
Bördeman underskrifwer köp utan förbehåll af sin börd. J. 5:9.
Bördemans förfång får icke köp förwandlas i skifte. J. 5:5.
ens richtighet må med ed besannas. J. 5:6, 1:2.

bördeman muter til godo upbud, som för kiöparen skedde åro. J. 5:1.
bördkiöpt jord kan bördas. J. 5:3.
om jäf giöres emot bördelösen. J. 5:11. 11:1.
om bördkiöpt jord testamenteras. Æ. 17:3.
bördetwist i staden dömes af Rådh-stufwurätt. R. 6:3.
når bördeman kan lösa vantsatt jord. J. 9:7. 9.
Böfta: om then saddad lägges i olåst rum. M. 29:6
afstryckes vrdsfwad, eller lägges wärdslöst, och sker skada therof. M. 28:1.
Böter: the åga minna rätt. H. 17:16.
som Konungens Befalningshafwande pålägger, åro thes ensak. U. 10:2.
domares böter för orätt dom, gå til trettiondestes. R. 1:12.
emot ålagda böter får ej wädjas. R. 25:3. se Wad.
alle böter räknas i silfwermynt. R. 32:1.
böter i Rätteg. Balk. åro Rättens ensak. R. 32:2.
om böters förwandlande i watn och bröd. S. 5:4. se Straff.
huru then straffas, som i twistemål ej mächtar betala wite, eller böter. U. 10:1. S. 5:
huru böter räknas och fördelas skola. R. 32:
bötes ländg skal wid Tingets slut tilstädias Kronofogden, at them utsöka. R. 2:8.

C.

Calumniae-ed. se Wrångoed.
Capital. se Huswudstol.
Capitel, i stället för Consistorium Ecclesiasticum. G. 4:4. 13:6.
Caution. se Borgen.
Cautionist. se Löftesman.
Cæßio bonorum. se Gäldenär. Afstående af gods sitt.
Commißionaire. se Syssloman.
Communication: Hofrätten kan uti utmätningsmål under tiden genast gifwa utslag; men om beswär pröfwas böra communiceras, bör thet högst ske twå gånger. U. 9:2. 2:1.2.
beswäranden skal i Hofrätten sielf uttaga communicationen och tilställa sin wederdeloman. R. 27:8.
Comparitions termin. se Tid.
Compromiß. se Bode mån. Twist.
Concepist. se Skrifter.
Concursus Creditorum. se Borgenär.
Conference. se Förhör.
Confirmations dom: på förr andragna skäl. R. 24:4.
Contract. se Afhandling.
Contumacie dom. se Döma. Tresko dom.
Copia, se Afskrifter.
Creditor. se Borgenär.
Crimen falsi. se Bedrägeri. Fals.
Criminalia. se Brott. Mißgierningar. Sak.

D.

Dagswerke: huru thet i brottmål räknas. S. 5:1. H. 16:3.
wid allmän bygnad. B. 26:6.
Damlucka. se Qwärn.
Dana arf. Ä. 15:1.
Debitor. se Gäldenär.
Dela. se Arf. Böter.
Delachtighet, i mißgierningar. M. 61:
åro flere delachtige i twi emålet. R. 10:7. 16:3. 11:3.
Delator. se Beskyllning. Rychte.
Delinquent. se Mißgierningsman.
Deposition: nedsättning af thet som dömdt är. R. 26:
se Borgen. Lysta. Utmätning.
Depositum: H. 12:10. se Inlagsså.
Diken: huru the läggas skola. B. 4:2.
afdops och flod diken. B. 6:2.
huru mycket årligen dikas skal. B. 6:2.3.
huru för ogildt dike bötes. B. 27:4.
anses ibland boskaps skäl. J. 12:3.
Dilation. se Upskof.
Dur. se Skadedjur. Willdjur.
Diurfång: theruti samt uti fogelfiutnings twister får man icke
wädja, utan måste sig beswära. R. 25:5.
Diurgård, Konungs: åwerkan ther i. B. 10:5.
om bärande två ther bygges. B. 13:2.
Documenter. se Bewis. Skrifter.
Dom och Utslag: bör fällas på skäl och lag. R. 24:3.
på landssed, ther skrifwen lag ej fins. R. 1:11.
tiden bör theruti utsättas, när något skal utgifwas til then som
wunnit. U. 3:1. 1:3.
mörk, går tilbaka til domarens förklaring. U. 3:2. R. 24:10. 11 30:2.
utmätes, fastän öfwerklagad, emot borgen. U. 3:4.5. 9:1.
i återwinningsmål går til utmätning. R. 12:3.4.
bör i jorda twister afsägas ther synt blifwit. R. 24:8. J. 14:1.
när ej fullgöras kan. R. 12:4. 26:4.
upläses för mißgierningsman i fängelse; och för menigheten på
rätteplatsen. S. 3:1.3. R. 24:12.
qwäljes. R. 28:2. U. 9:4.
ohemult öfwerklagas. U. 9:4. R. 27:8.
som laga kraft wunnit, kan allenast af Konungen åter brytas. R. 31:1.
kan på nya skäl ändras af samma domare, som förr dömt. R. 31:3.
skal offentligen afsägas. R. 24:5.9.
huru then bör författas. R. 24:3.7.9.
inom hwad tid then lösas bör. R. 24:7.
se Utslag.
Domare: må ej tilembete träda, förr än han giordt ed. R. 1:7. 25:21.
får ej sätta annan i sitt ställe. R. 1:9.10.
får ej befatta sig med utmätning. U. 1:2.
får ej wara för nära beslächtad eller beswägrad. R. 1:6. 13:1.
får sjelf efterfråga jäf emot witnen. R. 17:13.

bör snarare fria än fälla. R. 17:20. 23:3.4.
lemnar sak som mörk och grof är, til framtiden. R. 17:32.
skal underwisa parten antingen han wädja eller sig beswära skal. R. 25:18.
kan på nya stäl ändra sin förra dom. R. 31:3.
om han fäller orättan dom. R. 1:12. 30:20. U. 9:5.
om han försummar rättegångs tima. R. 9:
när han jäfwas må. R. 13.
om han åberopas til witne. R. 17:12.
om han dräpes, hötes, slås, eller honom gifwes smädeliga ord. M. 18:8
om misstrimas. R. 14:7.
Dombok: åger witsord om jordafång. J. 4:10.
ther i skola syner i jordatwist införas. R. 2:6.
skal af Häradshöfding til Hofrätten insändas. R. 2:6.
af Lagman. R. 3:5.
om Kämnersrätts dombok. R. 5:2. 2:6.
om Råd ufwurätts. R. 6:6.
Dombrott: huru therföre bötes. R. 28:
Domför: när och huru hwarje Rätt är domför. R. 23:1. 25:21.
Domstol: å landet, och i staden. R. 1:
om laga domstol i hwarje mål. R. 10:
i bördelöses twister. J. 5:11.
i husesyns twister B. 27:8.9.
i arfs twister. R. 10:2.3. 6:5. 8:2.
i förmynderskaps twister. R. 6:5. 8:2. 10:4.
ej må någon sak utan i rättan domstol uptagas, åntå at parterne sig om annan förena. R. 10:11. U. 4:15.
Domwilla: hwaruti består och huru theröfwer klagas må. R. 25:21.22. R. 8:2.
Drotning: om emot henne begås wåldsgierning, crimen lesæ Majestatis. M. 4:1. R. 25:5.
om några lasteliga talar eller skrifwer. M. 5:1. R. 25:5.
Drucken: om sig med någon fäster. G. 4:7.
kommer i kyrkian. M. 3:4.
går til Herrans Hel. Nattward. M. 3:5.
Dråp: å föräldrar. M. 14:1. R. 25:5.
å husbonda, eller förman. M. 15:1.5.
af öfwermaga. M. 31:1.
af afwita. M. 32:
å öfwermaga, badande, sofwande. M. 12:2
dråp med wilja. M. 24:1.
i brådom skilnad. M. 24:10.
om dråp sker med wåda, förbryter ej then skyldige sin arfsrätt. M. 6:4.6.
af wållande, utan upsåt at dråpa. M. 28:
af olycko, utan wållande. M. 29:
dulgadråp. M. 27:
å Domare, eller Embetsman. M. 18:8.
å hafwande qwinno. M. 22:7. 29:5.
hinder man annan at dråpa, eller låter man lega sig at dråpa. M. 24:2.3.

m dråp i edsöre. M. 23:1.
åpare: stal genast gripas. S. 1:2.
n han dråpes, tå man honom fånga wil. M. 25:1.2.
n han rymmer. M. 26:1.2.3.
rlifer målsäganden. M. 26:3.
i Swensk giör dråp utrikes, hwar han dömas skal. R. 10:22.
el. se Enwig.
lgadråp. M. 27:
mbe: om hon lägras. M. 53:4. 22:1.
d: som finnes, huru med thes begrafning förhållas må. M. 13:3.
R. 17:27:
r synas når osäkert är, om han dödt af sot eller någons handa-
ärd. M. 28:6.
das: bör kreatur, som fått wana at skada menniskior. M. 33:3.
dsfänge: bör til döden christeligen beredas. S. 3:4.
: med dryckes styrckas, men icke öfwerlastas. S. 3:2.
i i fängelset dör. S. 2:
dsstraff: thertil utsättes wiß dag. S. 3:1. R. 24:12.
: icke upskiutas utan twingande orsaker. S. 3:4.6.
lja: tiufnad. M. 41:3. 49:1.
ligierningsman. M. 61:4.
er thes gierning. M. 61:3. S. 1:1.
ljes något wid arfskifte. Æ. 9:7. M. 42:1.5. R. 17:19.
d gäldenärs afwikande. H. 16:6. 12:9. Æ. 9:1.
ma: må Rätten i saken, tå swaranden blifwer ute, och huru
ermed förfares. R. 12:3.4.5. se Trefodom.
s: säd säges sättas i dös, och hö i stack. B. 5:6.

E.

Domares. R. 1:7.
nes ed. R. 17:16.
ångoed. R. 14:9.
rjemåls ed. R. 17:29.30.31. M. 33:1. 49:2.
remot får man ej wädja. R. 25:5.
Lagmansrätt fäller någon til ed. R. 17:31.
d ed kan man swara, och ej kära. R. 17:34.
oitnes ed kan med ed fyllas. Æ. 5:1.
igges kiöpare, säljare och börderman, om afhandlingens richtig-
t. J. 5:6.7.
någor annars få intagit. B. 9:2.
man ej wet huru elden kommit lös, wite tå med sielf si s wä-
d. B. 24:2.
frågan om inlagsfä. H. 12:3
gäldenär rymt, pålägges eden hans hustru, myndiga barn och
nstehion, samt honom wid hemkomsten. H. 16:6.
okynnes få eller hund. M. 33:1.
misträncke giör sig med ed urkliufwa. M. 48:3. 49:2.
som låter ransaka efter tiufwegods och intet finner, skal med ed
isa at han sitt miss. M. 52:2.
lägersmål. M. 55:1.

edsworne betiente mätte i utmätningsmål brukas. U. 1:7.
med ed bewise gäldenär, at han ej äger penningar, gull eller silfwer. U. 5:1.
gifwen är så god som gången, men ej i swära brottmål. R. 17:17.
et wittne binder swaranden til ed. R. 17:29.
biuder en then andra eden. R. 17:34.
then sitt genom pröfd eller eld mist, kan med ed bestyrcka quantum och wärdet theraf. R. 17:35.
fattigdoms eden wid Revisions sökande. R. 30:6.
ed skal göras, när någon på nya ställ wil hafwa afdömd sak åter uptagen. R. 31:3.
Eder. se Swordom.
Edsöre. M. 18:1.
hwad the förwerkadt, som edsöre bryta. M. 23:
Ek. se Trä.
Eld: om uptändes ute på marken. B. 15:3.
får ej bäras i uthus. B. 24:1.
falska eldar til siöfarandes förledande. M. 21:2.
elds sättande på främmandt farty. M. 21:4.
Embete: om thet missbrukas til annars förfång, af then, som å Konungens wägnar talar. R. 29:3. M. 55:2.
Embetsman: om han tager förläning af frammande Herrskap. M. 4 6.
om han öfwerfalles. M. 18:8.
om han förleder almogen til sammanskott, eller tager sådant emot. M. 44:2.
om Konungens Embetsmän missförmås, ther ej domstol är. R. 10:25.
om Embetsman giör wäld och orätt. M. 4 9.
hwarest han för embetes fel bör sökas. R. 10:26.27.
får ej förskingra sina embetes handlingar. R. 2:7.
Enka, Enkling: bör afwitra sina barn. G. 12:1.
som i sina föräldrars hus ännu är. G. 6:2.
niuter morgongåfwo. G. 9:2.
må ej gå i annat gifte, förr än han halft åhr enkling, och hon ett åhr enka warit. G. 12: 3.
enka rådе sig, och gods sitt sielf. Æ. 19:3.
kan med sitt gods gå i borgen. H. 10:13.
kan bysättas för egen gäld. U. 8:5.
om hon tränger at skilja sin lott ifrån mannens. R. 10:2.
Enskes böter: Rättens, huru the delas. R. 32:2.3.
Konungs. se Konung.
jordägandens. J. 10:7. B. 24:1.
målsägandens. H. 9:11. M. 26:3.27:1.3::1.33:1.34:1.35:3.4.39:3.
legohions. H. 14:11.
fattigas. G. 3:5.7. H. 9:6. R. 1:12. 9:1.2.3.4.5. 17:18.19 27. 29:1.
Enwig: therom är särskilt stadgadt. M. 24:11.
emellan Frälsemän och theras wederlikar, therom ransakas af Domaren i orten, och dömes i Hofrätten. R. 8:2.
Enwälds Regering: om några föker then införa. M. 4:8.
Execution. se Utmätning.
Executor. se Befalningshafwande, Konungens.
Executions betiente. se Betiente.

Exceptioner. se Invändningar.
Expenser. se Omkostnad.
Extraordinarie Ting. se Ting. Urtima Ting.

F.

Faddergåfwa: thes förmon. H. 17:2.
Fader: är sin dotters giftoman. G. 1:2.
är sina barns rätte förmyndare. Ä. 20:1.
se Giftoman.
Faderfader. Faderbroder. se Giftoman.
Fallande fot: är orsak til fäjningar skilnad. G. 4:2. 13:8.
Fallißement. se Bedrägeri.
Fals. Falska: förfalskar man gods. H. 1:9.
säljes thet, som har fel. H. 1:4.
eller thet man wet wara falskt. H. 1:9. 11.
om falsk pant. H. 10:5.
falskt mått och wigt. H. 8:2. M. 40:1.
förfalskas annars namn eller skrifter, eller Rättens dombok, eller Kronans räkenskaper. M. 8:2. 3. Ä. 4:2. 3.
se Bedrägeri.
Falsarius: som förfalskar mynt. M. 7:
then annars mans namn och skrifter, Rättens domböcker eller Kronans räkenskaper förfalskar. M. 8:
Fardag: efter landsrätt. J. 16:5. 5:12.
efter stadsrätt. J. 16:10.
förr fardag må ej få eller foder af bole föras. B. 27:10.
när jord dömes i bögd förr Thome dag. J. 5:12.
bör hiutas af panthafware. J. 9:9. 5:12. 16:5.
af landbo. J. 16:2. 4.
hyresman. J. 16:11.
then i staden, hwars hus i mät bortgår, sitter qwar til näste fardag, samt på landet 3 månader efter utmätning. Ä. 5:8. J. 16:15.
Farkost: om ther sker dråp eller slag. M. 20:1.
om stöld utur strandad farkost. M. 42:5.
olofligen brukas. M. 43:3.
sättes eld på strandadt eller til lands drifwit fartyg. M. 21:4.
Farled: får ej stängas. B. 17:4. 20:2.
se Fiskewatn.
Farsot och Pest: straff thes som therunder röfwar. M. 21:4.
Farwäg: til och ifrån by. B. 4:1.
farwägsrå kunna byamän sjelfwe lägga. J. 13:1.
njuter then i by, som för mindre ligger, som then för mera. B. 11. 4:1.
Fasta: fastebref utgifwes efter laga ständ. J. 4:1. 2.
stal i dombok införiwas. J. 4:2.
gifwes ej ut förr, än om klandret dömdt är. J. 5:8.
om fastebref förloras. J. 4:10.
om såld egendom ligger i flera härader. J. 4:1.
gifwes på köpt jord wid tridie uppbudet, ther Kung allenast en gång
om året hålles. J. 4:1.

i fastebref stal nämnas tomtens längd och bredd i staden. J. 4:2.
Fatalier. se Tid.
Fattige: hwad the niuta i sierbhus. H. 17:4.
ensaks böter: se Ensak.
böra utan betalning hielpas för Rätta. R. 15:9. 30:7.
få the mutor, som domaren förwerkat. R. 1:12.
obefogade wadepenningar. R. 25:5.
måge ej förestå förmynderskap. Ä. 20:8. 21:1.
Fattigdom: gäldenärs, pröfwe Domaren, huru then tilkommen är. H. 16:2.
om then, som för fattigdom ej mächtar betala revisions penningar. R. 30:6.
almänt kunnig hindrar intekning. H. 17:12.
eds aflaggande. R. 30:6.
Fattighus: thes rätt hos föreständare. H. 17:8.
Fattigstufwa: bör byggas af soknen. B. 26:1.
om ther, eller i fattigbösso stiäles. M. 46:4.
Fel wid rättegången. se Domwilla. Nullitet. Rättegång.
Feltskär. se Läkare.
Fenster: eller glugg inät annars tomt. J. 7:5.
kallas igenom. M. 28:1.
Fiende: om ofördänckt faller i landet in. M. 6:4.
om fiöld tå fiende tränger. M. 42:2.
rödwande therwid. M. 21:5.
undanfrälst gods. H. 12:10.
Finger: om thet afhugges. M. 34:2.
Fiscal. se Ombudsman.
Fiskewatn: huru bys fiskewatn nyttjas. B. 17:18. R. 10:28.
om almänna fiskerier. B. 18:
bys almänna fiske. B. 17:1.
enskilt. B. 17:3.
om fiskewatn å almänning. B. 18:3.
farled må ej stängas. B. 17:4. 20:2.
fiskeryg, om the, eller ther utur stiäles. M. 43:2.
fiskewatn äger hwar efter rägång och bolstad sin. J. 12:4.
fiskewerk i forsar och strömar huru byggas må. B. 17:2.
fiskeredskap om sönderhugges. M. 20:13.
om stiäles eller något ther utur. M. 43:2.
fiskewerk niute then förmon och fribet som them förund är. B. 20:3.
Floddike. se Diken.
Flotholma: äge han, som wid land sitt then fäster. J. 12:4.
Flota. se Bro.
Flycht. Rymma: om landbo rymmer innan stemnotid. J. 16:7.
fästeman ifrån fästeqwinno. G. 3:2.
tienstehion. H. 14:6.
then af landet rymmer för grof missgierning. Ä. 7:2.
om gäldenär rymmer för gäld. H. 16:5. U. 8:14.
then för flycht misstänckt är kan bysättas. U. 8:1.
om dråpare rymmer. M. 26:
Flytta: flytter någor aldeles utländes. Ä. 15:7.
flytter borgare eller ofrälseman ifrån staden å landet. G. 10:6. H. 3:5.
wil man flytta å bys oskifta mark. B. 2:5. 3:1. 10:4. när

år landbo flytta skal. J. 16:5. B. 27:10.
e Fardag. Landbo.
väggfast får ej flyttas ifrån boet. B. 27:10.
domstol i flyttningstwister. R. 6:1. 10:5. 25:13.
oder: thet må ej förr fardag af bole föras. B. 27:10.
om thet stjäles. M. 43:1.
beräknas wid brandskod. B. 24:4.
ogde, se Kronofogde.
ogel: om stjäles utur jagtredskap. M. 43:2.
olk: om brinner inne genom någons förwållande. B. 24:1. se Mansbot.
krigsfolk, om upbådas. M. 6:4.
fordra. Fordran: om then gäld fordras, som man wet gulden wara. H. 9:11.
om gäld ej fordras inom tiugu år. H. 9:12.
ej må oskridig fordran uppehållas för thet skridiga. U. 2:5.
se Gäld.
Forman: om af thess wållande wägfarande uppehålles. B. 28:1.7.
om han stjäl ifrån wägfarande. B. 28:12.
stjäl thet honom gifwit är at förwara. M. 42:3.
se Båstgifware.
Forum, se Domstol.
Foster: thess arfsrätt. Ä. 5:1. 2.
straff för thess förgifwande. M. 16:3. 4. 6:1.
Fot: huru för thes afhugg eller sårande bötes. M. 34:2.
Fracht: thes förmon. H. 17:5.
Fremmande, se Utländsk.
Frid: om kyrkio- och rättegångs-frid. M. 18:
om qwinnofrid. M. 22:
om almän landsfrid, och wägafrid. M. 21:
om hemfrid. M. 20:
marknadsfrid. H. 7:6.
fridlyses någon del af almänning. B. 16:3. 13:1.4.
Fridlös. H. 16:6. M. 26:1.
Frihet: njuter bonde på ödeshemman. J. 16:9.
Friskilling: gifwes wid fasta i stahen. J. 4:2.
Frucht se Trägärd.
Frälseman: om hans giftorätt. G. 10:2.
huru hans barn ärfwa. Ä. 2:1.
må hålla huseqyn med sin bonda. B. 27:8.9.
theremot tillåtes wädjande. R. 25:1. 12:7. B. 27:9. J. 14:3.
thes rätt wid öwerkan af thes jord. B. 13:1. 14:2.
om frälseman hugger eller skadar bärande trä i oskifta bya ägor eller å almänning. B. 13:1.
swedjar fritt på egna ägor. B. 14:4.
får brandskod, om han gifwer för sitt hemman. B. 24:5.
om gästgifweri anlägges på thes ägor. B. 28:1.2. se Säteri.
frälseskatte, som utom bord säljes, skal hembiudas frälsemannen. J. 4:5.
om hans rätt för fordran hos upbördsman sin. H. 17:8.
frälsemans twister om arf, förmynderskap, boskillnad, el. slagsmål, dömes af Hofrätten. R. 8:2.

Fullmacht: huru then bör ställas. R. 15:7.
om utan fullmacht någon säljer, byter eller förpantar annars jord. J. 10:1.
skal äfwen ombudsman hafwa. H. 18:1.2.
se Bref.
Fullmächtig: hwilken ther til brukas må. R. 15:2.7.
skal redeliga drifwa saken. R. 15:10.
om han förfummar hufwudmannens rätt. R. 15:13.
om han brukar falskhet. R. 15:14.
tillåtes i brottmål efter domarens beprösvande. R. 15:1.
om han förleder til rättegång, eller drifwer orättfärdig sak. R. 15:14. 30:16.
om thes åstånde til witne. R. 17:7.
skal skrifwa sitt namn under skrifter. R. 15:10. 30:10.
plichtar för rättegångs missbruk. R. 29:2.
för hustru swarar mannen. G. 9:1.
se Ombudsman. Sysloman.
Fullsär. M. 37:1.
Fyllnadsed. se Ed.
Fynd, och hittegods. M. 48:
Fyringar: om the ej uppehållas. M. 21:2.
Fäne. se Afwita.
Fäng: hwad laga fång är. K. 1:1.
Fängawaktare: om han tillåter lindring i straffet. S. 5:6.
om han släpper fånga ut. M. 19:3.
Fänge: om han släppes med wilja, eller tages ut med wåld. M. 19:1.
om han släppes af wachtarl. M 19:3.
är fänge hårdnackad, och will ej bereda sig til döden. S. 3:4.
om han dör i fängelse. S. 2:1. se Begrafning.
om han är stuk, eller qwinna hafwande. S. 3:6.
om underhåll för fänge, så ock hächtad qwinnos barn. S. 1:3.4. U. 10:1. H. 16:3.
Få: om thet finnes i annars åker eller äng. B. 9:1.6.
twistas om thet lagliga intagit är. B. 9:2. M. 48:3.
borttages få, som intagit war. B. 9:4. M. 20:14.
släppes med wilja i annars åker eller äng. B. 9:6.
giör oskynnes få skada. B. 9:8.
få må ej wallas å annars mark. B. 11:1.
slår man annars få, at thet dör. B. 22:1.
sargar man thet med wilja. B. 22:1.2.
dräpes thet med wåda. B. 22:3.
om then som tager lön, at läka eller åderlåta få. B. 22:4.
om få har smittosam siuka. B. 22:5.
dräper få annars få. B 22:7.
får skada af annars ogilda bro. B. 25:13.
om oskynnes få sargar eller döddar någon menniskia. M. 33:1. B. 22:8.
om utlegdt få dör af sot. B. 12:2.
om få hittas. M. 48:3.
om thet stiälls ute å marken. M. 43:1.
dödt få bör tienstehjon nedgräfwa, och hud afdraga. B. 22:5.
för boskap til afbränd gårds behof, som bonde mist, betalas brand-stod. B. 24:4. Säbus-

Fåbus: skal bonde bygga. B. 2:1.
räknas för try åhrs bygnad. B. 27:3.
Fängelse. Fängsla: om fängelse brytes. M. 19:1.
fängslas skola grofwe mißgierningsmän. S. 1:2.
then som någon häfta låter, är skyldig honom föda. S. 1:3.
huru fängelse wid watn och bröd räknas. S. 5:4.
huru thet räknas utan watn och bröd. U. 10:1.
fängelse skal wara wid hwart tingställe. B. 26:4.
se Byssättning. Fänge.
Färja. Flota: om then nederlägges. B. 25:14.
Fästa. Fästning: huru ske skal. G. 3:1.2.
fäster annan än giftoman. G. 3:3.
fäster giftoman mö åt twänne. G. 3:4.
fäster man sig then förr fäst är. G. 3:5.6.
fäster man sig twänne. G. 3:5.
eller owetandes then förr fäst är. G. 3:6.
then man för skyldskap ej åchta må. G. 3:6.
om drucken eller förledd sig fäster. G. 4:7.
twungen thertill. G. 4:1.
bedragen. G. 4:6.
om begge wälla fästningaskilnad. G. 3:7.
häfdar fästeman sin fästeqwinno. G. 3:9.
gifwa hwär annan gåfwor, och enthera dör. G. 3:8.
häfdas qwinna under åchtenskapslöfte. G. 3:10.
intages i kyrkio. G. 3:10. 10:7.
rymmer man ifrån häfdad fästeqwinno. G. 3:11. 4:8.
hafwer fästehion smittosam siukdom. G. 4:2. 13:8.
om fästehion begått lägersmål. G. 4:3. 13:7.
wilja fästehion skiljas. G. 4:4. 13:6.
kommer hat them emellan. G. 4:5. 14:1.2.
reser man ifrån fästeqwinno. G. 4:8. 3:11. 13:4.
är qwinna före fästning lägrad, och warder efter wigslen therom öfwertygad. G. 13:7. 4:3. M. 54:4.
fästehion böra ej före wigslen flytta samman. G. 12:3.
fäster man sig skrifteliga. G. 3:2.
om lägersmål i fästom. M. 5:4.
om häfdad fästeqwinna lägras af gift man. M. 56:2.
om then fäste gör enfalt hor. M. 55:2. 9:2.
om fästeqwinna wäldföres. M. 22:3.
hwär twist i fästning dömas skal. R. 10:8.
Fästningar, Rikzens: om förrådas. M. 4:1.
Fästningaring: uttages af bo oskifto. G. 17:1.
Föda. se Underhåll.
Förachta: af gudstjensten. M. 3:3.4.5.
emot husbönder och förmän. M. 15:3.4.7.8.
Förargelse. se Oljud.
Förbud: at resa från orten. U. 8:10.11.
under förbud at säljas eller stingras, kan gods sättas. U. 8:6.
förbudsbrott. U. 1:9. 8:7.8.
Förbättring: å arfwejord må ej bortgifwas. U. 17:1. J. 8:1.
then skal hördomen betala til köparen. J. 5:11.

Förbön: målsägandens gäller intet i dråpmål med wilja. M. 24:1.
Fördel: then efterlefwande makans. G. 17:1.
tages först ut wid arfskifte. Ä. 12:3.
Förening se Förlikning.
Förfall: hwilka åro laga förfall. R. 12:1.
them bör frånwarande arfwinge wisa. Ä. 15:4.5.6.
om Domare hafwer förfall. R. 1:10.
tå någonthera parten utebliswer, när wädjadt är. R. 27:1.
Förgift: om något thermed förgiöres. M. 17:1.
förgiftas något, eller tilredes förgift, at skada giöra. M. 17:2.3.
om kona fördrifwer foster. M. 16:3. 4. 6.
förgift må ej säljas, utan til trowärdig. M. 17:4.
Förgiörning: förgiör någon sig sielf. M. 13:1.
har han sökt at förgiöra sig. M. 13:4.
förgiör kona sitt foster. M. 16:3.
förgiör någon annan med förgift. M. 17:1.
Förhör, munteligt: tillätes parterna, och huru then böter, som ej kommer, tå han ther om tilsäges, samt at thet som tå upskrifwes bör för parterna uplästs. R. 14:2.6.
Förklara. Förklaring: hos Konungens Befalningshafwande. U. 2:1.
i Hofrätten. U. 3:2. 9:2. R. 16:2. 17:8. 30:2.
Domaren må förklara dom sin. U. 3:2. R. 24:10.11. 30:1.
parten wägras ej sin ord och mening förklara. R. 14:6.
Förköp: eller inblandande i annars handel. H. 1:6.
Förlag: thes förmon. H. 17:7.
förlagstwister afgiöras efter särskilta stadgar. R. 10:17.
förlagsman för handtwerkare på landet, huruwida får hålla bod i staden. H. 4:3.
Förlikning: äger samma rätt som förskrifning. U. 4:14. R. 20:2.
skal kungiöras Rätten, om then sker sedan stemdt är. R. 20:1. R. 30:15.17. U. 4:14.
om then bliswer stridig. R. 20:5.
gäller ej uti dråpmål med wilja. M. 24:1.
ej til förminskning af Kronans eller tridie mans rätt. R. 20:3. 15:7. J. 4:9.
ej i brottmål i allmänhet, huru målsäganden kan förlikas om skadestånd och del uti böter. R. 20:4. G. 4:6. S. 1:1. M. 26:3. 35:6.
i wist fall kan dråpare, genom förlikning med målsäganden, få, efter högre bepröswande, behålla lifwet. M. 26:3.
förlikas parterne, innan saken kommer til Konungen. R. 30:15.
Förläning: hälften theraf går til gälds betalning. U. 7:2.
om then som tager förläning af fremmande Herrskap. M. 4:6.
Förlöpa. se Öfwergifwa.
Förman: om han dräpes. M. 15:5.
slås, eller ogwädas, hötes eller wanwördas. M. 15:6. 7. 34:35. M. 60:6. U. 1:7.
Förmyndare: hwilken wara bör. Ä. 20:1.2.3. R. 6:5. 10:4.
om then, som under förmyndare stå bör. Ä. 19:
hwilken ej kan wara förmyndare. Ä. 20:8.
om ursäkt therifrån. Ä. 21:1.
förmyndares plicht. Ä. 22:23. theras

theras förordnande. A. 20:3.4.5.6. R. 6:5. 8:2.
för gifta redo och räkning. A. 23:
om han nödgas sälja the omyndigas fasta gods. J. 4:8. A. 22:3.4.
om han lägrar må, som under hans wärja är. M. 53:6.
om han stäl med then omyndiga. M. 41:2. 24:2. 61:1.
förmyndarekamaren hafwe wård om omyndigas arf och bästa. R. 6:5.
hwar förmyndare tiltalas skal. R. 10:4. 6:5. 18:1.8.9.
förnekande: emot fulla bewis gäller intet. R. 17:37.
förord, för ächtenskapet: skola inteknas. G. 8:1. A. 17:1.
om the giföras utländes. G. 8:2.3.
förordningar: skola wid Tingens förjan upläsas. R. 2:3.
förråderi: huru thet straffas. M. 4: 6:
therom dömer Hofrätten. R. 8:2.
förskrifning: ställd til innehafwaren, huru then utmätes. U. 4:4. R. 10:1.
om then försalkas, eller söndereifwes. M. 8:3. U. 4:2.3. 9:1.
klar och oskriftig bör utmätning ske. U. 4:1.2.
om then öfwerlätes til annan. U. 4:5.11. J. 9:6.
om någor nekar sin förskrifning eller hand. se Hand.
försmåda. se Smälek.
förste Domstól. R. 27:4. 25:13.14.
förstreckningar: i penningar eller wahror. H. 9:
uppå jord. H. 9:9. J. 9:7.
se Lån.
försät: thens straff, som sitter i försät för annan. M. 21:6.
förtiga: then som genom förtigande swikeligen bedrager. H. 12: 9.10. H. 11:2. 10:6.
eller eljest skadar. M. 41:3.
förträde: borgenärers för hwarandra. H. 17:
förwitelse: emot legohion för befattning med stelfödt kreatur. B. 22:5.
emot qwinna som wäldtagen blifwit. M. 22:1.
föräldrar: äro giftomän. G. 1:2. 6:1.2.
theras samtycke bör tagas til giftermål. G. 6:1.
huru the ärfwa sina barn. A. 3:1.
om the gå i annat gifte. G. 12:1.
om the gifwit åt sina barn något förut. A. 12:9.10. G. 16:1.
böra aga sina barn för swordom. M. 3:2. A. 22:2.
om the dräpa barn, eller af them dräpas. M. 14:1. 30:1. G. 2:9.
om the oqwädas af sina barn. M. 14:3: A. 23:6.
af them måge barn ej söka böter eller skadestånd. G. 6:4.
äro sina barns förmyndare. A. 20:1. R.
se Barn. Förmyndare. Giftoman.

G.

galge: theri hänges tiuf, ehwad thet är man eller qwinna. M. 40:3. R. 25:5.
gammalt mynt, gull ec. M. 48:2.
gata: lägges af oskifto byar emellan. B. 1:1.
om ther någor öfwerfalles. M. 21:7.
gopar eller skriar någor på gata. M. 21:8. 18:2. H. 7:6.

Gift man eller qwinna: trolofwar sig med annan. M. 9:2. 55:2. G. 3:5.
låter wiga sig. M. 9:1. 56:1.
giör hor med ogift. M. 55:1. R. 17:29.30.
med then som fått år. M. 55:2. 9:2.
med annars maka. M. 56:1. 9:1.
med annars häfdade fästehion. M. 56:2.
som annan öfwergifwit, må efterlysas. G. 13:4. 3:11. 4:8.
Giftermål: friwilligt samtycke åger giftermålet fälla. G. 1:5. 4:1.7.
tillåtes ej förr än mannen fylt 21 år, och qwinnan 15 år. G. 1:6. A. 19:2.
är förbudit i ned och upstigande fyllstap. G. 2:1.
hurumwida i fyllstap å sidone. G. 2:2.
i ned och upstigande swägerlag, och i swägerlag å sidone. G. 2:4.5.
i andra swägerlaget. G. 2:6.
tillåtes ej emellan them, som med hwarannan hor gjort. G. 2:11. 13:2.
om giftermål emot föräldrars el. giftomans wilja. G. 6:1:1. R. 10:8.
tillåtes hustrun, när mannen 6 år warit borto. G. 13:6. 4:8. 5:3.
om theras giftermål, som haft lägersmål med hwar annan. G. 2:10. G. 3:9.10. 5:1. M. 53:5. 56:2. R. 10:9.
om giftermål hindras. G. 6:4. 7:3. R. 10:8. 15:4. H. 18:10.
om jäf ther emot. G. 7:3. H. 18:10.
när then, som åchtenskap med hor brutit, må gå i annat gifte. G. 13:2. 2:11.
om skilnad til säng och säte. G. 14:
om åchtenskapsskilnad. G. 13:14:
om qwinna häfdas under åchtenskaps löfte. G. 3:10. 2:10. 10:7.
obeqwäm til giftermål. G. 13:8. 4:2.6. R. 25:5.
Giftoman: hwilken år. G. 1:2.3.
twister ther om. G. 1:4. 6:4. R. 10:8.
bör wid fästning när wara. G. 3:1.
om han fäster mö åt twänne. G. 3:4.
bör tillsägas, innan giftermål fullbordas. G. 7:1.
kan å mös wägnar förord göra. G. 8:1. M. 17:1.
om han wägrar giftermål. G. 6:4. R. 10:8.
eller wigsel. G. 7:1.
Giftorätt: åga man och hustru efter wigslen. G. 10:1.
huru niutes efter landsrätt. G. 10:2.3. J. 2:
efter stadsrätt. G. 10:5.
huru then wid arfskifte uttages. M. 12:3.
niuter then som för hustru är genom dom förklarad. G. 10:7.
förwerkas genom dråp å maken. M. 6:3. M. 14:1.
genom hor. G. 13:1.7. M. 55: 56:
om mannen emot dom undandrager sig wigsel. G. 10:7. 3:9.10.
Giftoskemna: så länge then warar, må ej landbo upsägas. J. 16:2.3.15.
Gifter för diur: stola lysas. M. 29:4.
Gläda: räknas ibland stådedjur. B. 23:1.
Gode män: hafwer man skjutit saken under theras afgörande. U. 4:15. H. 18:4. R. 24:2.
se Räkning.
Gods: som man androm gnsförtror. H. 12: fast,

faſt, ſom ſäljes, huru upbiudas bör. J. 4:1.2.
huru bördas. J. 5:1.2.3.4. R. 6:3.
faſt, huru wärderas. U. 6:
må ej i mät gånga, ſå länge löbören åro at tilgå. U. 3:8.
ſe Jord. Hus. Wahror.
Boßar: ſå ej brukas til wallgång. B. 11:2.
Branne. ſe Nåda.
Bratial. ſe Förlåning.
Brind. ſe Gårdesgård. Led.
Bripa. ſe Binda.
Broßhandel: H. 4:1. 5:2.3.
må utländſk man drifwa. H. 5:2.
Brukwor: ſåſom til bergwerkens drift hörande, hafwa förſkiljt hem ſtol. R. 10:17. B. 20:3.
Bud: om thes heliga Ord, eller Sacramenten förſmådas. M. 1:1.
ſådane brott afdömas i Hofrätten. R. 8:2.
Budstienſt: gifwes förachт therafſ. M. 3:3.
för än then är ändad må man ej reſa. M. 3:8.
drager man knif eller ſwärd under gudstienſt. M. 18:3.
ſkuffar el. ſlöter annan, ſiſwar eller tröter under gudstienſt. M. 18:4.
går brucken til H. Nattward, eller elleſt oliud förorſakar. M. 3:4.5.
bör hållas innan Häradsting besynnes. R. 2:3.
innan Lagmansting. R. 3:2.
Bäfwa: huru jord, hus och tomt kan bortgifwas. J. 8: G. 16:1.
är laga fång, om laglige gifwit är. J. 1:1.
bör ſke friſteligen. J. 1:2.
afſlinge kan man efter Landsrätt gifwa til hwilken man wil. R. 17:4. J. 8:1.
efter ſtadsrätt. R. 17:5. J. 8:3.
i faſtigheter bör upbiudas. J. 4:2.
huruwida återkallas kan. J. 8:2.
får ej emottagas af frembmande Herſkap. M. 4:6.
icke ſåſom ſammanſkott af Kronans almoga och underſåtare. M. 44:2.
ej af Domare. R. 1:7.
om gäfwor, ſom ſäljebon hwar annan gifwa. G. 3:5.6.7.8. 4:6.
Bångſtig. ſe Wåg.
Bäckeri. ſe Smålek.
Bäld: höd mans hurn gälder. R. 10:1. 12:3. G. 11:2.4. R. 17:2. 10:2.
om gäld giord för äktenſkapet. G. 11:2.
i warande äktenſkap. G. 11:3.
är then tillkommen af enthetas wälgärde. G. 11:4.
gäld må mot gäld qwittas. U. 4:7 12.
warder twiſt om gäld, ſom flere hafwa giordt. R. 10:6. H. 10:11. G. 11:3.
ſkal gäldas för än arf eller teſtamente tages. R. 10:1. 9:6.
om then är okunnig, och wet ej ſedan arf fiftadt är. R. 10:3. R. 10:2. 11:8.
om ej kräfwes inom tiugu åhr. H. 9:18.
hwar höd mans arfwingar för gäld hans ſökas måge. R. 10:2.
kräfwer någor then gäld han mot gulden warit. H. 9:11. 10:6. 12:8. R. 4:2.

Gäldbunden egendom: ſkal af Domaren i qwarſtad ſättas. H. 16:1. 21. 10:1. R. 10:1.2
ſtälles af Befalningshafwanden under förbud at ſtingas. U. 7:3.
huru borgenären ther uti niuta rätt och företräde. H. 17:
Gäldenär: huru han må gods ſitt på en gång afſtå. H. 16: R. 6:2. R. 8:2. 10:1.2. 12:6. 25:3.4.
är fattigdom hans tillkommen af olycko. H. 16:2.
af ſlöseri H. 16:3. U. 5:10. G. 11:4.
om han rymmer. H. 16:5. U. 8:14.
häller ſig undan. U. 2:3. 5:1. 8:14.
når efter honom lysas må. U. 8:14.
kan bysättas. U. 8:1.2.5.
om han utan ſkäl bysatt är. U. 8:9.
gäldbunden får ej tagas til förmyndare. U. 20:8. 21:1.
ſom ſättes i häkte eller måſte afarbeta ſin ſkuld. H. 16:3. U. 8:13. S. 1:3.
om han är bedragare. H. 16:4. R. 6:2.
om flere underſkrifwit at betala, ſöke borgenär hwem han helſt wil. U. 4:12. R. 10:6.
huru gods hans må i qwarſtad ſättas. H. 16:6.
är han på lejd hemkommen. H. 16:6.
för ſkuldebref böe han ſökas, ther han bor. U. 3:8. 4:1.4. R. 10:1.
Gärdesgård: huru fängas ſkal. B. 5:3. 6:4. 27:4.
huru mycket hwart åhr. B. 6:4.
om then riſwes af ondſko. B. 5:8. 9:5. M. 20:12.
eller med wäld. M. 20:12. 40:5.
Hufwudwidathen anſes för ägoſtämd. J. 12:3.
Gärdſel: om thet ſäljes af oſkift mark. B. 10:1.
eller hugges på andras ägor. B. 10:5.7.
hugges på almänning. B. 16:1.
eller ſtjälas. M. 40:5.
Gäſt: hans gods må för hyra qwar hållas. J. 17:5. U. 8:11.
ſkiftes godt bort. U. 8:12.
kan utſägas, om ej hyran betales. J. 16:14.
förderfwat hus. J. 16:12.
föder laſtbart leſwerne. J. 16:14.
får ej öfwerfallas ther han gäſter. M. 20:1.
hwar gäſt ſökas må för koſt och huslego. R. 10:7.
Gäſtgifware: ſkola wara i ſtaderna, och wid landswägar. B. 28:1.
thes plicht emot wägfarande. B. 28:3.4.
må ej hälla ſkiuts för annan. B. 28:6.
om honom mehn tilfogas med häſtars utlegande, eller herbärge. B. 28:8.
hans ſtraff, ther han bedrager, eller ſtiäl af Gäſt. B. 28:12.
om han ſtiäl thet han emotkagit at föra eller förwara. M. 42:3.
om wäld och ſlagsmål emellan gäſt och honom, och wäldgäſtning. B. 28:9.10.
om gäſtgifwaregårds byggnad. B. 28:2.
ſe Wagn.
Gödſel: må ej landbo ifrån bole föra. B. 27:10.

H.

Halfſlächt: huru ärfwer med helſlächt. Å. 3:5.
Halfſyſkon: halfbroder är näſt helbroder, halfſyſters giftoman. G. 1:5.
når taga arf med helſyſkon. Å. 3:2.3.7.
Halm. ſe Foder.
Hamla och handtera: Å. 6:2. M. 22:7.
Hammar, Kronans: thermed bör ſkog märkas. B. 13:4.
Hammordningar! ther efter dömes brott, ſom begås i almänna fiſkehamnar. R. 10:28.
Hamrar och Bruk: lagfaras wid Härads-rättkerne. R. 10:17.
med theras wärdering förhälles efter ſärſkilta ſtadgar. U. 6:5.
Hand: om någon nekar ſin hand. U. 4:2. H. 11:2. 12:9.
om hand-afhuggés eller fingrar. M. 34:2.
Handawerkan: M. 39:2.
Handel: ſtapelſtäders och upſtäders. H. 2:
om groſ och krämare handel. H. 4:
bör ſke på torg och wid hamnar. H. 4:5. 7:3.
Hemmandes handel. H. 5:
ſtäderne, om twiſtas. R. 10:5.
e Köp.
Handſkrifter: Handlingar. Om the förfalſkas, eller förſtöras. M. 8:2.3. U. 4:2.3. Å. 9:1. R. 17:2. ſe Skrifter.
Handſtreckning: bör ſke innan faſtebref i ſtaden utgifwes. J. 4:2. 11:2.
Handwerkare: om han ſäljer eller förpantar thet honom til giering gifwes. H. 12:12.
Förfalſkar något. H. 1:9. M. 40:1.
Hitter annars märke å ſitt arbete. H. 1:11. 8:3. M. 49:3. 40:1.
Til han köpman waka. H. 3:4.
Ir hålla öpen bod. H. 4:2.3.
Ar förmonsrätt för arfwode, å thet gods han hafwer qwar. H. 17:3.
Helgedag. ſe Sabbat.
Hemköp: bör ſke når ſkattejord ſäljes utom börd. J. 4:5. R. 2:4.
Her åbygnad å annars hus i ſtaden ſäljes. J. 4:6.
Hus i ſtaden hembiudes nabo och widerboende. J. 7: 4:6. R. 6:3.
Hafstetrå på ſkattejord til Kronan. B. 10:3.
Himfrids brott: huru therföre bötes. M. 20:4.10.
Hinfölgd. Hemgift: huru gifwas må. G. 16:1.
Hiru och når then bör återbäras. G. 16:2.3. Å. 12:9.
Hes rätt och formon. H. 17:2.
Hingång: hwad är, och huru therföre bötes. M. 20:4.10.
Hinman: ſom uptages af öde. J. 16:9. 12:6. B. 3:1. 10:4.
Hiter brandſtod, ſå wida brandſtod gifwer. B. 24:5.
Hinul: ſtal ſäljaren ſtånda. J. 11:1. R. 10:18.
Her hans arfwingar. J. 15:6. Å. 10:
Hö fångaman ſtefne. R. 11:3. H. 1:3. Å. 13:2. R. 10:18. M. 49:2.
Hin ej wil i hemul ſtå, förbehålle ſig thet i bref ſitt. J. 11:6.
Hinarest hemulsman ſökas må. R. 10:18.
Hirteſten: thes beſtaffenhet och läge. J. 12:1.2.
Hielag: huru byggas må. G. 1:3.
Hirdawall. ſe Mark.

Fiordawärd. se Wallgång.
Fitta. Fittegods: huru thet bör lysas up. M. 48:
thes lön, som hittar bi. B. 21:2.
som hittar fatter. M. 48:1.2.
Hofrätt: hwilka mål til des afdömande i synnerhet höra. K. 8:2. K. 25:5.7. 10:25. 16:4. 28:2.
huru rättegångs saker ther fullföljas. K. 27:
emot thes dom kan Konungen sökas. K. 30:1.19. 27:1. 25:19. 16:2.
om några härdeligen och obewisligen klagar. K. 30:20.
i hwilka mål Underrätterne höra til Hofrätten insända rannsakning och dom. K. 25:5. 2:6. 3:5. 5:2. 6:6.
om Hofrättens ledamöter försumma Rättegångsdag. K. 9:4.
upropstima. se Uprop.
Holme: i skilnad byar emellan äge hwarthera halfwa holmen. J. 12:4. B. 20:7.
flotholme och utholme. ib.
Hor: om enfalt hor första gången. M. 55:1.
andra, tridie, och fierde gången. M. 55:3.
med then som fält är. M. 55:2. 9:2.
gör then enfalt hor, som plichtat för lönskaläge. M. 55:4. 55:1.
om twefalt hor. M. 56:1, 9:1.
the som med hwarannan hor bedrifwit, få ej hionelag bygga. G. 2:11. G. 13:3.
för hor må äktenskap skiljas. G. 13:1. M. 5:5.6.
af enfalt hors böter tage then oskyldige maken mälsägande rätt. M. 55:6. K. 20:4. 32:1.
beskylles gift man ther före af ogift qwinna. M. 55:1.
Hospital. se Fattighus.
Hud: at mista, för thet han ej orkar böta. G. 5:1.
hudstrykas wid käken. M. 57:1.
med hud nedgräfwes kreatur som stukt är. B. 22:5.
thes afdragande. se Få, Legohion.
Hufwudlott: J. 13:1.
Hufwudman: när hon dör skal sysloman göra räkning. H. 18:8. K. 10:4.
fullmächtig i rättegång, bör gifwa Rätten tillkänna, när hufwudman dör. K. 15:8.
Hufwudmål. Sak: thet som theraf flyter, dömes i samma Rätt. K. 10:12. 24:3.
med hufwudsaken fortfares, äntå at parten förklarat misnöje öfwer thet utslag, som på hans inwändning förut gifwit är. K. 16:4.
så framt icke återwinning bliswer onyttig. B. 12:4.
ther öfwer bör ock then af Rättens ledamöter sig yttra, som warit. skiljachtig i slutet, öfwer partens inwändning. K. 23:5.
Hufwudstol: ther på afräknas ej något, förr än ränta gulden är. H. 9:5.
huru ränta kan läggas til hufwudstol. H. 9:7.
tijonde del af hufwudstol bötes, då ränta tages på ränta. H. 9:6.
Hugg: hugges lem af. M. 34:1. 12:2.3. 39:3.
om man hugger åt annan, och annar för sår eller afhugg. M. 34:5. M. 24:8. 29:1.
hugger man annan i arm eller lår. M. 35:1. 34:3. 12:2.
Humblegård: huru läggas och uppehållas skal. B. 7:

om ther ſtåls. M. 40:5. 20:10. H. 10:5. B. 5:8.
Hund: dräpes med wilja. B. 22:6.
hiſas å annars fä. B. 22:8. M. 33:2.
om okynnes hund. B. 22:8. M. 33:2.
om then dödar eller ſkadar någon. M. 33:1. B. 22:8.
om hund hiſas å folk. M. 33:2. B. 22:8.
Hus: hör bonden wid macht hålla, och bygga. B. 2:
laga hus i man och ludugärd upräknas. B. 2:1.
för them betalas brandſtod. B. 24:4. R. 17:35.
kunna wara ſmådre å mindre hemman. B. 27:3.
warder ägaren huswill. J. 16:15. U. 5:8.
har then, ſom utmätning undergå ſkal, ej annat hus at tilgå. U. 5:8.
hus loſwar ägaren bättra, och gälde thet ej. J. 16:12.
huru thet i ſtaden upſägas må. J. 16:13.14. 17:5. U. 8:12.
huſtrus i ſtaden ſäx icke mannen bortſälja, förpanta eller ſälja. G. 11:1.8. 9:4.5. 10:2.3.5.
til åbygnad i ſtaden hafwer jordägaren förmonsrätt. H. 17:6.
får ej ſöndras genom utmätning. U. 5:7.
ſe Almänne hus.
Husbonde: dräpes, eller öfwerfalles med hugg och ſlag. M. 15:1.2.
oqwädas. M. 15:3. 60:6.
om wanwördiga ord eller åthäfwor empt husbonde. M. 15:4. 60:6. U. 10:1.
om husbonde lägrar ſin tienſtepige. M. 53:4.
Huſeſyn: bör hållas hwart tridie åhr. B. 27:1.
hålles innan bonde affyttes. B. 27:6.7.
huru ſker med frälſebonde. B. 27:8.
nöjes man ej ther med. B. 27:9.
öfwer preſtehol, frälſe eller ſtattehemman, wädjas under Lagman. R. 25:1. J. 14:3. B. 27:9.
ſe Bygnad.
Husgeråd, ſe Löſören.
Hushyra: når then betalas ſkal. J. 17:5.
thes förmon. H. 17:5.
ther före kan gods behållas til ſäkerhet. U. 8:11. H. 17:5.
eller gäſt bysättas. U. 8:12.
når ägaren ej omlagar huſet efter loſwen, må gäſt thet giöra af hyran. J. 16:12.
hwar hushyre twiſter uptagas. R. 6:1.
Husfolk och tienare: theras domſtol. R. 10:1.
når få witna. R. 17:7.
ſe Husbonde.
Hushållningsmål i riket, dömas och wärdas af them, ſom Konungen wärd och inſeende ther öfwer anförtrodt, efter ſärſkilta ſtadgar. R. 10:26.
Husröta: huru ther före bötes. B. 27:2.
thes rätt och förmon. H. 17:6.
i hwad domſtol ther om dömes. R. 10:14.
Hustiuſnad: M. 42:1. R. 25:5.
Huſtru: följer mannens ſtånd och wilkor. G. 9:1.
är qwinna med dom för huſtru förklarad. G. 10:7.

huru hustruns gods må säljas och förpantas. G. 11:
huru hon må köp sluta. G. 11:6. H. 1:8.
är hon hafwande, när mannen dör. Ä. 5:2. R. 26:1.
om hon wäldföres. M. 22:3.5.
är hemma, kan husransakning för sig gå. M. 52:4.
må ej bysättas för gäld medan mannen lefwer, men wäl enka för egen skuld. Ü. 8:4.
deltager i mannens eller boets gäld. G. 11:2.3.4.5.
lyder under then rätt, som mannen. R. 10:1.
om man slår hustrun, eller hustru mannen. M. 36:1. 34:1.2. 35:2. 22:7.
Hyra. se Hushyra. Lega.
Hysa: om man hyser någon misgierningsman. M. 61:4.
Hyrtors drifwande, dömes efter Bergsordningarne. R. 10:17.
Hälla sig undan. Ü. 2:3.
Hällskiuts. B. 28:5.
Härdrag. M. 35:4.
Häckar: anses för hollstada skäl. J. 12:3.
Häfd, urminnes: hwari then gäller, och huru then wisas må. J. 15: 12:4.
Häfda. se Fästning.
Häfda säges fästeman. G. 3:5.
understundom samma som Lägra. M. 22:1.3.
Häfta. se Hängelse.
Hägna: böra grannar i by. B. 5:2. 10:4. 3:1.
Hämnas: å Kyrkio eller Rättegångswäg. M. 18:1. 23: 61:
hämnas å sätt mål och bött. M. 18:7.
å Domare, eller Embetsman. M. 18:8. Ü. 9:4. R. 10:25. 14:7. R. 24:8. 12:7.
Hänga. se Galge.
Härad: härads syn huru hålles. J. 14:1. R. 23:1. 24:8.
häradet böter för dulgadräp. M. 27:1.
i hwart härad hålles Ting. R. 2:1. B. 26:4.
i häradskista, förwares handlingar och insegel. R. 2:7. 3:8.
häradslott i sakören, huru delas. R. 32:1.3. G. 3:4. M. 26:3.
står någor i ena häradet, och skadar annan i et annat härad. R. 10:23.
huru twist härader emellan slites. J. 14:5. R. 10:15.
Häradsfogde. se Kronofogde.
Häradshöfding: bör afrägga thes ed uti Hofrätten. R. 1:8.
hwar och när han Ting hålla skal. R. 2:1.
hafwer förfall. R. 1:20.
försummar Ting eller Tingsdag. R. 9:1.
i hwad ordning han sakerna företager. R. 2:3.
bör giöra räkning för härads andelen i sakören. R. 2:7.
bör gifwa dom ut, tå thet äskas, innan han ifrån Ting reser. R. 24:5. 3:3.
bör ur derrätta Nämnden om sakerna. R. 23:2.
kungiöre Lagman the saker, ther i wädjadt är. R. 25:6.
bör gifwa Konungens Befalningshafwande tillkänna, tå fast gods upbiudes, theraf Kronan äger räntan. R. 2:4.
om Häradshöfdings dombok. R. 2:6. 3:5. 5:2.
intekninas protocoll. R. 7:3.
Häradskista: skal wid hwar Tingsstad wara. R. 2:7.
Häradsnämnd. se Nämnd.

Härads Ting: är på landet förſte domſtol. R. 1:1.
wanligt. R. 2:1.
bör utlyſas. R. 2:2.
owanligt eller urtima. R. 4:
ther efterfrågas huru gäſtgifware fullgiör thet honom bör. B. 28:15.
ſkal hållas tre gånger om åhret. R. 2:1.
ſomligſtädes allenaſt en gång. J. 4:1.
Häſt: bör gäſtgifware hålla. B. 28:4.
om ſkiutshäſt illa medfares. B. 28:11.
huru ſtor tyngd må efter en häſt läggas. B. 28:13
wid häſtköp ſkal freſtetid wara. H. 1:4.
om them, ſom köpſlaga med häſtar. H. 6:4.
om häſt brukas utan lån eller lego. M. 43:3. B. 28:9.
om ſtäls ute å marken. M. 43:1.
Hö. ſe Foder.
Högd: ſom större fahra förorſakar. M. 28:3.
Hök. ſe Skadedjur.
Höra Domaren: M. 18:8. R. 14:7. 1:5. 9:4.

J.

Jagthund. B. 22:6. ſe Hund.
Jagtredſkap: om någor borttager eller förderfwar. M. 43:2.
Jerf: upräknas ibland ſkadedjur. B. 23:1.
Immiſſion, eller införſel: huru borgendr then niuter i faſt gods. U. 5:5. 6:1.
införſel kan ſökas i pant, ſom är förſkrifwen. U. 5:6.
uti pantſatt faſtighet. J. 9:7.
går förr lagfarten. U. 6:1.
Inbrotts ſtöld: M. 40:6.
Injurier. ſe Owordhins ord. Miſſiſirma.
Inlaga: huru then förſattas ſkal. R. 14:5. 15:10. 30:10.
ſkal i Hofrätten twefalt ingifwas. R. 27:6.
actoris publici i Hofrätten, och ſwaret theruppå, bör offenteligen uplåſas. R. 27:7.
Inlagsſå: thet bör man wärda ſom ſitt egit. H. 12:1.2. 10:3. 17:2. R. 22:1.
lekar någon emot bättre wetande til inlagsſå. H. 12:9.
herföre anſes gods, ſom dömes under tridie mans förwar. H. 12:11. U. 8:7.
het tages förſt utur gäldenärs bo. H. 17:2.
: Depoſitum.
nſegel: om thes förfalſkande. M. 8:3. U. 4:2.3.
åradets. R. 2:6.7.
nſlö. ſe Slö.
ntaga: om jordägare wil thet oſkift är. B. 10:4. 5:2. 3:1. 2:5.
vil man kära til annan för intagor. B. 10:6.
hen olaglig är, ſättes i qwarſtad. B. 10:6.
rbiudes. B. 8:3. 16:4.
ſgårda by får ej giöra intaga uf bolbys mark. B. 19:2.
: Få. Fiker.

Intekning: gifwer säkerhet i pantförskrifwen jord, fram för them som genom köp eller fäste sig then sedan tillägna wilja. J. 9:2. 11:2.
intekning för sleta å ett och samma härdsting eller rådstufwudag, gifwer them lika rätt. H. 17:11.
gäller ej sedan gäldenär död, eller thes fattigdom almänt kunnig är. H. 17:12.
gifwer ej förmons rätt, utan i fast egendom. H. 17:9.12. R. 7:1.
huru förhålles, när intekning begäres. R. 7:1.
intekningar företagas wid Tingets början. R. 2:3.
på Rådstufwu. R. 6:3.
i förmyndares, föreståndares och upbördsmäns egendom. H. 17:8.
beswär emot utlag rörande intekning. R. 7:1.
förtekning införandes til Hofrätten. R. 7:3.
skal förnyas inom tijo år. R. 7:2.
Interesse: bör först afdragas, innan något på hufwudstolen beräknas. H. 9:5.
ingen tåge eller låte förskrifwa sig större ränta, än sex för hundrade. H. 9:6.
kan läggas til hufwudstolen. H. 9:7.
ej ränta på ränta. R. 10:3. H. 9:6.
är ränta ej förskrifwen. H. 9:10.
ränta til fem för hundrade. J. 5:11. H. 9:8.9.10.
räknas ej längre än til then tid tå gäldenärs egendom i qwarstad sattes. H. 17:15.
har wid utmätning lika rätt med hufwudstol. H. 17:15. U. 4:13.
se Afrad. Förskrifning.
Interventionis. se Tridie man.
Interlocutorie dom. se Upsköf.
Inventarium. se Uptekning.
beneficium inventarii niuter ej then, som sätter sig utan uptekning i en egendom, utan swarar til fulla gälden. Ä. 9:6.
Inwisning: skäld å wiß man, om then ej betales. U. 4:6.
Inwändningar i rättegången: öfwer them må domaren gifwa utlag. R. 16:1.2.3.4.
the skola alle i början företes. R. 16:5. 14:3.
huru i thesa mål misbruk förklaras må, och om beswär öfwer Domarens utlag härutinnan. R. 16:2.4.
Jord: är antingen arf eller afling. Ä. 2:1. 17:1.2.4. G. 10:2.5. J. 5:3.7. 8:1.
om then säljes til twänne. J. 4:4. 9:5. H. 1:5. 16:16.
om then, som annars jord sälja, fästa, eller förpanta kan. J. 10:1.2. 4:8.
om then tages med wäld af honom, som i handom hafwer. J. 18: R. 20:13.
twist om jord afgöres, ther jorden ligger. R. 10:14.
i skaden. G. 10:3.4.5. Ä. 2:1. 17:5. J. 5:1.7. R. 10:19.
må ej sättas i qwarstad, innan ägaren hörés. J. 10:2. U. 8:.
får ej genom utmätning söndras. U. 5:7. 3:5.
ej eller på annat sätt. J. 4:9. R. 20:3.
förskrifwes för penningelån. H. 9:9. J. 9:
Jordägare: huru han må nyttja östsita ägor. B. 10:1.
om han wil intaga thet östsit är. B. 10:4. 5:2. 3:1. 2:5.

har förträde til åbygnad å jord ſin. H. 17:6. J. 17:4.
har rätt til fynd och ſkatter. M. 48:1.2.
Jungfru. ſe Mö.
Juſtitia male adminiſtrata. ſe Wrång dom.
Jäf. Jäfwa: om jäf giöres emot ſkuldfordran. U. 2:5. R. 11:
emot äktenſkap. G. 7:3. H. 18:10. R. 15:4.
emot Domare. R. 13:1. 17:12.
jäfwes Domaren obeſkedeliga. R. 13:2. 30:14.
är jäf lagligit emot Domare, huru förhålles. R. 13:3.4.
om Nämnd jäfwes. R. 13:4.
jäf emot witne. R. 17:7. J. 5:9.
jäfwes Rikets Råd utan ſkäl. R. 30:14.
eller then ſaken hos Konungen föredrager. R. 30:14.
om jäf i arf. U. 14: 15:4.5. M. 8:
om jäf i utſökningsmål. U. 2:5.
Jägeri betiente: böra tilſe at ungarne uttdas, then tid ſkadedjur yngla. B. 23:6.
ſkola komma til ſtogseld. B. 15:6.
the ſkola utſyna thet ſom hugges å almänning. B. 13:4. R. 6:5. R. 11:8. 10:2.3.
Jämnkning: om then ſökes i arf. U. 13:
bör ſökas ther afwet föll. R. 10:3.

K.

Kaſta: kaſtar man ſten eller ſtång, ther folk wiſtas, at någon dör. M. 28:1.
kaſtar ſådant, ther thet ſke må, och får någor död ther af. M. 29:2.
kaſtar någor ſten eller ſtång i annars mans hus. M. 20:6. 28:1.
Kindpuſt: huru ther före bötes. M. 35:3.
huru ther å käras må. M. 35:6. R. 20:4.
Kiſta, härads. ſe Häradskiſta.
Lagmansrätts. ſe Landskiſta.
tienſtehions. H. 14:5.
Köp: är laga fång. J. 1:1. U. 2: 3: J. 3: 4: 8: 9: 15:
bör ſke ſkriftteliga med witnen. J. 1:2.
må ej ſlutas med öfwermaga. J. 4:7.
får ej upphäfwas, eller förbytas. J. 5:5.
köp om faſt egendom, ſkal upbiudas. J. 4:2. 5:2.
bör ſke utan twång och liſt. H. 1:1. J. 1:2.
ej må något köpas af annars mans huſtru, barn eller tienſtefolk. H. 1:8. G. 11:6.
inlåter någor ſig i annars köp. H. 1:6.
köpes ſtulit gods, eller af then miſtänkt är. M. 49:1. H. 1:8. M. 52:1.
köper man witterligt annats gods. H. 12:12.
kommer twiſt i handel, emellan köparen och ſäljaren. R. 10:5.
bryter legoſtemna. J. 16:15. U. 5:8.
köpmans böcker, huru wida the äga witsörd. R. 17:2.
om twiſt i handel emellan köpare och ſäljare. R. 10:5.
bedrägeri i köp och handel. ſe Bedrägeri.
Köpebref. ſe Bref.
Köpeſkilling: om then ej är til fullo betald, niuter ſäljaren i thes ſålda ſin ſäkerhet, til thes laga ſtånd åkommer. J. 12:2.

Kiörtmånglare: i städerne, få resa omkring i landet at upköpa boskap. H. 6:4.
Kiörtsår: huru för them bötes. M. 35:
Klagomål: utan skiäl öfwer Executorens utslag. U. 9:4.
öfwer Underrätts domar. R. 16:2.
Öfwerrätts domar. R. 30:20.
Klander: inom hwad tid thet må gifwas å jord på landet. J. 4:1. 5:1.
och i staden. J. 4:2.
om klander i jordafång. J. 11:
ehwad klander emot upbud gifwas gå the dutå fort. J. 5:8.
se Arfwinge. Börd. Fasta. Hemul. Jämnkning. Kiöp.
Klocka: innan klockan tolf skal then som wådjadt ingifwa sin libell, och swaranden emottaga. R. 27:1.
Klockare: är fri för skattbud. B. 23:2.
klockarebord fritt för Tingsbygnad. B. 26:4.
Klockostapel: skal socknen bygga. B. 26:1.
Knecht: om han slår eller misshörmar sin rotebönda. M. 15:8.
bör komma til skogseld. B. 15:4.
Knif. se Swärd.
Ko: annars olofliga miölkas. M. 43:4.
Kohl twister: afgifwas efter Bergsordningarne. R. 10:17.
Kohlning. se Skog.
Komma sent: om parten kommer sent i Kämnersrätt. R. 14:2.
i Rådstufwurätt. R. 25:12.
i Hofrätten. R. 27:2.
Kongliga Huset: R. 8:2. M. 4:1. 5:1.
Kongsådra: må ej stängas. B. 17:4. 20:2.3.
bör wara tridiung af watnet. B. 20:3.
Konung: om några talar lasteliga emot Konungen. M. 5:1.
Konung hemfaller arf, som oskyld tilträdt, när rätter arfwinge sin talan förfummat, eller ingen är. R. 14:2.
åfwenså dana arf. R. 15:1.2.6.
niuter hwar siette penning af arf, som utrikes föres. R. 15:2.
ensaks böter för åwerkan i kongsparker och diurgårdar. B. 10:5.
öfwen bärande träns wärde. B. 13:1.2. 14:5.
fiskande i Konungens enskilta fisken. B. 18:1.
tager hälften af siette penningen tå borgare flytter utrikes. H. 3:5.
twå tridiedelar af thet som uphittas. M. 48:1.
Konungs andelen af böter. M. 24:8. 26:3. R. 32:1.
thes rätt får ej genom förlikning förminskas. R. 20:3.
emot honom om några utöfwar något wåld. M. 4:1.
om then, som söker tilskynda Konungen större macht. M. 4:8.
kan återbryta dom, som wunnit laga kraft. R. 31:
huru sökas skal, at Konung må öfwerse Hofrätts dom. R. 30:
om stemplingar och förgripelser emot Konungen dömer Hofrätten. R. 8:2.
söker man Konung i the mål, som i några domstol borde uptagas. R. 30:21.
Konungens Befalningshafwande. se Befalningshafwande.
Kopleri: huru thet straffas. M. 57. R. 25:5.
Kost och Föda: för skilda makar. G. 15:1.2.

omyndige barns. Ä. 8:7. 17:4.
thes förmonsrätt wid egendoms afstående. H. 17:4.5.
hwareſt twiſter therom afgiöras. R. 10:5..
then ſom ej betalt, får icke reſa från orten. U. 8:11. H. 17:5.
Kostnad: nödig eller nyttig. J. 5:11. 11:1. 9:8. H. 11:3. 12:8 R. 21:3.
Krambodar: at öppna under ſön- och högtidsdagar. M. 3:8.
Krigsfolk: om olofliga upbodas, eller ſammanhålles. M. 6:4.
Krigsmacht, Rikſens: om förrådes. M. 421.
Kringſkolas: måſte rå och rör. J. 12:1.
Kronan: thes medel om the förſkingras. M. 45:2.
thes förmonsrätt hos landbo, och hos upbördsman. H. 17:6.8.
thes medel få ej genom förlikning förminſkas. R. 20:3.
thes rätt bör bewakas. S. 1:1. R. 10:16. 25:5. 25:8.
thes andel i böter. R. 32:1.
om thes ingälder hör dömas af them ſom wärd och inſeende ther öfwer haſwa. R. 10:26.
tå Kronan del i ſaken äger, förordne Befalningshafwande någon, ſom å embetes wägnar när är. R. 10:16. 25:5.
Kronoſogde: ſkall hus ſpina å ſkatte och kronohemman. B. 27:1.
må utſöka hom på tiugu daler. U. 1:3.
haſwe inſeende at winkrioug utſtakas. B. 25:7.
bör utſöka böter. R. 2:8.
ſkal wara tilſtädes wid Häradsting. R. 2:5 4:1.
och wid Lagmansting. R. 3:2.
bör haſwa inſeende öfwer doms fullbordan. S. 5:3.
förſummar at indrifwa ſakören, eller ther af innehåller. R. 2:8.
hwar han ſökas må för egenwillig pålaga, m. m. R. 10:27. U. 9:6.
ſe Upbördsman.
Kronohemman: om twiſt them emellan. R. 10:16.
når wid Tingen upbiudas, ſkal giſwas Landshöfdingen tillkänna. R. 2:4.
Kronomärke: om thet rubbas, eller olofliga brukas. U. 8:8.
falſkt å mått och wigt. H. 8:3.
Kropp: plichtar then med ſom ej orkar böta. S. 5:1. H. 16:3.
huru kropsplichten räknas. S. 5:1 2.3.4. M. 40:1.
om thes förwandling. S. 5:5. B. 15:3.
om beſlichtning på theras kroppar, ſom dräpas. M. 28:6.
ſom ſtiras. M. 39:
Kroppsö: B. 27:2.
Krämare handel: H. 4:2.3.
Kungiörelſe: ſläs på thes dör ſom för gäld ſökes, och ſig undanhålles. U. 2:3. R. 11:7.
bör ſke når någor winner contumacie dom. R. 12:4. 16:4.
Kyrkia: til och ifrån kyrkio äger hwar man frid haſwa. M. 18:1.
om någor ther ſlår, ſkuffar eller ſtöter annan, träter, eller drager knif eller ſwärd. M. 18:
alle äga Kyrkio bygga och uppehålla. B. 26:1.
hwad rätt thes fordran äger hos föreſtåndare. H. 17:8.
warder någor ſlagen å Kyrkiogård. M. 18:5.
om kyrkiotiufnad. M. 46:
kommer någor drucken i kyrkian. M. 3:4.
eliud ther. M. 3:4.

ther må man ej stemmas. R. 11:7.
niuter otidigt sångelags böter. M. 53:5.
böter af lägersmål. M. 55:5.
böter som falla efter. R. 30:23. 31:2.
Kyrkiogård: bör byggas och uppehållas. B. 26:1.
om någor ther bliswer slagen. M. 18:5.
Kälgård: om ther stidles. M. 40:5.
Källare: bör uti hwar stad en wara. H. 4:4.
Kämner: bliswer ute. R. 9:3.
Kämnersrätt: hwilka mål then äger döma. R. 5:1.2.
når then är domför. R. 23:1.
huru tit stemmes. R. 11:5.
upropstima. R. 14:2.
upsänder domböcker. R. 5:2.
om wad ther ifrån. R. 25:11. 26:2.
Kära. Kärande: huru för Rätta kåras skal. R. 14:
i wissa mål må ej annar än målsägande kära. M. 35:6. 51:1. R. 20:4.
å missgierning må then kära, som å Konungens wägnar kära bör. S. 1:1.
öfwer skogseld, niuter målsägande rätten. B. 15:3.
öfwer ogild wåg och bro. B. 25:15.
underskundom, fast ingen särskilt kärer, kan Häradshöfding anställa Ting. R. 4:1.
huru kärande rättegång börja bör. R. 1111. 25:13. 27:4.
kärer ej målsägande. M. 53:2. 40:9. R. 29:3.
kärer utan sak eller fullmacht. R. 15:4.7.16. H. 18:4.
hafwer kärande halfwa bewis å sin sida, ware fri för tilmålet. M. 60:3.
om käranden bliswer ute wid första Ting. R. 12:2. 27:1.5.
om käranden å dag föresattan ej gifwer thes inlaga in i Hofrätten, tå wådjadt är. R. 27:1.
eller tå til Hofrätten stemdt är. R. 27:5.
kärande bör sitt käromål lagliga bewisa. R. 17:33.

L.

Ladugårdar, Adelens: äro frie för kyrkiobygnad. B. 26:2.
för Tingsbygnad. B. 26:4.
Lag: thes rätta mening och grund bör domaren pröfwa. R. 1:11. R. 8:1. 24:3.
lagligit stånde, olagligit återgånge. J. 1:1.
på skäl och lag bör dom fästas. R. 24:3.
utländsk lag må ej åberopas. R. 24:3.
Laga fång: J. 1:1.
Laga förfall. se Förfall.
Lagfart. se Upbud.
Lagman: om Lagmansting. R. 3:
kommer ej lagman til Ting. R. 9:1.
håller ej Ting i rättan tid. R. 3:1.
afsägger ed. R. 1:8.
hafwer förfall. R. 1:10.
til Lagmansting tages ej stemning. R. 25:1.
bör til Hofrätt insända dombok. R. 3:5. 2:6.

huru uptaga thet som af Häradsrätt upskutit eller förbigångit är. R. 3:3.
får ej befatta sig med brottmål, annorledes än efter R. 3:4.
får taga lagfarne män med sig i Rätten, men han och Nämnden allena döma. R. 3:2.
huru under Lagman wädjas må. R. 25:1.
om Lagmans syn. J. 14:3. R. 25:10. 12:7.
om Lagman fäller någon til ed. R. 17:31.
huru mot Lagmans dom wädjes. R. 25:7.
Landbo: må ej fälja timmer, wed, och annat sådant. B. 10:7.
får ej förminska skattskyldig jord. J. 4:9. R. 20:3.
huru hemman städjer, tilspytter och bebor. J. 16:
timmer. J. 16:7.
om han swedjar utan lof. B. 14:4.
finner han sig wara för när stedt wid husesyn. B. 27:8.
om han ej bygger efter lag. J. 16:4.
huru han må hemman upsäga. J. 16:5.
låter annan upbygga något af gårdens ägor. B. 8:5.
hwad han af bole ej hortskyfta må. B. 27:10.
brister i bygnad. B. 27:5.
Landhafre: eller ogräs, kastas i åker. B. 8:4.
Landsflychtighet: R. 1:3.4. 4:7. 6:3. 26:1. K. 7:2.3.4. H. 16:5.
Landsfrid. M. 21:
Landskap och Län: når twist them emellan upkommer. J. 14:5. R. 10:15.
Landskistig: R. 3:5.
Landsköp: huru ther före bötes. H. 6:
ther i wädjes ifrån Häradsrätt under Hofrätten. R. 25:3.
Landslag: må Domare rätta sin dom efter, ther beskrifwen lag ej sins. R. 1:11. J. 16:5.
Landswäg. se Wäg.
Last, eller Beswär: som granne af annan tola bör, hwar ther öfwer skal dömas. R. 10:20.
Led: skiljes ifrån gren i skyldskap. R. 3:11.
om förbudna leder i äktenskap. G. 2: M. 59:
Led eller Grind: bör byggas och uppehållas. B. 5:1.
ligger neder. B. 5:4.
brytes neder. B. 9:5.
far någor ther igenom, och icke stänger efter sig. B. 9:5.
Lega: om lego och hyro. H. 13:
leger man gods och gårdar med wilkor. J. 16:6.
leger man gård eller hus i staden. J. 16:11.
af häster, wagnar och båtar. B. 28:
af annars boskap. B. 12:2.
thes förmonsrätt. H. 17:2.5.
Fiepslega. H. 17:5.7.
Legohion: når och huru thet städjes. H. 14:1.
når thet bör gå i tienst. H. 14:4.
når upsägas må. H. 14:10.
bör nedgräfwa dödt fä, och thy hud afdraga. B. 22:5.
om thet dräper, slår, eller oqwädar husbonda. M. 15:
om thet dräpes med wäda. M. 30:4.

bår eld i uthus. B. 24:3.
under hwilken rätt thet hörer. R. 10:1.
om thet ſnattar eller ſtiäl. M. 42:1. 47:
om thet ſlås lahmt eller lytt. M. 36:2. H. 14:5.
thes löns förmonsrätt. H. 17:4.
Legoſtemma: therom kan landbo och jordägare ſig förena. J. 16:1.
medan then räcker, må ej jord upſägas. J. 16:6.
för legohion. H. 14:2.
Leid. ſe Gäldenär. Landsflychtighet.
Lekande: owarſamt. M. 28:5.
Lem. Ledamot: warder ofärdig, efter natt och åhr, ſedan man ſlagen blef. M. 39:3. 34:1.
tager man annan faſt med wåld, och riſwer eller får lem af honom. M. 12:3. 20:7.
Libell. ſe Inlaga.
Lider: B. 2:1.
Lif. Lifsfak: ſkal utan upſkof för Rätta angifwas. S. 1:1. R. 4:1. 20:4.
the mål, ſom lifwet anga, underſtällas Hofrätten. R. 25:5.
om then ſig ſielf lifwet afhänder. M. 13:
kan nagor frälſa hans lif, ſom ſig ſielf uphängt hafwer. M. 13:2.
falſkt angifwande af lifsfak. M. 60:1.
falſkt bekännande å ſig ſielf. M. 13:5.
ther i får ingen borgen tagas. S. 1:
wid undwikande af fahra ſöker ſig til döds. M. 28:3.
om doms fullbordan i lifsfaker. S. 3:
Lifsſtraff. ſe Straff.
Ligga ihiäl barn: M. 30:2.
Ligga neder: ſäges Rätten, når Domaren rättegång förſammar. R. 9:1.
Likhus: om ther utur ſtåles. B. 46:4.
om lik upgräfwes. M. 46:4.
Lind: ſkal återplanteras. B. 13:5.
Liquidation. ſe Räkning.
Liſt: uphäfwer köp. H. 1:1.
ſe Bedrägeri.
Linga. Lögn: om then, ſom ljuger å annan. M. 60:
ſkriſwer eller talar för Rätta, thet han wet ej ſant wara. R. 14:8. R. 15:14. 29:1.
ljuga på ſig miſsgierning. M. 13:5. R. 17:36.
utſprida lögn och falſka rychten. M. 6:5.
Lius: får ej bäras i uthus, ej eller ſättas wid ſäng. B. 24:1.
Liuſter: får ej brukas på annars ſiſkewatn. B. 17:3.
Liuta död: B. 25:23.15. M. 15:2. 29:3
Lodiur. ſe Skadedjur.
ſkal inſängas. B. 22:8.
Locka: lockas qwinna från ſin man, eller dotter ifrån föräldrar. M. 22:5 G. 1:1.
lockar man öfwermaga at ſtiäla. M. 41:2. 24:2. 61:1.
ſäger någor ſig wara lockad, eller trugad, at gifwa ſkuldebref at. U. 4:3.
annars bi. M. 48:4. B. 21:2.
annars legohion. H. 14:7.
at rubba rå och rör. J. 13:4.

til falſkt witne. R. 17:18.
Loga: hörer til laga husbygnad. B. 27:3.
Lott: wid arfſkifte ſkal lottas. U. 12:4. 13:2.
tagelott äger brodet. U. 12:5.
efter lott miſter wid myteris begående hwar tjonde man lifwet. M. 6:2. 61:2.3.
genom lottning utwäljes referent uti domſaker i Hofrätten. R. 27:9.
Lyſta, eller tillråda: huru thet lyſtas må i lagwadda ſaker, ſom utmädes. U. 3:4.5.
eller thet, ſom är ſatt i qwarſtad. U. 8:4. J. 5:10.
wil eller kan then, ſom wunnit, ej lyſta thet, ſom utgifwit är. R. 26:7.
arf, när man ej wet hwar arfwinge är. M. 15:6.
Lyſa. Lyſning: huru ſke ſkal til giftermål. G. 7:
när efter gäldenär lyſas må. U. 8:14. H. 16:5.
om Tings utlyſande. R. 2:2. 3:1.
lyſas up bör thet man hittar. M. 48:1.
om thet ej ſker. M. 48:5.
efter then ſin maka öfwergifwit. G. 13:4. 3:11. R. 10:10.
efter rymmare. H. 16:5. U. 8:14.
kreatur, ſom uptages, bör lyſas up. B. 9:1.
marknads utlyſande. H. 7:2.
gäller ſom läggas för ſkadedjur. M. 29:4.
Lyte: lytesbot är målsägandens enſak. M. 39:3. 34:1.
huru för lyte bötes. M. 34:
Lån: ſkal gifwas ſå godt åter, ſom thet togs. H. 11:1.12:13. B. 12:2. U. 8:7.
lån i penningar. ſe Förſtreckning.
af dödt eller qwickt. H. 11:
undantages från concours maſſan. H. 17:2.
thes förmonsrätt. H. 17:2.3.
nekar man til lån. H. 11:2. 10:6. 12:9. 16:6. U. 4:2.
ſäljer någor bort thet han lånt. H. 11:4. 10:7. 12:4. U. 3:5.
om lån, ſom flere tagit tilſammans. U. 4:12. 3:7. G. 11:3. H. 10:11. M. 10:6.
Lägersmål. Lönſkaläge: lägrar ogift man ogift qwinno. M. 53:1.3.
om någor låter i kyrkio intaga fäſteqwinno then han bäſdadt, ſå bör han äkta henne. G. 3:10.
förr eller efter twolofning. G. 4:3. 13:7. M. 54:
blodsband af lägersmål gör hinder i giftermål. G. 2:9. M. 59:
then mö lägradt har, bör therföre icke få taga henne til äkta utan giftomans ſamtycke. G. 2:10.
lägras qwinna, ſom är dumbe, eller piga af ſin husbonda. M. 53:4.
lägras afwita qwinna, eller öfwermaga. M. 22:1.
om mö lägras af ſin förmyndare eller läromäſtare. M. 53:6.
om lägersmål i fäſtom, och under äktenſkaps löfte. M. 54: G. 3:5.6.10.
om lägersmål med ſyſkonebarn. M. 58:
lägersmål i förbudna leder. M. 59:
om then, ſom haft lägersmål med flera. M. 53:7. R. 10:21.
åro flere barn aflade med en qwinno. M. 53:8.
hwareſt om lägersmål dömas ſkal. R. 10:9.

Läkare: skal i staden sår syna. M. 39:1. 28:6.
läkarelön skal i alla såramål gäldas. M. 39:4.
läkarelön och läkedom hwad företräde äger. H. 17:4. B. 25:13.
Länsman: skal kära å ogild wåa och bro. B. 25:15.
til then ej hemlegård lagt, och om länsman thet försummar. B. 7:2.
bör komma til skogseld. B. 15:6.
bör hus syna å skatte och kronohemman. B. 27:1.
skal wara tilstädes wid Tingen. R. 2:5. 3:2.
Lära: rätta evangeliska, then ther ifrån affaller. M. 1:3. R. 7:4.
utspridet wilfarande. M. 1:4.
Löftesman: betalar thet gäldandr ej gitter. H. 10:9.10.
bör betala, når gäldandr häller sig undan. H. 10:8.
om han åtagit sig annars gäld, som sin egen. H. 10:9.
om löftesman dör. H. 10:10.
huru löftesmän godkännas skola. R. 26:8. U. 8:4.
se Borgen. Wad.
Löftägt: B. 10:2.5.
Lön: theraf kan hälften gå i betalning för gäld. U. 7:2.
hustru och barn få theraf twå delar. G. 15:1.
theraf bötes. U. 1:7.
se Legohion.
Lönn: skal återplanteras. B. 13:5.
Lösa. Lösn: then större del i sätesgård äger, må lösa the andra ut. R. 12:5.7. J. 6:3.
om pantsatt jords lösn. J. 9:3. 6:3. U. 5:6. 6:1.
huru lös pant lösas må. H. 10:2. J. 9:3. U. 5:3.
Löser man: B. 15:3.5.
Lösören: kunna efter landskrätt bortgifwas. R. 17:4.
morgongåfwa uti lösören bliswer hustruns ewärdeliga egendom. G. 9:5.
giftorätt i lösören. G. 10:2.4.5.
omyndigas skola förwaltas. R. 22:4.
ikläda sig arfwejordrs rätt. R. 17:2. 2:1. G. 10:5.
arfwelds i lösören. G. 6:3.
skola wärderas wid utmätning. U. 5:3.
huru lösöre pant må gå til salu. H. 10:2.
Lör och betesmark: J. 12:6.

M.

Male administrata justitia. se Wrång dom.
Male narrata. se Wrång berättelse.
Malitiosa desertio. se Öfwergifwa.
Malmstrek: therom dömes efter Bergsordningarne. R. 10:17.
Man: gift, är sin hustrus målsman. G. 9:1. 11:6.
för hans gäld, som är giord för äktenskapet, häftar ej hustruns egendom. G. 11:2. H. 1:8. R. 6:2. 10:2.
må ej sälja sin hustrus fasta gods, utan hennes samtycke. G. 11:1. J. 10:1.
om han slår sin hustru. M. 36:1.
om lönliga drager något undan hustrun. M. 51:1.
blir ej myndig för än han fyllt 21 åhr. R. 19:1.
må ej för gifta sig. G. 1:6.

om han öfwergifwer ſin huſtru. G. 13:4.
om han är wällande til ſkilnad. G. 14:1.
ſe Dråp. Förord. Giftermål. Giftorätt. Gäld. Morgongåfwa. Öfwergifwande.
Mangärd: B. M2. 27:3.
Mansbot: huru ſtor then är. M. 26:1.
half. M. 28:1.3.4.5. 29:3.4. 30:1.3. 33:1.3.
hel eller full. M. 26:1.2. 28:1.2.3.4.5. 33:2.3.
underſtälles. M. 25:5.
Man ſöker man: i kiöp och kiſte. J. 11:3.4.5.
Manufacturer: af järn, ſtål, meſſing, få ſäljas i öpna bodar. H. 4:3.
Marck: ſilfwermynt. M. 32:1.
Mark: på oſkängd, få alle ſom ther i del äga, låta theras fänad gå. B. 11:1.
Marknad: H. 7:
twiſt om handel i marknader, hwar then afgiöres. M. 10:5.
Maſterrå: thet må ingen hugga på Kronoägor. B. 10:3.
på Konungens parkar och djurgärdar. B. 10:5. 13:2.
på ſkattejord må thet Kronan hembiudas. B. 10:3.
Matmoder: M. 15:
ſe Husbonde. Legohion.
Medel. ſe Penningar.
Medgift. ſe Hemfölgd.
Medicus. ſe Läkare.
Mened. Menedare: huru ſtraffes. M. 17:18.19.
får ej witna. M. 17:7.
för mened böter then, ſom upſäteliga döljer något wid egendomens uptekning. M. 9:7. M. 17:19.27. M. 40:1. 42:
Domare ſkal warna witnet för mened. M. 17:18.
borgare ſom afwiker och icke betalt burſkaps afgift warder för menedare förklarad. H. 3:5.
om then ſom förmått annan til mened. M. 17:18.
Menighet: then någon menighets talan förd, är för wadepenningar och borgen fri. M. 25:8. 30:4.7.
Merita cauſae. ſe Sufwudmål.
Metall. ſe Botnfynd.
Mihlſtolpar: om the uphäfwas. M. 21:9.
böra af häradet uprättas å landswäg. B. 25:3.5.
Miniſter. ſe Sändebud.
Misbruka ſitt embete. ſe Embete.
Misbruka rättegång: huru thet anſes. M. 29:
Misbygnad. ſe Husröta.
Misfirma: om man misfirmar Konungens Befalningshafwande. U. 1:5. 9:4.
eller ſin wederpart in för honom. U. 1:6. M. 14:7.
misfirmar ſin wederdeloman in för Rätta. M. 14:7.
misfirmas Domare. M. 14:7. M. 28:8.
ſker ſådant emot Konungen, eller Rikets Råd. M. 5:1.2. M. 30:14.
misfirmas några in för the Konungens Embetsmän, ther ej domſol är. M. 10:25.
Misgierningar: ſkola för Rätta angifwas. S. 1:1.

dömas ther the giorde dro. R. 10:21.
om them, som giordt flera slags misgierningar. R. 10:21.
om them, som giöras å stadens mark. R. 10:19.
om någor biuder annan them göra. M. 61:1. 41:3. J. 13:4.
om delachtighet i misgierningar. M. 61:
se Arf.
Misgierningsman: skal gripas och i hächte sättas. S. 1:2.
om någor hyser eller döljer. M. 61:4.
thes wärjande eller släppande bör underställas. R. 25:5.
se Straff. Begrafning. Fänge.
Misnöje: när och huru må förklaras emot Rättens utslag. R. 16:1.2.3.4.
har icke rum när man wil söka ändring i hufwudsaken. R. 16: 25: 30.
Misräkning: then bör rättas, innan betalning sker. U. 4:8.
Miåvda. B. 17:3.
Miölkar någor annars ko, får, eller get. M. 43:4.
Moder: dräpes. M. 14:1.
slås. M. 14:2.
försmädas. M. 14:3.
företrär barnens egendom. R. 20:2.
ligger barn ihiäl. R. 6:5. M. 30:2.
se Föräldrar. Förmyndare. Giftoman.
Moderbroder: giftoman. G. 1:3.
ärfwer. R. 3:5.
Moderfader: giftoman. G. 1:3.
ärfwer. R. 3:4.
Mord: huru mördare straffas. M. 12:
om barnamord. M. 16:
bör underställas Hofrätten. R. 25:5.
Mordbrand. M. 11:
Morgongåfwa? skal för wigslen utfästas. G. 9:2.
skal tagas af mannens lott. G. 9:3. R. 12:3.
huru mycket i morgongåfwo gifwas kan. G. 9:4.
är ingen morgongåfwa gifwen. G. 9:7.
förwerkas genom hor. G. 13:1.
förwerkas genom dräp. R. 6:3.
tager hustru som måste wika wid andra hustrunis återkomst. G. 5:3.
bör uttagas innan arfskifte sker. R. 12:3.
then tager hustruns arfwingar, när man dräper sin hustru. R. 6:3.
Motwärn. se Wärn.
Muhlbete: nyttias af them som hafwa del i ostängd mark. B. 11:1.
se Afgärda by.
Munteligt förhör. se Förhör.
Mur. Grundmur. J. 7:4.
söka emot mur. M. 28:2.3.
Mutor: om Domare fäller orättan dom för mutor. R. 1:12.
muta gänge til the fattiga. R. 1:12.
Myndig: är then, som fyldt 21 åhr. R. 19:1.
se Förmyndare.
Mynt: om thet klippes, falskas och utprånglas. M. 7:1.2. 61:1.
efter hwad mynt böter räknas. R. 32:1.
Bördestilling bör wara i samma mynt, som i köpebrefwet står. J. 5:1. R. 17:3.

samma slags mynt i betalning, som i lån. H. 9:3.
ransakning om falskt mynt underställes Hofrätten. R. 25:5.
Myteri. Upror: M. 6:
underställes Hofrätt. R. 25:5.
om icke Hofrätt sielf ransakat. R. 8:2.
Målsägande: niuter tridiedelen af böterna. R. 32:1.
om han ej angifwer grof misgierning. S. 1:1. M. 53:2. 55:6.
tager någor sig talan, och är ej målsägande, eller ombudsman. R. 15:4. 16.
i wissa mål må ej annar än målsägande kära. M. 35:6. 51:1, se Kärande.
Mård. se Skadedjur.
Mått och wigt: skal wara enahanda i hela Riket. H. 8:1.
om then som falskar mått och wigt, brukar thet falskt är, och giör thermed orätt. H. 8:
brott therutinnan underställes Hofrätten. R. 25:5.
Mäld. se Qwarn.
Mältehus. B. 2:1.
Mångt: säljes för omångt. H. 1:9.
Märke: annars sätter handtwerkare å sitt arbete. H. 1:11.
lägges å annars märke. M. 49:3.
almänne märken om the upphäfwas. M. 21:9.
om någor annar än som förordnad är, sätter Kronones märke. H. 8:3. U. 8:8.
se Kronomärke.
Mö: stånde under förmynderskap. Ä. 19:2.
kan gifwa testamente. Ä. 16:2.
skal af giftoman begiäras. G. 1:1. 2:10.
får ej sluta köp. J. 4:7.
wäldföres. M. 22:4.5.
se Arfslös. Öfwermage.

N.

Nabo. Granne: naborätt, hwilken äger. J. 7:2.
när han må lösa såldt hus. J. 7:1.
är hus eller tomt ifrån nabo stycked. J. 7:3.
twista naboer om bättre rätt. B. 7:6.
intager någor sin grannes ägodel. B. 8:3. 10:6.
huru grannar i by måge nyttja oskifta ägor. B. 10:
inom hwad tid nabo må lösa pantsatt hus. J. 9:3.
om naborätt dömes å Rådstufwu. R. 6:3.
så ock om beswär och last, som granne af annan tola bör. R. 10:20.
Namn: brukar någor falskeliga Konungens, eller Konungens Besalningshafwandes, eller Rättens namn. M. 8:1.
utplånar, tilsätter, eller förändrar annars namn eller insegel. M. 8:3.
nekar någor sin hand och förskrifning. U. 4:2. H. 11:2. 12:9.
Nattward: om drucken begär nattwarden, eller oskriftad, eller then af Prästen är warnad at hålla sig therifrån. M. 3:5.
Nederlag: eller underpant af flera ägors ränta, eller afrad. J. 17:3.
förbiudes at hafwa på landet. H. 6:2.

Nidingsstöld: M. 42:4.
Nidingswerk: M. 12:
Not. se Fiskewatn.
notwakar skola om wintren utmärkas. B. 25:7.13.
Nullitet: R. 25:21.22.
ther öfwer skal klagas i Hofrätten. R. 8:2.
besvär ther öfwer få ej uptagas förr än i husbondsaken dömt är. R. 16:4.
öfwerklagas hos Konungen. R. 30:18.
se Domwilla. Rättegång.
Nya skiäl: huru the mågo hos Konungen angifwas, och hwar ther öfwer dömas må. R. 31:3.
Nytta, almän: M. 21:9.
Näfwer: kan i störst skog tagas til husbehof, men ej til salu. B. 10:1.2. 16:1.
tages å annars skog. B. 10:5.
niuter afgårda by på bolbys mark. B. 19:2.
Nämnd: hwilka så kallas. R. 1:1.2.
bör tideliga til Ting komma. R. 2:3.
then främst i Nämnden sitter, hafwer en nyckel til häradskistan. R. 2:7.
Nämndeman böter tå han blifwer ifrån Ting. R. 9:2.
jäfwes någor i Härads eller Lagmans Nämnd. R. 13:4.
ther sin i Nämnden äro, är Rätten domför. R. 23:1.
warder Nämnd ifrån Häradshöfding el. Lagman stiljaktig. R. 23:2.
thes biwistande wid Syne Rätter. J. 14:1.3.
wid wärderingar. B. 9:1. 13:4.
nämndeman hålla syn öfwer ogild wåg eller bro. B. 25:15.
nämnden niuter en tridiung af Häradslott i sakören, och hälften af Rättens ensak. R. 32:3.
Nötter: straff för dem som them stiäl. M. 40:5.

O.

Obeqwäm til åchtenskap: G. 13:8. 4:2.
Oberedd: om någor til uprop kommer. se Uprop.
Obligation. se Förskrifning. Skuldebref.
Ocker: ther före må ej räknas then winst, som kommer af loflig handel. H. 9:7.9.
Odiur: giöra skada. B. 22:8. 23: M. 33:
Ofrälseman: thes giftorätt i staden. G. 10:5.
kommen i frälsestånd. G. 10:6.
adelig wederlike. R. 8:2.
Ogift: om lägras af ogift. M. 53:1.
om lägras af gift. M. 55:1.
af tyen som är fäst. M. 54:2.
Ogräs: B. 8:4.
Ohemul klagan: öfwer Befalningshafwandens utslag. U. 9:4.
öfwer Domarens utslag, tå parten gjort inwändning i rättegången. R. 16:2.4.
Ohöflige ord. se Missfirma.

Ohörd: om någor dömes. R. 25:21.22. J. 10:2.
Okynnes Få. se Få.
Okänd man: om han bedrager qwinna til fästning. G. 4:6.
okänd och frammande må ej witna. R. 17:7.
Oliud och förargelse: i kyrkian. M. 3:4.
oliud på wägar och gator. M. 21:8.
wid marknad. H. 7:6.
Ollonskog. se Allon.
Ombudsman: Konungens, hafwer ej lof at minska Kronans rätt genom förlikning. R. 20:3.
om han misbrukar rättegång til andras förfång. R. 29:3.
om syslomän, eller ombudsmän. H. 18: R. 15
Konungens, frikallas för wadevenningar och borgen. R. 25:8. 30:7.
bör tala i Hofrätten, når Kronans saker ther förekomma. R. 15:5.
se Fullmächtig. Sysloman.
Omkostnad i rättegång: huru then beslås hos Konungens Befalningshafwande. U. 3:1.
måste then betå, som söker särskilt Ting. R. 4:2.
rättegångskostnad skal then gälda, som tappar. R. 21:3.
når ther å skal förteckning gifwas, eller når munteliga begäras. R. 21:1.
når then å båda sidor qwittas bör. R. 21:3.4.
therom dömes tillika med hufwudsaken. B. 10:12. 24:3.
ther före ställes borgen i Hofrätten. R. 26:1.
har man förbehållit sig at ther å särskilt kära, dömes i then Rätt, som i hufwudsaken dömdt. R. 10:12.
Omkostningar: nödige å gods och för thes skul. J. 5:11. 11:1. H. 12:8.
Omröста til dom. se Röst.
Omswep. R. 14:5.
Omyndig. se Öfwermage. Förmyndare.
får ej wara fullmächtig. R. 15:15.
Ordwädins ord: huru för them bötes. M. 60:6.
emot föräldrar. M. 14:3. R. 25:5.
emot förman. M. 15:7.
emot husbonda. M. 15:3.
emot domare och embetsmän. M. 18:8.9. U. 9:4.
emot gästgifware. B. 28:10.
se Missfirma.
Original. Hufwudskrift. se Skrifter.
Orlofssedel: för tienstehion. H. 14:1. 11. 12.
Orätt: om betiente i embets ärender göra wåld eller orätt. M. 18:9. U. 1:7.
Oskift. Odelt: hyamark och ägor huru nyttjas må. B. 10:
om arfwingar i bo oskifto. A. 11:
hafwe then witsord som skifta wil. A. 11:2.
Oxel: får ej fällas utan utlysning. B. 13:1.4.
Oächta barn: huru ärfwer, eller ärfwes. A. 87.8.

P.

Pactum antenuptiale. se Förord för äktenskapet.
Pant: är laga fång. J. 1:1.

pantsättes jord, och är dag til betalning förelagd. J. 9:1.
är ej dag förelagd, tå bör gäldenär kungiöras, om panten skal lagfaras. J. 9:1.
pant kan upbiudas, och wärderas, och inom hwad tid den inlösas må. J. 9:3.
förpantas jord eller hus til flera än en. J. 9:5.
pantsatt gods må ej förwärras. J. 9:8. H. 10:3. 4. 7. 11:4. 12:4. H. 13:3. U. 3:5.
huru lös pant må upbiudas, wärderas, inlösas, eller säljas. H. 10:2.
kommer skada å pant. H. 10:4.
sätter man ut falsk pant. H. 10:5.
försättes pant eller förskingras. H. 10:7.
pantar man sielf något til sig. U. 1:4.
falsk pant kan lagfaras el. införsel theri begiäras. U. 5:5. 6. J. 9:7.
pantsatt jord huru arfwinge then må inlösa. J. 9:3. 9.
panthafwaren niuter säkerhet uti inteknade panter. H. 9:2. 17:2. 9. 13.
om man wil pantsätta thet man sielf hafwer i pant. H. 10:6. J. 9:6.
förpantas inlagdt eller förtrodt gods. H. 12:4. U. 3:5.
Park, Konungens: om åwerkan therå. B. 10:5.
om ther bärande trä hugges. B. 13:2.
Parter: kunna skiuta thet twistiga under goda män. U. 4:15.
sämjas the om särskilt Ting. R. 4:2.
om the fara från Rätten utan lof. R. 19:1.
then äger witsord, som bäzta witnen hafwer. R. 17:20.
part som håller sig undan. U. 2:3. R. 11:7.
bör upföra sig anständigt in för domstol. R. 14:7. 8. M. 18:8.
parterne måge genom Domaren föreställa witnet spörsmål. R. 17:21.
om then som under parternas twist kommer in, och wil i saken tala. R. 18:
Pasquill. se Smädeskrift.
Paß: falskt, om ther uppå tages frid skiuts. B. 28:14.
Penningar. Medel: om almänne medel förskingras. M. 45:2.
säger gäldenär sig ej äga penningar. U. 5:1.
har then ej penningar, som böta skal. S. 5:1.
utan penningar gäller ej börde klander. J. 5:8. 10.
sättes i stället för bortsåld arfwejord. R. 17:2.
bedrager man sig penningar til med falskt namn el. skrifter. M. 8:1.
med penningar i thenna lagbok förstås alt silfwermynt. R. 32:1.
se Revisions penningar.
Pension. se Förlåning.
Pina. Plåga: ej må några til bekännelse pinas och plågas. R. 17:36. 37. M. 20:8.
Plank: om thet rifwes eller förderfwas. M. 20:12. B. 5:8. 9:5.
Planterande: af bärande trän tu för et som fälles, och i Konungs parkar fyra. B. 13:5.
Politie Förordningar. se Lag.
Port. B. 2:1.
Preference. se Förträde.
Preliminair mål. se Inwändningar.
Preseription. se: Gäld. Säfd.
Prest. Prestebol; wiger Prest them, som åchtenskap ej fogta måge. G. 2:12.

wäger then, som ej är Preſt. G. 2:12.
wäger Preſt, förr än lagliga lyſt är. G. 7:2.
eller förr än afwittring lagliga ſkedd är. G. 12:1.
huru Preſtebarn ärfwa. Ä. 2:1.
giftorätt theras, ſom til preſtaſtändet höra. G. 10:4.
om theras teſtamenter. Ä. 17:5.
om preſtegårds bygnad. B. 26:2.3.
emot Härads-rättens utſlag wid huſeſyn å preſtegård tillåtes wad. R. 25:1. 12:7. J. 14:3. B. 27:9.
preſt är fri för ſtallbud. B. 23:2.
och för Tingsbygnad. B. 26:4.
i ſtaden bör hus för Preſt byggas. B. 26:3.
om uptekning i preſtahus. Ä. 9:1.
niuter brandſtod, om then gifwer. B. 24:5.
Principal. ſe. Huſwudman.
Proceß. ſe Rättegång.
Proclama. ſe Stemning. Anſlag.
Protocoll. ſe Dombok.
Publique mål: når ther uti emot Underrätts utſlag wädjas, ſkal Domaren gifwa Landshöfdingen och han Höfrätten thet tilkänna. R. 25:8.
Prydnad: hwad ther til giordt är. B. 13:3. M. 20:11. 21:9.
Pålagor. ſe Skatt. Tunga.
Päle: i hwarje ſtad för bedragare. H. 16:4.5. M. 8:2.

Q.

Qwarn. Qwarnſtälle: the ſom ther i del äga. B. 20:1. 17:1.2.
ſkattlagd qwarn niuter ſin rätt. B. 20:3. 17:4.
når ny qwarn byggas ſkal, hör thet kungiöras å Tinget. B. 20:4.
tages wäld in på oſkattlagd qwarn. B. 20:5.
om qwarnar äro bygde ofwan och nedan i ſtröm. B. 20:6.
när dämlucka öppnas ſkal, och at ſågeqwarn wärdas, at ſpån ej fuller ſtröm. B. 20:6.
wil en bygga qwarn, och annar ej. B. 20:1. 17:2.
Qwarſtad. Sequeſter. Byſättning: huru then bewiljas må. U. 8:1.
thens plicht, ſom then bewiljad är. U. 8:3.
kan emot borgen båfwas, U. 8:4.
ſättes rätta eller hyra i qwarſtad. U. 8:6.
rubbas thet, ſom i qwarſtad ſatt är. U. 8:7.8. H. 12:11.
klagas öfwer oſtälig byſättning. U. 8:9. 8:3.
har gäldenär ej at betala med, tå må han byſättas. U. 5:10. 8:3. G. 11: H. 16:2.3.4.
i qwarſtad må jord ej ſättas, innan ägaren höres. J. 10:2. U. 8: R. 11:2. 10:18.
på omtwiſtad ſkog och märk. B. 10:6. R. 25:10. U. 8:6.
ſterbhus egendom, ſom ej är lagligen inventerad. Ä. 9:5. G. 12:1.
omtwiſtad teſtaments maſa. Ä. 18:3. J. 6:4.
gäldenärs egendom. H. 16:1.6. Ä. 9:1. 10:1. R. 10:2.
i qwarſtad må ej börde-penningar ſättas. J. 5:10. U. 8:
förbud at reſa ur ſtad, räknas ej för byſättning. U. 8:10.

Hofrätt kan döma til qwarstad, när besvär anföres emot Besalningshafwandens utslag. R. 8:2.
Querela Nullitatis: se Domwilla. Hofrätt.
Qwinna: så gift, som ogift, må witne bära, äntå at the plichtat för hor eller lönstaläge. R. 17:10.
then som med dom är för hustru förklarad, niute giftorätt i mannens bo. G. 10:7. 3:9.10.
qwinfolk brukas til wallgång, ther thet ske kan. B. 1 1:2.
inhyses är fri för skallgång. B. 23:2.
utom moder äger ingen giftomanna rätt. G. 1:2.3.
kan bryta edsöre. M. 23:
afwita eller under tolf åhr lägras. M. 22:1. 53:4.
hänges för stöld. M. 40:3.
dächtas hafwande. G. 1:4.
hafwande får icke lida straff. G. 3:6.
huru the straffas, som låta bruka sig til skiöreläfnad, i the hustoer otucht drifwes. M. 57:1.2.
wåldtages qwinna. M. 22:1.
när hon ther å kära må. M. 22:2.
föres bort med wåld. M. 22:3.4.
om hafwande qwinna dräpes. M. 22:7. 29:5.
se Enka. Hustru. Fänge.
Qwitta. Qwittobref: ther med hör wisas, at afrad gulden är. J. 17:2.
huru gäld må mot gäld qwittas. U. 4:7.
a betald kiöreskilling. J. 11:2.
Qwälja: Under eller Öfwerrätts dom. R. 28:2.

R.

Ransaka. Ransakning: then skal ske om hwarje tjufnad särskilt å sin ort. M. 40:2. 53:7.
huru man må hos then misstänckt är, låta ransaka efter thet stulit är. M. 52:2.
ej må man ther om ransaka af sielftagen macht. M. 52:2.
ransakas skal om misgierning, ther thengjord är. R. 10:21. M. 40:2.
Underrätt insänder til Hofrätten ransakning och dom i grofwa brottmål. R. 25:5.
i hwilka mål Underrätt allenast ransakar, och Hofrätten dömer. R. 8:2.
när Hofrätt ransakar. R. 8:2.
om ihjäl legadt barn. M. 30:2.
Reconvention. se Beskyllning.
Redskapshus. B. 2:1.
Referera. se Underdomare. Underställa.
Referent. Relation. se Berättelse. Lott. Revisions-Secreterare. Röst.
Regerings sätt. M. 4:8.
Reparation. se Förbättring.
på hus. B. 7:1.2.3.
på åker och mark. B. 27:4.6. 6:1. 4:2.

Resa. Resande: reser man ifrån Rätten utan lof. R. 19:1.
hugger någor, eller bryter sönder, resande mans resetyg. M. 21:7.
huru resande må af gästgifware forthjelpas. B. 28:3.4.5.6.
resa må ej företagas om helgedag förr än gudstienst är förbi. M. 3:8.
om tå häst eller båt utleges. M. 3:8.
förbjudes någor at resa utur staden. U. 8:10. 11. 1:9.
reser så eman bort egenwilligt. G. 4:8. 3:11.
reser mannen ifrån hustrun. G. 13:4.5.6. R. 10:10.
Resolution. se Utlag. Dom.
Restituera. Restitutio Fatalium. se Tid.
Revisionis beneficium. se Konung. Tid.
Revisions penningar. R. 30:1.7.17.
Revisions Secreterare: om olagliga jäfwas. R. 30:14.
upsätter i saken skriftelig berättelse. R. 30:13. 22:1.2.
Riddare syn: then stal hos Konungen sökas. J. 14:3.
inom hwad tid then begiäras må, och hwad tå fullgiöras bör. R. 25:10.18.
hwilka then förrätta. R. 25:10.
thes dom qwäljes. R. 28:1.
Rija: skal byggas ther skog är. B. 2:1.
Rikets frihet. R. 8:2.
Rikets Råd: om themi och för embetets skul något tillwites, eller något smädeligit emot them talas eller skrifwes. M. 5:2.
ther om dömes af Hofrätten. R. 8:2.
om jäf giöres emot någon thera obesfedeliga. R. 30:14. se Jäf.
Ris. Risslitande: hurut het räknas. G. 5:
ther med näpes öfwermage som swär. M. 3:2.
som rå och rör flytter. J. 13:2.
Rofdjur. se Skadedjur. Willdjur.
Rofwogård: om ther stälrs. M. 40:5.
Ropa: then som ropar eller skriar på wäg eller gata. M. 21:8.
Rotebonde: öfwerfalles af sin soldat. M. 15:8.
Rusthållare: öfwerfalles af sin ryttare. M. 15:8.
Rychte: kommer thet up om grost brott, tå skal särskilt Ting hållas. R. 4:1.
sprider man ondt rychte ut om någon af argt upsåt. M. 60:4.
om smädeskrift, som rörer någons goda namn och rychte. M. 60:5.
then som utsprider rychtet i brottmål, må ej witna. R. 17:7.
falska rychten som röra Rikets säkerhet. M 6:5.
på uppenbart rychte kan ej fällas til wärjemåls ed. R. 17:30.
Rymma. se Flycht. Öfwergifwa
Ryttare: slår eller qwädar sin Rusthållare. M. 15:8.
bör komma til skogseld. B. 15:4.
Rå och Rör: the skola läggas med fem stenar. J. 12:1. 11:7.
huru the skola wara beskaffade. J. 12:1.
wid femstena rör skal en utliggare wara, och thereffter wisare eller ledare. J. 12:2.
finnes ej rå och rör, tå äger annat märke witsord. J. 12:3.
är ej någon skillnad byar emellan, tå äger hwar sin del ther i. J. 12:6.
huru ofta grannar böra upgå rågång. J. 12:7.
huru then plichta skal, som rå och rör rubbar eller flytter. J. 13:

om

om tomte och farwägs rå. J. 13:1.
Råbråkande: ther med straffas then, som wåldför eller dödar then som lidit stiepsbrott. M. 21:3.
Rådman. se Borgmästare. Domstol.
Rådsbane: uti drapmål straffes såsom dråpare. M. 24:4. 41:3. 61:1.
Rådslag: hemliga Konungens och Rikets, om the uppenbaras. M. 4:5. med Rikets fiender. R. 8:2.
Rådstufwurätt: skal hållas i hwarje weko. R. 6:1.
är förra domsto i städerne ther ingen Kämnersrätt är. R. 1:4.
uptager således the til Kämnersrätt hörande mål. R. 6:4. 5:1. 11:5.
hwilka mål i synnerhet höra til Rådstufwurättens afgiörande. R. 6:1. 2. 3. 10:20.
ther böra intekning, upbud och lagfart ske. R. 6:3.
om uprop ther försummas. R. 25:12.
se Borgmästare.
Rån. M. 20:9. 21:23:1. J. 18:
Råf. B. 23:1. 6. se Skadedjur.
Räkenskap. Räkning: Kronones förfalskas. M. 8:2.
widlyftiga räkningar kan Domaren låta utreda af goda män. R. 24:2.
förmyndare skal författa richtig räkning. R. 23:1.
Ränta: then äger samma rätt som hufwudstol. H. 17:15. U. 4:13.
ingen tage eller låte förskrifwa sig större ränta än sex af hundrade. H. 9:6. U. 4:6.
kan läggas til hufwudstolen. H. 9:7.
then skal först afräknas, innan något på hufwudstolen afdrages. H. 9:5.
är ränta ej förskrifwen. H. 9:10.
sättes ränta eller hyra i gwarstad, hwem then uppbära må. U. 8:6. 5:
stå både Kronans och jordägarens räntor inne, hafwer Kronan förträde. H. 17:6.
ränta räknas ej längre än til then tid, tå gäldenärs egenhom i gwarstad sattes. H. 17:15.
för try åhrs ränta är skattejord underpant. J. 17:3.
se Afrad. Skattejord.
Rätt: huru thes Ledamöter anses efter slächt och swägerskap. R. 1:6. R. 13:1.
upförande in för domstolen. R. 14:8. M. 18:8.
om lägges neder. R. 9:1. 2.
se Domför. Domstol. Fullmächtig. Parter.
Rättegång: ehwar then börjas, skola alle skäl genast framtes. R. 14:3.
om swarandens stånd under rättegången ändras. R. 10:13. 16:5.
om fel wid rättegången. R. 27:8. 25:21. 22. 27:8. 30:18.
se Domwilla. Mulliket.
om rättegångs tima af Domaren försummas. R. 9:
om rättegångs frid. M. 18:
om rättegångs kostnad. R. 21:
rättegångs missbruk. R. 29:30: 16.
se Domare. Domstol. Proceß.
Rödja och uptaga: bör bonde til åker och äng, så mycket som brukas kan. B. 6:1. 14:2.
huru oskifta ägor uptagas må. B. 10:4. 5:2. 3:1. 2:5. 14:2. 17:1. 18:4.
är åker ej uptagen, eller är äng skoglupen, hurn bötes. B. 27:4.

huru

huru ödesby uptagas skal. B. 3:
Röfwa: om then, som lägger sig at röfwa til lands eller watn. M. 21:1. 18:1. 20:1.
röfwar några i wådeld eller wattunöd. M. 21:5.
röfwadt gods undantages ifrån concurs maßan. H. 17:2.
Röft. Omröfta: omröstande til doms. R. 23:3.4.5.
then ytterst sitter, säge sin mening först. R. 23:5.
bliswa Rättens ledamöter i röfterna skiliachtige. R. 23:3.4.
Röfte: huru bötes för röta ther å. B. 27:2.

S.

Sabbat. Helgedag: then som begår något brott på söndag eller högtidsdag. M. 3:6.
tökas arbete på theßa dagar. M. 3:7.
då må man ej köpslaga eller resa. M. 3:8.
faller tid å helgedag at gifwa inlaga in. R. 25:23. 30:9.
huru nära til högtider domar kunna utgifwas. R. 24:9.
Sabbatsbrott: räknas ifrån kl. 4 om morgonen til kl. 9 om aftonen. M. 3:6.7.8.
Sacrament: then som förswärdar, huru straffes. M. 1:1.
Sak. Mål: i hwilka mål man må fullmächtig hafwa. R. 15:1. G. 9:1. H. 18:
ther saken förnämligast angår en, måge the, som ther i delachtige äro, sökas i then Rätt, ther under han hörer. R. 10:7. 11:3.
alle saker skola i rättan domstol uptagas. R. 10:11.
brottmål dömas ther the giorde äro. R. 10:21.
i samma sak, eller then ther med gemenskap hafwer, må then siemde låta siemma käranden igen. R. 11:6.
hwad ordning sakerne wid Häradsrätt afgiöras skola. R. 2:3.
then sa^e, som Konungens Befalningshafwande sinner twistig, bör inom wiß tid hos Domaren anmälas. U. 2:5.
i brottmål bör then, som kåres til, å Rättens bud til swars komma. R. 11:10.
när brottmål må under Konungen dragas. R. 30:19.
Saköre: förtekning ther å bör införas uti domboken. R. 2:6. 5:2.
af Häradshöfding wid hwart Tings slut til Kronofogden utgifwas. R. 2:8.
Kämnersrätternes. R. 5:2.
theras almänna fördelning. R. 32:3.
se Böter.
Sammanskott. se Embetsman.
Sammansättning: emot Konungens bud. M. 6:2.
at stiälla. M. 41:1.
at röfwa. M. 21:1.
Samtycke: qwinnans och mannens samtycke åger giftermål fästa. G. 1:5.
giftomans samtycke fordras til giftermål. G. 6: 3:10.
hustruns til hennes jords försäljande. G. 11:1.6.8.
Sed. Sedwana: ther efter må Domaren rätta sig, när beskrefwen Lag ej sins. R. 1:11. J. 16:5.

efter wanligt bruk må man rätta sig med upsägning och afflyttning. J. 16:5.
Segelled: huru bred then wara skal. B. 20:3. 17:4.
om then fylles och stoppas. M. 21:2.
se Kongsådra.
Separatio bonorum. se Boskilnad.
Sequester. se Qwarstad.
Servituter, å fast egendom. se Last. Besvär.
Sido arf. Å. 1:1. 3:2.3.5.7.8.
Sielfpantning. U. 1:4.
Sielfspilling: ther om må Domaren ransaka, om han med wilja sig förgiordt, eller i hufwudswaghet. M. 13:1.
når then må af skarprättaren til skogs föras, eller af annat folk begrafwas. M. 13:1. S. 2:1.
wet man ej huru then dödde omkommit. M. 13:3. 17: 28:6.
får then ej död, som sig förgiöra wil. M. 13:4.
kan någor frälsa hans lif, som sig sielf förgiöra wil. M. 13:2.
Signeri. se Truldom.
Silfwermynt. R. 32:1.
Simmande: then som slår eller dödar. M. 12:2.
Siuk. Siukdom: är laga försall. R. 12:1.
smittosam siukdom uphäfwer åchtenskap. G. 13:8.
och fästning. G. 4:2.
warder tienstehion siukt. H. 14:9.
från then siuka om swikeliga tages. M. 42:4.
är fänge siuk at han til döden sig icke bereda kan. S. 3:6.
få siukt. B. 22:4.5.
Siähl: räknas ibland skadediur. B. 23:1.
Siälawåda. S. 3:4.
Sio: öfwer siöar skal winterwäg utstakas. B. 25:7.
skiuter eller kastar man annan i sio eller ström. M. 24:7.
om gror til någon del eller aldeles ihop til ång. J. 12:4.
utur siöar må ingen gräfwa nya styrdur eller renlar. B. 20:7.
se Fiskewatn.
Siöfarande. Siöfolk: the taga först sin lön af gods i skiep, sedan fracht och skiepslega. H. 17:5.
förledas, at skiepsbrott sker. M. 21:2.
giöres wåld å them, som lidit skiepsbrott, eller om the slås eller såras. M. 21:3. Å. 7:1.
sätter någor eld å strandadt skiep, eller ther något röfwar. M. 21:4. M. 42:4. Å. 7:1.
hemfrid uti skiep, hyrdt, lånt eller egit. M. 21:1.
Siörätts saker: dömas i Rådstufwu. R. 6:1. 25:13.
ther i wådjas ifrån Härads rätt under Hofrätten. R. 25:3.
inom hwad tid the ther fullföljas skola. R. 25:9. 22:1.
se Wärel.
Skada: som händer af upsåt. H. 15:4. 16:4. 12:4. M. 24:8. 17:2.3.4. B. 28:11. J. 16:4.
af wåda, eller olycka. M. 28: 29: H. 12:2. 15:5. B. 24:4. H. 10:4.
af annars fä. B. 22:7.8. M. 33:1.2.
Skadediur: må hwar man skiuta, och hwilka the äro. B. 23: 22:7.

hwad

hwad han niuter, som them utom ſtall fångar. B. 23:6.
ſe Odiur. Willdiur.
Skall. Skållbud: ſkola alle lyda. B. 23:2.
hwilka ther före äro frie. B. 23:2.
om ſkallbud förſummas. B. 23:3.
Skarprättare: är tagen i Konungens hägn. S. 4:1. U. 8:7.
om han begår fel, tå mißgierningsman afſtraffas ſkal. S. 4:2.
om han öfwerfalles. S. 4:3. M. 23:
ſe Begrafning. Förgiörning.
Skatt eller tunga: om lägges å Konungens underſåtare. M. 44:1. 2.
ſe Afrad.
Skattebonde: huru ſkattebonde må ſin jord nyttja. B. 10:8. 13:1.
må i jordabruk ſielf fullmächtig taga. R. 15:5.
Skattehemman. Skattejord: är underpant för tryggh ärs ränta. J. 17:3.
ſäljes utom börd. J. 4:5.
om huſeſyn ther å. B. 27:1.
om ſkattejords delning och förminſkning. J. 4:9.
maſteträ å ſkattejord bör hembiudas Kronan. B. 10:3.
om ſwedjande. B. 14:
hwad i acht tagas bör när ſkattehemman upbiudes, ther af Kronan äger räntan. R. 2:4. J. 4:5.
Skiep, Kronans. M. 4:1.
Skiepsbrott. ſe Siöfarande.
Skiepsfynd. ſe Strandwrak.
Skieppare: giör lån på bilbref eller bodmeri. H. 17:7.
må intet ſälja i ſkiep på ſön och högtidsdagar. M. 3:8.
begår ſtöld. M. 42:3.
ſe Siöfarande.
Skifta. Byta: ſkifte är laga fång. J. 1:1. 2. 3:
jord må mot jord å landet ſkiftas, men ej må arfwejord å landet emot hus och jord i ſtaden ſkiftas. J. 3:1.
hus må mot hus i ſtaden ſkiftas. J. 3:1. 11:4.
then ſom wil ſkifta bys oſkifta ägor, ſöke Rätten om ſkifte. B. 10:4.
når bymän i odalby ſkifta ſkog och utmark, må afgårda by få ſin lott. B. 19:4.
ſkifte bör ſkrifteligen ſke med witnen. J. 1:1.
ej med öfwermaga, jungfru eller wanwettig. J. 4:7.
ej förwandlas. J. 5:5.
ſe Aſlingejord. Arfſkifte. Arfwejord. Faſta. Hemföljd. Pant.
Skilnad i trolofning ſe Fäſta.
Skilnad i äktenſkap: när then ſker, och huru barn upfoſtras ſkola, när äktenſkaps ſkilnad ſker. G. 13:
när ſkilnad ſker til ſång och ſäte. G. 14: 15:
ſe Barn. Hor. Öfwergifwa.
Skiuta. ſe Dräp. Wådeld.
Skiuts. Skiutsning. ſe Gäſtgifware.
Skiäl. ſe Bewis.
Skiötſel: then fordrans förmon, ſom kommer af ſiukt folks ſkiötſel. H. 17:4.
tienſtehions. H. 14:9.
Skog: huru oſkift ſkog nyttjas må. B. 10:1.

om åwerkan i annars skog. B. 10:5.
om the skogar som til bergsbruk höra. B. 10:9.
om åwerkan på the skogar, som ligga när städerna. B. 10:10.
skog satt under förbud. B. 10:6.
huru i thessa mål besvär anföras må mot Underrätts utslag. R. 25:5.
til skogs fredande kan förelåggas wite. B. 10:5.
se Almänning. Intaga. Skattebonde. Träd. Åwerkan.
Skogseld. B. 15. R. 25:5. se Swedia.
Skordike. se Dike.
Skorsten: skal så ställas, at eldskada förekommes. B. 24:1.
för odugelig skorsten bötes. B. 27:2.
Skrifter. Skriftwäxling: huru then må ske hos Konungens Befalningshafwande U. 2:1.
i Härads, Lagmans, Kämners och Rådstufwurätt i mindre städer. R. 14:1.
huru parternes skrifter inrättas skola. R. 14:1.5.
om skriftwäxling i Rådstufwurätt i the större städer. R. 14:1. 25:13.
i Hofrätten. R. 27:2.4.
ther stola alla skrifter twefalt ingifwas. R. 27:6.
then skriften författat, bör sättas sitt namn ther under. R. 15:10. 30:10.
skrifter, Rikets hemliga then som utgifwer. M. 4:5.
inteknings skrift. R. 7:1.
om then som förfalskar, eller misbrukar annars skrifter. M. 8:3.
se Handskrifter.
hufwudskrifterne skola i Rätten upwisas, då thet åskas. R. 14:4.
om någor skrifwer för Rätta, thet han wet ej sant wara. R. 14:8. 29:1.
Skuffa eller stöta: om man skuffar annan. M. 35:4.
skuffar eller slår annan, at han faller kull, och får död. M. 28:2. 24:8.
skuffar eller stöter annan i kyrkian. M. 18:4.
Skuld. se Gäld.
Skuldebref: ther före sökes gäldenär ther han bor. U. 4:1. R. 10:1.
säger någor sig wara twungen at gifwa skuldebref ut. U. 4:3.
på klart skuldebref följer utmätning. U. 4:2.
se Borgenär. Intekning.
Skyldskap: närmaste skyldeman är giftoman. G. 1:3.
i hwilka skyldskaps leder giftermål är förbudit. G. 2:1.2.
huru skyldskap räknas. Ä. 1:2.
när Domarens skyldskap giör honom jäfachtig. R. 13:1. 1:6.
när skyldskap hindrar witne. R. 17:7.
Skyrdar och Renlar. B. 20:7.
Skägg: drager man annan i skägg. M. 35:4.
Slag. Slagsmål: slår man annan blå eller blodigan. M. 35:2.
slår kindpust. M. 35:3.
then böter mindre som först slagen blef. M. 35:5.
slår man annan så at ben bräckes. M. 34:3.
sker slagsmål i kyrkio, eller wid rättegång. M. 18:3.
å Kyrkiogård eller Tingstad. M. 18:5.
å Domare eller Embetsman. M. 18:8.
å Rättens betiente. M. 18:9.
slår man annan å almän wäg eller gata. M. 21:7.
slår man annan så at han dör theraf. M. 24:9. 39:2.

slår man then sig ej wärja kan. M. 12:2.
slagsmål emellan frälsemän dömes i Hofrätten. R. 8:2.
slår några sina föräldrar. M. 14:2.
slår några sin husbonda. M. 15:2.
eller förman. M. 15:6.
om man slår hustrun, eller hustru mannen, eller husbonde legohion sitt. M. 36:
se Afbön. Sugg. Sår.
Slachtare. se Rättmänglare.
Slächt. se Skyldskap.
Slösare: bör stå under förmyndare. Å. 19:4.
kan således icke wara förmyndare. Å. 20:8.
Smädeord. se Oqwädinsord.
Smädeskrift: om then skrifwes och utspridas. M. 60:5.
ther om dömes ther then framgafs. R 10:23.
Smälek. Smädelse: then som lastar och smädar Gud, hans helliga ord, och Sacramenten. M. 1:1.2.
eller gör ther med gäckeri. M. 1:2.
grof försmädelse emot Gud, dömes i Hofrätten. R. 8:2. 25:5.
Snarbindel: kastas i åker. B 8:4.
Snatteri: huru ther före bötes. M. 47:1. 40:5. 42:1.
Snöpa: få, om någon förewites. B. 22:5.
Sokneftufwa: skola alle i soknen bygga. B. 26:1.
ther skal ransakas om moder af wåda legat thiäl sitt barn. M. 30:2.
Sofwande: om några döda, slår eller sargar. M. 12:2.
stiäl några af sofwande, huru straffas. M. 42:4.
Solskifte: ther efter skal tomt läggas. B. 1:1.
utan jordägande åsämjas, må ej by rifwas, som i rätta solskifte lagd är. B. 1:4.
Soldat. se Knecht.
Souverainite. se Enwälds regering.
Språk: utländske få ej brukas i domar. R. 24:3.
Spådom. se Trulldom.
Spö: spöslitande huru räknas. S. 5:
Stack: om hö. B. 5:6.
Stad. Stadsrätt: i staden är Kämnersrätt förste domstol. R. 1:3.
andre är Rådstufwurätt. R. 1:4.
Stadsrätt dömer om missgierning, som gjöres å stadens mark. R. 10:19.
om hus och tomt i staden döme then Stadsrätt, ther the ligga. R. 10:19.
niuter hälften af siette penning, som afflyttande borgare betala bör. H. 3:5. Å. 15:2.
om husbygnad i staden. B. 29:
städernes inwånare få ej olofligen bygga på andras skogar. B. 10:10.
skyldighet at hålla wägar och broar. B. 25:3.11.
om lösnings rätt. J. 7:
andel i böter. G. 3:4. M. 24:8. 26:3.
om arf i staden. se Arf.
om stapelstads och upstads handel. H. 2:7:3.4.5.
then någon stads talan fördt, är fri för wadepenningar och borgen. R. 25:8.

Stafled: wid rågångar. J. 12:1.
Stall; ſtall wara uti ladugården. B. 2:1. 27:3.
ſtal wara på gäſtgifware gård. B. 28:2.
Stemma. Stemning: huru then bör inrättas och gifwas. R. 11:1.
om muntelig ſtemning. R. 11:2.3.
å flera i en och ſamma ſak. R. 11:3.
inom hwad tid then må tilſtällas ſwaranden. R. 11:4.5.
huru och när vice verſa ſtemning må tagas. R. 11:6.
huru then må tilſtällas ſwaranden. R. 11:7.
huru död mans arfwingar ſkola ſtemmas. R. 11:8.
om offentelig ſtemning. R. 11:4. U. 2:3.
ſtemmas må mannen, när han förlöper ſin huſtru. G. 13:4.
eller reſer ifrån henne. G. 13:6.
genom offentelig ſtemning kallas borgenärer in, at twiſta om gälds-bunden egendom. H. 16:1. R. 11:4. 12:6.
til Lagmansting tages ej ſtemning. R. 25:1.
om ſtemning förſittes. R. 12:3.6.
ſtemning å witnen. R. 17:3. 30:11.
til hwad ort man någon inſtemma må. R. 10:
ſtemmas må ej någor uti kyrkio, men wäl å kyrkiowall. R. 11:7. U. 2:3.
oſtemd dömes. R. 25:22.
uti ſlagsmål. M. 39:1. G. 1:1.
uti jordeklander. J. 11:1. R. 10:18.
Stemnodag. ſe Legoſtemna.
för landbo. J. 16:6.
för tienſtehion. H. 14:2.
uti bolag. H. 15:7.8.10.
Stempling: emot Konung eller Riket. M. 4:1.
wet man ſtempling å färde wara. M. 4:3.4.
Stiuffader. ſe Föräldrar. Barn.
Stiäla. ſe Stöld.
Stockeſtraff: för öfwermage ſom ſwär. M. 3:2.
Stockholms Stad räknas för ſärſkilt lagſaga. R. 11:4.
Kämnersrätt. R. 5:1.
Stormerkſtrån: få ej fällas til kohlning. B. 10:9.
Straff: huru then ſtraffas ſkal, ſom ej orkar böta. G. 5: U. 10:1.
Strandwrak. M. 48:2.
Strögods: tage ſyſtrar i arf med förbättring. Æ. 12:6.
Ström. ſe Fiſkewatn. Qwarn.
Stufwa. B. 2:1. 27:3.
Städia. Städſel: ther om må jordägare och landbo förena ſig. J. 16:1.
om lifstids ſtädia. J. 16:2.
ſtädja på wiß tid. J. 16:3.
ſtädjer man hemman til twänne. J. 16:16.
huru och när legohion ſtädjas må. H. 14:1.2.3.
Stöld: förſta gången. M. 40:1.
andra gången. M. 40:2.
tridie och ſferde gången. M. 40:3.
ſtöld å flera ſtällen och tider. M. 40:2.
i trägård, kälgård, humble och roſwogård. M. 40:5.

stöld af flera tilsamman. M. 41:1. 40:1.4 61: H. 17:2. U. 4:12. R. 10:21. 17:35.
wid wädeld, watunöd, skiepsbrott, wäldswerkan, i höchstufwu. M. 42:2.4.
stiäl skieppare, forman, gästgifware, eller krögare. B. 28:12. M. 42:3.
stiäl någor å åker eller äng, eller bäst, eller boskap, el. bistock. M. 43:1.2.
stöld utur fisketyg, eller jagtredskap. M. 43:2.
i kyrkio, å kyrkiowall, i likhus, grafwar, wapnhus, fattigstufwu, eller fattigbössa. M. 46: 42:4.
om öfwermage stiäl. M. 50:1. 41:2. 24:2. 31: J. 13:2.
stulit gods bör återgäldas förr än böter uttagas. M. 40:4. H. 17:2.
kyrkiotiufnad, hus och nidings tiufnad, annan stöld tridie gången, böra Hofrätten underställas. R. 25:5.
huru efter stöld ransakas må. M. 52:2.
målsägande må med ed witna, hwad han mist, och hwad thet wärdt är. R. 17:35.
then som gömdt eller nött med tiufwen, eller tiufnaden främjadt. M. 41:3. 24:4. 40:1. 49:1 61:
om hustiufnad. M. 42:1. 47: 40:1. U. 10:1.
se Tiuf.
Stör: får ej huggas på andras ägor. B. 10:5. 16:1. M. 40:5. 20:10.
Stöta, se Skuffa.
Substitut: i domare embetet får icke antagas utan lof. R. 1:9.10.
Surrogatum. G. 11:5.7. U. 17:2.
se Arfwejord.
Swara: bör then sielf i brottmål, som anklagad är. R. 15:1.
i andra mål kan man genom fullmächtig swara. R. 15:1. H. 18: G. 9:1. R. 17:7.
med ed kan man swara och ej kära. R. 17:34.
Swarande: honom skal stemning tillställas. R. 11:7.11. U. 2:3.
blifwer swaranden ute wid förra Ting. R. 12:3.
blifwer han ute från Lagmans eller Rådstufwurätt. R. 12:5. 25:16.
om swaranden wil göra någon inwändning. R. 16:
huru han kan stemma käranden igen. R. 11:6. 10:1.
wänder han någon omständighet före, at sig wärja, styrke then med bewis. R. 17:33.
om swarandens stånd under rättegången ändras. R. 10:13.
får eller försummar återwinning. R. 12:4. 26:4.
dömd in contumaciam, huru må wädja. R. 12:3.
söka Revision. R. 27:1.
Swedja: i åker, äng, och beteshaga må hwar man swedja oduglig slog. B. 14:1.
huru thet ske må utom hägnad. B. 14:2.
å frälsejord må ägaren sielf swedja. B. 14:4.
hwad then bör i acht taga, som swedjeland bränna wil. B. 15:1.2.
landbo må ej utan lof swedja. B. 14:2.
må ingen ther bruk eller bergwerk äro. B. 14:5.
mål angående swedjande i bergslagen höra under Bergs jurisdictionen. R. 10:17.
se Afmänning.
Swek. se Falsk. Handtwerkare. Mynt. Pant. Sälja. Wigt.

Swenſk man: dör och hafwer arfwingar utrikes. U. 15:1.2.
giör bråp å swenſk man utrikes. R. 10:22. M. 24:1.
öfwergifwer ſitt fäderneſland. U. 15:7. 7:2.
swenſk manna rätt. M. 4:7.
Swin: huru the måge i allonſkog ſläppas. B. 12;
löpa swin ur en ſkog i annan. B. 12:3.
når swin böra wara ringade. B. 11:4.
Swinehus. B. 2:1.
Swinewall: huruledes någor må flytta tit och ther bygga. B. 2:5.
Swordom: wid gudstienſten, in för ſittande Rätt, i ſamqwem, på almänna gator. M. 3:1.
ſwär någor af haſtighet, eller lättſinnighet. M. 3:1.
ſwär öfwermage. M. 3:2.
briſter någor ut i ſwordom in för Konungens Befalningshafwande. U. 1:6.
Swägerſkap: huru thet räknas. G. 2:8. R. 17:7.
i rätt ned och upſtigande ſwägerlag är åchtenſkap förbudit. G. 2:4. M. 59:2.
i hwilka ſwägerlag å ſidone thet förbjudes. G. 2:5.
eller i andra ſwägerlaget. G. 2:6.
huru för lägersmål i ſwägerlag bötes. M. 59:7.8.9.
i hwilka ſwägerlag Domaren är jäfachtig. R. 13:1.
eller witne må yäfwas. R. 17:7. J. 5:9.
Swärd. Knif: blottas i kyrkio, eller ther rättegång hålles. M. 18:3.
å kyrkiogård eller Tingsſtad. M. 18:5. 23:
lånas ſwärd til dråp. M. 24:4. 61:1. 41:1.
Swärfader. ſe Föräldrar, Barn.
Syn. Beſichtning: hålles å twiſtig mark, antingen af jordägande, ſom kallas ägande Syn, eller af Häradshöfding, ſom kallas Härads Syn. J. 14:1. R. 10:14. 24:8. 12:7.
om ſynekoſtnad. J. 14:4. R. 21:
når ſyner hållas ſkola. J. 14:2.
om någorthera parten ther wid är borto. R. 12:7.
dom ſkal aſſägas i then ort ther ſynt bliſwit. R. 24:3.
om Lagmans ſyn. J. 14:3. R. 25:1.10.
om Riddareſyn. R. 25:10.
når then döddas kropp ſynas ſkal. M. 28:6.
huru ſår ſkola ſynas. M. 39:1.
ſyn i jordatwiſt ſkal i dombok införas. R. 2:6.
af grannar om rågång. J. 12:7. 14:1.
om fremmande få i annars åker eller ång. B. 9:1. J. 14:1.
wid laga ſyn i jordatwiſter måge ej ringare än ſiu döma. R. 23:1.
huru ther emot wädjes. R. 25:1. B. 27:9.
öfwer bro. B. 25:1.5.10.
ſe Huſeſyn.
Synemän: utſyna annan mark til ſwedjeland än ſtadgadt är, eller taga betalning för arfwode. B. 14:3.
Syſkon. ſe Halfſyſkon.
Syſkonebarn: måge ej gifta ſig utan Konungens lof. G. 2:3.
om man lägradt ſitt ſyſkonebarn. M. 58:1.
Syſſloman: må ej gå widare än honom betrodt är. H. 18:1.2. R. 15:4.7. U. 4:11.

handlar

handlar han oredeliga. H. 18:3.
niuter arfwode, och hwad han påkostar. H. 18:5. R. 15:12.
bör för syslan gifwa redo och räkning. H. 18:8.
bör swara ther han godset förwaltadt. R. 10:4.
som borgat husfwudmans gods til godt årligt folk, som sedermera af sig kommit. H. 18:6.
är laga hinder. H. 18:7.
thes answar som utan fullmacht sig något åtager. H. 18:10. R. 15:4. G. 7:3.
ewakar omyndigs eller fråntwarandes börderätt. J. 6:4. H. 18:
se Fullmächtig.
ägåwarn. se Qwarn.
år: sårar man annan i ansichte eller hals. M. 34:1.
ugger af finger, eller tå å fot. M. 34:2.
uru för kiöttsår böttes. M. 35:1. 34:3.
ör mindre sår. M. 35:2.
ur öfwermage böter för sår. M. 37:1.
m såramål sker af wåda. M. 38:1. B. 24:1.
uru sår skola synas och wärdes. M. 39:1.
ör then sårade. M. 39:2.
alla såramål gäldes läkarelön, hinder, kostnad, och för sweda och wärck. M. 39:4.
iras gåst och thes hion. B. 28:12. M. 42:3.
r wid hemfrids brott. B. 28:10.
iras then som skiepsbrott lidit. M. 21:3. R. 7:1.
raböter gå til treskiftes, men lytesböter äro målsägandens ensak. M. 34:1.
ras then sig ej wärja kan. M. 12:2.
Sugg.
ras kreatur. B. 22:1. 9:1.
n okynnes hund eller så sära någon. M. 33:1. 2. 3. 34:
d och hö: huru införas må utan annans skada. B. 5:9. 9:6. 12:4.
r skada af eld timat, bör Häradet för säd brandstod gifwa. B. 24:4.
desbod: skall wara uti mangården. B. 2:1. 27:3.
lja. Säljare: säljes jord eller hus åt twänne. J. 4:4. 9:5. 16:16.
. 1:5. 13:2
ljes wahra som hafwer sel. H. 1:4. 9. M. 49:2. R. 10:5. 18.
jaren niuter sin säkerhet i såld jord, til thes laga ständ åkommer. . 11:2. H. 17:15.
et som ifrån landet inkommer til salu, bör til stadens torg h hamnar föras. H. 4:5.
then som annars jord sälja kan. J. 10:
innen må ej sälja hustruns fasta gods utan hennes samtycke. . 11:1. J. 10:1.
fastigheters säljande och köpande. J. 4:
ndras thet som säldt är. H. 1:3. J. 11:
ärda by får ej af bolbys skog och mark eller egna inhägnader af lu gifwa. B. 19:2.
säljande af almännings timmer, wed, gärdsel, &c. B. 16:1. . 10:1. 18:3.
jer handtwerkare thet honom för wis lön i händer sättes. H. 12:12.

Konungens Befalningshafwande äger macht sätta löst och fast gods under förbud att säljas. U. 8:6.
se Handel. Köp. Lån. Pant.
Sändebud: om någor undersåte låter bruka sig såsom Sändebud ifrån fremmandel Herrskap, eller går fremmande Sändebud tilhanda. M. 4:7.
Säng: som dageligen brukas, får tagas til fördel utur bo. G. 17:1.
stilnad til säng och säte. G. 15:1.2. 13:3.
Sängelag: otidigt, plichtfälles med 2 dal. samt til kyrkian. M. 53:5.
Säteri. Sätesgård: om ej mer än en faller til arfs. Æ. 12:6.
få flere del ther i, och kan then ej wäl delas. Æ. 12:7. J. 6:3.
är fritt för prestegårds bygnad. B. 26:2.
samt för tingsbygnad. B. 26:4.
niuter ej brandstod, ther thet ej gifwer. B. 24:5.
huru gästgifweri ther anläggas må. B. 28:1.2.

T.

Tagelott: ho then äger i arf. Æ. 12:5.6.8.
Tak: huru många alnar åho åhrliga bör täcka. B. 27:3.
går watn genom tak, huru bötes. B. 27:2.
drop af tak. J. 7:5.
kastar några öfwer tak. M. 28:1. 29:6.
Taka händer: R. 26:1. se Tridie man.
Taga, eller återtaga: huru man må sitt återtaga. M. 52:1. 40:8.
J. 18: U. 1:4.
Tand: utslås. M. 34:4.
Teg: slår man annars. B. 8:1.
drifwes några med wåld ifrån sin teg å annars. M. 20:13. J. 18:1.
Temerarium litigium. se Rättegångs misbruk.
hwad är, och huru anses. R. 29:
ther före bötes hos Konungen, och fullmägtigem straffas. R. 30:16.
Termin. se Tid.
Testamente: af hwem, och huru thet gifwas må. Æ. 16:
får ej uttagas för än gäld gulden är. Æ. 10:1.4.
får ej tagas af bo oskifto. Æ. 17:6. G. 11:2.4. U. 5:9.
testamente kan wara giltigt utan witnen, och witne får ej emot testators wilja weta innehållet. Æ. 16:1.
testamenterad egendom, som är aflinge, kan af arfwingarne lösas inom wiß tid. Æ. 17:5. 15:2.
kan ändras och återkallas. Æ. 16:3.
hwad som kan gifwas i testamente. Æ. 17:1.2.3.4.5.
huru mycket kan gifwas efter landsrätt. Æ. 17:4. J. 8:1.
huru mycket efter stadsrätt, och af prest. Æ. 17:5. J. 8:3.
om mer gifwes, än lag säger. Æ. 17:7.
hwad then bör i acht taga, som thet fått. Æ. 18:
huru thet klandras må. Æ. 18:3.4.
hwar ther om i staden dömes. R. 6:5.
Hofrätten dömer om frälsemans. R. 8:2.
Tid. Termin. Fatalier: när then sak som Executoren förklarat twistig, må hos Domaren anmälas. U. 2:5. R. 11:

m fullmächtig försummar laga tid. R. 15:13.
Hhome dag i acht tages wid hemmans upsägning. J. 5:12. 16:5. 17:1.
nom hwad tid klander må giöras å såld jord på landet. J. 4:1. J. 5:1. R. 2:4.
ch i staden. J. 4:2. 5:8.
år bördeklander ske må. J. 5:1.
abo och widerboende må lösa hus. J. 7:1. 26.
år ägaren må lösa pantsatt jord eller hus. J. 9:3. 4:1.2. H. 17:10. U. 5:5.6.7.
ller lös pant som blifwit upbuden. H. 10:2. U. 5:3.
år testamente bör för Domaren wisas. U. 18:1.
år thet klandras må. A. 18:3. 15:4. R. 6:5. 8:2.10:2.
örord måste wara giorde innan wigsel åkommer. G. 8:1. A. 17:1.
m förords inteknande. G. 8:2.3.
att och åhr för maka, som then andra öfwergifwer. G. 13:4. 3:11. 4:8.
r åhr för then som olofligen bortrest. G. 13:6.
fälling bör återkomma på Konungens nåd inom sem åhr. A. 7:4. M. 1:3.
ommer ej arfwinge inom 20 åhr, förlorar sitt arf. A. 15:5.
orgenärs tid at efter dödsfall gifwa sin fordran tilkänna. A. 10:3. R. 10:2. 11:8.
rfwinge, som ej talar å arfwet inom natt och åhr. A. 15:4.2.
ned uptekning må ej längre upskiutas, än 3 månader. A. 9:2.3.
örmyndare räkning. A. 23:1.4.
adsjord kunna in och utländske igenlösa inom natt och åhr. A. 17:5. A. 15:2. J. 8:3.
ry dygn åro fresletid i håstshandel. H. 1:4.
nöje emot syn å kronojord fullföljes inom en månad hos Konungens Befalningshafwande. B. 27:9.
uld förswinner som icke fordras inom 20 åhr. H. 9:12.
år leid bör sökas af dråpare som rymmer. M. 26:1.
f gåldenär som afwikit. H. 16:5.
år fast gods upbiudes, hwar af Kronan åger råntan. R. 2:4. J. 4:1.5.
ntekning bör hwart tionde åhr förnyas. R. 7:2.
hen införsel fått skal låta wärdera, innan laga stånd ther å komer. U. 6:1.
nom hwad tid wåldtagen qwinna må klaga öfwer wåldet. M. 22:2.
år öfwer Executorens utslag klagas må. U. 9:1. 2:2.
nom hwad tid öfwer domwillo, eller fel wid rättegången, besware ingifwas bör. R. 25:21.22. 27:8. J. 10:2.
ller tid å helgedag. R. 25:23.
ru försutten tid må gifwas åter, och resning i saken ske. R. 31:
d til laga wad. se Wad.
år i lagwadda saker beswären skola ingifwas i Lagmansrätten. R. 25:1.
Hofrätten. R. 25:9.
Rådstufwurätten. R. 25:11.
år besweren hos Konungen ingifwas skola. R. 30:9.
Stemning. Wad. Witne.
delag: thes straff. M. 10:1.
piät til sådan stygglese. M. 10:2. R. 17:32.
n begrafning i sådana fall. S. 2:1.

bör underställas Hofrätten. R. 25:5.
Tienstehion. se Legohion.
Tiltråda. se Lyfta.
Tilwita. se Beskylla.
Timmer: om ther säljes af oskift skog. B. 10:1.
hugges å annars ägor. B. 10:5.7.
om landbo säljer utan lof. B. 10:7.
får ej fällas til swedjande. B. 14:1.
huru får tagas på almänning. B. 16:1.
niuter afgårda by på bolbys mark. B. 19:2.
stiäl några. M. 40:5.
Ting: når och hwar Häradsting hållas skal. R. 2:1. B. 26:4.
huru det lysas bör. R. 2:2.
i hwad ordning sakerne ther företagas skola. R. 2:3.
når särskilt eller urtima Ting utsättas och hållas må. R. 4:
om Lagmansting. se Lagman.
se Domare. Häradshöfding. Lagman. Urtims Ting.
Tings bygning: skal hwart Härad bygga. B. 26:4.
ther skal och fängelse wara. B. 26:4.
se Bygnad.
Tingsfrid. se Rättegångsfrid.
Tifonde: hwad förmon i concurs. H. 17:6.
Tifonde bod: hwilka then bygga skola. B. 26:5.
Tjuf. Tjufnad: betient som något undandöljer eller falskeligen uppgifwer wid inventering. R. 9:7. M. 40:1. 42:
then som förfalskar gods. H. 1:9.
som brukar falskt mått och wigt. H. 8:2.
som försnillar inlagsså. H. 12:3.10.
tiufnad å flera ställen. M. 40:2.
tiuf bryter sig in. M. 40:7. 20:10.
then tiuf fasttager. M. 40:8. 25:1.2. 52:1.
then tiuf släpper. M. 40:10. 19:
se Stöld.
Tobak: får ej räkas i lada eller foderhus. B. 24:1.
Tomt: huru then til by läggas skal. B. 1:1.
ther i bör hwar gård sin lott hafwa. B. 1:2.
är grunden til all delning och skifte i by. B. 1:3.
fri och ofri. J. 7:6.
får ej genom utmätning söndras. U. 5:7.
huru å tomt byggas skal. B. 2:1.
om tomte rå. J. 13:1.
Torf: får icke tagas på andras ägor. B. 10:5.
ej eller på oskift mark. B. 10:1.2.
Torfskyrd: niuter afgårda by på bolbys mark. B. 19:2.
Torg: Til stadens torg och hamnar skola alla wahror föras. H. 4:5.
Torp. Torpare: böra til skall komma. B. 23:3.
och wargagård bygga. B. 23:4.
Transportera. se Öfwerlåta.
Trefko dom: når någon utan förfall uteblifwer och frånwarande dömes. R. 12:3.4.5.
Tridie man: om saken honom eller hans rätt rörer, huru han må sig under parternas twist angifwa. R. 18:

then

then andras gods under wård tagit, bör wårda thet som sitt
huru thet må utgifwas. H. 12:5. [egit. H. 12:2.
är ther å kostnad giord. H. 12:8. 11:3.
dömes gods under tridie mans förwar, huru thet utgifwes. H. 12:11.
gifwes thet ut emot förbud. U. 8:7.
ro: rätta Evangelika. Å. 7:4. M. 1:3.
roslöfwa. se Fästa.
rowärdige män: oberychtade, ärlige, redelige och förståndige,
ordras til afskrifters besannande. R. 14:4. [R. 15:2.
fwen wid afskiften, U. 12:2.
ruldom: om then som brukar truldom, spådom, signeri, eller
annan widskepelse. M. 2:1:2.
rä: bärande, hwilka ther med förstås, och huru för them bö-
tes. B. 13:1.2. 27:6.
in the stå åker eller äng til mehn. B. 13:4.
uru och når andre skola igen planteras. B. 13:5.
är trä fälles, skola topp och qwistar bortföras. B. 13:6.
m bärande trä skadas genom swedjande. B. 14:1.
ler genom Rogseld. B. 15:2.
m trä fälles, som til stordygnad nyttigt är, i the skogar, som
til bergsbruk höra. B. 10:9.
astetråd får ingen fälla utan lof. B. 10:3.
m bi som sätta sig uti annars bärande el. fridlysta trän. B. 21:1.
rderswar några annars fruchtbärande trä, eller them, som
ro til prydnad planterade. M. 20:11.
Skog.
ågård: om ther tages frucht med wåld, och kommer slag
her wid. M. 20:10.
åles frucht ur trågård. M. 40:5.
bba. se Locka.
chta. se Aga.
ll: om then som tager högre tull, än påbudit är. M. 44:1. 42:1. 47:
i waror säljas wid tullen. H. 4:5.
nga. se Skatt.
egift. se Gift.
ist. Twistig. Stridig: thet som är ostridigt, må ej uppe-
ållas för thet som stridigt är. U. 2:5.
ru thet ostridige bör ifrån thet stridiga skiljas i räkningar. R. 24:2.
fwer man skutit thet twistiga under goda män. U. 4:15. H. 18:4.
l. 24:2.
flere äro delachtige i twistemålet. R. 10:7. 11:3. 25:18.
e then sak bör instemmas, som Konungens Befalningshafwan-
e funnit twistia. U. 2:5.
äng: til giftermål får ingen twingas. G. 1:5. 4:1.7.
häfwer köp. H. 1:1.
gifwa skuldebref. U. 4:3.
gd: efter häst huru läggas bör. B. 28:13.

U.

skadedjur. B. 23:1.
nar: eldsåder och forstenar böra wid husesynet efterses. B. 27:1.

Undanhåller sig någor som med utmätning sökes. U. 2:3. 8:14. R. 11:7. 17:11. H. 16:5.
Underdomare: i hwilka mål han bör sända sin dom til Hofrättens skärskådan in. R. 25:5.
Underhåll. föda: huru then niuter, som häftad blifwer. G. 1:3. H. 16:3.
om bosatt gäldenärs underhåll. U. 8:13.
om barns födo och upfostring, då äktenskaps skilnad sker. G. 13:3. G. 15:1. Å. 17:4.
theras, som anas i lönskaläge, hordom, eller förbudna leder. Å. 8:7. 17:4.
barns underhåll, hwars moder sitter i häkte. G. 1:4.
Underskrift: wid arfskiften. Å. 12:11. 9:1.
hördemans utan förbehåll uphäfwer hördsrätten. J. 5:9.
fullmächtig bör underskrifwa alla skrifter som til Rätten ingifwas. R. 15:10. 30:10.
Underställning: bör göras af wisa domar. R. 25:5.
Understucken handel. H. 5:4.
Undersåtare. se Förräderi.
Upbud. Lagfart: huru å landet ske må. J. 4:1.
huru hus och tomt i staden upbiudas skal. J. 4:2. 1:2. 5:1. R. 2:4.
i alla upbud skal summan nämnas. J. 4:3.
lagfart å Bruk och Hamrar sökes wid Häradsrätten. R. 10:17.
bör göras wid Tingets början. R. 2:3.
niuter hördeman til godo. J. 5:1.
om emot upbud klander göres. J. 5:8.
huru fast pant upbiudas må. J. 9:3. U. 5:6.7. 6:1.4.
huru lös pant. H. 10:2. U. 5:3.
alle upbud skola til Hofrätten sändas. R. 7:3.
lagfarts twister i staden afgiöras å Rådstufwu. R. 6:3.
hwad i acht tagas bör, när skattehemman upbiudas, theraf Kronan äger räntan. R. 2:4. J. 4:1.5.
Upbördsman: om han griper til almänna medel. R. 45:2.
hwad rätt innestående upbörd äger. H. 17:8.
hwar upbördsman sökas må, för then orätt han giort i utmätning, eller olika gårder. R. 10:27.
huru wida får wara fullmächtig. R. 15:2.
får icke wara förmyndare. Å. 20:8. 21:1.
Updämning: then om dömer Häradsrätt, när twist ej är emellan bruken. R. 10:17.
Uprop: om thet försummas i Underrätterna. 12:2.
blifwer någor borto, eller kommer oberedd i Kämnersrätt. R. 14:2.
upropstima i Kämnersrätt. R. 14:2.
förstiftes uprop i Rådstufwurätt. R. 25:12.
uprops tima i Rådstufwurätten i Stockholm. R. 25:14.
i concurs och cessions twister. R. 27:4.
om uprops tima i Hofrätten, och then uprop ther försummar. R. 27:2.5.
Uppror. Myteri: M. 6:
Upskof: må honom lemnas, som sökes för gäld, och huru länge. U. 2:4. 4:9.
om parten söker upskof i saken. R. 16:6. 27:2.

om

upsfofs dom. R. 24:1.
tad: om thes och stapelstads handel. H. 2: 7:3.4.5.
Borgare.
åga. Upsägning: huru och när hemman å landet upsägas må.
16:5.6.
hus och gård i staden skal upsägas. J. 16:13.14.
tjenstehions upsägning. H. 14:1.10.11.
aga: til åker. B. 6:1. 27:4.
)de. B. 3:1.2. 10:4.
:kning: skal wid dödsfall gifwas på all egendomen. Ä. 9:1.
n hwad tid thet ske bör. Ä. 9:2.3.
: af skal en afskrift hos Domaren ingifwas. Ä. 9:4.
u bötes, om boet i rättan tid ej upteknas. Ä. 9:5.
något ther wid döljes. Ä. 9:7.
kostnad afdrages in cessione bonorum. H. 17:4.
myndare låter uptekna omyndigas gods. Ä. 22:1.
:fwa: wid hwilken domstol man sig gifwa må. Ä. 10:1. R. 10:2.
Arfwinge. Gåld.
ld. Utjord: J. 15:3.
innes häfd. se Säfd.
na Ting: R. 4:
ummas. R. 9:1.2.
afwa: huru man sig gifwa må. M. 48:3. 49:
ttning: twister ther om i staden höra under Rådstufwurätten.
6:1. 10:5.
gare: wid rå och rör. J. 12:2. B. 19:1.
ndsfkt Herrskap: thes gåfwa eller förlåning. M. 4:6.
st undersåte til sändebud. M. 18:7.
ndsk. Fremmande: thes arfskatt. Ä. 15:2. 17:5. H. 3:5.
i han köpenskap drifwa må. H. 5: 7:3.4.5.
honom herbärgerar, och ej genast angifwer. H. 5:1.
plingar emot Riket. M. 4:1.
burskap winna. H. 3:1.2.
:j wara förmyndare. Ä. 20:8. 21:1.
ning: ther om är särskilt stadgadt. M. 24:11.
tning. Utsökning: huru försaras skal, tå utmätning sökes.
:5:
tmätning å domar. U. 3: R. 12:3.4.
ldebref, förskrifningar, och goda mäns utslag. U. 4:
utmätning ske skal. U. 5:
ther wid undantagas bör. U. 7:
tmätning i lagwadda saker. R. 26:2.3.
). Auction: huru ske må. U. 5:4.
g: afsåges ej offenteliga, utan gifwes ut i the saker, som ej
mda eller lagwadda äro. R. 24:6
hwad tid utslag lösas bör. R. 24:7.
konungens Befalningshafwandes utslag. U. 2:6. 9:1.
ändring ther i sökas må. U. 9:1. R. 8:2.
om.
ing: B. 14:2.3.

V. W.

V. W.

Wachter: måge sielfwe edeliga witna om thet i embetes förrättning them händer. R. 17:11.
om wachtkarl släpper fånga lös. M. 19:3.
om the embetet missbruka. U. 1:7.
Wad. Wädja: ej hafwe någor lof att wädja i brottmål. R. 25:5.
ej emot Öfwerrätts dom. R. 8:3.
ej emot Riddare Synerätts dom. R. 25:10.
huru tillåtes emot treско dom. R. 12:3.5.7. 14:2.
emot Rätternes förklaringar i wisa mål. R. 24:11. 30:2.
huru emot Häradsdom wädjas må. R. 25:1.6.
emot Lagmans dom. R. 25:7.
emot Kämners dom. R. 25:11.
emot Rådstufwu dom. R. 25:15.16.
når ankommer på wis summa. R. 25:15.16.
uti wårel, förrätts, landköps och concurs mål. R. 25:3.4.
emot ålagda böter får ej wädjas. R. 25:5.
tiden til lagwadda saker i Hofrätten. R. 25:9.
huru borgen ställes i lagwadda saker. R. 26:1.8.
om wädjadt är i åtskilliga mål, men ej dom i alla fullgiord. R. 26:5.
wad i then sak, ther i flere hafwa del. R. 25:18. 10:7. 11:3.
wade penningar behåller Domaren. R. 25:19.
the betalas ej af then, som Konungens, någor stads, eller menighets talan förde. R. 25:8. 26: 30:4.7.
menar parten at wad är nekadt utan skäl. R. 25:20.
wil någor sitt wad ej fullfölja. R. 25:2:24.
huru i lagwadda saker dom fullgiöras skal. R. 26:2.3.
Wagn: huru många måge åka i wagn med 2 skiutshästar. B. 28:13.
Wahror: om the hafwa sel, och säljas. H. 1:4.
om någor wahror förfalskar. H. 1:9.
om them, som skola sådas af stadsens wräkare. H. 1:10.
eller skola wägas och mätas. H. 1:7.
landtman må byta wahra i wahra. H. 6:3.
om ränta på borgade wahror. H. 9:8.
om kån af wahror. H. 9:3.
säljande i minut. H. 4:2.
förande til torg eller hamnar. H. 4:5.
Wakar. se Wräkar.
Wallgång: ther til skola qwinfolk brukas. B. 11:2.
om wallhion tappar bort få. B. 11:3.
kommer skogseld ut af them. B. 15:3.
Wallhund. se Hund.
Wanwettig. se Afwita.
Wapnhus: om någor ther utur stiäl. M. 46:4.
Warg. se Skadedjur.
Wargagård, och Nät: huru och af hwem hållas bör. B. 23:2.4.5.6.
Watn: om thet ledes til annars skada. B. 20:7.
se Fiskewatn.
Watnwerk: ehwad the å egen eller annars grund bygde åro, huru the anses i giftorätt. G. 10:2.

om

om theras byggande och anläggande. B. 20:1.2.4.
få ej genom utmätning söndras. U. 5:7.
tager några watnwerk med wäld af then i handom hafwer. J. 18:1.
se Qwarn.
Watunöd: om ther wid rösas. M. 21:5.
om ther wid stiäles. M. 42:2.
Ved: om then hugges å annars skog. B. 10:5.
säljes af oskift skog. B. 10:1.
eller af lgndbo. B. 10:7.
huru på almänning tagas får. B. 16:1. 18:3.
afgärda by niuter med bolby wedbrand. B. 19:2.
stiäles. M. 40:5.
Vederdeloman. R. 17:7. 24:10.
Wederlag: wid jämkning af arf. Å. 13:2. 17:2.
Weld. Winning: R. 1:7.
Wettar. Wisare: om the uptagas af sögrund, eller falska wisare upsättas, at förleda sösarande. M. 21:2.
Widerboenderätt: hwilka then hafwa. J. 7:1.2.
när widerboende kan lösa pantsatt hus. J. 9:3.
eller thet som säldt är. J. 7:1.
se Nabo.
Widermäle: må tagas af then som fiskar i annars watn. B. 19:3. B. 18:2.4.
Vidimation: afskrifter wid Rätterne. R. 14:4.
Widskepelse. se Trüldom.
Wiga. Wigsel: wägras utan orsak. G. 7:1.
om Prest wiger utan lysning. G. 7:2. 12:1.
eller them som åchtenskap ej bygga mäge. G. 2:12.
wiger then som ej är Prest. G. 2:12.
bedrages awinna til wigsel af okänd man. G. 4:6.
wiger Prest enkling eller enka, förr än afwitring sked är. G. 12:1.
låter gift wiga sig med ogift. M. 9:1. 56:1.
eller then af Domaren är förklarad för någons maka. M. 9:2.
förr wigsel mäge ej fästehion flytta samman. G. 12:3.
se Giftoman. Prest.
Wigt: H. 8: se Mätt.
Willdiur. Skadediur: föder man hemma willdiur, och them ej hächtar, utan skada the någon menniskia. M. 33:3.
skada the annars så. B. 22:8.
se Skadediur.
Windfällen: skola efter handen utrödjas. B. 13:6.
tagas til wedbrand, inngn friske trän fällas. B. 10:8.
Winhandlare: få ej sälja fremmande drycker mindre än hälft anckar. H. 4:1.
Winkällare: skal wara i hwarje stad. H. 4:4.
Winterwäg: huru utstakas. B. 25:7.
om skada sker af försummelse therwid. B. 25:13.
Wisare: wid rägångars utmärkande. J. 12:2.
i sö. se Wettar.
Wisthus: räknas ibland laga bygnad. B. 2:1.
Wite. se Beskyllg.

Wite: kan Domaren föreläggа för åwerkan i skog. B. 10:5.6. 16:3.
Konungens Befalningshafwande; ther han skäl finner. U. 1:9. U. 2:2. 5:11.
kan föreläggas then sig undandrager at witna. R. 17:5.
then ej mächtar betala wite, huru han plichtar. U. 10:1. S. 5:4.
Witna. Witnen: tu witne äro fullt bewis, och ett witne halft bewis. R. 17:20.
wid trolofningar böra wara fyra witnen. G. 3:1.
falskt witne om någor bär til annans beliugande. M. 60:1. R. 10:24.25 R. 14:7. 17:18.
flera witnen måge inkallas genom en stemning. R. 17:3.
må höras å högre ort, ändoch thet ej wid underrätten nämnt warit. R. 17:3.
när och hwilka måge utan ed höras. R. 17:9.
domare til witne åberopas. R. 17:12.
thes enstdiga afhörande. R. 17:22.
witnesbår. R. 17:8.
ej må någor undandraga sig witnesmål. R. 17:5.
hwilka ej witna måge. R. 17:7.
om wederdeloman tilwiter witne något. R. 17:8.
eller söker sak med honom. R. 17:15.
wilja parterne låta then witna, som jäfachtig är. R. 17:14.17.
witneseb. R. 17:16.
witnet bör warnas för meneb. R. 17:18.
om then, som förmått någon till meneb genom löften, eller hot. R. 17:18.
huru witnen skola afhöras. R. 17:4 17.21.22.
om skrifteligit witnesbörd. R. 17:26.
förtiger witne något. R. 17:27.28.
witne må man stemma, eller sielf taga thet med sig. R. 17:3.
kommer ej witne, som stemdt är. R. 17:3.
om inwändning eller jäf emot witne. R. 16:4. 17:7.13.
om witnen äro stiljachtige i theras berättelse. R. 17:20.25.
Witsord: äger icke moder eller hennes fränder allena, när twist är om barn döbt eller qwickt födes. M. 5:1. R. 17:29.
äger then som skifta wil. M. 11:2. B. 17:1.
äga the som syna ogilda wägar och bröat. B. 25:15.
domares, när twist blifwer om dombocks richtighet. R. 14:6. 17:28. J. 4:10.
skrifteliga bewis, hwad witsord. R. 17:1.
böcker öfwer handel, och räfenskap. R. 17:2.
edeligt witsord tillägges wächter och Rätters betiente i theras embetes ärender. R. 17:11.
Votera. Votum. se Röst.
Wräkar, skola utmärkas. B. 25:7.
Wräng: om någor klagar hos Konungen öfwer wräng dom. R. 30:20.
om någor genom wräng berättelse utwerkadt Konungens bref. R. 30:22.
Wrängoed: R. 14:9. se Ed.
Wräka: landbo ifrån egendom. J. 16:4.
legohion. H. 14:8.
Wräkare: Stadsens. H. 1:10.

e Wahror.
Wåda: om dråp som sker af wåda, och om wådahot. M. 29: K. 25:5.
om såramål af wåda. M. 38:1.
uti bolagshandel. H. 15:5.
eldswåda. B. 24:4.
skogseld. B. 15:2.
wid inlagsså. H. 12:2.
Wådeld: af wangiömo. B. 24:1.
om owarsamhet med eld. B. 24:1.
beskyrcka med wåda ed. B. 24:2.
rödswande therwid. M. 21:5.
stöld ther wid. M. 42:2.
se Mordbrand.
Wåhn eller Misstancke. M. 52:2.
Wåld: om then, som tager af annan med wåld jord, hus, skog. J. 18:1.
om fullt wåld eller rån. M. 20:9.10.13.
med wåld får ej wid tagas. G. 1:1.
wåldtages qwinna. M. 22:1.
bortföres qwinna med wåld. M. 22:3.
wåldtagen qwinnas barn förklaras för ächta. K. 8:6.
rifwes med wåld annars bygnad. M. 20:12.
tages någor fast med wåld, och rifwes eller skäres lem af honom. M. 12:3. 20:7.
wåld å then som skepsbrott lidit. M. 21:3.
tager någor annan med wåld ur hus. M. 20:7.
återtager få med wåld. M. 20:14. B. 9:4.
gör man wåldsam gierning å någon eller hans gods. M. 21:6. 18:2.
Wåderqwarn. se Qwarn.
Wäg: huru then i by läggas skal. B. 4:1.
om kyrkio och qwarnwäg. B. 4:1.
huru bred landswäg bör wara. B. 4:1. 25:1.2.
alle skola wäg rödja. B. 25:8.
then som ogild wäg hafwer, och ej kommer til wägröjning. B. 25:11.15.
gör någor sig farwäg eller gångstig öfwer annars åker eller äng. B. 25:9.
öfwerfalles någor å almän wäg. M. 21:7. 18:2.
ropas eller skrias ther af öfwerdåd. M. 21:8.
huru winterwäg skal uträtkas. B. 25:7.
Wägg: annans eller mur som man i skaden nyttjar. J. 7:4.
Wäggfast: får icke ifrån gården bortföras. B. 27:10.
Wärde. Wärdera: huru fast gods wärderas skal. U. 6:1.
om man ej nöjes åt then wärdering. U. 6:4.
wärderas bör upbuden lös pant. H. 10:2.
pantsatt gods å landet, och hus i staden, när thet bör wärderas. J. 9:3. U. 6:1.4. J. 4:1.2.
om pant wärderas högre, eller mindre, än skulden är. J. 9:4. H. 10:2.
nöjes man ej åt wärdet i lösören, som gå til utmätning. U. 5:3.
Wärdering: hos Revisions sökande. K. 30:6.
å bruk och hamrar. U. 6:5.
af stulit gods. K. 17:35.

Wärderings bref: bör gifwas. U. 6:3.
Wärderingsmän: hwilka. U. 6:1.
böra förut ed aflägga. U. 6:2.
Wärja. se Swärd.
Wärjemålsed: när then åläggas må. R. 17:30.
om dag ther til. R. 17:31.
ther emot får ej wädjas. R. 25:5.
Wärn: om förrymd landbo ställer sig till wärn. J. 16:8.
wärjer man fånge emot them honom gripa wilja. M. 19:1. 18:9. M. 25:1. 29:1.
ställer mißgierningsman sig til wärn, emot them honom fånga wilja, och warder dräpen. M. 25:1.
brukar man nödwärn i rätta lifsnöd. M. 26:4. 29:1.
Wäxel: thes rätt och förmon. H. 17:14.
wäxelmål afgiöras summarie processu. R. 25:3.
i theßa mål brukas icke någon berättelse. R. 22:1.
theras fatalier wid Revisions sökande. R. 30:9.
afdömas i staden wid Rådstufwurätt. R. 6:1.

Å.

Åbo. se Landbo.
Åbygnad: bristande hos landbo. H. 17:6.
i staden skal hembiudas honom som grunden äger. J. 4:6. 7:1.
ther i har jordägare förmon. H. 17:6.
huru byggas bör. B. 2: 29:
mål ther om, hwilken domstol. R. 10:14.20.
Åker: bör wäl häfdas och giödas. B. 6:1. 4:2.
bör uptagas å nyo, ther lägenhet är. B. 27:4.
när om åker täppt mara bör. B. 5:4. 9:3.
bör stå i hägn, til theß then bärgad är. B. 5:5.
om ther öfwer giöres farwäg eller gångstig. B. 25:9. 19:3.
åkerredskap, om then med wäld förderfwas. M. 20:13. 18:1.
om stöld på åker. M. 43:1.
Ållon: huru samfäld ållonskog må nyttjas. B. 12:1.
huru enskild. B. 12:3.4. 9:6.
om ållon stiålas. M. 40:5.
Åhr. Ålder: til hwad ålder the böra wara komne, som måge gifta sig. G. 1:6.
när mansperson blifwer myndig. R. 19:1.
then ej fyldt 25 åhr, må ej wara förmyndare. R. 20:8.
then som är 60 åhr, må ther ifrån wara fri. R. 21:1.
ej må then witna, som ej fyldt 15 åhr. R. 17:7.
fyller snart 15 åhr. M. 31:1.
qwinna häfdas som ej fyllt 12 åhr. M. 22:1.
tages något ifrån then yngre är än 12 åhr. M. 42:4.
se Öfwermage.
Åtbörder: fögachtige plichtfällas. M. 15:6.7. U. 1:5. R. 14:7.
tienstefolks. M. 15:4.
Återtaga. se Taga.
Återwinning: huru then niuter, som warit borta, och stemning förfutit. R. 12:3.4. 25:22. tillåtes

tillåtes ej wid Laggmans och Rådstufwurätt. R. 12:5.
om återwinning i utsökningsmål. U. 2:2.
Åwerkan: i åker eller ång. B. 8: J. 18:1.
i oskift eller annars skog och mark. B. 10:1,5,6.
å almänning. B. 16:1,3.
i Konungens park eller diurgård. B. 10:5.
om åwerkan å kronojord döme Häradsrätt. R. 10:16.
om åwerkan dömes af then Rätt, ther jorden ligger. R. 10:14.
huru i theßa mål beswär anföras må mot Underrätts utslag. R. 25:5.
se Skog.

Å.

Åchta: om blodsbandet kommer af åchtenskap eller lägersmål, är åchtenskap lika förbudit. G. 2:9.
Lägrar man sin åchta eller oächta blodsfränka. M. 59:3.
Åchta barn. se Barn.
Åchtenskap. se Giftermål.
Åchtenskapslöfte: om gwinna ther under häfdas. G. 3:10.
om gift häfdar en ogift, under åchtenskaps löfte. M. 9:2. G. 3:5.
Ägande syn: huru hålles. J. 14:1.
Ägor: grannes, om the intagas. B. 8:3.
huru bys oskifta ägor nyttjas. B. 10:
Ägotwist: grannar emellan. J. 11:7. 12:3. 14:2.
dömes af then Rätt, ther jorden ligger. R. 10:14.
om then yppar sig emellan stadsjord och boiby. R. 10:19.
Äng: bör röjas och wärdas. B. 6:1. 4:2. 27:4.
når then bör stängd wara. B. 5:4. 9:3.
huru länge then bör stå i hägn. B. 5:5,6. 12:4.
om then är skoglupen, eller af swin upgräfwen. B. 27:4. 6:1,2.
om ther öfwer gjöres farwäg, eller gångstig. B. 25:9.
om ther gjöres skada å bondan eller hans hion. M. 20:13. 18:1.
Ärelös: må ej witna. R. 17:7.
warder några dömd ifrån äran, tå skal Rätten gifwa thet Konungens Befalningshafwande tilkänna. R. 24:13.
Ärter: om the stiälas af åker. M. 40:5.
Ätt: räknas ledewis ifrån och ej med then döda, til och med then som ärfwer. Ä. 1:2.

Ö.

Öde. Ödesby: på ödeshemman må landbo niuta frihet. J. 16:9.
huru hwar mantt uptaga, ther i ödes by flere hemman äro. B. 3:
then som slår ängen å ödesjord, hålle wargagård uppe. B. 23:4.
äger lika rätt som byggder by. J. 12:6.
Öfwerbud: förbiudes. H. 1:6.
Öfwerdomare. se Hofrätt.
Öfwerfalla: om några öfwerfalles, å wäg eller gata. M. 21:7. 18:2.
i farkost. M. 20:1,2,3,6.
för rättegångs skul. M. 18:
i egit eller annars hus. M. 20:4,7. G. 1:2.
om the betiente öfwerfallas, som Rättens eller Konungens Embetsmäns ärende gå. M. 18:9. 52:3. R. 17:11.

Öfwergifwa. Förlöpa. Rymma: om fästeman rymmer ifrån häfdad fästeqwinno. G. 3:11. 4:8. 13:4.
om then ene makan öfwergifwer then andra. G. 13:4.
reser mannen bort för sin kallelse, och blifwer länge borto. G. 13:6.
domstol i thylika mål. K. 10:10.
fädernesland sitt om undersåte öfwergifwer, anses för utländning. K. 15:7.
Öfwerlåta: panträttighet öfwerlåtes til annan. J. 9:6. H. 10:6.
om man öfwerlåter förskrifning til annan. U. 4:5. J. 9:6.
Öfwermage. Omyndig: tyer före räknas then, som ej fyldt 21 åhr. K. 19:1. M. 31:1. 37:1.
samt mö. K. 19:2. J. 4:7. G. 1:6. 6:2. H. 10:13.
om omyndig finner, at förmyndaren ej wäl föreståt thes egendom. K. 23:1.
med öfwermage må ej köp eller skifte slutas. J. 4:7. 6:4.
huru förmyndare må sälja omyndigs fasta arf. J. 4:8. K. 12:3.4. K. 22:3. G. 11:1.8.
om öfwermage är bördeman. J. 6:4.
om öfwermage ändrar rämärken. J. 13:5.
gör dråp eller annan missgierning. M. 31:1.
huru then böter för sår och lyte. M. 37:1.
lockas at stiäla. M. 41:2. 24:2. 61:1.
om något af honom swikeliga tages. M. 42:4.
om öfwermage stiäl. M. 50:1. 31: 41:2.
om öfwermage swär. M. 3:2.
om qwinna häfdas, som ej fyldt tolf åhr. M. 29:1. 53:4.
Öfwerståthållare i Stockholm. U. 1:5. 2:6. 9:4. M. 18:8. K. 10:35. se Befalningshafwande.
Öga: utlås. M. 34:1. 12:2.3.
Ökedagswerke: skattas til twå daler och drångedagswerke til en daler. B. 26:6.
Öl och Win: må gästgifware sälja kannetals och stopetals, samt matwahror. B. 28:4. H. 6:3.
må säljas på hwarje stads källare. H. 4:4.
Öra: om afhugges. M. 34:1. 12.2.3.
Öxfil. se Kindpust.

Domare Regler.

Några almennelige Regler, ther en Domare skal sigh aldeles effter rätta. 1524-37

En Domare skal först besinna, at han är en Gudz Befalningsman, och thet Embete han förer, thet hörer Gudh til, och icke honom sielffuom, och therföre hörer Domen, som han affsäger, Gudhi til, efter thet han affsagd warder i Gudz Embete på Gudz wegna, så at thet är wisserliga Gudz Dom, och icke Menniskiors. Och ty ligger Domaren ther Macht uppå, at han seer sigh wijsligen före, at han icke på Gudz wegna dömer en falskan Dom, med hwilken han dömer sigh til en ewigh Fördömelse, effter thet han misbrukar Gudz Dom och Befalning til Öffuerwold och Orätt, som til Rätt af Gudhi insatt är. Men ther han haffuer wilia til at döma Rätt, och ransakar grant effter sits yterstа Förstånd om Rätten, och kan doch icke för sin Offörståndigheet finna på Rätten och säger så en falsk Dom, tå haffuer han någor Brsächt, at han är kommen på then falska Domen, emot sin wilia aff wåda, och icke aff beradt Mod, och om ther skal gå Straff effter, tå bör thet wara wåda boot.

1. Effter thet at Domaren förer Gudz Befalning til at döma Rätt, therföre bör honom medh all macht winlägga sigh ther om, at han weet hwad rätt är. Ty såsom han icke tiänar til en Prädikare, som icke weet hwadh i Scriftenne står, och hwadh Grund och Mening ther vthi är, så tiänar han ock icke til en Domare, som icke weet hwad Laghen inneholder, och hwad Grund och Mening ther vthi är, och huru the brukas skole. Och therföre slå the farliga och göra wpenbara Orätt, som sticka them vth för Domare, som intet Förstånd haffua. Förty huru skola the döma Rätt som icke weeta hwad Rätt är? Och the som sådana offörståndige Domare vthsticka, skulle befruchta sigh, at the bliffua wist beelachtige medh i the falska Domar, som affsagda warda. The slå ock sielffue farliga, och föra sigh i Obestånd, som taga sigh Domare-Embete uppå, och kunna thet doch icke föreslå.

2. Så skal ock Domare tänckia ther uppå, at såsom han är sielff Gudz Befalningzman, så hörer ock Folket, som

han döma skal, Gudhi til, så at han skal medh Gudz, och icke sin egen Befalning, döma Gudz och icke sitt egit Folck. Ty skal han så döma Gudz Folck, som han wil stå til swars in för honom, som Folcket tilhörer.

3. Theslikest skal han ock besinna, at Domare-Embetet är för then menige Mans bästa insatt, och icke för Domarens egit bästa, och therföre skal han bruka thet then menige man, och icke sigh sielff, til godha, ändoch thet är honom sielffuom medh til godo, när thet rätt brukat warder. Doch skal han sökia thet meniga bästa medh Embetet, och icke sitt egit. Ty Domaren är för then meniga mans skuld, och icke then menige man för Domarens skuld.

4. Och aff thet nu sagdt är, kan man klarliga merkia, at the stå farliga för Gudhi, som driffua all Lagen ther effter, at the skulo få stora Saköre, ty Lagen är icke giffuin för Saköre skuld, vthan för Rätt skuld, then menige Man til nytto och gagn, och icke til olagligh Beswärtning, Skada och Fördärff. Och the Fougtar och Befalningzmän som alt sökia ther effter, at the skola draga theras Herrar stora Saköre til handa, the äro Herrens skadeligha Fiender. Förty thet som så orättfärdigen sammanläggies, thet drager bort alt thet Herren haffuer sielffuer rättfärdeligen sammanlagt. Och therföre tå haffuer Herren inga så skadeliga Fiender som sådana hans egna Fougdar äro: Ty en orättfärdigh Penning drager tijo rättfärdiga bort medh sigh. Och therföre kan ingen giöra Herrenom större skada, än at han låter komma orättfärdugh Saköre i Herrans Fatebur, förty alt rättfärdugt Gotz, som ther är inne, thet drager han vth medh sigh, och såsom man säija pläger: Thet skola wara starck Lås, som skola kunna holla inne en orättfärdugh Penning, och thet medh Synden fås, thet medh Sorg förgås. Saken är ther til, at när Gudh, som Domare-Embetet insatt haffuer, seer at thet så begynnar komma i Mißbruk, at man söker sitt egit gagn ther medh, som man skulle sökia thet meniga bästa medh, och brukar thet ther til at göra öffuerwold medh, som öffuerwold skulle förtagas medh, så låter han tå komma ther til, at ther wi mene at haffua gagn vthaff, ther få wij aldraständrsta Skada aff, och thet är wär Girigheets rätta Löön. Och så upwäcker Gudh oß Örligh och Krijgh, eller andra skadeliga Bekymmergar,

gar, ther bådhe rättfängit och orättfängit Godz moste förspillas, och skeer ther rätt vthinnan, medhan wij bruka Öffuerwold på them wij skulom beskärma, och draga ther Penninga in medh, så moste the komma som göra Öffuerwold på oss igen, at the moste tå medh Öffuerwold uthläggias, som medh Öffuerwold inlagdt är.

5. Then thet icke tro wil, han moste aff förfarenheten thet wäl förninna. Gudh låter Öffuerwold intet ostraffadt bliffua, besynnerligen när the thet bruka, som på theras Embetes wegna thet affwäria skole. Therföre må hwar och en Herre see sigh wijsliga före, hwem han sänder vth för Befalningzman eller Fougte, och må han wäl så säija til honom: Far vth och war migh huld och trogen, och lätt ingen orättferdigh Penning komma migh til handa, eller orättferdiga Saköre, ty ther gör tu mig skada medh. Och thetta ware nu sagt om them som Lagen wrängia effter Saköre, görandes mong fattigh Man Öffuerwold och orätt medh, men om lageliga och skäliga Saköre är thet icke sagt och förstående.

6. Domaren skal grant weta Laghen ther han effter döma skal, ty Lagen skal wara honom för en Rättelse.

7. All Lagh skola wara sådana, at the tiäna til thet meniga bästa, och therföre tå Lagen bliffua skadeliga, så är thet icke mera Lagh vthan Olagh, och bör afleggias.

8. En godh beskedeligh Domare är bättre än godh Lagh, ty han kan altijdh lägha effter Läglighetena. Ther en ond och orättwijs Domare är, ther hielper godh Lagh intet, ty han wränger och giör them Orätt effter sitt sinne.

9. Thet Rätt och Skäl icke är, thet kan icke heller wara Lagh; för the Skäl som Lagen haffuer med sigh, gillas hon.

10. All Lagh bör medh Beskedelighet driffuin warda: Förty högsta rätt är största orätt, och moste Måden wara med rätten.

11. Laghen gillar icke alt thet hon icke straffar: Förty all Misshandel kan icke vpräknas i Laghbokenne.

12. Domaren achte i all Lagh, hwad hans Vpsäth war som Lagen giorde, annars warder hon misbrukat och

wendes til ett annat sinne, ån hans Mening war som Laghen giorde.

13. Then menige Mans bästa är then yppersta Laghen, och therföre thet som sinnes then menige Man til nytto wara, thet bör hållas för Lagh, ändoch at beskriffuin Lagh efter Orden synes annorlunda lyda.

14. Landzseedh, när hon icke haffuer oskiäl medh sigh, bör reknas för Lagh, ther man efter döma må.

15. Oseedher bör ingen hielpa, thet är: Ingen kan hielpa sin Saak ther medh, at han sägher monga wara som så giöra som han giort haffuer, efter thet sinnes wara emoot Laghen, thet som han giort haffuer.

16. Allmenneliga Ordseeder brukas offta för Lagh, hwilka äre och så Lagh, sådane som thesse här efterföliа:

1. Then som går i Borgan, han går i Betalning.
2. Hött är medh ingo bött, doch icke på alla ru·n.
3. Affwundzman bör icke witna.
4. Förord bryta Lagh.
5. Olaga Fång är Ofång.
6. Man skal icke bättra ondt med hälfften wärre.
7. Ingen må wara Domare i sin egen Saak.
8. Efter ens Taal skal ingen dömas.
9. En åbalds Man bör icke witna.
10. Then ther slår, han bryter.
11. Wilia eller Wold är icke Landzrätt.
12. Thet är icke alt sant som Sanning är likt.
13. Hwar och en är sin Weeldes Wän.
14. Thet man gerna seer, ther witnar och holler man gerna medh.
15. Man ägher Lagh och ey slag med androm haffua.
16. Then icke haffuer fäk, han böte medh Kropp.
17. Känd Saak är så godh som witnad.
18. Giord Gerning haffuer ingen återwendning.
19. Ther en bryter medh, ther skal han och bättra medh.
20. Okendom manne gifs icke Witzord.
21. Then sin Frijhet misbrukar, är wärd at mista henne.

Och monge andra sådana uppenbarlige och allmennelige Ordseder, pläga brukas för Lagh, så at ther må dömas efter. Förty sådana allmenneliga Ordspråk äro så-

såsom andra Regler och en Grund ther Lagen är vthdragen aff, hwilke en Domare bör wetta.

17. Thet Konunger medh Skålom wil, thet skal räknas för Lagh, och thet som meniga man samtyckia.

18. Then gör emoot Lagen, som gör emoot Lagsens Mening, ändoch han synes göra som Orden lyda i Lagen, och sådant sker offta här i Swerige, ther man wränger Lagen effter Saköre, icke achtandes hans Mening, som Laghen giorde, och Wåld och Affund gör här mykit.

19. All Lagh äro insatt för Rätt och Skål, och icke för Saköre skuld. Förty Saköre äre ett straff som them går öffuer som Lagen bryta, men Lagen wil heller wara obrutin än boutin, och säge heller at ingen Saköre skulle behöffuas.

20. Ther man haffuer icke beskriffuen Lagh vppå, ther skal man bruka Landsens skäliga sedwenio för Lag, och döma ther efter.

21. Lijka Brutt kräffuer lika Straff, och therföre skal man icke see ther effter, at en är fattigh eller rijk, vthan straffa then ena som then andra, ther lijka Brutt äro.

22. Domare skal tala sachtmodeliga med them som komma för Rätten, annars warder han mißtänckt, at han icke skal döma rätt, och then mißtancken får then til honom som illa tiltalat warder. Förty at man kommer icke för Domare i then acht, at man skal ther bannader bliffua eller illa tiltalader, vthan til at sökia sin Rätt. Men ther Saken så begiffuer sigh, at noger parten moste straffas medh Ord, tå skal thet skee när Saken är ransakad, och Domen är affsagd, och icke förr.

23. När Domaren sitter för Rätta, skal han icke wara på nogen Parten wredh, förty Wreden förhindrar honom, at han icke kan besinna hwadh rätt är i Sakenne.

24. Domaren skal icke wara förhastigh til at döma, för än han Saken wäl begrundat haffuer, ty en hastigh Dom är sällan godh och rätter.

25. Ingen ting är Domarenom så storligen aff nödene som beskedeligheet, at han weet när han skal wara sträng, och när han skal wara mild i Laghen, ty alt Straff bör wara til Förbättring, och straffet bör wara sådant, om möjeligit är, at thet icke förhindrar honom som straffat warder, til at bättra sigh. Såsom sker med them ther stulit

haffwa, the få widh stupona, misla Ögonen och wisas aff By, om sådane Menniskior rymme bort i fremmande Land, ther ingen kenner them, och wilia sedan bettra sigh, och föra ett gott Leffuerne, så wärde the aldrig betrodde, och är thet straffet honom, som straffat är, ett hinder, och bliffuer han ther öffuer förtwiflat, och wärre än han war tilförende, och hade för then skuld bättre warit, at han hadhe strax mist Liffuet. Sådant skeer och medh Hoorkonor som sättias på Kåken, och wisas aff By, at ther the tilförende bedrifwo Hoor medh en eller twå, the bliffua sedhan hwars mans Horor, hwilket är icke til Förbättring, uthan giffs medh sådhana Straff tilfälle at bliffua werre än man war tilförende. Therföre skal Domaren i sådane saker bruka Beskedeligheet, at man icke tager ett ondt, och gör thet halffua werre, men Laghen kräffuer altijd Förbättring, och til Förbättring bör hon driffuen warda.

26. Domaren skal icke wara för hastig til at döma, at noghors Mans åhra och godha Rychte förkränckt warder, och therföre göra the ganska obeskedeliga, Ja och stor Orätt ther til medh, som komma en godh oberychtat Man eller Qwinna i uppenbart Roop och Rychte, och twinga honom eller henne gå Lagh före, på thet the kunne få Saköre thermedh, ändoch, at the ingen skål haffua ther til som the läggia honom eller henne före. Sådana Domare göra twärt emot sitt Embete och Befalning. Förty Domare-Embetet är sådant, at man skal jw altijd wara snarare til at hielpa, än til at stielpa, beskydda en Mans åhra och godha Rychte, och icke förkränckia, medh mindre än at Saken är så uppenbar worden medh Skål och Bewijs, at ingen Beskydning hielpa kan. Och therföre är thet ett förbannat ting, ther Gudh wil högeliga straffa öffuer, at man söker så Saköre, at en godh Mans Rychte, heeder och åhra marder ther öffuer förkränckt. Och sådant gilla icke Sweriges Lagh, then ther icke tillåter, at man skal wara hastigh til at troo thet som går ens Mans heeder och åhro eller Liff uppå, med mindre at til åro 6. Manna witne. Af hwilket är klart påtaga, at Laghen icke wil, at hwart och ett löst Rychte som uppkommer, skal haffua Witzord, therföre skiuter hon til så många Witne.

27. Thet

27. Thet är uppenbara Orätt, och kan mykit ondt afkomma, at Domaren för ett löst Taal eller Rychte skuld, kan komma enom eller twinga nogrom til Lagen, medh mindre at ther är nogor annor Liknelse: Förty ens Mans Owän kan snart komma enom ett ondt Rychte uppå gång för Affund och Illwilja skuld. Man seer och uppenbarliga och för ögonen, huru offta monga falska Rychte komma på gång, och gå widt omkring, skulle man nu strax twinga them til Laghen, som i sådana Rychte komma, tå skedde them stoor Orätt, then skulle heller tiltalas, som sådana Rychte förer, at han thet bewisa skulle.

28. En Domare skal icke lätteliga låta någon til Laghgång, medh mindre at nöden twingar honom ther til, uthan han skal heller söka annor medel til at ställa them til Fredz som Saken slår emellan: Ty thet är befruchtandes, at ther som offta gånges Lagh, ther skeer och offta falska Edher, thet Domaren bör förhindra, besynnerligen här i Swerige, ther man är ganska redebogen til at swäria.

29. Ther Äklagaren hafwer ingen Skäl medh sigh, eller bewijs, eller och Lijknelse til sin Klagemål, ther är Swarandes Ney så gott som Äklagarens Ja, och bör ey twingas til Lagen. Men når Äklagaren haffuer nogon Skäl, Bewijs eller Liknelse eller ock ett Witne medh sigh, ther är hans Ja bättre än Swarandens Ney, och tå kommer han honom til Lagen. Uber så icke är, skeer Swarandenom orätt, om han twingas til Lagen, förty honom bör icke strax gå Lagh, at honom något wites eller förekallas, medh mindre än Klagaren haffuer halff skäl medh sigh, tå kommer han honom til Lagen. Men ther Äklagaren haffuer fullt Witne och Skäl, på thet som han swarandenom witer, ther kommer han icke til Lagen. Ty at emot uppenbara Skäl och witne skal ingen städias til Edh, uthan han warder tå fälter til Saken. Men thet honom witis medh halff Skäl, thet må han läggia ifrå sigh medh Lagen.

30. Ther Äklagaren haffuer ingen annor skäl medh sigh på sitt Klagemål, uthan wil halla thet medh sin Edh, at han haffuer Rätt, medh sådan Edh kommer han icke Swarandenom til Lagen: Förty Edh skal icke gå mot Edh, ey bör heller Eden (effter som man nu ther talar om) wara på Äklagarens sida, utan på hans sida som Swaranden

Medh Edh skal man swara och icke klaga, och in-
i må swäria sig penning til.

31. Ther en warder beslagen medh noghot Högmåls
nde eller annor swår Saak, thet som går på Lijfuet
r heeder och ähro, och är ey sådan Skål til, at han
i bindas til Saken, ey kan han heller komma Lagh
id, tå säger Lagboken at upsättias skal tolff manna
mpd, wärie the honom, wari warder, fälla th honom,
ri fälter. Nu är Saken stundom så blind, at Nämpden
er sig hwarken kunna wäria eller fälla, och är så när se-
i som förr. Men thet är icke rätt sagt, förty om the ic-
unna fälla honom så är han warder nogh, och bör giff-
s lös, ty at then som icke kan bindas til Saken, han
l warda frij: Och hwad Rätt wore thet, at man skul-
ijna och pläga then, som man intet kunde betyga hfuer.
al man ock altijd mera wara benägen til at hielpa än
spa. Så skal man holla thet för en almenneligh Re-
i all Rättegång, at ther som så blinde Saker äro, ther
n icke kan vthleta hwad rätt är, tå skal man giffua
om lös som beklagat är, ther han än wore brutteligh. För-
het är fast bettre at giffua en brutzlig lös, än pijna och
ja hönom som obrutzligh är. Domaren bör ingen plä-
ed mindre han haffuer uppenbara Skål och Bewijs för-
gh, gör han ther öffuer, så är thet Öffuerwold och Orätt,
honom icke wäl bekommandes warder.

32. Effter thet at wårt Folck här i Swerige äro gan-
edehogne til at gå Lagh, woro tilbörligit, at Doma-
sporde them til som Lagmän äro, hwad skål the we-
er medh, och om the haffua warit medh, och kende
m obrutzligen, eller och annor Lijkuelse haffua ther
her the kunna swäria vppå, och skal Domaren inga-
i wara för hastig at städia nogon gå fram at swär-
ed mindre han först haffuer ransakat, om thet är
man, som bör tillåten warda.

33. Ther som Swaranden haffuer skäligen Bewijs el-
itne för sigh, medh hwilket han kan nederleggia Åkla-
s Klagemål, tå är thet orätt, at honom lägges åntå
thöffuer Lagh före. Förty honom bör Witne och Be-
iuta, om the skälige äro och Domaren kan gilla them.
her skälen icke göra fylleſt, ther twinggas han til La-
gen:

gen: Ther man icke kan förfwara sig medh Skål och Witne, ther skal man tå förswara sigh med Laghgång och Edh.

34. The ther gå Lagh medh enom, plåga så swäria widh thetta eller annat sådant sätt: Jagh bedher migh så Gudh hielpa at hans Edh är reen och icke meen. Sådan är en farligh Edh, medh mindre at en förweet sigh theste bättre i Sakene, och är befruchtandes, at monge falsk Edher skee, ther Gudh wärder högligen igenom förtörnat, hwilket Domaren bör affställa. Therföre borde Lagmennerna swäria widh thetta eller annat sådant sätt: Jag bedher migh så Gudh hielpa, at aff thet Skål och Liknelse som jagh weet aff Sakerne, och aff thet Omgängelse, som jagh haffuer hafft medh thenna Mannen, troor jagh at hans Edh är reen och icke meen. Och så kunde Lagmennerne swäria rätt och icke orätt, ändogh han, som Saken gäller på, haffuer stelffuer sworit orätt, och så är bättre at Gudz Förtörnelse bliffuer theste mindre, at en haffuer sworit orätt, än at så monge skole falskeliga swäria. När tå sex eller tolf, mera eller mindre godhe betrogne Män haffue thet sworet, at the troo honom som Sakena giffs wara obrutzligen, så skal tå Domaren effter sådan gode måns troo döma honom frij, och så henger tå Domen på hans egen Edh som Lagen går, och theras Troo som medh honom swäria, och skal thet wara Domaren Skål och Grund nogh til at döma honom frij. Och ther sådan Lagh sedan drifwen warder, bliffuer ingen menedig, uthan then som Saken galt uppå, medh mindre at thet kan bewijsas, at noghön aff Lagmennerna wiste thet med honom at han brutzlig war, tå äro the (om så finnes) meenedare och bör straffade bliffua.

35. All Dom skal befästas medh uppenbara Skål och Bewijß, ty Domaren skal intet döma uthan effter Skål och Bewijs. Ther åklagaren intet kan bewijsa, ther är swaranden frij, ty Åklagare bör haffua med sin Klagemål Skål och Bewijs.

Man skal icke altijd döma om Gerningar, såsom the giorde och skedde äro, uthan man moste tilsee, i hwad Acht och Mening the äre giorde. Man skal döma om gerningena efter hans Mening som henne giorde, om thet skedt är aff berädt modh eller ey. Och therföre kan man icke altijd komma honom Tiuffsaak uppå som androm

nogot hemeligen affhender, förty thet kan hända at en hafuer tagit wildt, och meent thet hafwa warit sitt som icke war hans, eller annat sådant, eller ther en stiäl aff wanartighet, och annar aff rätt Fattigdom. Ingom kommer man Tiuffsak uppå, medh mindre än han haffuer wetandes och medh wilia lönligha tagit enom androm sitt ifrån. Så är thet och i alla andra saker, at man moste mera see uppå uppsåtet och meningen, än han seer på Gerningena.

36. Effter at gemenliga skee plägar här i Swerige, at ther twå träta och kiffua samman, tå pläger offta then ena kalla then andra en Tiuff, eller annat sådant, och then som så kallat warder, stempner honom til Ting eller Rätta, och seger at han haffuer lagt honom Tiuffuerij före, eller annat hwad som så är, och wil så komma honom på Skada, at han antingen skal stå samma Rätten, eller bliffua äthrlös: Ther skal tå Domaren wara beskedeligen, och giöra åthskilnadt emellan oquädins Ord och fult wite, thet är fast annat i Wrede och aff ett hastigt modh kalla enom Tiuff eller annat sådant, än medh Affwundz wilia binda honom medh Lagen aff berådt modh ther til. Effter thet är icke lika Brutt, så skal thet heller icke wara lika straff. Skal ock Domaren rätt see til, om thet är oquädins Ord eller ey, som Laghboken ther om inneholder.

37. Domaren skal icke tilstädia nogor oskiäligh wittnesbörd, effter at ther plägar offta skee falska Eder medh, uthan ransaken om thet är icke Wilduge Witne, eller Affwundz Witne, eller om thet är sådana Witne, eller Skäl medh som bör, eller om thet är en Meenedhare eller Æhralös, eller om han är så känd, at nogon weet aff honom om han är troendes eller ey, ther sådana fel finnas, ther gillas icke Witnesbördet. Ingen må heller witna i sin egen Saak, medh mindre han är witne emoot sigh, ty tå är thet bekend Saak.

38. Effter then Bekennelse, som en warder piint och plägat til, skal ingen dömas, ty sådana Bekennelser pläga wara falska, och offta skeer, at monga bekenna thet som aldrigh sant war eller skedde, för then Pijna skuld the lijda, medh mindre at så kan hända, at af sådana Wederkännelse finnes the stäl, som wäl må dömas effter.

ter. Och hörer ther stoor Beskedeligheet til, huru man medh sådana Pijno och Plågo vmgå skal, at man icke pinar eller plågar then som ingen skuld haffuer, och thet är ett vppenbart Öffuerwold medh Jungfrwr och annor sådana plågor som brukas, thet och betre woro haffua Fördragh, effter ther skeer så offta orätt medh. Så skal thet icke skee vthan i Högmåls ärende, för dråpeliga Saaker skuld, och therföre göra monge Fougdar orätt, som så obeskedeligha twinga them the gripit haffue, til Bekennelse, och strax efter samma Bekennelse, ehwad hon är rätt eller orätt, låte the gå Straffet ther effter, antingen til Liff eller Penningar, och fatta ther vppå at han stogh sina Gerningar til, ändoch han thet sedan nekar när han icke plågas. Ther sådant skeer, thet skeer mest för Penninger skul, och är ett vppenbara wåld och orätt, thet Herrarne icke tilstådia borde.

39. Monge äre ock så til sinnes, at när ens Mans Dom drifwin warder, at thet skulle stå hans ähro förnär, och ther aff kommer offta at monge säye sigh wilia förswara theres ähra, tå the förswara theres Dom, men sådhant Taal gånger aff Offörståndighet. När en Domare dömer effter sitt ytterste Förstånd, och effter the Skäl som honom föregifwin warda, tå är han vthan skuld. Ther Saken sedan kommer för en annan, som mehra Förstånd haffuer och bättre Bewijs framkommer, och warder sedhan annorledes dömd, thet skal han wäl kunna ljidha, och thet är honom intet för när. Men om thet kan förnummet warda, at han för Mutor och Gåffuor, Wold eller Wänskap skuld haffuer affsagdt en falskan Dom, så haffue han sögo ähra inlagdt ther medh. När nogon twifwelachtigh Saak framkommer ther man haffuer intet om skrifwit, antingen i Stadz eller Landz Lagen, ey är heller Landzseedh ther man kan döma effter, ther må man jw höra godhe Mäns Rådh, och döma effter sitt ytterste Förstånd och Samwit, at Saken må jw äthskild warda, ty så kräfwer Domarens Embete, at han trätor äthskilia skal.

40. Ther Saken är blind, skal man wara snarare til at hielpa honom som beklagat är, än honom som klagar, then skal hafwa Båtnan som Fahran står, then skal och stå Fahran som Båtnan och Profiten haffuer.

41. I alle Saker skal Domaren weta först, hwad Nampn Saken skal giffuas, om thet är Eedzöre, Tiufwerij, Såramål, medh wilia eller wådha, eller hwad som helst thet skal reknas före som giordt är, och sedhan skal ther dömas om, efter som ärendet sigh begiffuit hafwer.

42. Then wränger Lagen, som icke bliffuer widh hans Mening som Laghen giorde, och thet är Rådz Eeden emoot, at man icke skal Laghen wrängia. Ingen kan gifwa annor större Rätt, än han haffuer sielfwer, och så kan icke Barnet ärfwa större Rätt än Föräldrarna, och ingen kan gifwa androm större Fulmacht, än han sielf haffuer.

43. Och thetta ware nu sagdt Domarenom til en liten Rättelse, och bekenner man thet wäl, at när man thenna Regla efterfölia wil, som thet med rätta bör, warda Saköre nogot mindre, så bliffuer och Gudz Förtörnelse theste mindre, och Rätt och Skål ibland menige man bliffuer theste större, och ther ligger mehra macht uppå.

Orätt Saköre göra ingen Herra rijk
Men Lagh och Rätt är Herrans prijs.

Bihang
Til
Sweriges Rikes
LAG,

Innehållande

Ändringar och Tilläggningar, af Konungen och Ständerne gillade och antagne på Riksdagarne uti Stockholm och Örebro åren 1809 och 1810.

Cum Gratia & Privilegio S:æ R:æ Maj:tis.

Stockholm, Tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1811.

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, huruledes rättelse och förklaring uti gjorde Fidei-Commiß-Författningar må sökas, samt hwad i afseende på Fardag af Fidei-Commiß-Egendom kommer at i akttagas; Gifwen Stockholms Slott å Riks-Salen den 3 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre wetterligt: det hafwe Wi med Rikets Ständer funnit för godt förordna, at i de fall, då någon innehafware af Fidei-Commiß Egendom kunde komma i behof at derå emot inteckning göra lån eller för Egendomen anse förmonligt at få göra utbyte af til Fidei-Commißet hörande jord, eller ock finna sig föranlåten at söka häfwande af wiße uti Fidei-Commiß stiftelser innehafwaren föreskrifne wilkor, ansökningar i deße eller andre dylike ämnen om Fidei-Commißers rätta mening och bästa tilämpning och som icke röra frågor, hwilka mellan Fidei-Commißarier och Medarfwingar kunna yppas och enligt Allmänna Rättegångs Ordningen måste behandlas, böra hos Oß i underdånighet,

anmälas, på det Wi med Wår Högste Domstol, i likhet med annan förklaring öfwer Allmänna Lagar och Författningar, må derwid, efter sig företeende omständigheter, kunna förfara.

Widare och med öfwerwägande af Lagens stadgande i 16. Cap. Jorda Balken om fardag för Landtbonde och Hyresman eller deras Sterbhus delägare samt Kongl. Förordningen den 22 October 1766, om en lika förmon för Tjenstemäns Enkor och Arfwingar å deras innehafwande Boställen, hafwe Wi med Rikets Ständer welat stadga, at når den, som under Fidei-Commiß-wilkor innehafwer fast Egendom, aflider, skola alla, som eft r Allmän Lag äro hans Sterbhus delägare, njuta fardag å Hus och Gård i Staden efter 10. och 13. §. §. af 16. Cap. Jorda Balken samt å Hemman på Landet efter 2. §. sista Momentet och 5. §. samma Capitel, jemförde med ofwannämnde Kongl. Förordning; dock at blotta dödsfallet anses äga lika werkan med upsägning: Och må, når Fidei-Commiß-Författningen uttryckeligen stadgar annat förhållande med flyttning och upsägning, sådant efter ordalydelsen följas. Det alle som wederbör hafwa sig hörsammeligen at efterrätta. Til yttermera wiß hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott å Riks-Salen den 3 April 1810.

CARL.

(L. S.)

Sam. Noréus.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förordning, angående fullbordande af Äktenskap med Qwinna, som blifwit låarad under Äktenskaps löfte; Gifwen Stockholms Slott på Rikz-Salen den 3 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre wetterligt: at som Wi uppå Rikets Ständers derom hos Oß gjorde underdåniga hemställan, funnit Lagens stadgande i 3. Cap. 10. §. Giftermåls Balken at, då Qwinna blifwit häfdad under Äktenskaps löfte och Domaren förklarat löftet fast, eller Mannen låtit Kyrkotaga Qwinnan såsom ägta Hustru, han icke äger magt löftet ändra, ändock at hon sin rätt til Äktenskapet eftergifwa wil, samt Kongl. Förordningen den 23 Julii 1755, som utsätter wisa twångsmedel i händelse af motwilja til et sådant Äktenskaps fullbordande, wara stridande emot begrepet och affigten med en ägta förening; Altså hafwe Wi, med Rikets Ständer, funnit godt i Nåder förordna: det sistberörde Kongl. Förordning kommer at hädanefter til all kraft och werkan uphöra, samt så-

lunda ändra och förklara 10. §. af 3. Cap. Giftermåls Balken, at, sedan det af häfdad Qwinna föreburne Ägtenskaps löfte blifwit af Domaren ansedt wara bewist och gällande, men Mannen icke deß mindre wägrar at det samma genom wigsel fullborda, skola de, enligt 1. §. 16. Cap. Kyrko-Lagen, instämmas til Dom-Capitlet, för at erhålla nödige föreställningar, då, i händelse de om-Ägtenskaps förbindelsens upphäfwande sig i godo förena, Skiljobref genast må meddelas, men åter, wid et motsatt förhållande, om den ena yrkar och den andra wägrar Ägtenskapets fullbordan, bör målet, hwad Ägtenskaps förbindelsens upplösning angår, öfwerlemnas til Wårt Eget nådiga afgörande; Dock at, hwad Lagen om Qwinnans och Barnets öfrige rättigheter stadgar, utan hinder af det utfäste Ägtenskapets upphäfwande kommer at äga bestånd. Det alle som wederbör hafwa at ställa sig til underdånig efterrättelse. Til ytermera wißo hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott på Riks-Salen den 3 April 1810.

CARL.

(L. S.)

J. E. Tordfjäll.

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående mildring i straffet för lågrad Qwinna; Gifwen Stockholms Slott å Riksſalen den 10 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollſtein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt, at hos Oß hafwa Rikſens Ständer, i betraktande af de åtſkillige omſtändigheter, ſom kunna föranleda til mildring i ſtraffet för lågrad Qwinna, i underdånighet föreſlagit följande ändringar uti hwad Allmänna Lagen i 53:dje Cap. Mißgernings-Balken derom ſtadgar: At hon för Lägersmål förſta gången endaſt må enſkildt ſkriftas och aflösas ſamt plikta Twå Daler til Kyrkan i den Församling der förbrytelſen ſkedt, men, om barn framfödes, der ſådant inträffar; kommande hon, wid saknad tilgång til böternes gäldande, at aftjena dem med arbete til Kyrkan, då hwarje dagswerke räknas til hälften emot det wid markegången för dränge dagswerke i allmänhet beſtämde belopp. Beträdes hon härmed andra gången, kommer hon åt, jemte enſkildta ſkriften, erlägga til Kyrkan dubbel plikt eller aftjena den med arbete ſom ſagt är; men förſer

hon sig härutinnan flere gånger, så bör hon derföre undergå det ansvar Lagen i slike fall hittils stadgat; dock at, i händelse en sådan qwinna efter den olofliga beblandelsen föder barn och barnet lefwer, det fängelse-straff wid watten och bröd, som, enligt 3:dje §. i 53:dje Cap. Miss-gernings-Balken och Kongl. Brefwet den 14 Augusti 1784 för lönskaläge tredje och fjerde gången wid brist af böter äger rum, icke werkställes förr, än et år efter det barnet föddes.

Och som Wi i Nåder funnit för godt at de af Riksens Ständer sålunda föreslagne ändringar uti Allmänna Lagens ofwannämnde stadgande gilla och antaga; Så wele Wi sådant härmed til allmänt i akttagande kungöra. Til yttermera wisso hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott å Riks-Salen den 10 April 1810.

CARL.

(L. S.)

Joh. Graan.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förordning, angående ändring uti Allmänna Lagens stadgande i 5. och 6. §§. 2. Capitlet Giftermåls Balken; Gifwen Stockholms Slott på Riks-Salen den 10 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein, Stormarn och Ditmarsen, Grefwe til Oldenburg och Delmenhorst. ꝛc. ꝛc. Göre wetterligit: at som åtskillige betänkligheter förekommit i afseende på et strängare handhafwande af de, i Allmänna Lagen 2. Cap. 5. och 6. §§. Giftermåls Balken, stadgade förbud emot Ägtenskaps ingående i wisse Swägerskaps leder, hafwe Wi, efter öfwerläggning med Rikets Ständer, samt deras underdåniga hemställande och samtycke, funnit nödigt, at förenämnde Lagens rum, i 2. Cap. Giftermåls Balken, skola på nedanskrifne sätt ändras.

§. 5.

I Swägerlag å sidone må man ej, utan Konungen gifwer der lof til, gifta sig med sin Broders Enka, Brodersons eller Systersons,

Broders eller Systers Sonasons eller Dottersons Enka; sin Faderbroders eller Moderbroders, Faderfaders eller Fadermoders, Moderfaders eller Modermoders Broders Enka, ej eller med sin aflidna Hustrus Syster, Hustrus Broders eller Hustrus Systers Dotter eller Dotter Dotter och deras afkomma; Hustrus Faders Syster eller Moders Syster, Hustrus Faderfaders eller Fadermoders Syster, Hustrus Moderfaders eller Modermoders Syster.

§. 6.

Ej eller må man i andra Swågerlaget, utan at Konungen dertil gifwer lof, Ägtenskap bygga med sin Hustrus Stjufmoder eller sin Stjuffaders Enka, ej eller med sin döda Dotters Mans Enka eller med sin Stjuffsons eller Stjuffsons Sons Enka.

Hwad Wi således härigenom uti Allmänna Lagen ansett nödigt at ändra, det hafwa alle som wederbör at ställa sig til underdånig efterrättelse. Til yttermera wißo hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit samt med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott på Riks-Salen den 10 April. 1810.

CARL.

(L. S.)

Joh. Fr. Mannerskants.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förordning, angående lagfart med förpantad fast Egendom, när Pant-ägaren ej är til namn eller wistelseort bekant, samt om Frelse-Räntas förwärfwande och Lagfart derå; Gifwen Stockholms Slott på Riksſalen den 10 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollſtein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: at wid öfwerwägande af Allmänna Lagens ſtadgande uti 3. §. 9 Cap Jorda Balken, enligt hwilket jemförd med Kongl. Förordningen den 13 Junii 1800 och 10 §. i Kongl. Förordningen den 28 Junii 1798 Innehafware af Förpantningsbref å faſt Egendom, när Ägaren icke inom föreſatt dag, eller, då förfallotid ej är utſatt, efter ſkedd upſägning betalar ſin ſkuld, äger at panten upbjuda på ſätt, ſom om köp ſtadgas, ſamt innan laga ſtånds tiden til ända går, dereſt ej annars om wißt pris emellan Ägaren och Innehafwaren af panten åſämjes, låta den wärderas, hwarefter, om Ägaren eller Börderman icke inom wiß

wiß tid lösen erlägger, ägande rätten tilfaller Panthafwaren emot det för honom fålunda bestämde pris, hafwe Wi, uppå Rikets Ständers underdåniga hemställan, wäl funnit detta stadgande tilräckligt för de händelser, då i Pantebrefwet wiß tid til inlösen är bestämd, men i anseende til motsatte fall och då Egendomen en längre tid warit i Pant-Innehafwarens hand, samt Ägaren eller hans rätts Innehafware äro både til namn och wistelse ort okände, hafwe Wi med Rikets Ständer funnit godt stadga: at om någon, som under förpantning innehafwer fast Egendom, til hwars inlösen wiß tid ej är i Pantebrefwet utsatt, anmäler hos Domstolen hwarunder Egendomen lyder, at Pantägaren eller hans rätts Innehafware eller deras wistelse ort ej äro af honom kände, skal Domaren äga förordna, at sådan anmälan tre gångor införes så wäl i Allmänna Tidningarne inom Riket, som i Hamburger Tidningen, med föreläggande, at om gälden, ej inom et år efter den sista i berörde Tidningar införde Kungörelse, betalas, kommer Egendomen at upbjudas och dermed förfaras på sätt 3. §. 9. Cap. Jorda-Balken jemförd med förutnämnde Förordningar föreskrifwer; men når Pant-ägaren är känd, bör honom enligt samma Lagens rum tilsägas, och efter derom företedt bewis lagfarten för sig gå, i händelse Egendomen ej blifwit inlöst.

I sammanhang härmed och då rättighet nu mera är lemnad hwarje medborgare i Riket, at förwärfwa fast Egendom och Jord af

hwad

hwad natur som helst, hafwe Wi, efter Rikets Ständers underdåniga hemställan, welat i Nåder förordna: at rättighet til Frelse-Ränta kan, när den från skattemanna rätten är skild, likasom då deße rättigheter äro förenade, af en hwar genom laga fång förwärfwas, samt at Köp, Skifte och Gåfwa af Frelse-Ränta, hwilka hådanefter ske, böra anses såsom annan afhandling om jord och derföre, enligt 2. §. 1. Cap. Jorda Balken jemförd med 1. §. 4. Cap. samma Balk samt Kongl. Förordningen den 13 Junii 1800 upråttas med twänne manna wittnen och de wilkor deri utsättas, hwarå samma Köp, Skifte eller Gåfwa sig grundar och sedan lagföljas å den ort der jorden ligger genom Upbud å Allmänna Härads-Ting. Det alle som wederbör hafwa sig börsammeligen at efterrätta. Til yttermera wißo hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott på Riksſalen den 10 April 1810.

CARL.

(L. S.)

J. G. Tordsjäll.

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående afgårda Bys rätt, at erhålla skifte i Skog och Utmark; Gifwen Stockholms Slott å Riks-Salen den 10 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: det hafwe Wi med Rikets Ständer ansett det Förbud för Afgårda By, at söka skifte i skog och utmark, som innefattas i 4. §. 19. Cap. Byggninga-Balken icke wara förenligt med sådane Hemmans rättighet til Skogen samt hinderligt för Landets odling, hwarföre Wi, uppå Rikets Ständers underdåniga hemställan, funnit godt, at, med upphäfwande deraf, i Nåder förordna: det ägare utaf Afgårda Hemman må med lika rätt, som Bolby söka och erhålla skifte i skog och utmark, med så wäl Bolbyn som andre hemman, med hwilka Afgårda Hemmanet innehar gemensam mark; och njute derwid Afgårda Hemman efter sit öre- eller hemmantal hälften mindre än Bolby samt äge sedan Bolbys rätt derå.

Det alle, som wederbör, hafwe sig hörsammeligen at efterrätta. Til yttermera wißo

hafwe

hafwe Wi detta med Egen hand underſkrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott å Riks-Salen den 10 April 1810.

CARL.

(L. S.)

J. G. Turdfjäll.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förordning, angående tiden, inom hwilken häktad person bör ställas för Rätta; Gifwen Stockholms Slott å Rks-Salen den 10 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: At sedan Riksens Ständer hos Oß i underdånighet hemstält om stadgandet af någon Lag i afseende på tiden, inom hwilken häktade personer böra ställas för Rätta, hafwe Wi med Riksens Ständer funnit godt i Nåder förordna, icke allenast, at ransakning öfwer häktad person, som inför Stads-Domstol ställes för Rätta, bör företagas sist inom Åtta dagar från den dag, då arresteringen med orsaken dertil blifwit hos Domaren behörigen anmäld, så framt den häktade genom wederbörandes föranstaltande til Staden ankommit, utan ock, at Ordinarie Domare å Landet, då han får underrättelse om et til hans åtgärd hörande Brottmål, hwaruti någon person är häktad, och han i anseende til laga hinder finner sig icke kunna inom trenne (3:ne) weckor undersökningen företaga, genast wid berörde underrättelses undfående

ende bör sådant anmäla hos Öfwer-Domstolen, som efter föregången pröfning af de upgifne hindren, dereft de godkännas, äger förordna en skicklig och pålitelig Extra Domare inom Domsagan eller derinwid, om tilgång dertil finnes, eller i annor händelse någon annan, och hwilken då kommer, at under förrättningen, af allmänna medel, åtnjuta skjuts för Twå hästar, samt En Riksdaler i dag-tractamente; men som på Gottland och i de Norra Domsagorna uti Westerbottn, Ångermanland och Jemtland, hörande under Wår och Rikets Swea Hof-Rätt, samt den under Wår och Rikets Götha Hof-Rätt lydande Domsaga, som utgöres af Fryksdals och Elfwedals Tingslag samt Carlstads, Kils och Nyeds Härader i Wermeland, dels communicationen emellan Under-Domaren och Hof-Rätten går långsammare, dels ock Domsagorne äro synnerligen widsträckte; alltså wilje Wi i Nåder förordna, det må Hof-Rätten, dereft personer af ofwannämnde egenskap uti berörde Domsagor finnas eller ock äro hugade begifwa sig dit samt åtaga sig, at derstädes qwarblifwa, förse dem med förordnande, at, när Ordinarie Domaren är hindrad, då hålla Urtima Ting i Brottmål, om den anklagade är häktad, emot åtnjutande af skjuts och tractamente på sätt förrberördt är; äfwensom Wi på enahanda grund funnit godt bifalla, det jemwäl för Helsingland en dylik Extra Domare må utses, som wid sig yppande nödige tilfällen kommer at uti bägge Domsagorne biträda; dock bör Ordinarie Domaren wid hwarje sådan

händelse gifwa det, jemte de hinder, som för honom uppstått, tilkänna hos Hof Rätten, som äger tilse, det mißbruk derwid icke sker. Det alle, som wederbör, hafwa sig hörsamligen at efterrätta. Til yttermera wißo hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott å Riks-Salen den 10 April 1810.

CARL.

(L. S.)

J. G. Björkman.

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående Äktenskaps Skillnader; Gifwen Stockholms Slott på Riks-Salen den 27 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sveriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre wetterligt: at sedan hos Oß Rikets Ständer i underdånighet anhållit om granskning af hwad allmänna Lagen angående Äktenskaps-Skilnader förordnar, samt hemstält ej allenast, at Domaren skulle äga, at i wisa fall, som i Lagen förut icke äro nämnde, döma til Skilnad i Äktenskap, utan ock, at närmare måtte bestämmas i hwilka händelser sådan Skilnad finge hos Oß i underdånighet sökas, så hafwer Wi med Rikets Ständer, efter öfwerwägande af detta ämne, funnit godt i Nåder stadga som följer: Uttom de i XIII. Cap. Giftermåls-Balken upptagne händelser, må Domstolarne äga, at på ena Makans påstående döma til Skilnad i Äktenskapet: när den andra Makan blifwit dömd på lifstid til fängelse eller landsflygt: när den wid Domstol blifwit förwunnen at hafwa stämplat eller anstält försåt emot den andra Makans lif: samt om den fallit uti werklig galenskap, som efter säkra bewis oafbrutit fortfarit

i fulla tre år och, enligt behörig Läkares intygande, någon förhoppning icke är om den wansinniges återställande til hälsan; dock må, i det första fallet, skilnad ej tillåtas, i händelse den andra Makan i mer eller mindre mon bewisligen warit wållande til, eller delagtig uti, den dömdes brott; och när skilnad sökes för den andra Makans wansinnighet, åligger det Domaren, at, sedan den wansinniges närmaste Slägtingar, eller, då de ej finnas, förre Förmyndare eller Giftoman blifwit hörde, noga undersöka Makarnes förra sammanlefnad och, så wida ske kan, utleta, om anledningen til galenskapen wore giftwen eller påskyndad af den andras förhållande, i hwilket fall skilnad ej må äga rum.

Då för stämpling eller försåt mot andra Makans lif til skilnad dömes, åge den oskyldige Makan den rätt til egendomen i Boet 4. och 5. §§. i XIII. Cap. Giftermåls-Balken utstaka; wädes den oskyldige i annat gifte, njute Barnen den egendom, som den enligt 5. §. i sådant fall bör från sig lämna; men när galenskap gifwit anledning til skilnaden, skal ej allenast hwardera Makan wid sin lagliga rätt i Boet bibehållas, utan ock den Maka, som af sådan orsak skilnad sökt och wunnit, ej derföre anses befriad från sin pligt, at, efter tillgång och behof, så wäl om den oskyldige Makans framtida förnödenheter, som ock om Barnen, draga försorg. Och må, när skilnad sökes för brott, den ej bewiljas, om Makarne, efter den brottsliges bestraffning, å nyo sammanflyttat och haft samlag.

Utom

Utom ofwannämnde händelser, då frågor om Ägtenskaps-skilnad böra af wederbörlig Domstol upptagas och afgöras, må ock skilnad sökas, når andre anledningar sig dertil förete, såsom: når den andra Makan blifwit genom Laga kraft wunnen Dom til lifwets eller ärans förlust skyldig känd, om den ock genom Kongl. Nåd fått förskoning från dödsstraffet eller åran återskänkt: når den blifwit förwunnen til annat groft eller werkligt wanfrägdande brott eller dömd til fästnings-straff på bestämde år: eller betrådes med slöseri, dryckenskap och wåldsamt sinnelag, samt når en sådan stridighet i lynne och tankesätt hos begge Makarne sig yppar, som, under beständige tilfällen til utbrott, slutligen öfwergår til afsky och hat. I deßa fall må underdånig Ansökning om Wår Nådiga tillåtelse til skilnaden ingifwas til Wår Justitiæ-Revisions Expedition, hwarwid, i de händelser då skilnad sökes för brott och undergången bestraffning, bör bifogas Utslaget, derigenom den andra Makan blifwit dömd, med betyg om deß laga kraft samt straffets werkställande, och i de öfriga händelserna, behörige bewis efter omständigheterne företes, om undergångne sådane warnings-grader, som XIV. Cap. 1. §. Giftermåls-Balken, XIX. Cap. 4. §. Ärfda-Balken, Kongl. Förordningen den 17 April 1733 samt Kyrko-Lagen anwisa. Och wele Wi, sedan andra Makan blifwit hörd, samt Dom-Capitlet med wederbörande Prästerskaps betyg och eget underdånigt utlåtande inkommit, Wårt beslut öfwer Ansökningarne, efter Högsta Domstolens hörande, i Stats-Rådet fatta.

De Makar, som warda i Ägtenskapet skilde må ej träda i annat gifte förr, än efter den tid och i den ordning XII. Cap. 2. §. Giftermåls-Balken samt 3. puncten af Kongl. Förklaringen den 23 Mars 1807 föreskrifwa. Och kommer alt hwad om Ägtenskaps-skilnader i allmänhet blifwit förordnadt, äfwen at lämpas til sådane Ägtenskap, som med häfdad fästegwinna äro begynte, men ej genom wigsel fullbordade.

Hwad Wi således funnit godt i Nåder stadga, det hafwa alle, som wederbör, at ställa sig til underdånig efterrättelse. Til yttermera wisso hafwe Wi detta med Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit Stockholms Slott på Riks-Salen den 27 April 1810.

CARL.
(L. S.)

J. G. Tordfjäll.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förordning, angående inskränkning i friheten at stifta Fidei-Commißer, samt den tillägg-ning, som i anledning deraf wid 16. Cap. 1. §. Ärfda Balken, kommer at äga rum; Gifwen Stockholms Slott å Riks-Salen den 27 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre wetterligit, at sedan Riksens Ständer i betraktande af de mångfaldige mißbruk, som warit följder af en oinskränkt Donations- och Dispositions-rättighet, ansett en inskränkning i friheten at göra Fidei Commiß-Stiftelser nödig och med Samhällets fördel öfwerensstämmande, hafwa Riksens Ständer, för at få denne Dispositions frihet jämkad innom billiga och för Samhällets allmänna nytta afpaßade gränsor, hos Oß i underdånighet anhållit om Nådigste sanction och bekräftelse af följande närmare bestämmelse och tillägg, wid des för detta ämne lämpelige Lagens rum XVI. Cap. 1. §. Ärfda-Balken.

"Will någor Man eller Qwinna göra Te-
"stamente, hafwe wäld göra det munteliga eller
"skrifteliga med eller utan wilkor och wittne twån-
"ne gode Män at thet Testamente då war gjordt
"med sundt och fullt förstånd och af fri wilja:
"Stånde ock honom fritt, att låta wittnen weta
"des innehåll eller ej. Äro ej wittnen at tilgå och
"utredt warder, at Testator intil sin död warit
"utur stånd satt wittnen anskaffa, ägo ock då
"Testamentet laga kraft, så framt det finnes
"med egen hand skrifwit och underskrifwit. Bort-
"gifwer någor fast Egendom, äge ej magt om
"wilkoren för des förwaltning sträcka förord-
"nandet längre än til förste emottagarens och
"des makas lifstid eller om ägande rätten wi-
"dare än til utnämnande af Testaments- eller
"Gåfwo-tagarens nästa efterträdare, uti hwil-
"ken fastnämdes hand Fastigheten ikläder sig e-
"genskap af Arfwejord, hwarmed i alt efter
"allmän Lag förhålles. Ej eller må i andra
"Afhandlingar och Contracter om fast Egendom,
"sådane wilkor inflyta, hwarigenom förwalt-
"nings- och ägande-rätten för en framtid wi-
"dare inskränkes än nu sagt är; men angående
"städja och arrende gälle hwad derom särskildt
"stadgadt är".

Och som Wi med afseende derå, at rättig-
heten til besittning af jord utaf hwad natur
som häldst nu mera icke är något Stånd en-
skildt förbehållen, utan lika öppen för alla Med-
borgare och at tillåtelsen för hwar och en, at
utan inskränkning få stifta Fidei-Commisser skulle
til åfwentyrs snart nog draga större delen af
jord

jord under Fidei-Commiß-egenſkap ſamt i och med detſamma möjeligheten at förwärfwa Faſtigheter förſwinna, Hemmans-klyfningar, ſom ſynnerligaſt bidraga til folkökningen, motarbetas och idogheten qwäfwas; omſtändigheter, hwilka oſtridigt ſkulle bereda menliga följder för den egenteligen närande och arbetande Folk-Claſſen, funnit för godt, at til hwad Rikſens Ständer ſåledes i underdånighet hemſtält Wärt bifall lemna och åt ofwanberörde föreſlagne tillägg wid 16. Cap. 1. §. Ärfda-Balken gifwa kraft af gällande Lag; Altſå hafwe Wi welat ſådant til allmän efterrättelſe härigenom i Nåder kungöra. Til yttermera wißo hafwe Wi detta med Egen Hand underſkrifwit och med Wärt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott å Riks-Salen den 27 April 1810.

CARL.

(L. S.)

Sam. Norèus.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förordning, ängående Wärdering och Försäljning af Fastighet å Landet, som för gäld i mät tages; Gifwen Stockholms Slott å Riks-Salen den 27 April 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: at sedan Rikets Ständer hos Oß i underdånighet anhållit, at til förekommande af kostnad och tids utdrägt wid wärdering af Fast Egendom å Landet som för gäld i mät tages, samt befordrande af des försäljning til högsta pris, Oß skulle täckas en förnyad Författning härom utfärda, så hafwe Wi med Rikets Ständer funnit godt i Nåder stadga: At Krono- eller Bergsfogde eller den person, som under deras answar werkställer utmätning af Fastighet å Landet, bör wid samma tilfälle upprätta fullständig Beskrifning deröfwer och med biträde af twänne ojäfwige Nämndemän densamma wärdera, derwid Ägaren är obetagit ej allenast, at sjelf tilkalla andre gode Män til förrättningens öfwerwarande, utan

och,

ock, om så åstundas, på egen kostnad söka wärdering af Domaren, hwilket i sådant fall bör genast hos Utmätningsmännen innan deras afresa samt sist inom en månad derefter hos Domaren tilkännagifwas, men om någotderg försummas, kommer wid den förrättade wärderingen at bero; Åliggande det altid Utmätnings-Sökanden, at, när andre Borgenärer wunnit Intekning i Egendomen, tidigt underrätta dem om försäljningen, antingen genom särskilte bewislige kungörelser, då deras wistande är kunnigt, eller genom underrättelse i Almänna Tidningarne, införd Trenne gångor och sista gången minst fjorton dagar före Auction. Kunna ej Borgenär och Gäldenär öfwerenskomma om stället til försäljande af den sålunda i mät tagne Fastigheten, må det ankomma på Gäldenären at bestämma, om Auction skal förrättas på Lands-Cantzliet eller å Tingsstället i det Härad eller Tingslag der Egendomen är belägen, hwarwid iagttages, at i de Orter der bestämda Tingsställen icke finnas, Gäldenären äger at wälja emellan Lands-Cantzliet och det ställe i Tingslaget, der sista Lagtima Tinget blifwit hållet. Och bör stället til Auctions förrättande, ehwad Borgenär och Gäldenär derom öfwerenskomma eller det af Gäldenären utsättes, wid utmätningen tilkännagifwas Förrättningsmännen, på det Kungörelserne om Auction derefter må kunna rättas.

Det alle, som wederbör, hafwa sig härsammeligen at efterrätta. Til yttermera wißo hafwe Wi detta med Egen hand underskrifwit

och

och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott å Riks-Salen den 27 April 1810.

CARL.

(L. S.)

J. G. Turdfjäll.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förordning, angående förbud at, wid köp eller skifte af Fastighet, förbehålla sig, at Egendomen framdeles återwinna; Gifwen Stockholms Slott å Riks-Salen den 1 Maji 1810.

WI CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollstein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: det hafwe Wi med Rikets Ständer, til förekommande af den skada och de olägenheter, som ej mindre Enskilde än det Allmänna tilskyndas derigenom, at wid försäljning af fast Egendom Säljaren betingar sig eller andre, at Egendomen efter längre tids förlopp återtaga, i Nåder funnit godt stadga följande tillägg til 2. §. 1. Cap. Jorda-Balken: Ej må Säljare i Köpe- eller Skiftes-Afhandling om Jord och Fastighet hädanefter förbehålla sig eller andre, at, emot någon i samma afhandling bestämd penninge-summa, eller andre wilkor få framdeles winna Egendomen åter. Sker det, ware utan werkan, och lagfart å sådant köp eller skifte icke tilåten. Det alle, som wederbör, hafwa sig hörsamligen at efterrätta. Til

yttermera wißo hafwe Wi detta med Egen Hand underſkrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholms Slott å Riks-Salen den 1 Maji 1810.

CARL.

(L. S.)

J. G. Tardſjäll.

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förklaring öfwer 17. Cap. 2. §. Rättegångs-Balken; Gifwen å Riksſalen i Örebro den 15 October 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollſtein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: At ſom, då Fabriks-Idkare och Handtwerkare til beſtyrkande af ſine fordringar åberopat räkning öfwer ſin tilwerkning, ſådane Räkningar wid Domſtolen icke anſetts medföra rätt til betalning, men Handtwerkare, Manufacturiſter och Fabrikanter, hwilkas Köpe Afhandlingar ofelbart under Handel och Köpenſkap begripas och hwaröfwer Bok föres, äfwen böra äga den bewisningsrätt, ſom uti 17. Cap. 2. §. Rättegångs-Balken innefattas; Så hafwe Wi med Rikſens Ständer funnit godt, öfwer nyßberörde Lagens rum meddela en ſå lydande förklaring: "At det witsord, hwilket "enligt 17. Cap. 2. §. Rättegångs-Balken, "jemförd med Kongl. Förordningen d. 28 Junii "1798 §. 2. tilkommer den, ſom til beſtyrkan-"de af fordran för utborgade Waror, åbero-"par Böcker öfwer Handel och Köpenſkap, äf-

wen

"wen sträcker sig til Waru-Tilwerkare och För-
"ädlare, hwilka öfwer sin rörelse Bok och Räk-
"ning behörigen hålla, eller hålla låta." Det
alle, som wederbör, hafwa sig hörsamligen at
efterrätta. Til yttermera wißo hafwe Wi detta
med Egen Hand underskrifwit och med Wårt
Kongl. Sigill bekräfta låtit. Örebro å Riks-
salen den 15 October 1810.

CARL.

(L. S.)

Sam. Norén.

Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående wisse omständigheter i afseende å Inteckning i fast Egendom; Gifwen å Riksſalen i Örebro den 15 October 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollſtein ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: At, ſedan Riksens Ständer wid ſiſt öfwerſtåndne Riksdag i underdånighet anhållit om Wår Nådiga bekräftelſe å den af Dem då föreſlagne Förklaring öfwer 7. Cap. 1. §. Rättegångs-Balken, at, faſtän efter ſökt Inteckning och ſedan Domaren utſatt dag til Gäldenärs hörande deröfwer, denne ſkulle innan ſamma dag inträffat, ſökt afträdes förmon, ſådant icke må betaga en i alla andra afſeenden fullgiltig Inteckning den werkan at medföra förmonsrätt, hafwe Wi nu med Riksens Ständer i ſammanhang härmed, ſå wäl til befordran af ſäker och ſtadgad Lagſkipning, ſom til förekommande af möjliga mißbruk funnit godt, at i afſeende på wiſſa omſtändigheter angående inteckning i Faſt Egendom, förklara och ſtadga, ſom följer:

1:o "At dereſt ägaren, å hwars faſta e-"gendom inteckning blifwit ſökt, ſkulle innan "wederbörande Domare öfwer inteckning-anſök-"ningen ſig ſluteligen utlåtit, antingen med dö-"den afgå, faſta egendomen til annor perſon "öfwerlåta, eller til Borgenärerne all ſin egen-"dom genom Concours afſtå, må inteckning an-"ſökningen derigenom icke anſes förfalla, utan "ſökandens rätt, efter hwad allmänna Lagen och "denna Författning i öfrigt bjuder, pröfwas "och beſtämmas."

2:o "At den Borgenär, ſom inteckning "ſökt, men då Gäldenären är inom Riket bo-"ende, icke inom Sextiotre dagar derefter af "Domarens deröfwer meddeldte Protocolls-ut-"drag lemnat Gäldenären del, eller om denne "i ſit hemwiſt ej träffas kunnat, ſamma Pro-"tocoll å hans husdörr i tilkallade twänne witt-"nens öfwerwaro fäſtat, bör någon förmon af "den då ſökta inteckningen icke tilgodo njuta. "Är Gäldenärens wiſtande okändt, eller å ut-"rikes ort, må inteckning-ſökanden wid lika "åfwentyr och inom lika tid, hafwa å närma-"ſte Poſt-Contoir fogat behörig anſtalt om in-"förande af Kungörelſen härom ſå wäl uti "Stockholms Poſt-Tidningar trenne (3) gånger, "ſom en gång uti Hamburger Tidning. Och bör "om deſſa åtgärder bewis til Domſtolen wara "ingifwit å näſta Rättegångsdag eller Ting, "ſom inträffar efter Tretio dagar ifrån den tid, "då nämnde åtgärder bordt wara widtagne, "alt wid förluſt af den då ſökte inteckning-för-"monen, dereſt laga förfall ej ſtyrkas kan."

3:o

3:o "At då å fast Egendom inteckning blif-
"wit sökt, men Domaren ej öfwer den skedda
"inteckningens bestånd sig utlåtit, det då skal
"Concours-Domaren tilhöra, at frågan om in-
"teckningens bestånd uptaga och pröfwa; och
"åligger äfwen Gäldenären, som i alla fall bör
"anskaffa Gravations-Bewis från Inteckнings-
"Domaren, hwars skyldighet det alltid warit
"och är, at slika Bewis, när sådant åskas, e-
"mot lösen meddela, hos honom anmäla at
"Cession blifwit sökt, samt Bewis derom för
"Inteckнings-Domaren förete." Det alle, som
wederbör, hafwa sig hörsammeligen at efter-
rätta. Til yttermera wisso hafwe Wi detta med
Egen Hand underskrifwit och med Wårt Kongl.
Sigill bekräfta låtit. Örebro å Riksſalen den
15 October 1810.

CARL.
(L. S)

Sam. Noré-

Kongl. Maj:ts

Nådiga Förklaring öfwer 6. Cap. 5. §. Mißgernings-Balken; Gifwen å Riksſalen i Örebro den 15 October 1810.

Wi CARL med Guds Nåde Sweriges, Göthes och Wendes Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Arfwinge til Norrige, Hertig til Schleßwig Hollſtein, ꝛc. ꝛc. Göre weterligt: At, då Riksens Ständer kommit i erfarenhet, huruſom Författare uptrådt, hwilka med förgåtenhet af Lagens föreſkrifter och Samhällets fordringar, åt allmänheten i tryck framſtält ſådane omdömen och yttranden, hwilkas widare utſpridande antingen kulle leda til upplösning af Samhällslefnadens heligaſte band eller åter blottſtälla Fäderneslandet för de wådor, hwarifrån det med de mäſt ſmärtande upoffringar blifwit räddadt, hafwa Riksens Ständer i anſeende härtil ſamt til undwikande deraf at 6. Cap. 5. §. Mißgerningsbalken jemförd med hwad Kongl. Förordningen den 20 Januarii 1779, angående ändring i allmänna Lagens ſtadgande uti åtſkillige rum inne-

innehåller, icke må anses förändrad genom Wår och Riksens Ständers den 9 Mars innewarande år fastställde Tryckfrihets-Lag, i underdånighet anhållit, at öfwer berörde Lagens rum en så lydande förklaring mätte utfärdas: "At om "öfwer fremmande Folkslag och deras Regerin"gar, med hwilka Riket är i fredligt och wän"skapligt förhållande, yttranden i tryckt Skrift "förekomma, som Tryckfrihets-Committéen, "hwars utlåtande genast wid undersökningens "början bör infordras, förklarar tydeligen för"råda den brottsliga affigt, at hos sådan Magts "undersåtare wäcka och underhålla misnöje med "des Regering och Regeringssätt, eller innehål"la ryckten och berättelser om sådan Magts Re"gering eller härwarande Sändebud, hwilka, "enligt samma Committées utsago, äro såsom "förklenlige och til missämja ledande, at anse, "Författaren deraf, eller ock Boktryckaren, der"est han Författaren ej upgifwa kan, genast må "gripas, och, med afseende å brottets beskaffen"het, efter ofwanberörde Lagens rum straffas, "samt Skriften confisqueras, eller deref det för"ut prälimináriter skedt, samma confiscation lag"ligen stadfästas." Och som det af Riksens Ständer föreslagne stadgande innefattar et ämne af wigt och inflytelse å Samhällets lugn och säkerhet, hafwe Wi til winnande af et sådant ändamål funnit godt, at åt denne af Riksens Ständer således önskade förklaring, Wår Stadfästelse meddela. Det alle, som wederbör, hafwa sig hörsammeligen at efterrätta. Til ytterm[illegible] wisso hafwe Wi detta med Egen Hand

underſkrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Örebro å Riksſalen d. 15 October 1810.

CARL.

(L. S.)

Sam. Noréus.

U.C. BERKELEY LIBRARIES
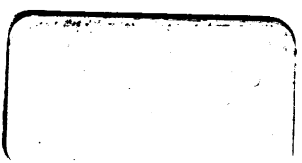
C005113631